

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat de Filosofia i Lletres

Memòria del Treball de Fi de Grau

**El llegat periodístic i literari de Miquel Manuel Serra i
Pastor: recerca i anàlisi dels seus articles al setmanari
*Sóller***

Aina Nigorra Vaquer

Grau de Llengua i Literatura Catalanes

Any acadèmic 2015-16

DNI de l'alumne: 43196880M

Treball tutelat per Damià Pons Pons
Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☒	☐

Paraules clau del treball:

Miquel Manuel Serra, J. Bona-ventura, Fidel, Juan de Arce, setmanari *Sóller*, «De l'Agre de la Terra», periodisme, literatura, segle XX (1922-1972), Josep Francesc Serra i Pere Lluç Serra.

Resum

L'objectiu principal d'aquest treball se centra a recopilar l'obra periodística de Miquel Manuel Serra i Pastor al setmanari *Sóller*. A més, s'ha intentat esbrinar al màxim el perfil biogràfic i dur a terme una descripció i classificació de la seva obra, sobretot la que no ha estat publicada en llibre. Durant el procés de recerca de la informació i posteriorment en els moments de l'anàlisi dels articles recopilats, hem pogut establir una altre eix fonamental. Es tracta de la seva evolució ideològica motivada per les circumstàncies històriques que li tocaren viure i que condicionaren la seva producció periodística i literària posterior.

Taula de continguts

1. Introducció.....	6
2. Biografia.....	8
2.1. La família Serra.....	8
2.2. Miquel Serra i Pastor.....	11
2.2.1. Els anys de formació.....	12
2.2.2. L'activitat professional.....	13
2.2.3. El tarannà personal.....	16
3. Obra narrativa.....	18
3.1. Introducció.....	18
3.2. Narrativa breu.....	18
3.2.1. Els reculls publicats.....	18
3.2.2. Altres narracions publicades al Sóller.....	20
3.2.3. Crist.....	27
3.2.4. El legionario.....	28
3.3. Altres llibres i traduccions.....	29
4. Obra periodística.....	31
4.1. Introducció: la importància del setmanari Sóller.....	31
4.2. La relació de Miquel Serra amb el setmanari Sóller.....	34
4.2.1. Les etapes.....	34
4.2.2. Els pseudònims.....	34
4.2.3. Les seccions.....	35
4.3. Anàlisi de l'obra periodística.....	37
4.3.1. Articles de temàtica literària.....	37
4.3.2. Articles de temàtica política.....	44
4.3.3. Articles de temàtica cultural i social.....	46
4.3.4. Articles de temàtica religiosa.....	48
5. Ideologia.....	50
5.1. El mallorquinisme i el catolicisme.....	50
5.2. Una adaptació pragmàtica al nou règim.....	52
6. Conclusions.....	55
7. Bibliografia.....	59
Annexos.....	63
Relació cronològica dels escrits de Miquel Serra al Sóller (1922-1972).....	64
Relació de l'obra narrativa al Sóller.....	70
Relació de l'obra periodística al Sóller.....	73
Transcripcions dels articles.....	78

1. Introducció

Són molts els escriptors mallorquins menors que avui en dia encara no han estat estudiats extensament. És el cas de l'autor sollerí Miquel Manuel Serra i Pastor (1903-1980), l'obra del qual majoritàriament es troba publicada als diaris i revistes mallorquins de l'època. A hores d'ara pràcticament no hi ha cap estudi al voltant de la figura de Miquel Serra i els que hi ha no són gaire extensos.

La recuperació de la seva obra i de la seva figura permet ampliar el panorama literari català, però també el lingüístic, el periodístic, el social i el polític. Al llarg de la recollida d'informació al setmanari *Sóller* s'ha pogut constatar que encara hi ha molt per estudiar en el camp de la narrativa de preguerra a Mallorca. Per les circumstàncies específiques de la situació de la llengua i la literatura catalanes, bona part de la producció narrativa es va fer als periòdics i no es publicà en format llibre. Rescatar i estudiar tota aquesta producció és fonamental per tenir una visió més ajustada dels primers decennis del segle XX.

Per altra banda, la meua condició de sollerí ha fet que realitzàs aquest estudi amb molt d'interès. En primer lloc, perquè es tracta d'una figura lligada al meu poble i entorn i, en segon lloc, perquè és un treball que recull i analitza, precisament, l'obra de Miquel Serra publicada al setmanari *Sóller*. Aquest setmanari jugà un paper fonamental en el desenvolupament de la producció literària i periodística entre els joves de l'època i «mangué seccions en llengua catalana que aconseguiren un vertader prestigi intel·lectual a tota l'illa i fora» (Serra, A., 1982; 15).

L'estudi es fonamenta en la reconstrucció de la seva biografia i ideologia i en l'estudi de la seva obra narrativa i periodística. D'aquesta manera s'han pogut quantificar, analitzar i contextualitzar més profundament els seus articles publicats al setmanari *Sóller* entre 1922 i 1980. Finalment, s'han redactat unes conclusions que permeten cohesionar la tasca de recopilació i d'anàlisi.

La manca de referències biogràfiques i bibliogràfiques de Miquel Manuel Serra i Pastor ha fet convenient realitzar entrevistes als seus fills, Antoni i Pere Antoni Serra, per poder aclarir tota la informació possible sobre el perfil biogràfic del seu pare. També s'ha contactat amb Maria Josep Serra Morell, néta de Josep Francesc Serra i Pastor, germà del nostre escriptor i el qual jugà un paper important en la vida de Miquel Serra.

La metodologia emprada per a la confecció del treball ha estat la lectura i l'anàlisi en profunditat de tots els articles que Miquel Serra publicà al setmanari *Sóller* i la realització del seu perfil biogràfic a

partit de totes les fonts escrites que s'han trobat. Aquestes fonts escrites són, bàsicament, les notícies publicades després de la mort de l'autor o l'extens article que fou publicat al número extraordinari de les Noces d'Or del setmanari *Sóller* i en el qual Serra explica la seva relació amb el setmanari.

Pel que fa als manuscrits o obres originals no se n'ha pogut localitzar cap. Segons Antoni Serra, una part de la documentació que tenia del seu pare fou cedida per a la realització d'una exposició que es va fer a la seu del Banco Hispano Americano –entre els anys 1984 i 1985– sobre la figura de Miquel Serra i Pastor. Desgraciadament, el material cedit no fou retornat mai i s'ha donat per perdut. Antoni Serra intentà localitzar la persona que organitzà l'homenatge, però la família li va dir que feia un parell d'anys que havia mort i que no sabien res dels originals.

Finalment, no voldria acabar sense deixar constància del meu agraïment més sincer a totes aquelles persones que m'han donat un cop de mà amb la recuperació del llegat periodístic i narratiu de Miquel Manuel Serra i Pastor, especialment al meu tutor que m'ha orientat i coordinat la feina.

2. Biografia

2.1. La família Serra

Serra ha estat un llinatge present a Mallorca des de la conquesta catalanoaragonesa de l'illa. La branca dels Serra de Sóller està documentada dels de molt antic. Segons sembla, un dels capitans i administrador del comte d'Empúries, que rebia el nom de Pere Serra, adquirí alguns dels territoris que tocaren al comte d'Empúries, entre els quals hi hagué la finca que actualment es coneix amb el nom de ses Tanques i que és propietat de Pere Serra i Bauçà.

El llinatge Serra és un dels més arrelats i coneguts de la vall de Sóller. I això, en bona mesura, és degut al gran nombre de persones rellevants d'aquesta família que han estat i són importants per a la nostra història, cultura i llengua. Que Miquel Serra dugués endavant la seva vocació d'escriptor i periodista fou, en part, gràcies a la situació familiar, tant el l'aspecte econòmic com cultural. De fet, no es pot acabar d'entendre i analitzar la figura de Miquel Serra sense tenir en compte els antecedents de la seva família.

Pere Lluç Bonaventura Serra i Canyelles

Una d'aquestes personalitats amb més caràcter fou el pare de l'escriptor. Pere Lluç Bonaventura Serra i Canyelles (1869-1951) era un metge solleric que estava vinculat al partit maurista i que col·laborà al setmanari *Sóller*. Sembla que el metge també utilitzava el pseudònim P. d'Aubarca.¹ Fou batle de Sóller –entre el gener i l'agost de 1906– i participà en les tertúlies literàries de l'apotecari Torrens en les qual naixeren idees de modernització, com ara la creació del Ferrocarril o la canalització d'aigües. A les tertúlies de l'apotecari Torrens hi participaven, entre d'altres, el notari Pere Alcover, Jeroni Estades, Joan Marquès Arbona, el vicari Pastor, Francesc Castañer, el rector Sebastià Maimó i Truyols i el farmacèutic Jaume Torrens. Fou en aquest entorn que Pere Lluç Serra conegué alguns dels pintors i escriptors que freqüentaven la vall. D'alguns d'aquests artistes, en fou el metge personal. És el cas de Santiago Rusiñol, Francisco Bernareggi o Joaquim Mir i, sobretot, s'ha de remarcar l'estreta relació entre Rusiñol i el metge Serra. Rusiñol seguí de ben a prop les indicacions sobre els símptomes de les malalties, que explicaria Pere Lluç Serra, i que aparegueren a les obres *El Místic* i *El Malalt Crònic*. Així s'exposa a un article sense signar titulat «Perfil biográfico del Sr. Serra», publicat dia 26 de maig de l'any 1951, a la pàgina 2 del setmanari *Sóller* arran de la mort del metge Serra: «La casa de Torrens ya no es sólo una farmacia, ni una rebotica, ni una tertulia. Es un verdadero cenáculo de arte donde todos laboran

---

¹ Segons Damià Pons a *Santiago Rusiñol a la Vall de Sóller*, p. 21: «És probable que aquest pseudònim correspongués al metge Pere Serra. Era un bon amic del pintor i un membre destacat de l'entorn de l'apotecari Torrens. Rusiñol va regalar-li la pintura *Sa muntanyeta*. *Son Moragues*, amb la dedicatòria següent: "a l'estimat amic Pere Serra"».

en su obra respectiva. Aquí el Doctor Serra dice a Rusiñol como debe morir *El Místico* y le cuenta anécdotas que han de servirle para *El Malalt Crònic*». A més a més, com explica Maria Rusiñol a l'obra biogràfica del seu pare, Pere Lluç Serra deixà la seva casa de camp situada prop d'Almallutx, juts a tocar del Gorg Blau a l'artista modernista perquè hi anàs a pintar, acompanyat de la seva esposa i de la seva filla. L'estada s'allargà durant dos mesos.² Finalment cal especificar que el metge Serra signà, juntament amb tres dels seus fills, la *Resposta als catalans* (1936).

Aquest ambient cultural que Miquel Serra respirà del seu pare degué influir fortament el nostre autor no només en la seva vocació literària, sinó també en el seu interès per la política i la cultura de Mallorca. A part de Miquel Serra, dos dels seus germans –dels set que eren³– també són destacables dins la cultura i la història mallorquines. Es tracta de Josep Francesc i Pere Lluç Serra Pastor.

Josep Francesc Serra i Pastor

El germà gran de Miquel Serra, Josep Francesc Serra i Pastor (1898-1962), farmacèutic de professió, va ser regidor –de 1931 a 1933– i batle de l'Ajuntament de Sóller durant la Segona República –del maig al juliol de 1936–. «Era afiliat a l'Esquerra Republicana i després de les eleccions municipals de 1931 passà a formar part del Consistori de Sóller, on havent-se'n absentat el batle, va substituir-lo accidentalment.» (Serra A., 1982; 16-17). «Durant el primer període republicà, Serra va fer de conciliador laboral i assistí a l'assemblea en què es discutí i aprovà el projecte d'Estatut de Mallorca i Eivissa.» (Quetglas, 2010; 25). Amb posterioritat al cop d'Esta de 1936 fou detingut, empresonat i condemnat a mort, però va ser alliberat el 1943 gràcies a les gestions familiars, en les quals Miquel Serra jugà un paper clau. Josep Serra era conegut pel seu compromís a favor de la cultura i la identitat catalana de Mallorca. Signà la *Resposta als catalans* i col·laborà en la creació de la delegació de Sóller de l'Associació per la Cultura de Mallorca. Sobretot durant els anys de plena activitat política, escrigué alguns articles o cartes al *Sóller* i en aquest mateix setmanari es pot observar una polèmica, cap als anys trenta, sobre el tema de les canalitzacions de l'aigua que té amb Pere A. Alcover i Maspons, germà del poeta Joan Alcover, el qual acusa Josep Serra de no gestionar el tema correctament. Fou un gran defensor del republicanisme, l'esquerranisme i la llengua i la cultura catalanes. També tenia una tertúlia a la seva farmàcia de la plaça de Sóller a la qual, algunes vegades, assistia el seu germà Miquel.

---

2 RUSIÑOL, Maria; (1968), *Santiago Rusiñol, vist per la seva filla*, Editorial Aedos, Barcelona, p. 111.

3 Josep que morí just acabat de néixer, Josep Francesc (1898-1962), Onofreta Maria (1899-1983), Mariana (1900-1989), Miquel Manuel (1903-1980), Francesc (1907-1929) i Pere Lluç (1912-1979).

Pere Lluç Serra i Pastor

Pel que fa a Pere Lluç Serra i Pastor (1912-1979), el més petit dels set germans, de jove s'havia relacionat amb les Joventuts Socialistes i també firmà la *Resposta als catalans*. Mestre de professió, escrigué al llarg de la seva vida nombrosos articles al *Sóller* sobre pedagogia. Els publicava en castellà sota el títol *Temas pedagógicos*. També col·laborà al *Sóller* amb alguns articles sobre temes d'actualitat –com ara les curses de cans– o amb alguns poemes publicats a la secció literària «De l'Agre de la Terra» com, per exemple el de l'«Olivera mallorquina» (1930). El 1936 va ser detingut, empresonat i depurat com a mestre. Tot i això, segurament per salvar la vida del seu germà Josep, es posicionà a favor de la dictadura franquista i fou un dels principals col·laboradors de la revista falangista, publicada a Mallorca, *Aquí estamos* i del diari *Baleares*. Firmava els seus articles amb el pseudònim «Arres», que és Serra a l'inrevés. «Molt marcada pel lorquisme fou també la tasca de romancer bèl·lic o sentimental que exercí –des del setembre de 1937– Pere Serra i Pastor, que signava «Arres», a les pàgines d'*Aquí estamos*.» (Ferrà D.; 2006; 97). Durant la guerra va publicar un llibre amb il·lustracions de Xam que titulà *Solamente cuentos*.

Per acabar convé també fer esment de dos fills de Miquel Serra. Es tracta d'Antoni i Pere Antoni Serra, dues persones molt lligades al món de la cultura, en general, i de la literatura en particular. Tant Antoni Serra com Pere Serra en les respectives entrevistes afirmaren que la influència que exercí el seu pare, en aquest sentit, fou fonamental en la seva dedicació professional a l'escriptura.

Pere Antoni Serra i Bauçà

Pere Antoni Serra i Bauçà (1928) és promotor cultural i director editorial. Va començar la seva tasca periodística al setmanari *Sóller* i al diari *Baleares* cap als anys quaranta. El 1951 es matriculà a l'Escola Oficial de Periodisme de Barcelona i el 1953 fundà l'editorial Atlante, que editava sobretot llibres en castellà. En aquesta editorial es publicà la primera edició en versió castellana de *Bearn o la sala de las muñecas* (1956) de Llorenç Villalonga i dues de les obres del seu pare: la traducció al català de *La familia Pascual Duarte* (1956), de Camilo José Cela, i *Crist* (1958). Atlante també fou l'editorial que s'encarregà d'imprimir les obres guardonades amb el Premi Ciutat de Palma de novel·la, poesia i teatre. Pere Serra també ha duit endavant la publicació de grans obres com la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, la *Gran Enciclopèdia de la Pintura* o *l'Escultura a les Balears*. És autor de llibres relacionats amb el món de l'art com, *Miró i Mallorca*, *101 pintors* o *L'ombra del garrover*. Actualment és el president del Grup Serra; un grup de diverses empreses que agrupa un gran nombre de mitjans de comunicació de diversos formats. En són un exemple els diaris *Baleares*, *Ara Balears*, *Última Hora* i el setmanari *Sóller*.

Antoni Serra i Bauçà

Antoni Serra i Bauçà (1936), tot i estudiar Medicina per voluntat del seu pare i de la família, és escriptor i periodista. Els estudis de Medicina a Barcelona li permeteren participar a diverses tertúlies amb intel·lectuals com Jaime Gil de Biedma o Josep Maria Castellet. Des de 1960 s'ha dedicat a la literatura i al periodisme. Els seus inicis es remunten a la seva adolescència i estan relacionats també amb el setmanari *Sóller*. Antoni Serra també ha publicat a diaris i revistes com *l'Última Hora*, *Avui*, *El Temps*, *Diario de Mallorca*, entre d'altres. Fou un dels fundadors de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i ha publicat nombrosos volums de relats i novel·les com ara *El cap dins el cercle* (1979), *Més enllà del mur* (1987), *El blau pàl·lid de la rosa de paper* (1985), *L'arqueòloga va somriure abans de morir* (1986) o *L'avinguda de la fosca* (1994). Recentment ha publicat *Reflexions sobre la cultura del meu temps* (2006), *La decrepitud del periodisme* (2007), *El professor de literatura* (2008) i *Literatura, passió insubstituïble* (2009), entre d'altres. Antoni Serra també ha estat guardonat amb premis literaris com el Prix du Roman du Salon du Livre insulaire (2008) pel *Carrer de l'Argenteria, 36*. També formà part del col·lectiu literari Ofèlia Dracs i sempre s'ha mostrat compromès amb el moviment catalanista i d'esquerres. Les seves obres més destacades són les de gènere negre protagonitzades pel detectiu Celso Mosqueiro. Antoni Serra, a l'entrevista que li vaig fer explica com el seu pare li va ensenyar el món de la literatura i a llegir i a escriure amb els clàssics catalans com *Tirant lo Blanc* i amb les obres d'autors com Raymon Chandler i Dashiell Hammet.

2.2. Miquel Serra i Pastor

Miquel Manuel Serra i Pastor fou el cinquè fill del matrimoni format per Pere Lluç Bonaventura Serra Canyelles i Trinitat Pastor Borràs. Va néixer a Sóller, a la casa de Can Serra, al mateix carrer Serra, dia 8 de juliol de 1903. El seu pare era un metge de reconegut prestigi i la seva mare era filla d'una família sollerica que havia fet fortuna a Puerto Rico. Al voltants de 1920 fou enviat pel seu pare a Buenos Aires. Tornà a la vall l'any 1923 per casar-se amb Carme Bauçà Mayol, de la qual ja havia quedat profundament enamorat abans de l'aventura de l'emigració. El matrimoni es casà el setembre de 1927 i tengué tres fills: Pere Antoni, Antoni i Trinitat.

Tota la seva vida va ser empleat del Banc de Sóller i del Banco Hispano Americano a Palma, però es va passar la major part del seu temps lliure escrivint i llegint. Quan tenia uns disset anys va començar a publicar articles al setmanari *Sóller* des de Buenos Aires i després seguí la seva activitat literària amb publicacions a altres diaris i revistes com *La Nostra Terra*, *l'Almanac de les Lletres*, *Correo de las Artes y de las Letras*, *Lluç* o *Diario de Mallorca*. A part escrigué diverses obres, narracions o traduccions literàries, la majoria de les quals varen ser publicades als anys cinquanta. Era un enamorat de la literatura, del seu poble i de la seva família. Morí d'un atac de

cor a Palma dia 25 d'abril de 1980.

2.2.1. Els anys de formació

Miquel Serra inicià els seus estudis al Convent dels Sagrats Cors de Soller i, una mica més gran, entrà com a blavet al monestir de Lluc. Allà conegué mossèn Bartomeu Torres Gost, canonge, escriptor i biògraf de Costa i Llobera. Sembla que no pogué acabar els estudis per motius de salut. Posteriorment, quan tenia uns dotze anys, va començar al Seminari on coincidí amb el seu gran amic Andreu Arbona. Al seminari fou instruït sobretot pel pare Vidal, el qual li feia algunes consultes lingüístiques sobre el parlar de Sóller que serviren per a la creació de l'obra del *Diccionari Català-Balear-Valencià*. Aquest fet li va permetre conèixer, ocasionalment, mossèn Antoni Maria Alcover. El pare Vidal agafà simpatia a Miquel Serra i li deia que parlàs amb la u sollerica per saber de quina manera era el seu parlar. A més a més, li comentava que li hagués agradat que ell fos de Fornalutx perquè, segons deia, en aquell poble encara conservaven un «accent més pur».⁴

Als desset anys marxà cap a l'Argentina, concretament a Misiones. Com diu Antoni Serra:

«No se sap ben bé la naturalesa de la força que el va decidir a emprendre aquell viatge, quan només tenia desset anys. Continuava essent tímid i retret, com quan era nin, de manera que no hi havia res que fes pensar que l'entusiasmaven molt les grans aventures personals o de riscs. Allò que sí que és segur, a més, era que no tenia gaire ambició de poder ni de diners. Amb aquestes característiques, no és d'estranyar que l'estada a l'Argentina fos més aviat grisa, sense incidents remarcables». (Serra A., 1982; 10-11).

Pere Serra, en canvi, a l'entrevista que se li va fer assegura que Miquel Serra va emigrar a l'Argentina per ordre del seu pare, el qual no aprovava la relació del seu fill amb la jove sollerica Carme Bauzà Mayol, rossa i d'ulls blaus, de la qual se sentia profundament enamorat Miquel Serra. El metge Pere Lluc no tolerava aquell festeig perquè Carme era filla d'una família humil amb molts de germans i el seu pare, que era fuster, havia mort quan ella tenia uns set anys. Segons Pere Serra, aquesta podria ser la causa del viatge a l'Argentina, per veure si així el jove Miquel Serra oblidava la noia d'ulls blaus.

En l'article que escriu el mateix Miquel Serra al setmanari *Sóller* l'any 1935, al número especial de les Noces d'Or explica una mica per damunt les causes per les quals anà a l'Argentina i sembla que hi va haver «algunes circumstàncies», com diu ell, que s'especifiquen a l'article.

---

4 Article publicat al setmanari *Sóller* dissabte 29 d'abril de 1950 titulat «Mossen Alcover y el Padre Vidal... Yo también he sido colaborador de su *Diccionari*», p.1.

Així doncs, aquestes línies podrien correspondre al fet que el seu pare no aprovàs aquell festeig.

«Era jo aleshores un més del caramull d'emigrants, no per la misèria tràgica de la manca de pa que a casa meva, g. a. D., no faltava, sinó per un indefinit esperit d'aventura, per una sèrie de circumstàncies que no ve al cas ara de precisar, i per una certa il·lusió un poc forçada que me produïa el món desconegut, voltat d'ensomnis i de quimeres». (Serra, M., 10/08/1935; 10).

A Misiones va fer feina a una tapisseria d'uns parents seus, però no hi va fer gaire fortuna.⁵ La majoria del seu sou anava destinat a comprar llibres i, de fet, va tornar a Mallorca carregat amb un bagul que n'era ple i que encara es conserva.

«Vaig comprar llibres, molts de llibres. Llibres de pensadors i llibres de literats, els quals així com augmentaven duen a terme una conquesta *civilitzadora* del meu baül de viatge. Al cap de tres anys, quan amb el cor desencantat i ple d'enyorança vaig tornar a la pàtria, on havia deixat les penyores dels vertaders amors, la meva mare quedà tota estorada d'aquell gran paperam que envaïa gairebé tot el ventre del baül». (Serra, M., 10/08/1935; 10).

Fou allà, a Misiones, on Miquel Serra adquirí una gran consciència social i literària i on descobrí molts dels autors que l'apassionaren durant tota la seva vida, com ara Knut Hamsun o Selma Lageröf, ambdós guardonats amb el Premi Nobel de Literatura. El que no se sap ben bé és com es va introduir dins aquell món de les «literatures del nord». Tal vegada, com diu Antoni Serra a l'entrevista, el contacte amb aquella literatura es va produir a la ciutat de Buenos Aires. Aquella ciutat, llavors, era un nucli literari prou important. «Així mateix, sembla que també fou a l'Argentina on va tenir les primeres vel·leïtats polítiques» (Serra A., 1982; 11).

2.2.2. L'activitat professional

Una vegada que retornà al poble, després d'haver estat uns tres anys fora, es va casar amb Carme Bauçà dia 29 de setembre de 1927. Va entrar a fer feina, suposadament com a administratiu, a l'Ajuntament de Sóller i després començà a fer feina al Banc de Sóller, posteriorment Banco Hispano Americano, empresa en la qual treballà tota la seva vida.

Miquel Serra va començar a escriure de molt jove. L'any 1922 ja començà a publicar articles al setmanari del poble que enviava des de Buenos Aires. Escriví la seva primera novel·la quan tenia uns dotze anys, però no la va acabar. Només la va llegir el seu amic Andreu Arbona i sembla que aquest va ser el moment en què es descobriren les aficions literàries del seu amic.⁶ De fet, va ser el mateix Andreu Arbona qui l'impulsà i l'animà a escriure pel *Sóller*. Cada matí, segons assegurà el seu fill Antoni Serra, abans d'anar a fer feina al Banc de Sóller es posava a escriure al seu

5 Conversa amb Pere Serra, dia 6 de desembre de 2015.

6 Ell mateix ho explica l'any 1935 al setmanari *Sóller*, número especial, Noces d'Or.

despatx.

Es va jubilar als seixanta-cinc anys i com que tots els seus fills havien anat a viure a Ciutat, a final dels anys cinquanta ell i la seva dona també s'hi traslladaren. Tot i aquest trasllat Miquel Serra sempre va mantenir una estreta relació amb Sóller i durant els estius tota la família hi passava les vacances, concretament a la finca familiar de ses Tanques.

Un esdeveniment que va marcar molt la seva vida fou la desaparició i la posterior mort del seu germà Francesc Serra i Pastor l'any 1929. El jove desaparegut de vint-i-dos anys, segons sembla drogoaddicte i ludòpata, va ser trobat mort un any després dia 14 de setembre de 1930, al coll de Bini, assegut prop d'un mirador i amb les mans lligades amb un cordill. Miquel Serra, juntament amb el seu pare, va veure com el cos del seu germà es va pràcticament esmicolar quan l'intentaren traslladar. Mai no es va poder aclarir quina va ser la causa d'aquella mort.⁷ De fet, s'ha trobat l'esquela al setmanari *Sóller* publicada dia 20 de setembre de 1930 que concretament diu: «Pregau a Déu per l'Ànima d'En Francesc Just Serra i Pastor desaparegut, als 22 anys d'edat, el dia 17 d'abril de 1929, i trobades les seves despulles el dia 14 de l'actual en els Colls de Bini, del terme d'Escorca». Pere Serra també relata aquell fet:

«Un d'ells morí en circumstàncies estranyes. Nomia Francesc i es diu que era morfinòman i jugador. Havia festejat una filla del pintor Tòfol Pizà, que nomia Mariana. Feia el servici per Palma i va desaparèixer sense que ningú en sabés donar noves. El trobaren mort, tres anys després prop de la finca que tenia el meu avi al terme d'Escorca i que es deia Cals Reis. Era l'any 1929 i l'oncle Francesc tenia, llavors, 22 anys. Ja no en complí pus, d'anys. Fou un assumpte del qual no en vaig sentir parlar massa i quan en vaig sentir parlar sempre hi hagué molt de misteri perquè el cadàver momificat que trobaren tenia els peus fermats. Tanmateix jo no descart que es tractàs d'un suïcidi i que el *tío* simulàs un homicidi per estalviar a la família el deshonor que significava un suïcidi. Recorda que als suïcides fins i tot els negaven l'enterrament al cementiri catòlic».
(Bujosa, F., 2001; 25-26).

Amb l'inici del cop d'Estat i de la Guerra Civil comencen uns anys molt turbulents per a Miquel Serra. En primer lloc, l'any 36 el capellà Garcia, que anava vestit de falangista –segons Antoni Serra–, va venir a Sóller i realitzà un sermó en contra dels russos. Una de les coses que predicà fou que tots els sollerics que tenguessin llibres de literatura russa els havien de dur a la plaça Major perquè fossin cremats. Miquel Serra i Pastor, més per por que per convicció religiosa, va cremar alguns dels llibres d'autors russos que havia duit de la província de Misiones.

Per altra banda, el seu germà gran havia estat detingut i condemnat a mort pel règim. El jove Miquel Serra, per ordre del seu pare, passà a militar amb els tradicionalistes i viatjà fins a Burgos per intentar revertir la condemna a mort de Josep Serra. Es veu que des del règim aconsellaren al

⁷ Conversa amb Antoni Serra, dia 27 de gener de 2016.

seu pare que algú de la família –o la família en general– s'afiliàs a la Falange, però Miquel Serra tenia clar que falangista no ho seria mai i contestà que, si volien, es faria carlí, tot i que tampoc no combregava amb aquella ideologia. Qui es va fer falangista fou el seu germà petit Pere Lluç Serra i Pastor.

D'aquesta manera i gràcies al viatge va aconseguir que li canviassin al seu germà la pena de mort per cadena perpètua.⁸ Hi partí vestit de requetè i va aconseguir entrevistar-se amb el cardenal Gomà. Se'n va anar de Burgos amb tren fins a Sevilla, des d'on continuà el viatge amb vaixell pel Guadalquivir fins arribar al Puerto de Santa Maria i, des d'allà, cap a Mallorca.

Pel que fa a aquest esdeveniment, també es conta que el petit dels germans, Pere Lluç Serra i Pastor, anava sovint a visitar el seu germà Josep a la presó, però sempre li amagà que s'havia passat a la Falange. En certa manera se sentia malament del canvi i no volia que el seu germà descobrís que havia traït els seus ideals i que era defensor dels mateixos que l'havien condemnat a mort.⁹

Un altre fet remarcable durant aquests anys en què Josep Serra va estar empresonat fou la mort de la seva filla Trini. Per tal que Josep Serra pogués veure la seva filla, que havia mort de tuberculosi, abans de ser enterrada va ser «necessari subornar els guardes i que dos amics seus es quedassin com a penyora a la presó fins que ell hi tornàs». (Serra, P., 2001; 27).

La guerra també va obligar Miquel Serra a fer guàrdia a dalt del coll de Sóller. Com diu Antoni Serra a l'entrevista, el seu pare deixava una pistola a la seva dona davall el coixí. Curiosament, aquesta mateixa pistola la va trobar Antoni Serra al jardí de la casa de Sóller. Sembla que espantat, quan va acabar el moviment, la va enterrar al jardí.

Durant la postguerra Miquel Serra col·laborà amb el diari *Baleares* perquè el seu fill Pere Serra hi figurava com a periodista, per treure alguns diners i per amistat amb el solleric Antoni Colom, que també hi treballà com a periodista i en fou el director els anys 1948 i 1949.

Cap als anys cinquanta publicà la seva primera obra literària en format llibre; *Agredolç. Proses inquietes* (1952), tot seguit, la traducció al català de *La família de Pascual Duarte* (1956), *Crist* (1958) i *Fornalutx* (1972). En el setmanari *Sóller* hi va escriure des del 1922 fins l'any 1972, però la majoria de la seva obra periodística és dels anys trenta. Després de la seva mort, el 1984, els seus fills li publicaren l'obra *De tot vent*, un volum de relats que recull l'obra inèdita que havia

---

8 Conversa amb Antoni Serra, dia 27 de gener de 2016.

9 Segons conta Maria Josep Serra Morell, néta de Josep Francesc Serra i Pastor.

començat a partir de 1958.

2.2.3. El tarannà personal

Miquel Serra fou una persona tímida, introvertida i molt creient. També era defensor de la llengua catalana i, com s'ha dit abans, va signar la *Resposta als catalans* juntament amb el seu pare, els seus germans, Josep i Pere, i altres intel·lectuals de l'època. Li agradava molt llegir, escriure, anar d'excursió i conversar amb els seus amics. Se sap que mantenia una estreta relació amb els germans Arbona, Miquel i Andreu, fortament relacionats amb el mallorquinisme i el setmanari *Sóller*. També vinculat al setmanari i gran amic de Miquel Serra fou Miquel Marquès i Coll, el fill del fundador del *Sóller*. Aquest grup d'amics es convertí, juntament amb altres intel·lectuals, en el pilar cultural de Sóller. Les seves propostes sobre l'augment del nivell cultural dels sollerics apareixen constantment al periòdic i són mostra de la tasca pedagògica, de conscienciació social, cultural, identitària i lingüística que dugueren a terme.

Miquel Marquès i Coll escrigué un conte titulat *El lligam* (1925) i Andreu Arbona *Converses solleriques* (1977) i *Fent volar l'estel* (1996), reculls de la seva obra periodística.. A més a més, ambdós eren col·laboradors del *Sóller* –Miquel Marquès també en va ser el director– i escriviren a la secció literària «De l'Agre de la Terra». Els germans Arbona l'any 1926 fundaren el Grup Esperantista Solleric, associació de la qual Miquel Serra en fou el secretari. A més a més, Serra també fou vocal de la banda de música *Lira Sollerense*.

La majoria dels amics de Miquel Serra estaven relacionats amb el Partit Autonomista. Bàsicament des de finals de la dictadura de Primo de Rivera i durant tota la Segona república, Bartomeu Colom Ferrà –director del Banc de Sóller–, Joan Pizà Ensenyat, Antoni Sagristà Vicens, Martí Torrens Pastor –apotecari–, Andreu Canyellas Muntaner, Miquel Arbona Oliver, Miquel Marquès Coll i el mateix Miquel Serra i Pastor es presentaren a les llistes d'aquest partit.

Per altra banda, també va conèixer altres literats de l'època com Miquel Ferrà, Guillem Colom o Llorenç Villalonga. Aquest darrer va fer el pròleg a la traducció de *La família de Pascual Duarte* que realitzà l'escriptor solleric.

També s'interessà per la genealogia, la història i l'origen de la seva família i recollí tota la informació a una llibreta titulada *Llibre de la família Serra, any 1970*. Aquest material serví per fer el llibre *Ses Tanques de Can Serra*.¹⁰

---

10 FULLANA, Pere; (2006), *Ses Tanques de Can Serra*, Editorial Ensiola, Palma.

Inicià la seva tasca a l'Arxiu Diocesà de Mallorca, on passà pacientment molts matins, cercant documents i anotant dades que li permetessin donar un poc de llum a les seves inquietuds. Tingué d'assessor el seu parent, mossèn Antoni Pons, com és conegut, és autor d'una interessantíssima *Història de Mallorca*, així com d'altres obres [...] Una altra persona que va col·laborar amb el meu pare a l'Arxiu va ser Don Fernando Truyols, que treballava també a la Seu a través del seu cosí el Marquès de la Torre [...] El senyor Truyols, mossèn Pons i mon pare eren profundament nacionalistes. Per a ells Mallorca estava per damunt de tot. Ells tres [...] signaren la *Resposta al Missatge dels Catalans*. És molt probable que el sentiment nacionalista del meu pare fos el principal motiu de voler conèixer amb profunditat les seves arrels. (Serra, P., 2006; 4)

3. Obra narrativa

3.1. Introducció

Són nombrosos els escriptors que combinen o que han combinat obra literària de creació amb obra periodística. Dins aquest marc, s'hi inclou la figura de Miquel Serra i Pastor, amb la peculiaritat que gairebé tota la seva obra de creació literària es troba inèdita o bé publicada en diaris i revistes de l'època. En aquest apartat només s'especificaran i analitzaran totes aquelles narracions que foren publicades al setmanari *Sóller* i que encara no formen part d'una obra publicada en llibre. Tot i això, també es farà una petita referència a la seva obra publicada ja en format llibre.

El nostre escriptor no ho tengué gens fàcil per poder publicar les seves obres. Ell, en vida, sols publicà *Agredolç. Proses inquietes* (1952), la traducció al català de *La família de Pascual Duarte* (1956), els contes «El retorn», publicat a *Recull de contes balears* (1956) i *Catalinói* (1957), a la col·lecció «Els autors de l'Ocell de Paper», la novel·la *Crist* (1958) i l'opuscle *Fornalutx* (1972). Aquestes obres es troben recollides en format llibre, però com ja s'ha esmentat, una bona part de la seva obra escrita es troba a diverses revistes i diaris de l'època. Algunes d'aquestes obres esmentades es troben al llibre *De tot vent* (1984), elaborat per Antoni Serra i editat a l'editorial Atlante de Pere Serra.

Miquel Serra «en la postguerra va patir els rigors de la censura i la inadaptació de les circumstàncies del moment» (Rosselló, 1992-1993) i el seu llibre *Agredolç* va tenir molts de problemes per publicar-se. A part, deixà molta obra inèdita: una novel·la titulada *Els cingles*, un llibre que s'havia de titular *Bellugadissa (proses subtils)* i del qual en va publicar alguns fragments a la revista *Lluc* i, finalment, unes altres narracions que duen el títol *En silenci (només prosa)*, uns quants fragments els quals es publicaren al *Sóller*.

3.2. Narrativa breu

3.2.1. Els reculls publicats

Agredolç. Proses inquietes és un llibre editat l'any 1952 per l'Editorial Moll. És el volum 50 de la Biblioteca «Les Illes d'Or» i es tracta d'un recull de narracions que ja havien estat publicades al *Sóller*, *La Nostra Terra* i *l'Almanac de les lletres*. Aquest mateix llibre ja s'havia intentat editar l'any 1950 amb el títol *Desencís*, però va ser retornat per la censura. Mesos després, s'intentà editar per segona vegada amb el títol amb què finalment va sortir el setembre de 1952.¹¹ El llibre consta

¹¹ SERRA, Antoni; (1982), *De tot vent* «Esbós de biografia», p. 20

de nou narracions: «El fondal», «L'emigrat», «El desertor», «Maria-Rosa», «Rebel», «El triomf», «El dubte», «Les notes breus del misteriós Henri Schuman», «El viure inquiet i sentimental», «L'estrany camarada» i «Suggestions de Nadal».

La majoria d'aquestes narracions varen ser publicades al setmanari *Sóller* entre 1926 i 1935. Les quatre primeres sortiren a la secció literària «De l'Agre de la Terra». Algunes d'elles es publicaren a l'*Almanac de les Lletres* i a *La Nostra Terra*.

Passats cinc anys de la publicació del seu primer llibre, va sortir publicat a la col·lecció «Els autors de l'Ocell de Paper», número XIX, el conte titulat *Catalinoi* (1957). En aquest llibre també s'inclouen les narracions d'Alfons Verdaguer i de Ramon M. Moix, més endavant conegut com a Terenci Moix.¹² Aquest conte narra la història d'una joveneta d'uns tretze anys anomenada Catalinoi. La noia portava un vestit vermell, era molt riallera i sempre feia cas a la seva mare. El narrador, un home d'uns quaranta anys, explica que ell la mirava cada dia. La mare de Catalinoi era la criada d'un senyor que sembla que és el mateix narrador. Un estiu, quan Catalinoi ja tenia devuit anys, el narrador planteja casar-se amb ella: «estava dispost a cobrir les aparences del desig davant l'altar amb el sagrament del matrimoni» (1984; 86). Però un vespre el senyor sent un xiuxiueig des de l'arbreda de la seva finca i era el festeig de la noia amb el seu enamorat. Agafa l'escopeta i dispara on sentia el renou. Ningú mai no va saber d'on va venir aquell tret. Els amants continuaren el festeig i el senyor va anar a passar una llarga temporada a Ciutat per tal de guarir-se de tot aquell mal d'amor.

Pel que fa a aquest conte, hi ha elements que poden recordar aspectes autobiogràfics de Miquel Serra. En primer lloc, Miquel Serra era el propietari de la finca ses Tanques, un lloc molt emblemàtic, situat a la vall de Sóller, ple de tarongers i arbres fruiters, en la qual devia haver-hi gent que s'encarregava del servei. Així doncs, ell devia ser el senyor i, a més a més, ja se sap que Miquel Serra era un gran aficionat a la lectura i aquest senyor que apareix al relat també llegia molt: «Ella el veia assegut hores i més hores a la clastra enmig de geranis i rosers, llegint llibres – els seus llibres–» (1984; 84). «Jo estava a la sala, darrera les persianes, llegint el *Tristan*, de Thomas Mann» (1984; 87).

Després de quatre anys de la seva mort, sortí *De tot vent* (1984), l'altre recull de Miquel Serra. Es tracta d'un llibre de narracions de l'escriptor solleric publicades principalment a les revistes *La Nostra Terra* i a l'*Almanac de les Lletres* i al setmanari *Sóller*. El llibre inclou una biografia de

---

12 Segons Margalida Pons a *Poesia insular de Postguerra: quatre veus dels anys cinquanta*. p. 81: «La presència d'autors illencs en aquesta col·lecció va ser notable.» Hi col·laboraren autors com Marià Villangómez, Llorenç Moyà, Francesc de B. Moll, Aina Moll, Josep Sureda i Blanes, M. M. Serra Pastor, J. M. Palau i Camps, Miquel Barceló i Jaume Vidal.

l'escriptor titulada «Esbós de Biografia», redactada pel seu fill Antoni Serra, i també alguns fragments de dues obres inèdites: *En silenci (només prosa)* i *Bellugadissa (proses breus)*. També s'hi inclou el conte *Catalinoi* i algunes altres narracions com «L'heroi», «Les notes breus del misteriós Henri Schuman» i «El retorn» –aquest darrer publicat també a *Recull de contes balears*, 1956. Finalment, hi apareix un conte titulat «De tot vent», que és el que dóna títol al llibre, i que està format per contes que Miquel Serra escrigué els estius de 1956 i 1957 mentre passava les vacances a la possessió de ses Tanques. Miquel Serra va preparar aquest llibre per publicar a final dels anys cinquanta.

En silenci (només prosa), inclosa dins el llibre *De tot vent*, està formada per vuit fragments de narracions breus que inclouen els títols «Instants», «Els folls», «La casa de camp», «El verderol», «Mort de verge», «L'avió», «Nina 1820» i «192... Plaça del poble després del turisme»¹³. De l'altra obra inèdita, *Bellugadissa (proses breus)*, se'n publicaren catorze narracions: «El temps petit», «Pensaments», «Desconeguda», «Íntima», «Mariner», «Torretera», «Nocturn», «Nit», «Sud-Amèrica», «Cuca de llum», «Impressors», «Intel·lectual», «Grècia» i «Mort».

Pel que fa a la narració «Les notes breus del misteriós Henri Schuman», com s'ha especificat, ja havia estat recollida a *Agredolç. Proses inquietes* (1952). Finalment, l'obra «L'heroi» és una adaptació que fa Serra del conte de Màxim Gorki al català i el va publicar el gener de 1930 a *La Nostra Terra*.

3.2.2. Altres narracions publicades al *Sóller*

Per sort la premsa també era un mitjà de difusió de la literatura i el setmanari *Sóller* n'era un gran exemple. Miquel Serra publicà la majoria de la seva obra al setmanari i en fou un col·laborador habitual. Hi publicà articles de tot tipus i també narracions que mai no han estat publicades en format llibre. El relat breu era el gènere més cultivat per Miquel Serra i se'n pot trobar una discreta mostra, tant en castellà com en català, al setmanari local. Les darreres narracions que s'hi publicaren formen part del que havia de ser el llibre *En silenci (només prosa)*.

Al *Sóller* Miquel Serra publicà quaranta-dues narracions, vuit de les quals foren incloses a *Agredolç. Proses inquietes*. D'aquestes vuit narracions, dues es varen tornar a publicar a *De tot vent* i trenta-tres mai no han estat publicades en cap volum. Moltes de les narracions, a part de sortir al *Sóller*, també s'anaren publicant a *La Nostra Terra* i l'*Almanac de les Lletres*. A l'annex «relació de l'obra narrativa al *Sóller*» es poden consultar tots els títols, dates i publicacions de les

¹³ D'aquesta mateixa obra inèdita s'han trobat quatre parts al setmanari *Sóller* –dos l'any 1969 i dos l'any 1972–, que inclouen sis fragments. De tots aquests fragments: «La barca de paper», «El nin», «Desolació», «Instants», «El criticaire» i «Enamorament», només n'hi ha un que també ha estat recollit a l'obra *De tot vent* i és «Instants», tot i que en el setmanari aquest títol consta de dos fragments i al llibre *De tot vent* està format per quatre fragments.

narracions de Miquel Serra.

Narracions en català

De les narracions en català publicades al setmanari i que no hagin estat publicades mai enlloc, no n'hi ha gaires perquè precisament *Agredolç*, *Proses inquietes* i *De tot vent* han recollit les millors narracions breus en català de Miquel Serra. Per tant, la majoria de narracions que mai no han estat editades són en castellà.

Les narracions més destacables del setmanari *Sóller* i que no han estat editades en llibre són per una banda, «El fons de la copa», «Nocturn» i «Estampa de carnaval», i, per l'altra, aquelles que formen part de l'obra inèdita *En silenci (només prosa)*.

«El fons de la copa» és la primera narració, escrita des de Buenos Aires (1922), que Miquel Serra va publicar al *Sóller*. Es tracta d'una narració breu amb intervencions dialogades que explica la història entre dos personatges: el narrador i una jove novel·lista. La jove escriptora pot llegir el fons de les copes. Mesos més tard es tornen a trobar a un transatlàntic i ella li confessa que al fons d'aquella copa havia llegit «escriptor». Al bord d'aquell vaixell l'home li torna a demanar a veure què llegeix en el fons d'aquesta darrera copa. «Ella, amb adorable gest quasi despectiu, girant la faç vers son veí de taula [...] contestà lentament: —El desig de beure'n altres».

«Nocturn. Ensaïes poemàtics»,¹⁴ publicat també als inicis de la seva producció literària, és una narració que Miquel Serra dedicà al seu amic Andreu Arbona Oliver. Serra, concretament, anomena a aquesta obra: «ensaïes poemàtics». La narració té quatre parts i, com bé indica el títol, fa referència a la nit i a la pau que aquesta transmet. És d'estil romàntic pel tema tractat –la natura i la nit com a refugi de pau–, per la forma –poema en prosa– i pel vocabulari que hi apareix: «lluna», «xiprers», «somis», «cementiri», «nit», «amats records», «pregària de morts», etc.

A «Estampa de carnaval»¹⁵ Miquel Serra descriu l'ambient festiu del dia de Carnestoltes. Entre tot aquest ambient de gent disfressada i ballant, una noia plora perquè està trista. La gràcia, però, és que precisament ningú no la pot veure perquè porta una màscara.

En darrer lloc, pel que fa a la narrativa en català, cal destacar aquells fragments del llibre inèdit *En silenci (només prosa)* que no han estat mai editats en llibre i que foren publicats al setmanari *Sóller* entre 1969 i 1972. Les narracions que s'han pogut transcriure i que formen part d'aquesta

---

14 *Sóller*, 29/11/1924, p. 7.

15 *Sóller*, 9/02/1929, p. 4.

obra són «La barca de paper»,¹⁶ «El nin»,¹⁷ «Desolació / Instants»¹⁸ i «El criticaire / Enamorament».¹⁹ Es tracta de narracions molt breus amb una prosa poètica plena de metàfores que fa referència a objectes, sentiments i personatges propers al narrador.

«La barca de paper» és l'objecte que el narrador llança «sobre el mar revoltós de la vida». Aquesta barca fa un viatge per tots els indrets, ja sigui a prop de la lluna, per sobre de les muntanyes, pels castells o els arbres. Aquesta barca per al narrador és com «l'ànima bellugadissa i somniadora». Per tant, la barca de paper és una metàfora per referir-se a l'ànima de l'autor. El fragment acaba amb la idea que la seva barca, és a dir la seva ànima, ha viatjat per tot el món i que només la tempesta la vencerà al cap d'uns anys. Amb aquest final es pot entendre que la intenció de l'autor és fer referència a la mort.

A la narració «El nin» el protagonista és un nin que intenta dormir, però la son no li compareix. Per això, mentrestant, pensa en tot el que ha vist: el formiguer, l'ocell, el melicotó madur, les abelles, etc. Un altre cop apareix la relació amb la naturalesa a través d'un procés d'identificació, gairebé de simbiosi. «El nin voldria ésser com una formiga per endinsar-se en el misteri de lo amagat; estel per ésser amic de la lluna i de les estrelles; melicotó, pera, cirera, poma, taronja, perquè el mossegassin les dents de la fina rossa de la casa veïna, abella per xupar la mel de les violetes. Esser lliure en absolut i volar enfora, molt enfora». Després, però, de sobte, al nin se li apareix un altre pensament: prest serà el seu aniversari. La seva mare li prepararà una festa i el seu pare li comprarà un tren elèctric. Ara bé, tot i pensar en el seu aniversari, «el nin segueix pensant en la lluna i les estrelles, en els borinos i les formigues, en el melicotó, l'aucell groc i verd de la pomera, en els cavallets amb ales; en la nina, rossa d'ulls blaus, que tots els dies passa per davant el seu portal».

Al fragment «Desolació» compara la tristor d'un amic seu a causa d'un desig incomplet amb un camp desolat, sense herba, ni arbres, ni flors. «Instants» són dues frases de caràcter filosòfic. A la primera es critica que si una persona s'infla molt quan l'afalaguen, després si es punxa, és a dir, si li diuen alguna cosa negativa, es desinfla de cop. La segona ve a ser com una mena de frase poètica que es concep la pluja com fils de plata que cauen damunt la terra i de la terra és d'on ha de néixer l'or de la vida.

«El criticaire / Enamorament» són les dues darreres narracions que apareixen al setmanari. «El criticaire» és una reflexió sobre l'existència de persones que ho contradiuen tot i que allò que és

---

16 *Sóller*, 18/02/2969, p. 3.

17 *Sóller*, 24/05/1969, p. 4.

18 *Sóller*, 29/04/1972, p. 1.

19 *Sóller*, 17/06/1972, p. 4.

fàcil ho tornen difícil. Per altra banda, «Enamorament» és una historieta d'amor entre l'estrella d'or i l'estrella de plata. Les estrelles no es poden apropar perquè cada una està a una òrbita diferent i es parlen per senyes lluminoses. L'estel d'or, «cansat de tant d'amar», intenta canviar el camí de la seva òrbita per tal d'apropar-se a la seva estimada, però la Lluna, esposa del Sol, ho impedeix perquè també estava enamorada de l'estrella d'or i no volia que marxàs amb l'estrella de plata. Al final, l'estrella d'or, cansada de cercar l'estrella de plata i no trobar-la, es va apagant fins a morir. Es tracta, en definitiva, d'una personificació de les estrelles perquè tenen els mateixos sentiments que els humans i actuen de la mateixa manera. Es mouen per amor i per gelosia.

Narracions en castellà

Pel que fa a les narracions en castellà de Miquel Serra, no n'hi ha cap que estigui editada en llibre. Al setmanari *Sóller*, entre el 1923 i el 1924 s'han localitzat cinc narracions, la majoria de les quals havien estat escrites a Buenos Aires. Són: «Soledad», «Chiflido», «Frivolidades: Ojos zarcos», «Burla odiosa» i «Va de veras».

«Soledad»²⁰ és una narració molt breu en la qual es fa un elogi de la soledat com si aquesta es tractàs de la seva amant. De fet, el narrador cerca repòs en aquesta soledat perquè és l'única cosa que té.

«Chiflido», «Frivolidades: Ojos zarcos», «Burla odiosa» i «Va de veras» són contes. «Chiflido»²¹ és un conte en el qual «l'amor no somriu només a les boniques». La protagonista és Dora, una jove no gaire agraciada que és coneguda amb el malnom de *Chiflido*. *Chiflido* és un xiulet, per tant, aquest malnom pot estar relacionat amb la veu fina i aguda que tenia Dora, que podia recordar un xiulet, o també podria ser perquè ella mateixa en si, el seu físic massa prim, era com un xiulet. Un dia, un jove que nom Luís, per tal de guanyar una aposta amb els seus amics, intenta lligar amb Dora que, segons ells, és la noia més lletja de la ciutat. La noia, però, veu que Luís se'n vol riure. Ell ho nega tot i ella se'l creu, sobretot perquè tenia molta necessitat d'amor. En haver passat dos mesos, Luís ha de partir a la guerra i la vigília abans del seu viatge es troba amb Dora que plorava perquè havia sabut la notícia. Luís va estar a punt de fer-li saber que tot havia estat una broma, però va sentir tanta compassió per Dora que no va gosar dir-li res. Dora li confessa que sap que tot havia estat una broma, però que ningú mai no havia demostrat tant d'afecte per ella. Luís se'n sent culpable, li demana perdó i la besa. Durant la guerra els dos s'envien cartes fins que un dia Dora recull una carta amb una lletra que no era la de Luís. Dora descobreix que Luís va morir a causa d'una ferida i que abans de fer el seu darrer sospir es va posar el retrat de Dora damunt el cor i li va dir al seu amic que li digués a Dora que l'estimava molt.

---

20 *Sóller* 13/02/1923, p. 2.

21 *Sóller* 12/01/1924, p. 1-2.

«Frivolidades: Ojos zarcos»,²² segons Miquel Serra a l'inici del relat, es tracta d'un conte vulgar, insuls, beneit i lleig. Aquest conte és la història d'un jove que s'enamora d'una noia d'ulls blaus. El primer cop que el protagonista veu la noia és quan està asseguda al banc d'un parc llegint un llibre. A partir d'aquell dia sempre tornava al parc a la mateixa hora per veure si la trobava. Un dia li deixa un paperet escrit per saber si poden quedar. Ella li escriu un altre paper i li diu que ja es veuran demà. Ara bé, la noia torna al parc amb un altre home, cosa que sap molt de greu al narrador i ho interpreta com si ella ja tengués parella. Al final de la història el narrador s'autoconsola mirant la blavor del cel perquè ja no pot mirar aquells «ojos zarcos».

«Burla odiosa»²³ és un conte que explica les rivalitats entre Juan i Antonio. Juan vol matar Antonio ofegant-lo perquè ell i Ana, la florista, s'anaven a casar i Antonio la va seduir. Des d'aquell moment Ana no ha volgut saber res pus del seu primer amor i tot el poble s'ha rigut d'ell. Antonio, espantant, es treu un revòlver i afirma que ell també el pot matar, però també li diu que ell no vol ser un assassí i, per això, li diu que marxi i se salvi. Juan així ho fa, però quan arriben a l'escala del moll, Juan tira Antonio a l'aigua i mor ofegat. Juan –ens diu el narrador–, tenia llàgrimes als ulls.

«Va de veras»²⁴ és la història d'un bromista a qui surt malament fer una broma a un desconegut. El bromista saludà un home que no coneixia de res com si fos un amic de tota la vida i es queda del tot sorprès quan veu que aquest home l'identifica amb un tal Tribucio. L'home està molt content de retrobar-se amb aquest vell amic i el convida a fer un bon sopar, però, en haver sopat, el bromista veu que li havien tornat la broma: l'home havia desaparegut, no havia pagat el sopar i, a més a més, li havia robat la cartera i el rellotge.

Posteriorment, Miquel Serra publica una narració de caràcter més filosòfic. Són pensaments o comentaris sobre distints aspectes de la vida. «Tríptico»,²⁵ per exemple, és una narració formada per tres petits comentaris: el primer sobre la bellesa, el segon sobre l'amor i el tercer sobre la veritat. «Esbozos – Paraje»²⁶ també és una narració composta per tres temes diferents. En aquest cas, el narrador descriu i valora tres dels punts claus d'una ciutat que sembla que és Sóller: la plaça, el passeig i un pi en concret.

---

22 *Sóller* 29/03/1924, p. 6.

23 *Sóller* 25/10/1924, p. 6.

24 *Sóller* 25/10/1924, p. 6.

25 *Sóller* 7/11/1925, p. 8.

26 *Sóller* 31/08/1929, p. 1-2.

Miquel Serra va escriure altres narracions que tenien com a tema central la natura. En són un exemple «El paisaje y la aldea»²⁷, «Valle Lucano»²⁸ o «La casa de campo».²⁹ En aquesta darrera narració la casa de camp que es descriu és ses Tanques, casa pairal dels Serra. Sens dubte, la naturalesa era una part important de la vida de Miquel Serra. Per a ell la naturalesa era pau, harmonia i vida i, per això, a part de ser un tema tractat en les seves narracions, també té bastants articles d'opinió en què comenta i rebutja tota mena d'agressions al paisatge solleric.

«El regreso» és la història d'un home anomenat Juan qua havia marxat del poble per fer fortuna, però no ho va aconseguir. Passats vint anys retorna al poble i recorda tot el que feia quan era nin. També recorda les persones que més hi havia estimat: la seva mare i dues al·lotes que havia tengut, Isabel i Juana. Quan definitivament arriba al poble s'assabenta que, una setmana abans, la seva mare havia mort, que Isabel havia ingressat a un convent i que Juana ja s'havia casat.

3.3 Les novel·les

3.3.1. El concepte de novel·la segons Miquel Serra

Miquel Serra era un gran lector i per això són nombroses les referències que fa sobre llibres que va llegir o que li agradaria haver llegit. A Buenos Aires s'enamorà de la literatura russa. Tolstoi era un dels seus escriptors preferits i, com ell mateix afirma a l'article que escriu al setmanari *Sóller* al número especial de les Noces d'Or (1935), «les novel·les russes, els homes del nord i la seva literatura varen subjugar-me». Fou lector de les obres de Lenin, Kropotkin, Dostoievski, Gorki, Puskin, Gógol i Andreiev. Precisament de Gorki tradueix al català un conte titulat «L'heroi». També li cridava molt l'atenció l'escriptor noruec Knut Hamsun. Ambdós autors, Gorki i Hamsun, s'assemblen perquè les seves obres estan plenes de personatges marginats i maleïts. A Miquel Serra l'atreien les «vides esquinçades per la fatalitat» i, tal vegada per això, moltes de les seves narracions tenen un final dramàtic.

Majoritàriament va llegir literatura russa en castellà. La difusió de la literatura russa en aquesta llengua comença amb traduccions de les obres de Pushkin. Les traduccions apareixien, sobretot, a revistes i diaris i eren realitzades a partir del francès. Devers l'any 1870 hi ha un auge de la literatura russa a les lletres castellanques i autors com Emilia Pardo Bazán o Benito Pérez Galdós se'n veuen influenciats. La cultura i la literatura russes no deixaren d'estar de moda i, per exemple, l'any 1925 es va crear la VOKS –Societat per les Relacions Culturals amb l'Exterior– de l'URSS que fomentava i difonia la cultura russa. La VOKS, quan guanyà el Front Popular les eleccions de

---

27 *Sóller* 30/10/1943, p. 1.

28 *Sóller* 28/09/1946, p. 1.

29 *Sóller* 21/07/1956, p. 2.

febrer de 1936, va agafar força a Espanya, sobretot gràcies a l'editorial Cenet.

La literatura russa també tengué influències a les lletres catalanes. La primera traducció d'una obra russa a la península Ibèrica fou la de Narcís Oller, que l'any 1884 traduí al català *Memòries d'un nihilista*, d'Isaac Pavlovski. A Catalunya també adquiriren molta importància les publicacions d'obres russes de l'editor Josep Janés a la col·lecció «Quaderns Literaris» (1934-1938).

En aquesta mateixa època s'inicien les traduccions d'obres russes al català. D'entre els traductors destaquen Francesc Payarols i Andreu Nin. Nin sobresortí com a traductor i crític literari. Tradueix obres com *Crim i càstig*, de Dostoievski, alguns contes de Txèkhov i *Infància, Adolescència, Joventut* i *Anna Karèнина* de Tolstoi. La majoria d'aquestes traduccions foren publicades a l'editorial Proa, a la col·lecció titulada «A tot vent»³⁰. La majoria de traduccions que s'hi realitzaven eren d'autors del nord com Tolstoi, Dostoievski, Turguénev, Txèkhov i Strindberg, entre molts d'altres. L'esmentada col·lecció i Andreu Nin jugaren un paper molt important en la introducció de la literatura russa al català i en el creixement d'aquests autors i la seva obra a Catalunya. No se sap si Miquel Serra llegia aquesta col·lecció, però sí que és curiós la relació entre el nom d'aquesta col·lecció i el títol d'un dels seus contes que va escriure i que dóna nom a un dels seus llibres: *De tot vent*.

Per a Miquel Serra la novel·la era «l'art millor per predisposar a la lectura les masses amorfes» (Serra, M., 20/06/1931; p. 5). La lectura, doncs, i més concretament les novel·les servirien per educar la societat. Aquesta concepció de masses amorfes o masses sense instruir és un referent bastant habitual en la seva obra i en la seva concepció política. Serra considerava que els obrers havien de sortir de la indiferència política i la ignorància per aconseguir una veritable participació democràtica del poble en la vida política i acabar d'aquesta manera, per exemple, amb el caciquisme. El solleric va reivindicar aquest gènere a l'article titulat «*Barba florida professor*»³¹ pel fet que s'havien publicat molt poques novel·les o narracions. El Noucentisme havia estat un moviment gairebé exclusivament poètic i la poca narració que hi havia era majoritàriament en castellà.

Pel que fa a la situació de la novel·la a Mallorca a la seva època, Miquel Serra no n'està gaire satisfet. Considera que disposaven de «bons i estimables poetes, però [que] estam mancats, casi en absolut, de novel·listes, de contistes independents» (Serra, M., 20/06/1931; p. 5). En canvi, per exemple, sí que creu que al País Valencià tenien novel·listes admirables, com Carles Salvador.

---

30 La col·lecció «A tot vent» va ser creada l'any 1928 per l'editorial Proa i dirigida per Joan Puig i Ferrater. El logotip d'aquesta col·lecció és un vaixell inspirat en el vaixell *Maria Assumpta*. El dibuix va ser realitzat per l'artista Josep Obiols i porta el lema «Navego a tot vent».

31 *Sóller*, 20/06/1931, p. 5.

Miquel Serra també concep que la novel·la pot esser un mecanisme per instruir la dona. Té un article titulat «Lectures de dona»³² en el qual afirma que les dones, normalment, tan sols se solien interessar per les novel·les rosa. «Per exemple, no s'interessaran per les novel·les exemplars de Cervantes, ni almenys, per la prosa –jamai la poesia!– del nostre Llorenç Riber». Hi defensa que la dona llegeixi tot tipus de novel·la. Diu que han de conèixer totes les arts i han de tenir coneixements de la ciència i dels avanços polítics. Assegura que «un corrent arcaic, un costum vell, una manera d'esser en tot temps arrelada les porta vers una buidor literària de la qual tots els que ens interessam per la cultura popular ens hem de doldre».

3.2.3. *Crist*

Miquel Serra també va escriure tres novel·les, la més coneguda de les quals és *Crist* (1958). La seva vocació de novel·lista li ve de ben jove, perquè quan tenia uns dotze anys va començar a escriure la seva primera novel·la, el títol de la qual no se sap i només se n'ha trobat una petita referència a un article del mateix autor. Per altra banda, també té una novel·la inèdita que es titula *Els cingles* i una novel·leta en castellà publicada al setmanari *Sóller* que es titula «El legionario».

La seva primera novel·la, inacabada, només la va donar a conèixer al seu amic Andreu Arbona. Com diu el mateix autor, al número especial de les Noces d'Or del setmanari *Sóller* (1935), el protagonista d'aquesta obra era un tal Ridia que lluitava contra els bascs i els romans.

«Hi sortia un tal *Ridia* -el protagonista- enmig d'una aferrissada lluita entre els bascs gelosos de la terra pròpia i els romans, gent de fora venguts en to de conquesta. El petit autor que jo era aleshores -tenia una dotzena d'anys- no es mantenia del tot imparcial. Havia imaginat uns fets accidentals, plens de primitivisme i truculència, de bregues d'homes amb homes i d'homes amb feres, suggestionat segurament per alguna lectura, i l'autor havia pres partit a favor dels bascs, als quals va crear molt forts i justos, d'una noblesa de sentiments emocionant, i per cert que no vaig equivocar-me. D'aquesta manera els romans sempre eren vençuts i les seves feres dominades pel brau *Ridia*, que li servien de medi per tal de fer-se valer davant son poble i així conduir-lo cap a la victòria».

El 1956 Miquel Serra ja havia acabat d'escriure la seva obra més coneguda: *Crist*. Es tracta d'una biografia de la vida de Jesús que va ser publicada, per primera vegada, l'any 1958 per l'editorial i impremta Atlante, dirigida pel seu fill Pere Serra. L'obra té llicència eclesiàstica i està patrocinada per l'Ajuntament de Palma. En aquesta edició hi ha un mapa de Judea i a la darrera pàgina d'aquesta edició hi ha la nota següent:

---

32 *Sóller*, 9/03/1929, p. 1-2.

«Aquesta vida de Crist, del solleric Miquel Manuel Serra i Pastor, que acaba d'escriure a la finca pairal Ses Tanques de Ca'n Serra el diumenge de la Pentecosta de 1956, acabà d'estampar-se als obradors del seu fill Pere Antoni –anomenat Atlante– el dia de Sant Jordi, antic patró de Mallorca, i diada del llibre de l'any de Gràcia de MCMLVIII.»

La segona edició d'aquesta obra és de l'any 2006, just cinquanta anys després de la primera edició. Aquesta segona edició també és realitzada per Pere Serra a través del *Diari de Balears*, amb el patrocini del Consell de Mallorca. El llibre forma part de la col·lecció «Biblioteca d'Escriptors Mallorquins». Pere Serra, en aquesta edició, descriu l'obra d'aquesta manera:

«*Crist* no és una obra d'elucubracions filosòfiques i dogmàtiques sobre la vida de Jesús, sinó que és una biografia de Jesús narrada amb senzillesa, però sobretot feta amb la sensibilitat d'una persona creient i admiradora de la figura de Crist». (Serra, P., 2006; 5)

Crist és una novel·la catòlica i realista que segueix cronològicament la biografia de Jesús. Una obra basada en els *Sants Evangelis*, però narrada amb un llenguatge planer i entenedor. En un estil indirecte, l'autor dóna sobretot veu a la figura de Jesús d'aquesta manera, exposant quines són les paraules que va dir Jesús s'aconsegueix un apropament als lectors. L'obra guanyà el premi Faula l'any 1958.³³

3.2.4. *El legionario*

Miquel Serra publicà aquesta novel·la curta en castellà al setmanari *Sóller* entre el 7 i el 28 de febrer a la secció literària «De l'Agre de la Terra».

Fou publicada en quatre números diferents i consta d'un pròleg, deu parts i un epíleg. És la narració d'un heroi italià encara que sembla que està basada en els fets històrics d'un heroi anglès. *El legionario* conta la història de Juan Turchetti, socialista i opositor de la dictadura mussoliana, que decideix emigrar a caua de l'amor que sent per Gloria Wills, una ballarina nord-americana. Dos mesos després, entra al cos de legionaris. «Juan Turchetti se metió a legionario en busca de la muerte, en sed de olvido de un amor no satisfecho.» Allà coneix Antonio Casani i es fan molt amics. Els dos companys viatgen cap a Mallorca i quan hi arriben admiren les meravelloses vistes del port. Una vegada arribats a Mallorca, Juan i Antonio cerquen una pensió pel centre per poder passar la nit i hi coneixen Don Julio, Don Antonio Anglada, Don Ricardo, Don Pedro i la seva dona, Doña Juana, retratats tots ells d'una manera senzilla i sintètica. Són presentats gairebé com a personatges costumistes. En un moment determinat el narrador parla en

³³ El premi Faula era atorgat pel Museu de Sóller-Casal de Cultura a la millor obra catalana editada a Mallorca durant l'any anterior al premi. El premi va ser instaurat el 1956 i es va mantenir vigent fins l'any 1959. L'any 2005 es va recuperar. A part de l'obra de *Crist*, han estat guardonades obres com *Bearn*, de Llorenç Villalonga (1956), *El dolor de Cada dia* de Jaume Vidal Alcover (1957) o *Els condemnats*, de Baltasar Porcel (1959). Va ser creat per l'advocat solleric Jaume Ensenyat i Julià, que era el president del museu esmentat.

primera persona –al final de segon article– i explica que ell sap aquesta història perquè va conèixer Antonio Casani a un cafè del centre i es varen fer molt amics. Més endavant, també en primera persona, fa saber que al mateix lloc on va conèixer Casani també conegué Turchetti i, a partir d'aquest moment, el narrador també apareix com a personatge i el lector se situa al cafè del centre. És allà on Turchetti s'enamora de Maria González, també coneguda com Maruja. Segons el narrador, Turchetti no s'havia enamorat de Maruja, sinó que l'intentava estimar per venjar-se de l'amor no correspost que sentia per Gloria Wills. Hi cercava una distracció per aconseguir oblidar Gloria i la desitjava, exclusivament, per la seva bellesa. El fet és que Maria González s'enamora de Turchetti, però el permís que tenia s'acabava i ha d'agafar un vaixell per tornar a Barcelona i després cap a Àfrica. La novel·la acaba dient que un dematí Turchetti llegeix al periòdic que Gloria Wills vendria a Mallorca. Després el narrador diu que rep una carta de Casani en la qual deia que Turchetti havia estat a l'hotel on dormia Gloria Wills. El narrador en primera persona va a acomiadar-los al moll perquè se'ls ha acabat el permís i observa que Turchetti està nerviós. Finalment, el narrador, gràcies a Casani, s'assabenta que Turchetti es va suïcidar.

En el pròleg l'autor explica que el protagonista havia de ser un anglès, però que ho va comentar a un amic i que li aconsellà que no fos un anglès perquè els anglesos no podien tenir sentiments. Miquel Serra replica que ell recorda haver llegit diverses novel·les en què el britànic és la «joguina sentimental d'una dona».

A l'epíleg argumenta que els seus escrits acaben malament –aquesta novel·la acaba amb el suïcidi del protagonista– perquè «al mundo parece que lo atrae más lo malo que lo bueno. El hombre empieza mal, vive peor y termina muy pesimamente. Lo negro está más cerca de nosotros que lo rosado. Si todo es así, yo me puedo lavar tranquilamente las manos».

3.3. Altres llibres i traduccions

Com ja s'ha esmentat abans, Miquel Serra també es va dedicar a la traducció, del castellà al català de *La Família Pascual Duarte* (1956) i a la redacció d'un llibret sobre el poble de Fornalutx, que es va publicar l'any 1972 a la col·lecció «Panorama balear. Monografías de arte, vida, literatura y paisaje». En aquest apartat també s'ha d'incloure l'adaptació que feu al català de *L'heroi* de Màxim Gorki.

La traducció al català de *La familia de Pascual Duarte* es va publicar l'any 1956 a l'editorial Atlante i amb un pròleg de Llorenç Villalonga. Pere Serra explica que un dia va convidar Camilo José Cela i la seva dona, Rosario Charo Conde, a dinar a Sóller. Miquel Serra tenia moltes ganes de conèixer el famós escriptor i els dos s'aveniren molt bé. Durant la conversa Camilo José Cela va

expressar que el que li feia més il·lusió de tot era que algú traduís les seves obres en altres idiomes, per exemple en català, sembla que va dir. Miquel Serra suggerí la traducció de *La familia Pascual Duarte* al català i Camilo José Cela va acceptar. Després ja varen quedar quatre o cinc vegades més per tal d'aclarir alguns dubtes fins que el projecte va sortir a la llum. Segons Josep Maria Llompart:

«La versión de Serra Pastor, aparte de exacta, es, pues, ante todo, un ejercicio de lengua; un maravilloso ejercicio que muestra hasta qué punto la modalidad mallorquina del catalán posee insospechados resortes para expresar las más hondas emociones, los más útiles conceptos. Muchas de las voces utilizadas extrañarán acaso al lector peninsular; pero proceden todas ellas —simples arcaísmos algunas— de noble fuente. Que no toda expresión dialectal, por el mero hecho de serlo, debe motejarse de ilegítima. Tal vez el único reparo que puede oponerse, en este aspecto, a la labor del traductor sea el empleo del artículo neutro lo, sañudamente perseguido por nuestros lingüistas, aun contando con el voto favorable de una opinión tan solvente como la de Francesc de B. Moll». (Llompart, 1956; 2007).

Fornalutx es va publicar el 1972 en la col·lecció «Panorama balear. Monografías de arte, vida, literatura y paisaje» (1951-1993), dirigida per Lluís Ripoll Arbós i, més tard, pel seu fill Carles. Es tracta d'un petit llibret que explica la història, el caràcter, els elements arquitectònics, els personatges més importants, com per exemple els músics o glosadors, i les anècdotes de Fornalutx. A més a més, s'hi adjunten sis fotos dels llocs més emblemàtics del poble i «Algunas notas interesantes», que parlen de Fornalutx i estan recollides d'algunes obres narratives anònimes. Es tracta de la seva darrera obra publicada en vida i es troba editada en castellà. Per a la seva realització «es limità a recollir uns originals que havia publicat, entre 1961 i 1962, traduïts a l'anglès, a la revista *Fiesta Malloquina/Holiday in Majorca*». (Serra. A., 1982; 23).

També traduí «L'heroi». És una adaptació que fa Serra d'un conte d'Alekséi Maksimovich Péshkov, més conegut com a Màxim Gorki, al català. El publica, el gener de 1930, a *La Nostra Terra*. No es tracta exactament d'una traducció sinó d'una recreació. Aquest conte de Gorki es troba al llibre *Pàgines d'un descontent*.³⁴ La primera edició en castellà és de 1922 i segurament és aquesta la que arriba a les mans de Miquel Serra.

---

34 Aquest llibre inclou les narracions «El lector», «Records d'Antón Chejov», «El somni d'una nit d'hivern», «Company!», «L'heroi», «L'ancià», «L'indigent Yemelián» i «Boles».

4. Obra periodística

4.1. Introducció: la importància del setmanari *Sóller*

El setmanari *Sóller* va néixer dia 11 de juliol de 1885. El primer exemplar s'envià de franc a totes aquelles persones que ho havien sol·licitat a la direcció del setmanari. Inicialment, es tractava d'una publicació de quatre pàgines en castellà impresa a Can Marquès, la famosa impremta sollerica, situada al número 17 del carrer de Sant Bartomeu, casa natal del director del setmanari, Joan Marquès Arbona. Cal especificar que abans del setmanari *Sóller* n'existí un altre, editat per Ricard Salvà, titulat *Semanario Sóller*.

Joan Marquès (1861-1955), «per iniciativa del seu pare i molt influenciat per l'oncle capellà i l'ampla biblioteca literària i eclesiàstica que col·leccionava, [...] mudà les eines del camp per la tipografia i [...] aprengué a Palma els oficis de caixista, impressor i enquadernador.» (Pérez, 2007; 286). El 1885 fundà la Impremta de Dalt (1885-1972) que rebé diversos noms segons l'època:

«Des del moment de la fundació, els treballs d'impressió surten signats com "Impremta de Juan Marqués". A partir del 1891, però, el nom de la impremta passa a ser "La Sinceridad", segurament com a conseqüència de la societat "Marqués, Mayol y Cía" que creà juntament amb el seu cunyat Damià Mayol. Conservarà aquesta denominació fins l'any 1922, quan adopta el nom de "Impremta de J. Marqués Arbona" que mantindrà fins l'abril de 1947, en el que l'empresa passa a dir-se simplement "Impremta Marqués"». (Pérez, 2007; 287).

Els nombrosos sollerics subscriptors que vivien a l'estranger, mitjançant el setmanari, podien estar en contacte amb els familiars i el poble. Per això, «als voltants del primer terç del segle XX, el setmanari *Sóller* acomplí un important paper social com a nexa d'unió entre els emigrants i la ciutat nadiua, entre els sollerics emigrats i els familiars que havien romàs a la vall de Sóller» (Pérez; 1994; 471).

Per tal d'anunciar la imminent publicació d'aquest setmanari, es va treure dia 5 de juliol d'aquell mateix any un fascicle de 8 pàgines de mitja quartilla. Sota el títol *Sóller*, hi apareixien les paraules «Periódico semanal de intereses materiales». Anunciava que el diari estaria imprès en un bon paper i que disposaria de quatre pàgines amb tres columnes cada una. La subscripció al setmanari costava 1 pesseta trimestral a Espanya i 2 pessetes a l'estranger.

En aquella primera impressió també s'anunciava com seria aquest setmanari i quins objectius tenia. S'apostava per un mitjà de comunicació local que havia de servir per informar els ciutadans. Es tractava d'un setmanari d'interès informatiu i cultural per tal de créixer i millorar com a poble,

però també naixia amb la voluntat de mantenir informats els sollerics emigrats, sobretot, a l'Argentina i a Puerto Rico. A més a més, també s'hi anunciava la publicació d'una novel·leta escrita per Juan B. Enseñat, titulada *Concha*.

Vet aquí la descripció:

«Instalada en nuestra Redacción una imprenta con todo el material que exige la moderna tipografía, el SÓLLER cuenta con lo necesario para salir elegantemente impreso y con absoluta regularidad».

«El objeto de este periódico es tratar los intereses morales y materiales de la localidad, saliendo en defensa de cuanto tenga relación con ellos».

«Atendiendo al sabio precepto de Horacio, haremos que en nuestras columnas vayan unidos lo ameno y lo útil en agradable consorcio».

«D. Juan B. Enseñat ha escrito expresamente para este periódico una novelita de costumbres sollerenses, cuyo comienzo damos a luz en este fascículo, y cuyo mérito nos abstenemos de señalar por consideraciones de delicadeza. Los lectores sabrán apreciar las bellezas de esta interesante narración, que es, en un todo, digna del reputada ingenio de nuestro compatriota».

«La Dirección espera que, dado el objeto del periódico, no les faltará el apoyo de los hijos de Sóller ni el de cuantos se interesan en el bienestar y el avance de los pueblos».

Una de les causes de la creació d'aquest nou setmanari fou que Palma centralitzà la informació periodística mallorquina i les poblacions foranes com Sóller es varen veure amb la necessitat d'informar els seus habitants del que passava. De fet, es considera que el *Sóller* és la primera publicació de la part Forana i el seu tiratge s'ha mantingut estable entre els 1.500 i els 2.500 exemplars.

A principis del segle XX, amb l'augment dels anuncis i de les col·laboracions, arribarà a les setze pàgines, tot i que durant la Guerra Civil aquest nombre es reduirà moltíssim i sovint tenien problemes amb el subministrament de paper.

Pel que fa a les etapes del setmanari, se'n poden diferenciar tres: la primera (juliol 1885 – desembre 1889) es caracteritza per l'ús de la llengua castellana. El director d'aquesta primera etapa va ser Joan Marquès Arbona. La segona etapa (setembre 1891 – desembre 1972) va estar dirigida primerament per Joan Marquès i successivament per Vicente del Valle, Joan Torrens, Damià Mayol i Miquel Marquès. Aquesta segona etapa fou la més important i significativa. El català es començà a introduir al periòdic, tot i que el castellà també hi fou present –sobretot al llarg del període franquista– i es tragueren tres números extraordinaris: un número dedicat a la societat

recreativa *Círculo Sollerense* (1900) amb motiu del desè aniversari, la commemoració de les noces d'or (1935) i de les noces de diamant (1960) del setmanari. El 1907 sorgeix la secció literària «De l'Agre de la Terra». Es tracta d'una secció de poesia i assaig majoritàriament en català que sortia gairebé cada setmana a la pàgina 9 del setmanari. Es perllongà fins l'any 1937 i comptà amb les col·laboracions de Maria Antònia Salvà, Llorenç Riber, Guillem Colom i Ferrà, Josep Carner, Miquel Ferrà, entre d'altres. Finalment, la tercera etapa (a partir del desembre de 1972 – fins ara) comença amb l'adquisició del setmanari per part de Pere Serra. El periòdic és editat a Palma pel Grup Serra. La gerència d'aquesta etapa ha estat per part de Manuel Picó, Joan Riera, Andreu Vivas i, actualment, Lluç Garcia. L'inici fou majoritàriament en castellà, però el català es començà a introduir a poc a poc fins que l'any 1990 Sóller aconsegueix tenir un periòdic exclusivament en català.

La premsa, sobretot a finals del segle XIX i a principis del segle XX, jugà un paper molt important en la societat. En primer lloc perquè permetia que aquelles persones amb inquietuds literàries, polítiques o periodístiques poguessin publicar els seus escrits de manera eficient, ràpida i econòmica. En segon lloc, aquest mitjà de comunicació també permetia que la gent, la societat, s'apropàs al món de la literatura i del periodisme i, consegüentment, que adquirís una millor formació. En tercer lloc, perquè fou un espai en què s'intenta codificar, normalitzar i difondre la llengua catalana.

Del setmanari *Sóller* cal destacar la secció literària «De l'Agre de la Terra» (1907-1937), nom segurament extret del llibre *De l'agre de la terra* (1897) de Miquel Costa i Llobera. Al setmanari mai no hi mancaren les seccions literàries, tant en català com en castellà, però aquesta és la més significativa pel que fa a la llengua i literatura catalanes. A més a més, Miquel Serra hi publicà articles des de 1922 fins al 1928. L'edició d'aquesta pàgina, normalment la número nou del setmanari, era a cura del director. La secció literària estava dividida en dos: la part superior, estava dedicada a contes, assajos, poesies, narracions, llegendes, etc. i a la part inferior, titulada «Folletí de Sóller», s'hi publicaven contes, narracions o novel·les breus de forma periòdica. En aquesta secció, s'hi publicaren textos d'escriptors d'arreu dels països catalans com Llorenç Riber, Maria Antònia Salvà, Pere d'Alcàntara Penya, Santiago Rusiñol, Àngel Guimerà, Joan Maragall, Josep Carner, Jacint Verdaguer, Apel·les Mestre, Josep Lluís Pons i Gallarza, entre molts d'altres. Dels sollerics destaquen: Guillem Colom i Ferrà, Miquel Arbona i Andreu Arbona, Joan Pons i Marquès, Miquel Marquès, Maria Mayol Colom i Miquel Manuel Serra i Pastor.

4.2. La relació de Miquel Serra amb el setmanari *Sóller*

4.2.1. Les etapes

Miquel Serra va començar a publicar articles al setmanari *Sóller* des de l'Argentina l'any 1922. Els seus primers articles surten, precisament, a la secció literària «De l'Agre de la Terra». Es tracta de narracions breus, tant en castellà com en català, algunes de les quals de temàtica romàntica. Els seus tres primers articles estan escrits des de Buenos Aires –almenys fins l'any 1923–. El darrer surt publicat el gener de 1924, però posa que havia estat escrit el 1923. El quart article, titulat «Frivolidades. Ojos Zarcos» no posa on ha estat concebut, però el cinquè article, «Burla odiosa» ja indica que ha estat escrit el mes de maig de 1924 a Sóller.

A partir de 1922 i fins l'any 1972 Miquel Serra escrigué al setmanari. Foren cinquanta anys de tasca literària i també periodística que el solleric realitzà de manera altruista. Hi publicà majoritàriament articles d'opinió, culturals, locals, de política i religiosos, crítiques i ressenyes literàries i també narracions breus de creació pròpia, com ja s'ha indicat anteriorment.

«En aquesta casa els meus articles foren acollits favorablement. Damunt el periòdic benvolgut he anat vessant fins ara part de les meves ànsies accelerades, part de la meva impetuositat crítica i literària i més de dues vegades la meva fe en l'*Ideal* que mai no em manca: el que va mancant és l'ímpetu gairebé vençut, sinó pels anys, almenys per les indiferències. I vet aquí per què vaig aixecant la pròpia torre isolada, plena d'afectes familiars i de la consoladora companyia dels llibres». (Serra, M., 10/08/1935; 10).

Les seves publicacions tant en català com en castellà foren molt abundants, sobretot en el període de 1928 a 1937. A partir de l'any 1944 les publicacions es redueixen a un màxim de tres per any mentre que, per exemple, l'any 1929 se n'havien publicat quinze.

4.2.2. Els pseudònims

Al llarg de tota la seva tasca periodística al setmanari local, Miquel Serra utilitzà tres pseudònims diferents: J. Bona-ventura, Fidel i Juan de Arce. Malgrat això, sovint també firmava amb el seu nom de pila, normalment escrit de la manera següent: M. M. Serra. Pel que fa als articles que es publicaven a primera pàgina i solien ser considerats els editorials del *Sóller*, Serra els signava amb una S.

Emprà el primer pseudònim, J. Bona-ventura, per primera vegada l'any 1928 a un article sobre Lleó Tolstoi. A partir d'aquest moment l'utilitza indistintament en els seus articles fins el 1933. Cal especificar que la secció que creà Miquel Serra anomenada «Aspectes» està firmada amb aquest

pseudònim. Podria ser que Miquel Serra es posàs aquest pseudònim perquè el seu pare nomia Pere Lluç Bonaventura. Amb l'ús d'aquest pseudònim no es deslligava del tot de la branca familiar.

El segon pseudònim, Fidel, apareix per primera vegada l'any 1933 i l'empra fins i tot a les seves darreres publicacions. Aquest pseudònim estaria lligat, sobretot, als articles de caràcter polític. Fidel podria referir-se a la fe de la religió cristiana. Miquel Serra, com ja s'ha comentat, era una persona molt creient. Fidel, doncs, podria significar fidel al catolicisme i fidel al regionalisme i nacionalisme. De fet, en el primer article que empra aquest pseudònim, «Al Vol. El nostre Estatut»,³⁵ és la primera vegada que crítica amb més força les males gestions dels republicans pel que fa a la idea de regionalisme.

El darrer pseudònim que utilitzà Miquel Serra fou el de Juan de Arce. Amb aquest pseudònim firmava tots els articles de la secció «Pretil» (1939 i 1943). L'únic article que firmà Serra amb aquest mateix pseudònim i que no forma part de la secció és un article titulat «El regreso»³⁶. Pel que fa a la tria d'aquest sobrenom podria estar relacionada amb un personatge històric: Juan de Arce de Otálora (1515/20-1561) que era un humanista espanyol. El 2008, José Luis Mardrigal a un estudi titulat «Notas sobre la autoría del Lazarillo», defensa que Juan de Arce de Otálora seria l'autor del famós *Lazarillo de Tormes*. Cal especificar que aquest pseudònim ha estat localitzat, dues vegades, amb el nom de Julio de Arce i no Juan. Semblar ser que es tracta d'un error d'impremta.

4.2.3. Les seccions

Al llarg de la seva vida Miquel Serra creà diverses seccions al setmanari. Gairebé als seus inicis començà a publicar articles que tenien com a títol «Aspectes». Aquesta secció, bàsicament sobre política exterior, estava signada amb el pseudònim J. Bona-ventura i durà de 1928 a 1933. Està escrita sempre en català i es caracteritza per estar composta d'una, dues o tres parts. Cada un d'elles correspon a un escrit totalment independent de l'altre.

El primer «Aspectes» que publicà no és de caràcter polític sinó que es tracta d'una petita narració titulada «Pluges i flors». Tots els altres són, majoritàriament, sobre qüestions polítiques d'arreu del món i hi apareixen títols com ara «Liberalisme», «L'hoste novell de la Casa Blanca», «Hi hagi pau!» o «Victòria d'Hohenzollern», entre d'altres. Aquests articles estan combinats amb altres de caràcter local que fan referència, per exemple, a algun escriptor o amic.

---

35 *Sóller*, 18/11/1934, p. 9.

36 *Sóller*, 22/05/1943, p. 1.

La segona secció que va crear, tot just després de finalitzar la d'«Aspectes» és «Al vol», de la qual es publicaren quatre articles entre 1933 i 1936. Aquesta mateixa secció a causa de la Guerra Civil Espanyola va canviar de títol. Es va passar a dir «Pluma al vuelo» i estava editada en castellà. Aquesta secció també està firmada amb un pseudònim, en aquest cas amb el de Fidel. Així doncs, hi ha tres articles, en català, titulats «Al vol» –del 1935 al 1936– i tots els altres –a partir del 1937– ja són en castellà i es titulen «Pluma al vuelo». Miquel Serra amb aquest títol sol englobar articles de caràcter polític o petites narracions tractades, moltes vegades, des de les memòries del propi autor. Pel que fa als articles polítics, s'hi pot observar un descontentament just abans de l'esclat de la Guerra Civil. D'aquesta manera, Serra, a poc a poc, es mostra més conservador. Ara bé, aquesta nova ideologia és, bàsicament, una tàctica de supervivència a la Guerra Civil i a la dictadura franquista, sobretot si es té en compte que la vida del seu germà Josep estava en perill. A partir del juliol de 1936 Serra hi escriu una sèrie d'articles en què elogia la figura de Franco i justifica la «Santa Creuada».

Pel que fa al nom de la secció, *Al vol* o *Pluma al vuelo*, podria estar lligat al fet de deixar anar la mà quan s'escriu; de redactar, gairebé sense pensar, aquelles divagacions que passen per la ment de l'escriptor o periodista.

La tercera secció, «Pretil», és en castellà i està firmada amb el pseudònim de Juan de Arce. El primer article recollit amb aquest nom és de l'any 1939 i el darrer és de 1943. Precisament és en el primer article en què Serra fa referència al significat de la paraula *pretil*. Segons la RAE un *pretil* és un «murete o vallado de piedra u otra materia que se pone en los puentes y entornos lugares para preservar de caídas». Així doncs, aquest títol que correspon a una secció de Miquel Serra pot ser una metàfora de la situació política, cultural, ideològica, social, econòmica, etc. que es vivia tot just al final de la guerra. Amb aquest títol i article en concret és com si Serra es volgués protegir de la caiguda i aquest element arquitectònic fos per a ell una mena de repòs.

«Un poco cansado de la senda de la vida, he aquí a la altura del puente encuentro un pretil. [...] El pretil [...] me invita al descanso. Bien lo necesitan las fuerzas agotadas por el largo deambular y el espíritu que, a pesar de los años, sigue inquieto i vibrante. [...] Lector: vengo lejos, cansado del continuo deambular por vericuetos ornados de madreselvas y rosales silvestres. Flores y espinas. La vida está repleta de ellas. Este pretil será en adelante el sitio de mi reposo, encantador lugar para mis divagaciones». (Serra, M., 25/03/1939; 1).

En aquesta secció s'hi solen tractar temes diversos, majoritàriament de caràcter polític. A partir de 1939 van disminuint els articles de caràcter polític i ja a partir de 1942 comença a introduir aspectes de la vida cultural de Mallorca i sempre intentant introduir cites i paraules en català.

La quarta secció de Miquel Serra seria la de «Cumbre de reposo». Aquesta secció estava firmada amb el pseudònim de Fidel i s'inicia l'any 1961 i acaba a 1965. Sembla que és una secció de narrativa breu en la qual l'autor expressa petites situacions de la vida quotidiana, emocions, així com la força del paisatge i de la naturalesa. No hi ha pràcticament personatges i bàsicament es tracta d'un diàleg personal entre l'autor i la natura que l'envolta. No són narracions que tinguin coherència entre elles sinó que més bé cada una d'elles és una petita creació de Miquel Serra.

La cinquena secció, també de temàtica de creació literària, s'anomena «En Silenci» i és exclusivament en català. Està formada per narracions breus i són les darreres aportacions de Miquel Serra al setmanari *Sóller*. Estan publicades entre el 1967 i el 1972 i només es tracta de quatre articles.

4.3. Anàlisi de l'obra periodística

Com ja s'ha esmentat anteriorment, Miquel Serra col·laborà tota la seva vida al setmanari *Sóller* i hi escrigué nombrosos articles de diverses temàtiques. En aquest treball s'han recollit 156 articles publicats entre els anys 1922 i 1972.

Els articles d'opinió que hi publica es podrien dividir en: articles de temàtica política, literària, cultural i religiosa, tot i que sovint un mateix article pot fer referència a diverses temàtiques al mateix temps. Els més abundants són els de temàtica literària i els de temàtica política.

4.3.1. Articles de temàtica literària

Miquel Serra va ser comentarista habitual de llibres i, per això, publicà crítiques literàries al setmanari *Sóller*, ja sigui tractant la figura de l'escriptor, la d'una obra en concret o ambdues coses al mateix temps. S'han separat, per raons metodològiques, els articles que parlen de prosa dels que ho fan sobre poesia.

Narrativa

L'any 1927 publicà dos articles referents a la figura de Màxim Gorki (1868-1936) i de la seva obra *La mare* (1907). El primer es titula «Acotacions d'una novel·la»³⁷ i el segon, «A l'entorn dels personatges gorkians»,³⁸ ambdós estan publicats a la secció literària «De l'Agre de la Terra». En aquests articles Miquel Serra classifica aquesta novel·la de sentimental i revolucionària i exposa que Màxim Gorki, tot i ser un gran novel·lista, no és el millor novel·lista del Nord. *La mare* és també una novel·la realista i el realment interessant, segons Serra, són els personatges que

---

37 *Sóller*, 5/02/1927, p. 9.

38 *Sóller*, 10/10/1927, p. 9.

acaben amb les il·lusions perdudes i sense esperances. La situació a Rússia en aquell moment era trista i amarga i la novel·la, seguint els esquemes i les ideologies realistes, també era així. «El temps era amarg; la novel·la devia esser amarga. Si no fos així, els personatges serien paradoxals i ridículs.»

«És [...] el llibre inspirat per la instrucció lliberadora del poble. És la novel·la del dolor humà. La lluita del viure. La lluita entre el poderós i el qui no pot. El combat i la crítica contra el predomini i la tirania d'un home sol contraposant-se a la sana voluntat d'un poble en massa. Entre el senyor i l'assalariat, el lliure i l'esclau. Si, si. «La mare» –obra sentimental– és la història –fantàstica, si voleu– del començament d'aquella tragèdia en la qual prengué cos el «fantasma negre» o sia: la revolució russa». (Serra, M.; 5/02/1927).

L'any 1928 seguí amb la crítica literària i al setmanari de *Sóller* sortiren publicats, tant en castellà com en català, nombrosos articles referits sobretot a novel·listes.

El febrer sortí l'article «Ha muerto un novelista»³⁹ dedicat al valencià Vicente Blasco Ibáñez (1867-1928). Miquel Serra aprofita l'avinentsa de la mort de Blasco Ibáñez per destacar el seu republicanisme i fa un repàs general de la seva condició literària. L'article acaba de la manera següent: «Su cuerpo, envuelto en los pliegues de la señora barrada, no debe ser transportado a España mientras la Democracia no se cobije en ella».

El mes de març es publica l'article titulat «Julio Verne».⁴⁰ Segons Miquel Serra l'escriptor francès ha estat llegit i apreciat per totes les nacions del món. Considera que Verne és un escriptor que a través de les seves obres fa treballar l'intel·lecte del lector. Serra el considera un «maestro paternal de nuestra infancia», com bé ja l'havia definit Gabriel Alomar, tot i que ja fa molt de temps que no llegeix una obra de Verne perquè explica que «así como han ido aumentando nuestros años, las narraciones de aventuras nos han dejado de interesar. [...] Ahora amamos otros libros que hablan mas directamente a nuestro corazón».

El mes de setembre es publica un article dedicat a Lleó Tolstoi (1828-1910) titulat «Més sobre Lleó Tolstoi».⁴¹ Miquel Serra anuncia la seva admiració per Tolstoi i el contraposa a Dostoievski (1821-1881). Tolstoi, i segurament per això era tan admirat per Serra, era un escriptor amb una gran base religiosa que denuncia l'explotació de la societat russa, però que està en contra de les revolucions. Per això, la solució d'aquesta injustícia, per a Tolstoi, serà la fe cristiana, tot el contrari de Dostoievski, revolucionari i creador de casos psicològics extrems a les seves novel·les. Serra classifica Tolstoi d'artista i pensador que supera les teoritzacions filosòfiques. Les obres que li atribueix com a cabdals són *Guerra i Pau*, *Resurrecció*, *Anna Karènina*, *La Sonata a Kreutzer* i *Els*

39 *Sóller*, 28/01/1928, p. 4.

40 *Sóller*, 3/03/1928, p. 5.

41 *Sóller*, 8/09/1928, p. 5.

Cosacs.

A final d'any surt un article titulat «*La dispesera* – F. M. Dostoievski»⁴² a la secció «Els homes i els llibres». En aquest article Miquel Serra parla de l'autor rus i del seu llibre *La dispesera*, un relat breu publicat l'any 1847. El protagonista d'aquesta obra és Ordinov i, segons Serra, es tracta d'una obra «saturada de turment, on l'amor trist, descoratjat, sense la lluïssor d'una diada de sol; un amor que viu sota un cel de núvols feréstecs de la tempesta». Per altra banda, en aquesta crítica literària també es fa esment a la semblança que Serra veu entre Ordinov i Raskolnikov, el protagonista de *Crim i Càstig*. Finalment, considera que *La dispesera* és un plat fort, juntament amb *La Sonata a Kreutzer* de Tolstoi, *L'Oceà d'Andréiev* i *Malva* de Gorki.

A un article de l'agost de 1929 dedicat a Alain Gerbault (1893-1941),⁴³ un navegant francès, Miquel Serra fa una petita referència a una obra que va escriure aquest senyor: *Sol a través de l'Atlàntic* (1925). Miquel Serra diu que «pel títol es pot veure com en deu ésser d'interessant aquesta obra. Nosaltres no l'hem poguda llegir encara. Potser algun dia arribi a les nostres mans.» A través d'una nota a final d'un altre article que publica el mes següent⁴⁴ es pot saber que arribaren a Miquel Serra dos volums del navegant Alain Gerbault regalats per Juan Mayol Arbona que feia de comerciant a Belfort.

En un article, també del 1929, titulat «Aspectes», Serra comparteix l'opinió sobre el que escriu Victor Hugo (1802-1885) en *El somni del Papa*. Condemna, profundament, l'acte de matar. Així mateix, però, a l'article planteja el dilema de l'eutanàsia. Serra no es possessiona a favor o en contra sinó que només explica el cas de l'assassí rus Richard Corbett que matà la seva mare malalta d'un càncer terminal. L'eutanàsia a Rússia està permesa, tot i que no de la manera que ho va fer Corbett, que matà la seva mare amb un revòlver.

Arran de la mort de l'escriptor valencià Gabriel Miró (1879-1930), Miquel Serra escriu un article al setmanari titulat «Gabriel Miró».⁴⁵ En aquest article explica com era l'estil i la prosa de Miró. Segons Serra era una prosa molt semblant a la d'Azorín: una prosa suau i de perfecció rítmica. Per altra banda, també considera que Gabriel Miró mereixia entrar a l'Acadèmia de la Llengua Espanyola però, a causa de l'enemistat que hi havia entre ell i un cert sector ultra catòlic, no hi va poder accedir.

---

42 *Sóller*, 22/12/1928, p. 5.

43 *Sóller*, 10/08/1929, p. 5 «Les gestes heroiques. Alain Gerbault».

44 *Sóller*, 7/09/1929, p. 1 «A l'entorn del Graf Zeppelin».

45 *Sóller*, 14/06/1930, p. 1.

El juny de 1931 Miquel Serra dedica un article a l'escriptor valencià Carles Salvador (1893-1955) en el qual parla, sobretot, de la primera novel·la que escriu: *Barbaflorida, professor* (1930).⁴⁶ En primer lloc, Serra anuncia que els amics que acostumen a llegir el setmanari ja deuen haver valorat la prosa de Carles Salvador perquè els seus escrits apareixien a la secció «De l'Agre de la Terra» i, pel que fa a la novel·la, Miquel Serra considera que es tracta d'una història divertida. Creu que la figura del professor Barbaflorida està inspirada en Ramon Llull i defineix el protagonista com «un home estrafolari amb idees pròpies».

El juny de 1935 escriu un article, ja signat amb el pseudònim de Fidel, titulat «Impressions d'una lectura. *La minyonia d'un infant orat*, per Llorenç Riber».⁴⁷ No és la primera vegada que Serra feia referència a Riber (1881-1958), però aquesta vegada no parla de poesia sinó de prosa. Després de la publicació, concretament al mateix any en què Serra escriu l'article, de *La Minyonia d'un infant orat*, Miquel Serra elabora un article en el qual explica la seva opinió sobre l'obra i també en dóna algunes dades. Explica que és una obra publicada a la biblioteca «Les Illes d'Or» i dirigida per Francesc de B. Moll. Serra assegura que l'obra ja captiva des del començament. «Ja us captiva l'ànima amb aquell paisatge gentil, ple d'austeritat mallorquina, que embolcalla l'humil poble nadiu, que l'autor no vol anomenar», però que es deixa entendre que és Campanet. A part de la «gràcia elegant i senyorívola, l'aristocràcia finor de la prosa singular de Ll. Riber», en aquesta crítica literària també s'especifica que el que fa interessant *La minyonia d'un infant orat* és el verisme subjugador, el qual es veu reflectit sobretot en les descripcions i en els personatges. D'aquesta característica del verisme en són prova, segons Serra, «la breu i admirable descripció dels tres oncles» –pròpia d'uns personatges realistes– i la solitud d'un poble de pagesos com Campanet. Finalment, Miquel Serra considera que aquesta bella estampa rural que es presenta està influenciada per Azorín. Ara bé, mentre que Riber descriu uns territoris enrevoltats d'una «mar assolellada i oberta a l'infinit», Azorín parla d'uns territoris «de desert vast i sec de la planura castellana».

Arran de la mort de Valle-Inclán (1866-1936), de Rudyard Kipling (1865-1936) i de G. K. Chesterton (1874-1936) publica un article breu en castellà per a cada un d'ells. Segons Serra,⁴⁸ Valle-Inclán és una de les figures intel·lectuals més característiques de les lletres castelles juntament amb Unamuno, Azorín, Pio Baroja, Pérez Galdós i Gabriel Miró. Considera que els seus llibres, novel·les i poemes no moriran mai i que ha ocupat un gran lloc dins la novel·la espanyola d'aquell moment. Pel que fa a l'article de Rudyard Kipling,⁴⁹ especifica que la seva millor obra ha estat *El llibre de la selva*, una obra a través de la qual es va donar a conèixer i va guanyar molts

---

46 *Sóller*, 20/06/1931, p. 5 «*Barbaflorida, professor*. Per Carles Salvador».

47 *Sóller*, 28/06/1935, p. 3 i 10.

48 *Sóller*, 11/01/1936, p. 5 «Valle-Inclán».

49 *Sóller*, 26/01/1936, p. 4 «Rudyard Kipling».

de diners, sobretot a través de les nombroses traduccions que se'n feren. De Chesterton ens diu que és un dels grans humoristes de la terra anglesa. En sent admiració, tot i que no ha pogut freqüentar la lectura dels seus llibres tant com desitjaria. El va descobrir a través de l'obra *L'home que fou dijous*. Per altra banda, cap al final, també qualifica Chesterton d'educador de la religió humana, característica que també li havia atribuït Manuel de Montoliu.

Poesia

Encara que a Miquel Serra s'interessàs més per les novel·les i narracions que pels poemes, també trobam referències i crítiques a poetes coneguts de l'època.

El primer article en el qual cita un poeta és a «Arbres».⁵⁰ En aquest fa referència a Rubén Darío (1867-1916) i a Miquel Costa i Llobera (1854-1922), els quals han dedicat versos i poemes als arbres centenaris de Mallorca. Es tracta d'un article en el qual critica la tala innecessària dels arbres grans, que són substituïts per altres arbres més petits. Assegura que qui defensa aquesta tala és perquè no té sensibilitat artística.

Un altre article sobre aquest tema és «No cortéis los árboles».⁵¹ En aquest article parla de Miquel Ferrà (1885-1947), tot i que ell el cita amb el pseudònim d'Alanís o Alanís de la Lluna. Ferrà també és un gran defensor dels arbres. Serra, però, en aquest article també aprofita per admirar la figura de l'escriptor:

«Es un valiente, independiente. Adopta posiciones, buenas posiciones. Dignas. Enérgicas. Su campaña de buen gusto estético urbano ha sido llevada con gran virilidad. Es digna de admiración y bien se merecía el homenaje que le fue tributado. Hablo del poeta Miguel Ferrá. No es muy lejana todavía su lectura de algunas composiciones de «A mig camí». Fue en el «casal» de nuestras inteligentes señoritas⁵². Allí Alanís nos dejó un grato recuerdo. Tan bueno como malo será el de su campaña para aquellos buenos señores enemigos declarados de la buena urbanización. Es un soldado del arte. Un campeón de la belleza natural y de la estética urbana. Y sabe manejar pluma. Faltan a Mallorca hombres que se asemejen a Alanís. Hombres que den a las gentes buenas lecciones de sentido común. Independientes en absoluto que emprendan una campaña contra los analfabetos de sentido artístico. Contra la incultura del sentimiento. Porque incultura no es solamente no saber leer. Hay otra incultura que llamamos carencia de sentido común. Con ser tan común, muchos carecen de él». (Serra, M.; 19/02/1927).

En un article dedicat a l'*Almanac de les lletres*,⁵³ Serra també cita nombrosos poetes i poetesses. Fa un elogi d'aquesta publicació que, per a ell, és una gran mostra de les «cadenes irrompibles de la sang, la història i de la llengua catalana». Per altra banda, assegura estar molt content de veure

---

50 *Sóller*, 28/08/1926, p. 9.

51 *Sóller*, 19/02/1927, p. 4.

52 Es refereix a l'associació Foment de la Cultura de la Dona de Sóller.

53 *Sóller*, 28/01/1928, p. 4.

els noms de les poetesses com Maria Antònia Salvà i Maria Mayol al costat d'altres grans escriptores com Roser Matheu, Ana Maria de Saavedra i Maria Verger. Pel que fa als homes, també se sent satisfet de trobar les firmes dels nostres poetes i prosistes juntament amb les d'autors com Guerau de Liost, Eugeni d'Ors, Josep Maria López Picó i Nicolau d'Olwer, entre d'altres.

A part dels poetes catalans Serra també té un article dedicat al poeta occità Teodor Aubanel (1829-1886).⁵⁴ Escriu aquest article amb motiu del centenari del naixement del poeta. El concep com a un dels «més il·lustres poetes provençals» de la mida de Mistral i Romanill. Miquel Serra també fa referència a la vida de l'autor de *La magrana entreoberta* –obra de la qual en parlarà en un altre article– i explica la seva gran història d'amor amb Zani. Zani és el nom amb el qual es coneixia Josefina Mezen, la muller d'Aubanel, que col·laborà amb el seu marit per a la creació de la revista *Armanac Provençau* (1855). Precisament el nom de «magrana entreoberta» fa referència a la figura de Josefina Mezen. Com diu Miquel Serra:

«[...] no fou gaire llarg el temps que Aubanel passà sense casar-se. La dona escollida fou Josefina Mezen [...]. L'esplendidesa de la seva muller novament el captivà, tant, que no pogué estar sense dedicar-li el primer llibre d'amor, on s'hi llegia aquesta mena de declaració apoteòsica: T'estimo com mai no he estimat. Ja només t'estimo a tu en el món». (Serra, M.; 13/04/1929, p. 2).

Així doncs, la seva muller era la inspiració principal del poeta i moltes de les seves obres, com ara «La Venus d'Arlès», estan inspirades en ella. Ara bé, aquest poema de caràcter eròtic no es posa la venda –tot i haver-ne fet un tiratge de 300 exemplars– perquè, segons Serra, la gent pagesa no podia entendre el caràcter eròtic i sensual de les seves obres. De fet, Aubanel fins i tot fou denunciat a l'estament religiós. A més a més, la pagesia ho veia com un fet contradictori perquè Aubanel també era un autor profundament catòlic.

A l'octubre de 1930, arran del vuitè aniversari de la mort de Costa i Llobera, Miquel Serra publica un article en el qual recull i reivindica la idea de Miquel Ferrà d'organitzar un homenatge al poeta pollencí.⁵⁵ Serra considera que Costa és un poeta reconegut mundialment i també considera que l'homenatge s'hauria de dur a terme perquè no hi ha en tot Mallorca cap record digne de la seva figura i, en canvi, sí que s'han realitzat homenatges a autors com Josep Maria Quadrado o Joan Alcover.

A part de Miquel Ferrà, Serra també escriu sobre l'altre gran poeta sollerí: Guillem Colom i Ferrà (1890-1979). La primera vegada que en fa referència és, precisament, perquè ha estat el traductor

54 *Sóller*, 13/04/1929, p. 1-2.

55 Miquel Ferrà exposà aquest mateix pensament a *El Día*.

al català de l'obra més reconeguda de Teodor Aubanel; *La magrana entreoberta*.⁵⁶ Considera que Colom ha fet un treball meritoris que permetrà difondre l'obra del poeta occità a la societat catalana, cosa que el mateix Miquel Serra ja havia promogut amb l'article que va escriure l'any 1929 i del qual ja se n'ha parlat. El comentari més significatiu que fa Serra sobre aquesta obra és la combinació, per part d'Aubanel, de dos tipus d'amors en els seus versos: «l'amor fatal, insatisfet, apassionat [i] l'amor de la idíl·lica terra provençal que tant s'assembla a la terra mallorquina».

A part d'elaborar articles de crítica literària, Serra també solia reproduir alguns versos –com ara d'Alberto Lista, Joan Alcover o Costa i Llobera– que li anaven bé per exemplificar el contingut del seu article ja fos de caràcter polític, social, artístic, cultural, etc.

A més d'escriure sobre poetes catalans, occitans i castellans també escriu un article sobre Gabriele d'Annunzio (1863-1938) pel seu setantè aniversari.⁵⁷ D'aquest poeta italià destaca que sigui un inadaptat al feixisme i critica que hagi de viure «reclòs, presoner voluntari, en una petita ciutat dels Abruzzos, allunyat de tots, com si per ell no tengués la vida esdeveniments d'importància, dedicat per complet a les lectures, a les seves il·lusions de vell». D'Annunzio se sent un inadaptat perquè, encara que el feixisme fos un ideal per ell immediatament després de la guerra, creia en uns conceptes democràtics i no en el programa i la dictadura que duu a terme Mussolini.

De la literatura castellana hi ha una obra a la qual fa especial esment. Es tracta de l'obra *El cantar del Mio Cid* o, com diu ell, del «*Romancero del Cid*».⁵⁸ Concretament, Serra fa referència a la penúltima part del romanç que està dedicada a les filles del Don Rodrigo Dáiz de Vivar, doña Elvira i doña Sol. A l'article, reproduïx algunes estrofes i va explicant el que passa.

Finalment, arran de la mort de Maria Antònia Salvà (1869-1958) i Llorenç Riber (1881-1958), Serra dedica un article a cada un dels poetes. Aquests articles estaven publicats a les pàgines dedicades pel *Sóller* a la figura d'aquests dos grans artistes.

Maria Antònia Salvà morí el mes de gener de 1958 i el mes d'abril surt publicat un article al setmanari, firmat pel pseudònim de Fidel, titulat «Impresiones - Maria Antònia Salvà».⁵⁹ En aquest article Serra caracteritza la poesia de Salvà de rural, realista, bella i natural. A més a més, afegeix que, gràcies als seus coneixements, hagués pogut fer una poesia no tan comarcal.

---

56 *Sóller*, 23/07/1932, p. 9.

57 *Sóller*, 8/04/1933, p. 4 «ASPECTES - La mala llavor / D'Annunzio».

58 *Sóller*, 17/02/1945, p. 1 «Pluma al vuelo - Las hijas del Cid».

59 *Sóller*, 19/04/1958, p. 4.

A l'article «Mossèn Riber»,⁶⁰ escrit un any després de la seva mort a unes pàgines que li dedicà el *Sóller*, Serra també destaca l'origen rural de l'escriptor. Miquel Serra torna a enaltir la seva obra en prosa, *La minyonia d'un infant orat* i remarca la tasca lingüística de Riber. Per altra banda, recorda el gran mèrit d'aconseguir el títol de Mestre en Gai Saber. Miquel Serra conegué mínimament Llorenç Riber i en aquest article parla dels tres moments en què coincidiren.

Finalment, relacionant les figures de Llorenç Riber i Guillem Colom, s'ha de destacar un article publicat l'any 1929 en què s'explica l'homenatge que Colom i el poble de Campanet reteren a Riber. Colom, per encàrrec, escrigué un fascicle en el qual explica els esdeveniments més importants de la vida i obra del poeta.⁶¹

4.3.2. Articles de temàtica política

Són molts els articles de temàtica política que sortiren de la ploma de Miquel Serra. Gairebé totes les seccions que crea –«Aspectes», «Al vol» i «Pluma al vuelo» i «Pretil»– contenen escrits d'opinió política, tant sigui de les Illes Balears com internacional. Pel que fa a la ideologia que seguia s'ha d'especificar que hi ha un gran canvi que coincideix amb l'inici de la Guerra Civil. Per això, en primer lloc, es tractaran i s'analitzaran els articles anteriors a la Guerra i, en segon lloc, tots aquells articles que comencen a publicar-se a partir de l'any 1936.

Abans de la Guerra Civil

El primer article en el qual Miquel Serra deixa entreveure algunes mostres del mallorquinisme fou publicat l'any 1929.⁶² Els inicis periodístics al setmanari –de 1922 a 1929– foren sobretot de caràcter literari i no és fins el 1929 que comença a mostrar i fer evident el seu posicionament ideològic. En aquest primer article localitzat a la secció «Aspectes» fa menció al VII centenari de la conquesta de Mallorca. Serra creu que el poble mallorquí demostra molt poca devoció per aquest fet històric. En aquest mateix article introdueix opinions sobre la política internacional que desenvoluparà posteriorment en altres articles.

En l'anàlisi de la política internacional –Nicaragua, Iugoslàvia, Anglaterra, la Xina, Nova York, Rússia, etc.– Serra sempre es posiciona a favor del liberalisme i en contra dels estats dictatorials. Per exemple, a un article titulat «Arreu del món»,⁶³ s'alegra de la victòria del partit laborista de Ramsay MacDonald a Anglaterra. També dedica un article a Tomas G. Masaryk⁶⁴, el fundador de la república txeca.

60 *Sóller*, 31/08/1959, p. 1-2.

61 *Sóller*, 26/01/1929, p. 5.

62 *Sóller*, 19/01/1929, p. 4.

63 *Sóller*, 23/03/1929, p. 4 «Arreu del món - Aspectes - L'hoste novell de la Casa Blanca / Xina / L'heroi s'ha casat / Els Rotaris / Elperiodista».

64 *Sóller*, 15/03/1930, p. 4.

Pel que fa a la política mallorquina Serra sempre es decantava pel nacionalisme i criticava el folklorisme, és a dir, aquell regionalisme o mallorquinisme basat –per posar-ho en paraules de Miquel Serra– en «els calçons a l'ampla i el so de les xeremies» (Serra M., 3/08/1929; 4). A més a més, Serra també parla de l'autonomia i expressa que no totes les regions espanyoles tenen aquella capacitat per a desenvolupar-se per elles mateixes i que, per això, s'ha de saber el que representen i han representat en la seva història.

«Somos defensores de la unidad escrita de nuestra lengua catalana. Abogamos por una autonomía regional y para la cual Mallorca debe luchar y prepararse. Pero no ignoremos que al lado de Mallorca encuéntrase otras hermanas injustamente olvidadas con frecuencia. La colaboración de Menorca e Ibiza es muy importante para Mallorca en su obra de regionalismo. Nuestro vocablo «mallorquinisme» parece excluir esta colaboración. No puede ni debe ser así». (Serra M., 21/06/1930; 1).

Finalment, pel que fa al mallorquinisme, també critica tots aquelles persones que, sense allunyar-se del mallorquinisme polític, reneguen de la sang catalana. Fet, que per a ell, és contradictori perquè considera que «Mallorca és una part integrant d'aquella gran Nació que fou Catalunya» (Serra M., 12/03/1932; 4).

En l'àmbit estatal Serra escriu sobre les eleccions de 1930, és a dir, després de la finalització de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), i sobre Francesc Cambó (1876-1947), del qui destaca la seva voluntat nacional i demòcrata. Per altra banda també parla sobre l'eliminació del caciquisme i de la immobilitat de la majoria de polítics. Defensa, per tant, una transparència social i electoral.

Sembla que la ideologia de Miquel Serra també està lligada a alguns escriptors i periodistes. En aquest sentit, cita constantment Antoni Rovira i Virgili (1882-1949) de qui destaca el seu liberalisme i nacionalisme. Un altre autor al qual fa referència és Miguel de Unamuno (1864-1936), però en aquest cas el critica per la seva mania anticatalanista i antiregionalista. En darrer lloc, Serra també parla d'un article que publicà Jean d'Ormesson a *Le Temps* de París, titulat «Incoherències». Com diu Miquel Serra, «en el seu article, M. d'Ormesson critica humorísticament el confusionisme polític que en aquests moments és la principal característica del nostre temps. L'article de M. d'Ormesson podria aplicar-se al nostre país». (Serra, M., 6/07/1935; 3).

Són de destacar els articles que publica sobre la situació política d'Alemanya i Itàlia. Serra es mostra convençut que Hitler durà Alemanya a una altra guerra i es posiciona fortament en contra de qualsevol idea totalitària fins al punt de pensar que els creients alemanys no han de votar Hitler malgrat representi el sector cristià d'Alemanya.

També són remarcables els articles que escriu de suport a la Segona República i, també, a Alcalà Zamora. Tot i això, just abans de les darreres eleccions que es celebraren democràticament, Serra ja manifesta un cert desencantament a causa de l'anticlericalisme manifest durant aquesta darrera etapa.

Després de la Guerra Civil

Amb l'inici de la Guerra Civil Serra està gairebé un any sense escriure i el primer article que publica, un cop començada la guerra, és el de dia 13 de març de 1937. En aquest article, que forma part de la secció «Pluma al vuelo», Serra utilitza un lèxic força diferent i es posiciona totalment a favor del cop d'estat militar del general Franco.

És evident que Miquel Serra adopta aquest posicionament per poder intercedir a favor del seu germà empresonat. Ja s'ha comentat abans que Miquel Serra realitzà gestions davant el govern insurrecte de Burgos per aconseguir que es commutàs la pena de mort del seu germà. Per això, també ingressà a les files dels requetés. Els requetés era una organització del carlisme d'inicis del segle XIX. Es tractava d'un cos de voluntaris que lluitaven en defensa de la tradició religiosa i durant la Guerra Civil varen combatre al costat de Franco.

Els articles que segueixen aquests anys són gairebé exclusivament de temàtica política i hi predomina un lèxic propi del feixisme i una exaltació constant a la figura de Franco.

A partir de 1939 minven considerablement els articles de caràcter polític i pràcticament abandona tota col·laboració al *Sóller* que no sigui exclusivament de caràcter cultural –introduint progressivament el comentari d'autors en llengua catalana–, religiós o literari. Si una cosa es desprèn de la lectura dels seus articles durant la Guerra Civil és que Miquel Serra manifesta una adhesió al règim franquista totalment determinada per la condemna a mort del seu germà Josep Francesc.

4.3.3. Articles de temàtica cultural i social

En aquesta classificació hi ha tots aquells articles que fan referència a la societat i la cultura. Hi predominen els relacionats amb el poble de Sóller, tot i que també n'hi ha altres que s'estenen a tota la societat del moment. Els temes, en aquest cas, són una mica diversos –arquitectura, moda, festes, Sóller, etc.–, però els que més abunden són aquells que parlen sobre la tala dels arbres, gestes heroiques o sobre la nomenclatura dels carrers.

En el primer article que tracta un tema social és el titulat «Feminàlia».⁶⁵ És un article que recull i valora la nova tendència estètica femenina de tallar-se els cabells curts. Miquel Serra no pot suportar aquesta nova moda, que considera una «febre estúpida i ignorant». Per a ell la cabellera és un do natural i si les dones es tallen els cabells, s'assemblen als homes. Tallar-se els cabells, diu, va en contra de la naturalesa. Es tracta, doncs, d'una postura conservadora i masculista, tot i que ell ho dissimula: «No volem la dona esclava; la volem lliure de prejudicis amb la cultura necessària; però mai que perdi la seva feminitat. Què seria de la dona falta de feminitat? És una suposició absurda. És la pèrdua llastimosa de la més bella obra sortida de les mans de Déu». A més a més, Serra demana que el Foment de la Cultura de la Dona de Sóller faci «una enèrgica campanya a favor dels bons, encara que vells, costums del sexe femení. En ella depositam la nostra confiança enterament. I consti que tenim un ample sentit de la paraula cultura». En referència a aquest article publicat per Serra i a la vigent polèmica que hi havia dins la societat, Miquel Marquès Coll n'escriu un altre titulat «Cabells tallats»⁶⁶ en el qual li contesta que «la feminitat no s'amida per la major o menor llargària dels cabells sinó per les qualitats inherents de l'ànima de la dona».

Uns altres articles de temàtica cultural són els que fan referència a la protecció dels arbres. En aquest sentit, Serra en publica dos: «Arbres»⁶⁷ i «No cortéis los árboles».⁶⁸ Hi defensa el valor que tenen els arbres en relació als artistes com, per exemple, en escriptors com Rubén Darío, Costa i Llobera o Miquel Ferrà.

Pel que fa als temes arquitectònics, Serra escriu dos articles sobre edificis locals. El primer, «Evitemos la destrucción de una obra de arte»,⁶⁹ és un article que critica la possible divisió del casal de Can Prohom, situada al carrer de sa Lluna, a Sóller.⁷⁰ Es tracta d'un monument arquitectònic civil del segle XVIII que inclou «uno de los más bellos patios mallorquines», segons Serra. El que es pretenia era dividir aquesta casa en dos, fet que destruïa tota la potència arquitectònica del pati de Can Prohom. Serra proposa, en aquest mateix article, que l'Ajuntament situï la Casa de Correus en aquest edifici i així s'eviti la destrucció del pati d'estil mallorquí. L'altre article parla del campanar de Biniaraix.⁷¹ Hi critica la restauració que se li ha fet. En un article posterior dóna a entendre que ha estat fortament criticat per l'estament eclesiàstic sollerí per haver fet aquestes declaracions sobre el campanar de Biniaraix.

65 *Sóller*, 13/02/1926, p. 9.

66 *Sóller*, 31/07/1926, p. 9.

67 *Sóller*, 28/08/1926, p. 9.

68 *Sóller*, 19/02/1927, p. 4.

69 *Sóller*, 2/10/1926, p. 1-2.

70 Com diu Serra en aquest mateix article, el pati de Can Prohom va ser estudiat pels alumnes de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Per altra banda també cal comentar que en aquesta casa s'hi havia d'hostejar la reina Isabel II quan vengué a Sóller l'any 1863. Actualment, la casa de Can Prohom del carrer de sa Lluna es troba dividida en dues cases independents i encara s'hi conserven intactes les habitacions que es varen preparar per l'estança de la reina.

71 *Sóller*, 21/05/1932, p. 3 «Aspectes - Biniaraix / Ramon Llull».

Un altre tema que interessava molt a Miquel Serra era el de les gestes heroiques. Per això, escriu diversos articles en què parla sobre la creació dels zepelins,⁷² la vida d'Alain Gerbault⁷³ –un navegant francès que travessà l'oceà Atlàntic en solitari–, el projecte de la creació d'un funicular aeri al Puig Major,⁷⁴ Charles Lindbergh⁷⁵ –el primer pilot en creuar l'oceà Atlàntic en un avió– o sobre l'atac corsari que patí Sóller l'any 1561.⁷⁶ Cal remarcar que Miquel Serra també era un gran enamorat del seu poble natal i que per això escriu articles que recullen les gestes heroiques, avui en dia llegendes, dels personatges més importants d'aquell 11 de maig de 1561. Serra presenta les històries del Capità Angelats, el sergent Toni Soler, Mossèn Pere Bernat, el franciscà P. Guillem Baró, Francisca i Catalina Casanovas –les Valentès Dones–, el virrei Guillem de Rocafull, Bartomeu Valls i Margarida Vidal Costurer.

Finalment, Miquel Serra també escriví alguns articles sobre qüestions lingüístiques. En un primer article titulat «El nostre bell parlar»⁷⁷ explica com s'adona de la potència que té la llengua catalana i com la seva devoció per aquesta llengua anà pujant. Cita Rovira i Virgili, el qual parla de l'ascensió del català; «un idioma que temps enrere fou menyspreat per considerar-lo pobre i plebeu». Per altra banda, també escriu tres articles que fan referència a la nomenclatura dels carrers.⁷⁸ Hi explica que segons quins noms de carrers del poble de Sóller no s'han de canviar. A més a més, explica que ja és hora «de veure esculpit en el marbre i en vies d'importància» els noms de carrers com Valentès Dones o Jaume I. En aquest sentit, introdueix la frase «poble que honra els seus homes meritosos s'honra a ell mateix».

4.3.4. Articles de temàtica religiosa

Com ja s'ha comentat anteriorment, Miquel Serra era un home molt catòlic i aquesta devoció sovint es veia reflectida als seus articles com «Festa Major», «Ginebra - Camins de Pau», «Santa y mallorquina», «Nadal enyoradís», «El dia del Papa», «De cara al món - Catolicisme i Nazisme», «¡La obra pía de más valor!», «Pretil - Glosa navideña» o «Salutación y plegaria a María», entre d'altres.

La majoria dels articles religiosos fan referència a les festes del calendari cristià. Així, per exemple, «Festa Major»⁷⁹ és un article que parla de la Festa del Corpus. Per a Serra es tracta d'un dia de festa major. És un dia alegre, ple de flors i elegància. És el dia en què tothom es muda més i la

---

72 *Sóller*, 7/09/1929, p. 1 «Comentaris - A l'entorn del "Graf Zeppelin"».

73 *Sóller*, 10/08/1929, p. 5 «Les gestes heroiques Alain Gerbault».

74 *Sóller*, 4/10/1930, p. 1 «Un funicular aéreo al Puig Mayor».

75 *Sóller*, 5/05/1928, p. 1 «El héroe».

76 *Sóller*, 12/05/1928, p. 4 «Al marge de l'onze de maig».

77 *Sóller*, 6/10/1928, p.9.

78 *Sóller*, 6/06/1931, p. 3 «Sobre la nomenclatura dels carrers» i *Sóller*, 17/11/1934, p. 3 «Per un revisionisme».

79 *Sóller*, 1/06/1929, p. 1.

processó que es celebra, per sobre la murta, és el moment més solemne. També escriu articles sobre el Nadal, com «Nadal enyoradís»⁸⁰, «Pretil - Glosa navideña»⁸¹ o un titulat només amb el nom de «Pretil»⁸² en el qual fa referència a la gran figura dels Reis Mags. Una altra festa que destaca és la de la Setmana Santa. En aquest cas, escriu un article sobre la setmana Santa a Fornalutx.⁸³

Pel que fa a figures catòliques, Serra dedica aquest article als tres Reis de l'Orient, però també té altres articles que fan menció a altres imatges de la cristiandat com ara el Papa, la Verge Maria o Santa Catalina Tomàs.

---

80 *Sóller*, 24/12/1932, p. 4.

81 *Sóller*, 21/12/1940, p. 2.

82 *Sóller*, 9/01/1943, p. 1

83 *Sóller*, 1/04/1967, p. 5 «La semana Santa en Fornalutx».

5. Ideologia

La ideologia de Miquel Serra va quedar fortament marcada per la Guerra Civil i la dictadura de Franco. En un principi i abans de la guerra, Serra, a través dels seus articles, mostra una postura conservadora, però alhora liberal, republicana i catalanista. Aquests primers referents ideològics i també polítics canvien radicalment a partir del cop d'estat de Franco.

5.1. El mallorquinisme i el catolicisme

A l'article de Miquel Serra publicat al número extraordinari *Bodas de Oro*, titulat «Al vol d'algunes incoherències»⁸⁴ l'autor diu que el seu primer contacte amb el mallorquinisme va ser, precisament, a través del *Sóller*. En aquest setmanari llegí unes ressenyes sobre els pensaments d'uns joves sollerics. Ell interpretà aquestes ressenyes com un moviment regionalista i, a poc a poc, se'n féu seguidor. Per altra banda, el seu amic Andreu Arbona també li contagià els ideals del mallorquinisme a través de cartes que li enviava quan Miquel Serra es trobava a Misiones.

Podria ser que aquestes ressenyes a què es refereix corresponguessin als articles que escriví Miquel Ferrà amb el pseudònim Alanís de la Lluna, els quals parlaven sobre el «Noucentisme, el catalanisme, la llengua catalana, el cristianisme social, el bon gust, el patrimoni artístic i els paisatges de Mallorca» (Lladó F., 2008; 44). Ferrà tenia com a objectiu d'influir en el pensament dels joves. Cal destacar que Miquel Serra, quan fa alguna referència a Ferrà en els seus articles, sempre l'esmenta amb el pseudònim d'Alanís o Alanís de la Lluna que és el mateix que Ferrà va fer servir, per primera vegada, en la campanya nacionalista que dugué a terme en les pàgines del setmanari local. A més a més, com demostra a un article titulat «Confusionisme existent»,⁸⁵ Serra seguia de ben a prop la ideologia de Miquel Ferrà: «Dos homes gens suspectes d'anticatalanisme -En Daniel Martínez Ferrando i en Miquel Ferrà- al nostre entendre han situat aquests dies d'una manera clara la posició vertadera d'un gran sector del mallorquinisme actual». (Serra M., 3/11/1934; 4).

Dins el context del mallorquinisme, com a nacionalista convençut, Serra fou un gran defensor de la cultura i la llengua catalanes. Juntament amb els també sollerics Maria Mayol i Guillem Colom, publicà a l'*Almanac de les Lletres* i a *La Nostra Terra*; ambdues revistes publicades per l'Associació per la Cultura de Mallorca. L'APCM de Sóller estava formada, entre d'altres, per Martí Torrens, Marià Rovira Sellarès, Joan Palou, Maria Mayol Colom, Gabriel Mayol, Joan Marquès i Arbona, Miquel Marquès i Coll, Guillem Colom i Ferrà, Guillem Colom i Casasnoves, Rosa

84 *Sóller*, 10/08/1935, p. 10.

85 *Sóller*, 3/11/1934, p. 4.

Bennàssar, Andreu Arbona i Oliver i Miquel Arbona Oliver i la família Serra: Pere Serra i els seus fills Josep, Miquel i Pere Serra Pastor. A part, Miquel Serra també escriu diversos articles en defensa de la llengua i les arrels catalanes. Precisament en un article dedicat a l'*Almanac de les Lletres*⁸⁶ Serra parla sobre les cadenes irrompibles entre Catalunya i Mallorca i també escriu un altre article sobre *La Nostra Terra* titulat «La nostra revista»⁸⁷. Per altra banda i en relació al sentiment nacionalista, en un altre article manifesta el dol que sent perquè les festes de la commemoració de la conquesta de Mallorca no són sentides ni elogiades per gaire gent.⁸⁸ Un altre exemple del mallorquinisme seria el que Miquel Serra exposa en un article titulat «Confusionisme existent».⁸⁹

«El mallorquinisme tradicional estarà sempre al costat de Catalunya gloriosa; al costat de tots els catalans que de les comarques catalanes aspiren a fer-ne una terra lliure i ordenada, guia orientadora de les demés terres espanyoles. Així és com no negarem mai una abraçada als bons catalans perquè la història i la llengua ha creat entre Catalunya i nosaltres uns vincles indestructibles, i el que Déu volgué que fos no seran els homes amb totes les seves passions qui puguen desfer-ho. Negar els lligams que uneixen els dos pobles germans seria desconèixer la catalanitat del poble mallorquí, i per conseqüència renegar de la nostra història i de la nostra llengua». (Serra M., 3/11/1934; 4).

Una altra mostra d'aquest sentiment nacionalista en Serra és el suport, juntament amb la del seu pare i els seus dos germans així com dels dirigents de l'APCM de Sóller, a la *Resposta als catalans* (1936). Aquest document era la resposta del *Missatge als mallorquins* (1936) i a través d'aquests manifestes es prometia intensificar les relacions culturals entre Catalunya i Mallorca.

En el mateix article titulat «Al vol d'algunes incoherències» Serra exposa que de polític no en té res «a pesar d'algunes actuacions». Ara bé, no és ben bé així. Miquel Serra formà part del partit polític Centre Autonomista de Mallorca que fou un partit que naixé al final de la dictadura de Primo de Rivera, concretament el maig de 1930. Es tractava d'un partit nacionalista, però conservador. Els dirigents més significatius foren Ignasi Forteza Rey, Andreu Ferrer, Joan Pons i Marquès, Joan Estelrich, Guillem Colom i Miquel Ferrà. El gener de 1931 el Partit Autonomista s'uní amb el Partit Regionalista de Mallorca. «[...] Construïren un Comitè Mixt, que havia de ser el representant del Centre Constitucional a l'illa, tot i que cada agrupació podria conservar la seva personalitat» (CARRIÓ, 1999; 36). Tot i assolir uns bons resultats en les eleccions municipals de l'abril de 1931, no aconseguí ser una força representativa i hegemònica.

Pel que fa a les seves idees polítiques, cal especificar que lluitaven en contra del caciquisme i que eren defensors de l'ordre, la propietat i l'esperit catòlic i clerical. Impulsaren l'avantprojecte de

86 *Sóller*, 28/01/1928, p. 4 «L'*Almanac de les Lletres*».

87 *Sóller*, 19/01/1929, p. 4.

88 *Sóller*, 19/01/1929, p. 4 «Aspectes - El VII centenari».

89 *Sóller*, 3/11/1934, p. 4.

l'Estatut d'Autonomia (1931). Com diu Bartomeu Carrió (1999) aquest grup polític era conservador i durant la Guerra Civil no sofrí la repressió franquista a diferència de l'esquerra. A més a més, la majoria dels seus representants es declararen afins al règim.

A Sóller el comitè directiu d'aquest partit estava representat per: Bartomeu Colom Ferrà, Joan Pizà Ensenyat, Antoni Sagristà Vicens, Martí Torrens Pastor, Andreu Canyellas Muntaner, Miquel Arbona Oliver, Miquel Marquès Oliver i el mateix Miquel Serra i Pastor. La majoria d'aquestes persones eren molt properes a Miquel Serra. Bartomeu Colom era el director del Banc de Sóller on Serra treballava i també era el germà del poeta Guillem Colom. Martí Torrens, l'apotecari, feia unes tertúlies literàries a casa seva, les quals la família Serra freqüentava. Miquel Arbona, germà d'Andreu Arbona, era un dels seus millors amics i, finalment, Miquel Marquès era el director del setmanari *Sóller*. Així doncs, el seu entorn més proper va ajudar a dissenyar la seva ideologia política. Representant aquest partit, Miquel Serra va participar a les eleccions municipals de 1931 i no en sortí elegit, però sí el seu amic Miquel Arbona.⁹⁰

Dins aquest context Serra sintonitzà amb el partit de la Lliga Regionalista –com bé exposa en un article titulat «Las notas del señor Cambó»– a causa del seu impuls democràtic i nacionalista després de la dictadura de Primo de Rivera. La Lliga Regionalista era un partit que sorgí durant la Restauració, concretament l'any 1901. Es tractava d'un partit conservador, però nacionalista que nasqué per lluitar en contra del centralisme dels partits dinàstics de la Restauració.

5.2. Una adaptació pragmàtica al nou règim

Miquel Serra, a més a més, fou en un primer moment entusiasta de la República com bé es pot comprovar en un article en què explica que va retre homenatge al president Alcalà Zamora i a la República:

«Fa unes setmanes, vérem el President de la República, no poguérem estar-nos d'exclamar: “Visca el President”. Sí, amics, visca el President per molts anys pel bé de la República. Aquell crit que en mallorquí vibra als nostres llavis pujà del cor empès a la noble expansió per la simpatia, per la democràcia, pel somriure afable ple d'intel·ligència del senyor Alcalà Zamora. En el “visca” i en els nostres aplaudiments hi havia l'homenatge a la República i a l'home d'exemplar dignitat. Un homenatge corrent, un homenatge vulgar si tant voleu, però amb tot un homenatge espontàniament sincer, l'únic que en aquell moment teníem al nostre abast. I poguérem constatar com la nostra exclamació tenia un magnífic ressò entre la multitud, mentre les mamballetes omplien l'àmbit de música triomfal». (Serra, M., 14/04/1932; 4-6).

---

90 En aquestes eleccions el germà de Miquel Serra, Josep Serra i Pastor, es presentà a les llistes del Partit Republicà Federal. Per altra banda, el germà de Miquel Arbona, Andreu Arbona Oliver, també es presentà a les llistes d'aquest mateix partit.

Al final de la Segona República hi havia alguns aspectes que no acabaven d'agradar-li. A mesura que el règim es configurava, Serra no compartí una bona part de les iniciatives i les idees que la coalició de partits republicans i socialistes defensava. Per a ell, aquestes actuacions eren massa revolucionàries. En aquest mateix sentit, li costava adaptar-se al moviment anticatòlic propi de la República. De fet, en un article parla del poc respecte que tenia la República per la religió i per l'eliminació de creus dels àmbits públics.⁹¹

Ja s'ha especificat que Miquel Serra era un home molt creient per influència i tradició familiar. Per això, un poc abans del cop d'Estat es mostra desencantat dels ideals republicans. El radicalisme i el laïcisme del Bienni Progressista de la Segona República féu que una bona part de la burgesia regionalista i conservadora, tot i defensar el republicanisme en un primer moment, se'n desencantàs i toleràs l'Alçament. Aquests dubtes sobre la República, un cop esclatada la Guerra Civil i, sobretot, l'empresonament del seu germà, forçaren la seva suposada adhesió al règim.

Malgrat aquest suport al franquisme, la majoria dels intel·lectuals nacionalistes conservadors s'adonaren de la forta repressió de la dictadura de Franco i de l'atac que es feia a la cultura i llengua pròpies. Un exemple d'aquesta repressió és el que explica Miquel Gayà, escriptor i poeta, a les seves memòries. Conta que a poc a poc «s'anà adonant de l'anticatalanisme que surava en l'ambient i [que] s'escandalitzà de la desaparició de la bandera mallorquina del balcó de l'Ajuntament de Sóller» (Massot J., 1992; 70). També en les seves memòries, explica que el censor militar de Sóller no deixava passar res en català, ni tan sols unes expressions entre cometes.

Aquesta adaptació pragmàtica al nou règim sembla que es deu a un procés d'adaptació a la nova situació política del moment. Sembla que va ser un cas de supervivència. Miquel Serra hagué de fer front a la condemna a mort del seu germà Josep Francesc, ex batle republicà. Es va veure obligat a negociar-ne l'alliberament i sembla que, sobretot influenciat per aquest fet, s'afilià als requetès. A més a més, Miquel Serra, a part del seu germà, veié com la majoria dels intel·lectuals i republicans foren perseguits pel règim com, per exemple, Maria Mayol. Hi hagué, també, un altre fet que segur que el marcà de molt a prop: l'afusellament de Bernat Marquès Rullan, president del partit Esquerra Republicana Balear a Sóller, dia 5 de juny de 1937 a Illetes. En aquest context, és lògic que Miquel Serra patís per la seva vida i per la dels seus familiars. De fet, una altra mostra d'aquest canvi ideològic seria la rectificació de la firma a la *Resposta als Catalans*, fet que també hagueren de realitzar la majoria de sollerics que l'havien firmat per tal de protegir-se davant el règim.

---

91 *Sóller*, 24/09/1932, p. 4 «Aspectes - Els rètols anunciadors de les carreteres».

El canvi ideològic fou totalment radical i, fins i tot, canvià la seva manera d'escriure. Emprà un lèxic afí al règim: parlà d'una nova Espanya «Una, Grande y Libre», del Generalísim i de les glòries d'Espanya que fan que aquesta es pugui considerar un Imperi:

«[...] las declaraciones del Generalísimo y el discurso del General Mola. Ambos, discretos, Mesurados. Llenos de responsabilidad como corresponde a dos hombres *nuevos de la España nueva* y tradicional. Sus verbos han tenido la virtud de elevar los corazones todos de los verdaderos españoles. Que se ensancharon. Que las actividades anímicas se reanimarán. Que los espíritus se aserenaran. En fin, que todos, tanto los del frente de combate como los de la retaguardia, una vez más se sintieran aunados. Ligados. Estrechamente apretados bajo los signos gloriosos de España. Una, Grande. Libre de las escorias internacionales judaicas, masónicas y marxistas. Escuchamos primeros. Hemos leído con atención, después. Las palabras de tan ilustres generales rebosan confianza. Mejor, fe en la victoria. Ante todo, están repletas de verdadero patriotismo. De aquel patriotismo que nace del alma. Sin asomo de ribetes farisaicos. Después, son responsables. Serias, discretas como deben ser las palabras del forjador de la *nueva España* y las de general de miles y miles de soldados ardientes por la reconquista de la Patria. Una vez más, después de esta lectura, nos hemos sentido satisfechos. Centrados. Alegres de sabernos -regenerados ya- hijos de nuestra España grande, madre de muchísimos hijos. De nuestra *España imperio*. ¿Imperio? Sí. Porque su imperio, indiscutiblemente está escrito con letras de oro y de sangre sobre las trémulas páginas de la historia de la humanidad». (Fidel, 13/03/1937; 2).

Per altra banda assegura que a través d'aquesta nova Espanya també s'ha trobat a ell mateix i s'identifica amb els requetés.⁹²

«Orgullosos de ser hijos de nuestra madre. ¡Tantas veces por nosotros mismos desconocida! Porque casi habíamos olvidado sus glorias. Sus gestas heroicas. Sus sacrificios resignados y sus terribles tragedias. ¡Su historia, que es tanto como decir su vida! Hoy, que hemos encontrado de nuevo a España, nos hemos hallado de nuevo a nosotros mismos. Y nos vanagloriamos de ser hijos suyos y soldados de su Caudillo. Y a una señal suya nos disponemos a alzar bien los brazos. A levantar bien las banderas. A alzar bien los corazones hacia la *España nueva*. La de la Falange. La de los Requetés. La España tradicional. La de las Cruzadas». (Fidel, 13/03/1937; 2).

---

92 Recordem que ell quan emprèn el viatge per a negociar la condemna a mort del seu germà marxa vestit de requeté.

6. Conclusions

A final del segle XIX i principi del XX a la ciutat de Sóller es produí una profunda transformació social i econòmica. Les causes fonamentals foren l'arribada dels emigrants que havien fet fortuna i les relacions comercials que s'establiren sobretot amb França. L'aportació de capital i la creació d'una classe burgesa i terratinent adinerada transformà la ciutat des de tots els punts de vista. Les fàbriques, el Ferrocarril, les línies marítimes, el Banc de Sóller, la Botigueta i la Defensora Sollerense, entre moltes d'altres, són només un exemple d'aquesta transformació que es produí també a nivell urbanístic.

En aquest context es desenvoluparen tota una sèrie d'infraestructures culturals que tenen com a punt màxim el setmanari *Sóller* i el Foment de Cultura de la Dona. El setmanari *Sóller* esdevingué un focus aglutinador d'inquietuds culturals i una finestra que donà a conèixer tot aquest ventall d'aportacions a la cultura. Amb l'esclat del Noucentisme Sóller es convertí en l'ideal de ciutat que postulaven els autors més compromesos amb la transformació cultural i social de Mallorca. En aquest sentit, Miquel Ferrà ja intentà dur a terme una campanya per fer de Sóller la «ciutat d'ivori» somiada.

Tota aquesta dinamització econòmica i cultural atragué molts d'artistes i personalitats de l'època i qualsevol visitant il·lustre no podia deixar de passar i deixar la seva empremta a Sóller.

Miquel Serra era fill d'una antiga família de propietaris rurals. El seu pare, metge de professió i casat amb la filla d'uns emigrants a Puerto Rico, freqüentava la tertúlia del farmacèutic Torrens en la qual es reunien els intel·lectuals del moment. El metge Pere Lluç Serra ja s'interessà per la cultura i la llengua catalanes, així com de la literatura. S'aferrà als ideals del Partit Conservador i impulsà nombroses propostes de modernització.

La còmoda situació econòmica de la família Serra i l'ambient cultural que s'hi respirava va permetre que Miquel Serra i els seus germans continuassin amb aquest esperit de renovació intel·lectual. Miquel Serra continuà amb aquest ideal de fer de Sóller una ciutat ideal. A través dels seus articles intentà conscienciar la societat sollerica i implantà tot un conjunt de valors que considerava idonis i imprescindibles, juntament amb altres companys com els germans Miquel i Andreu Arbona i Miquel Marquès, entre d'altres. Aquest grup tenia com a característiques fonamentals la defensa de Mallorca i la seva llengua i fer prendre consciència a les classes socials menys instruïdes que l'únic camí per assolir un major benestar social i econòmic era la instrucció i la cultura.

Bona part dels articles publicats per Miquel Serra van en aquest sentit. A més, Miquel Serra veié en la Segona República una oportunitat de canviar l'ordre establert i poder dur a terme aquestes transformacions. Que el poble votàs amb consciència fou també un dels eixos dels seus articles durant aquesta època. Considerava que d'aquesta manera es podria acabar amb el caciquisme. El suport a la Segona República fou directe i constant. Tal volta perquè veié, com hem dit abans, que era el mitjà per aconseguir la democràcia, la llibertat i la igualtat.

Paral·lelament a aquesta tasca, Miquel Serra es dedicà a la seva vocació literària. Les pàgines de *La Nostra Terra*, el *Sóller* i l'*Almanac de les Lletres* li oferiren l'oportunitat de publicar les seves narracions. En aquest context és important destacar la figura del seu gran amic Andreu Arbona qui, segurament, l'encoratjà a seguir i, com ell mateix manifestà, el convencé d'usar la llengua catalana.

Una altre front en què Miquel Serra orientà els seus articles fou la difusió d'autors tant catalans, com espanyols i, fins i tot, estrangers. Fou un dels introductors i difusors a Mallorca d'autors com Knut Hamsun, Màxim Gorki o Lleó Tolstoi. Fins i tot va traduir al català el conte «L'heroi» de Màxim Gorki. A part d'aquests autos estrangers, Serra també era un profund coneixedor dels autors de l'Escola Mallorquina així com altres intel·lectuals de l'època. En els seus articles fa referència als escriptors Miquel Ferrà, Miquel Costa i Llobera, Llorenç Riber, Guillem Colom, Maria Antònia Salvà, entre d'altres.

És innegable la influència que exerciren aquest autors russos en la seva producció narrativa. Escrigué petites obres tant en castellà com en català, sovint protagonitzades per personatges marginats amb un final dramàtic. És possible que aquestes personatges fossin influència de Gorki i Hamsun. Ambdós autors, ben coneguts per Miquel Serra, escrigueren novel·les que giren entorn de personatges maleïts i socialment marginats. A part de les traduccions, de la seva obra cal destacar *Agredolç. Proses inquietes* (1952) i els contes *Catalinoi* i «El retorn», publicat a *Recull de contes balears* (1956).

Sens dubte Miquel Serra va ser una persona que gaudia de la literatura, tant des del paper de lector com el d'escriptor. Les primeres obretes que publicà al setmanari foren de to costumista i romàntic i de cada vegada esdevenen més complexes, segurament gràcies a la influència de les seves lectures que el fa esdevenir un literat més format. Les narracions més desenvolupades són, precisament, aquelles que apareixen al seu primer llibre, *Agredolç. Proses inquietes*.

Miquel Serra volgué donar resposta a totes aquestes inquietuds entrant en política. La defensa de la llengua i la cultura catalanes, la lluita per la millora social i, segurament, la influència dels seus

amics l'empenyeren a formar part del Partit Autonomista. En els primers anys de la República esdevé un defensor aferrissat de la democràcia i ataca amb contundència qualsevol manifestació nacional o internacional de totalitarisme. Aquesta fervor democràtic comença a decaure quan els atacs a l'església esdevingueren habituals.

L'esclat de la Guerra Civil suposà la pèrdua de tots aquests ideals que formaven l'eix de les seves vivències personals: la lluita per una societat més justa, la lluita per la llengua i la cultura i la seva vocació literària. Si a aquest fet hi sumam la tragèdia familiar de la condemna a mort per part del règim franquista del seu germà Josep Francesc podem entendre la desolació en què es degué trobar. Miquel Serra va haver de renunciar als seus ideals per aconseguir l'alliberament del seu germà. La Guerra Civil i la dictadura de Franco va ferir la família Serra, igual que tantes altres famílies. La condemna a mort del seu germà Josep Francesc –batle republicà en el moment del cop d'Estat– va ser el motiu principal perquè Miquel Serra amagàs la seva ideologia i es declaràs a favor del règim. D'aquesta manera, i amb la influència que tenia la família Serra es va aconseguir que se li commutàs la pena de mort per cadena perpètua. L'adhesió al règim i els articles que escrigué per demostrar-ho no són més, des del nostre punt de vista, que una manera de protegir la família Serra. La prova més evident d'aquest fet és que tot d'una que el seu germà fou alliberat (1942) deixà d'escriure articles d'adhesió al règim –de fet el articles més «franquistes» els escriu entre 1936 i 1939– i comença a escriure articles, en castellà evidentment, que intenten posar un altre cop en primera línia la cultura catalana, d'una manera molt subtil. A molts d'ells comença a introduir-hi paraules i petits fragments en català. El que és evident, però, és que durant tota l'etapa franquista escrigué molt menys i la seva literatura esdevé una mena d'evasió personal centrada bàsicament en un contacte constant amb la natura i defugint de qualsevol text que pogués centrar-se en aspectes socials o polítics.

Miquel Serra es va estancar en una mena d'acomodació al règim, segurament influenciada pel gran poder que tenia l'església en el moment de la dictadura franquista. La religió i la lectura foren la manera de fugir de la realitat que no li agradava. Serra es va veure forçat a amagar la seva vertadera ideologia. A més, la família Serra, a part d'haver sofert el patiment de tenir un familiar condemnat a mort, hagué d'aguantar com «l'any 1962, [...] quan duïen el fèretre [de Josep Francesc Serra] cap a l'església [...] un grup de *balillas* que eren de la secció infantil de Falange, i que anaven comandats per un altre una mica més vells que ells [...] quan veié el bagul, els va formar i el saludaren amb el braç alçat» (Bujosa, F., 2001; 25-28).

Aquest llarg «silenci» només es trencarà al final quan torna a escriure en català, cap als voltants dels anys 60. Desgraciadament ja era massa tard i tot el potencial que pogués tenir Miquel Serra quedà tapat pel franquisme. Una trista metàfora del que li passà a la cultura catalana durant aquell

període.

Finalment, es podria plantejar com a nova hipòtesi que el seu germà Pere Lluç Serra i Pastor també s'adherís al règim i a la causa falangista per qüestions de supervivència. Se sap que fou col·laborador de la revista falangista de Mallorca *Aquí estamos i del Balears*, però de jove estigué vinculat al Partit Socialista i firmà la Resposta als catalans.

7. Bibliografia

Fonts

Almanac de les Lletres de 1921 a 1936, Impremta Marquès, Sóller.

Entrevistes a Pere Antoni Serra Bauçà, dia 6 de desembre de 2015, ses Tanques de Can Serra, Sóller.

Entrevista a Antoni Serra Bauçà, dia 27 de gener de 2016, plaça de la Constitució, Sóller.

La Nostra Terra de 1928 a 1936, Edició facsímil, Institut d'Estudis Baleàric, El Gall Editor, Palma.

Setmanari *Sóller* de 1922 a 1972, Impremta Marquès, Sóller.

Setmanari *Sóller*, *Bodas de Oro* 1885-1935, Impremta Marquès, Sóller.

Setmanari *Sóller*, *Bodas de Diamante* 1885-1960, Impremta Marquès, Sóller.

Bibliografia bàsica

SERRA, Miquel M.; (1952), *Agredolç. Proses inquietes*, Biblioteca «Les Illes d'Or», Editorial Moll, Palma.

— (1956), *La família d'en Pascual Duarte: novel·la*, Atlante, Palma.

— (1958), *Crist*, Atlante i Ajuntament de Palma, Palma.

— (2006), *Crist*, Consell de Mallorca i *Diari de Balears*, Biblioteca d'escriptors Mallorquins, Palma.

— (1972), *Fornalutx*, «Panorama balear. Monografías de arte, vida, literatura y paisaje», n. 89, Impremta Mossèn Alcover, Palma.

— (1984), *De tot vent*, Biblioteca «Les Illes d'Or», Editorial Moll, Palma.

— (1956), «El retorn» *Recull de contes balears*, Albertí Editor, Palma.

Bibliografia consultada

- BUJOSA, Francesc; (2001), *Francesc Bujosa en diàleg amb Pere A. Serra*, Mallorca en diàleg, núm. 10, Editorial Lleonard Muntaner, Palma.
- CARRIÓ, Bartomeu; COMPANYY, Arnau i SERRA, Sebastià; (1996), «La premsa mallorquina: actituds culturals i polítiques des de principis del segle XX», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'estudis històrics*, núm. 52, p. 421-433.
- CARRIÓ, Bartomeu; (1999), *El nacionalisme a les Balears (1898-1936)*, Quaderns d'història contemporània de les Balears, Edicions Documenta Balear, Palma.
- DYAKANOVA, Xènia; (abril 2009), «La relació entre la literatura russa i la catalana», *Visat* núm. 7, Barcelona.
- ESTERLICH, Pilar (1998), «Francesc Payarols, traductor», *Quaderns. Revista de Traducció 1*, Barcelona, p. 135-151.
- FERRÀ, Damià; (2006), *Cultura i política a Mallorca (De la República a la postguerra) Recull d'articles publicats a Randa, entre 1976 i 1978*, Consell de Mallorca i *Diari de Balears*, Biblioteca d'escriptors Mallorquins, Palma.
- FULLANA, Pere; FERRÀ, Miquel i COLL, Jaume; (2006), *Ses Tanques de Can Serra*, Ensiola Editorial, Muro.
- GRAÑA, Isabel; (1998), *La cultura a Mallorca (1840-1936)*, Quaderns d'història contemporània de les Balears, Edicions Documenta Balear, Palma.
- GUAL, Miquel i PÉREZ, Plàcid; (1994), «Aportació de la premsa a Mallorca: la impremta de can Pinoi (1885-1972) i el Sóller», dins *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica*, XII Jornades d'Estudis Històrics Locals, Govern Balear, Palma, p. 317-326.
- KHARATINÓVOA, Natàlia; (2004), «Andreu Nin, traductor rus. Algunes qüestions», *Els Marges*, núm. 74, Barcelona, p. 5-70.
- LLADÓ, Francesc; (2008), *La lluita per un Sóller que no pogué ser. Noucentisme i nacionalisme al setmanari «Sóller» (1911-1915)*, Alofre, núm. 5, El Gall amb la col·laboració de

l'Ajuntament de Sóller, Palma.

LLOMPART, Josep M.; (1989), *La literatura moderna a les Balears*, Els treballs i els dies, Editorial Moll, Palma.

MADRIGAL, J. Luis; (2008), «Notas sobre la autoría del Lazarillo», *Lemir 12*, València, p. 137-236

MARTÍ, Tomeu; «Biografia de Pere Serra», *Diari de Balears* (18/06/2010), Mallorca.

MASSOT, Josep; (1992), *Els intel·lectuals mallorquins davant el Franquisme*, Publicacions de l'abadia de Montserrat, Barcelona.

— (1996), *El primer Franquisme a Mallorca*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

MORELL, Josep A., OLIVER, Jaume i QUETGLAS, Antoni; (2014), *Els metges de Sóller. Homenatge a una vocació*, Ajuntament de Sóller i Promomallorca, Gràfiques Menorca, Menorca.

PÉREZ, Plàcid; (1991), «La pàgina literària De l'Agre de la Terra com a font documental» dins *Miscel·lània Joan Fuster, Estudis de Llengua i Literatura*, núm. III, Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, p. 311-316.

— (1994), «Publicitat i emigració a un mitjà de comunicació local mallorquí: el setmanari *Sóller* (1925-1932)», dins *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica*, XII Jornades d'Estudis Històrics Locals, Govern Balear, Palma, p. 467-474.

PONS, Damià; (2011), «Santiago Rusiñol a la vall de Sóller», *V Jornades d'estudis locals de Sóller i Fornalutx*, Ajuntament de Sóller i Consell de Mallorca, Palma.

PONS, Margalida; (1998) *Poesia insular de postguerra: quatre veus dels anys cinquanta*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

QUETGLAS, Antoni i BERNAT, Catalina; (2008) «L'associacionisme a Sóller de 1868 a 1936», *II Jornades d'Estudis Locals a Sóller*, Ajuntament de Sóller i Consell de Mallorca, Palma.

- QUETGLAS, Antoni; (2007), *Canvi i permanència en un municipi de Mallorca: la Segona República, la Guerra Civil i els primers anys de la postguerra a Sóller (1931-1945)*, Universitat de les Illes Balears, Departament de Ciències Històriques i teoria de les arts, Palma.
- (2010), *Biografies dels Batles Republicans de Sóller*, Retalls d'història I, Ajuntament de Sóller, Institut d'Estudis Baleàrics i GRES, p. 25-26.
- ROSSELLÓ, Pere; (1992) «Notes sobre la narrativa dels anys cinquanta a les Balears» dins *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de Llengua i Literatura*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, p. 283-301.
- (1992-1993), «L'Escola Mallorquina i la prosa literària. Algunes consideracions», IEC, *Llengua & Literatura*, núm. 5, Barcelona.
- (2004), *La cultura a Mallorca 1936-2003*, Quaderns d'història contemporània de les Balears, Edicions Documenta Balear, Palma.
- (2005), *Històries de paper (quatre narracions d'autors mallorquins dels anys 30)*, Universitat de les Illes Balears i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, biblioteca Miquel dels Sants Oliver núm. 26, Barcelona.
- (2006), *La narrativa i la prosa de Mallorca a l'inici del segle XX*, Universitat de les Illes Balears i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, biblioteca Marian Aguiló núm. 39, Barcelona.
- RUSIÑOL, Maria; (1968), *Santiago Rusiñol, vist per la seva filla*, Editorial Aedos, Barcelona.
- SERRA, Sebastià; (2001), *Els elements de canvi a la Mallorca del segle XX*, Edicions Cort, Palma, p. 271-323.
- TRIAS, Sebastià; (2000), *El pensament a les Balears durant els segles XIX i XX*, Quaderns d'història contemporània de les Balears, Edicions Documenta Balear, Palma.
- VV.AA; (1989), *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, v. XVI, Consell Insular de Mallorca, Banca March i Promomallorca, Gràfiques Farcia, Inca.

Annexos

Relació cronològica dels escrits de Miquel Serra al *Sóller* (1922-1972)

Per tal de simplificar l'entesa d'aquesta relació cronològica s'han posat els pseudònims que emprava Miquel Serra entre claudàtors i, per altra banda, les seccions a les quals escrivia s'han especificat a través d'una lletra. A correspon a la secció «De l'Agre de la Terra», B a «Sección literaria», C a «Els homes i els llibres», D a «De arte», E a «Els centenaris», F a «Els homenatges», G a «Leyendo la prensa», H a «Acció catòlica», I «Del mundo de las letras» i J a «Tribuna pública».

- «El fons de la copa»^A, 25/11/1922, p. 7
- «Soledad», 13/02/1923, p. 2
- «Chiflido»^B, 12/01/1924, p. 1-2
- «Frivolidades: Ojos zarcos»^B, 29/03/1924, p. 6
- «Burla odiosa»^B, 25/10/1924, p. 6
- «Va de veras»^B, 25/10/1924, p. 6
- «Nocturn (Ensaïes poemàtics)»^A, 29/11/1924, p. 7
- «El legionario (1)»^A, 7/02/1925, p. 6
- «El legionario (2)»^A, 14/02/1925, p. 7
- «El legionario (3)»^A, 21/02/1925, p. 6
- «El legionario (4)»^A, 28/02/1925, p. 6
- «Tríptico»^B, 7/11/1925, p. 8
- «Les notes breus del misteriós Henri Schumant»^A, 9/01/1926, p. 9
- «Feminàlia»^A, 13/02/1926, p. 9
- «El viure inquiet i sentimental»^A, 22/05/1926, p. 9
- «Arbres»^A, 28/08/1926, p. 9
- «Evitemos la destrucción de una obra de arte»^A, 2/10/1926, p. 1-2
- «L'estrany camarada (Fragments del dietari d'un desconegut)»^A, 30/10/1926, p. 9
- «Acotacions a una novel·la»^A, 5/02/1927, p. 9
- «No cortéis los árboles», 19/02/1927, p. 4
- «A l'entorn dels personatges gorkians»^A, 10/10/1927, p. 9
- «Almanac de les lletres», 28/01/1928, p. 4

- «Ha muerto un novelista», 4/02/1928, p. 4
- «La VI Conferencia Panamericana - Caminos inciertos», 18 /02/1928, p. 4
- «Julio Verne», 3/03/1928, p. 5
- «El héroe», 5/05/1928, p. 1
- «Al marge de l'onze de maig», 12/05/1928, p. 4
- «Misioneros del arte», 9/06/1928, p. 4
- [J. Bonaventura], «Més sobre Lleó Tolstoi», 8/09/1928, p. 5
- «El nostre bell parlar»^A, 6/10/1928, p.9
- «Aires de València»^A, 17/11/1928, p. 9
- [J. Bonaventura], «Aspectes - Plugues i Flors / Camina caminaràs...», 7/12/1928, p. 4
- «Rebel»^A, 7/12/1928, p. 9
- «La dispesera – F. M. Dostoievski»^C, 22/12/1928, p. 5
- «Mallorca en l'argentina»^D, 29/12/1928, p. 5
- [J. Bonaventura], «Aspectes - El VII centenari / Nicaragua / La nostra revista / Iugoslàvia», 19/01/1929, p. 4
- «Notes bibliogràfiques», 26/01/1929, p. 5
- «Estampa de carnaval», 9/02/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «Aspectes - Coses del Feix / Liberalisme», 16/02/1929, p. 4
- «Lectures de dona», 9/03/1929, P. 1-2
- [J. Bonaventura], «Arreu del món - Aspectes - L'hoste novell de la Casa Blanca / Xina / L'heroi s'ha casat / Els Rotaris / Elperiodista», 23/03/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «Teodor Aubanel»^E, 13/04/1929, p. 1-2
- [J. Bonaventura], «Festa Major», 1/06/1929, p. 1
- [J. Bonaventura], «Arreu del món», 15/06/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «D'ací d'allà - ASPECTES - Propaganda i tipicisme / Hi hagi pau!», 3/08/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «Les gestes heroiques Alain Gerbault», 10/08/1929, p. 5
- «Esbozos - Paraje», 31/08/1929, p. 1-2
- [J. Bonaventura], «Comentaris - A l'entorn del "Graf Zeppelin"», 7/09/1929, p. 1
- [J. Bonaventura], «Ginebra - Camins de Pau / Stresemann», 12/10/1929, p. 1
- [J. Bonaventura], «Matar per pietat / Victòria d'Hohenzollern», 23/11/1929, p. 1
- «Suggestions de Nadal», 4/01/1930, p.
- «Publicacions mallorquines», 8/02/1930, p. 5
- [J. Bonaventura], «Tomas G. Masaryk»^F, 15/03/1930, p. 4

- [J. Bonaventura], «Aspectes - Índia», 22/03/1930, p. 4
- «Gabriel Miró», 14/06/1930, p. 1
- «Autonomia», 21/06/1930, p. 1
- «Santa y mallorquina», 28/06/1930, p. 1
- [J. Bonaventura], «Aspectes - La deixalla», 9/08/1930, p. 1
- «Els cosacs: Lleó Tolstoi»^C, 23/08/1930, p. 1
- «Aspectes - Els indiferents», 13/09/1930, p. 1
- [S.], «Un funicular aèreo al Puig Major», 4/10/1930, p. 1
- [S.], «Homenaje a Mn. Costa y Llobera», 25/10/1930, p. 1
- [S.], «Elecciones», 22/11/1930, p. 1
- [S.], «Las notas del señor Cambó», 13/12/1930, p. 1
- [J. Bonaventura], «El ciutadà-soldat», 10/01/1931, p. 4
- [S.], «Política y políticos», 24/01/1931, p. 4
- [J. Bonaventura], «Sobre la nomenclatura dels carrers», 6/06/1931, p. 3
- [J. Bonaventura], «*Barba florida professor*», 20/06/1931, p. 5
- [J. Bonaventura], «Admirable», 4/07/1931, p. 3
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Orient / «Just i els partits», 13/02/1932, p. 3
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Obra de massons? / Fills d'una raça», 12/03/1932, p. 4
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Una adhesió i un homenatge», 16/04/1932, p. 4-6
- [J. Bona-ventura], «ASPECTES - Biniaraix / Ramon Llull», 21/05/1932, p. 3
- [J. Bona-ventura], «ASPECTES», 11/06/1932, p. 4
- [J. Bona-ventura], «Els homes i el llibres - *La magrana entreoberta*»^C, 23/07/1932, p. 9
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Els rètols anunciadors de les carreteres», 24/09/1932, p. 4
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Al marge d'un article», 5/11/1932, p. 4
- «Nadal enyoradís», 24/12/1932, p. 4
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Coses del Sr. Unamuno», 28/01/1933, p. 5
- «Sobre el fondal (1)», 18/03/1933, p. 9
- «Sobre el fondal (2)», 23/03/1933, p. 15
- [J. Bona-ventura], «ASPECTES - La mala llavor / D'Annunzio», 8/04/1933, p. 4
- «Camino de divulgación»^G, 29/04/1933, p. 4
- [Fidel], «Al vol - El nostre Estatut», 18/11/1933, p. 3
- «El dubte», 2/06/1934, p. 9
- [Fidel], «Confusionisme existent», 3/11/1934, p. 4
- [Fidel], «Per un revisionisme », 17/11/1934, p. 3

- [Fidel], «El día del Papa»^H, 16/02/1935, p. 5
- «El desertor»^A, 16/05/1935, p. 9
- [Fidel], «Impressions d'una lectura - *La minyonia d'un infant orat*, per Llorenç Riber», 28/06/1935, p. 3 i 10
- [S.], «La terrible ignorància de la nostra època», 6/07/1935, p. 3
- «Al vol d'algunes incoherències», 10/08/1935, p. 10
- «La prensa balear ante nuestras Bodas de Oro - Un periodista y su obra», 17/08/1935, p. 5
- [Fidel], «De cara al món - Catolicisme i Nazisme», 7/09/1935, p. 7
- [Fidel], «Al vol», 7/12/1935, p. 3
- «Valle-Inclán - (página dedicada a Don R. Valle-Inclán)»^I, 11/01/1936, p. 5
- «Ruyard Kipling»^I, 26/01/1936, p. 4
- [Fidel], «Al vol», 15/02/1936, p. 1
- [Fidel], «Una actitud humiliante»^J, 4/04/1936, p. 6
- [Fidel], «Al vol», 16/05/1936, p. 5
- [Fidel], «G. K. Chesterton», 20/06/1936, p. 5
- [Fidel], «Pluma al vuelo», 13/03/1937, p. 2
- [Fidel], «Pluma al vuelo - Individualismo», 7/08/1937, p. 2
- [Fidel], «Pluma al vuelo - Franco», 14/08/1937, p. 2
- [Fidel], «Pluma al vuelo - Masonería», 28/08/1937, p. 2
- [Fidel], «Pluma al vuelo - España en dos», 4/09/1937, p. 1
- [Fidel], «Pluma al vuelo», 27/11/1937, p. 1-2
- «Pluma al vuelo», 4/12/1937, p. 1
- «Pluma al vuelo», 11/12/1937, p. 1
- [Julio de Arce], «Pretil», 25/03/1939, p. 1
- [Julio de Arce], «Pretil», 22/04/1939, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 15/07/1939, p. 1-2
- [Juan de Arce], «Pretil», 28/10/1939, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 17/02/1940, p. 2
- [M. S.], «¡La obra pia de más valor!», 20/04/1940, p. 1
- [Juan de Arce], «Pretil», 26/10/1940, p. 1-2
- [Juan de Arce], «Pretil - Glosa navideña», 21/12/1940, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 5/07/1941, p. 1
- [Julan de Arce], «Pretil», 10/01/1942, p.1

- [Juan de Arce (transcriptor)], «Pretil - Asia», 21/02/1942, p. 1-2
- [Juan de Arce], «Pretil», 28/03/1942, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 3/10/1942, p. 1
- [Juan de Arce], «Pretil», 9/01/1943, p. 1
- [Juan de Arce], «Pretil», 27/02/1943, p. 1
- [Juan de Arce], «El regreso», 22/05/1943, p. 1
- [Fidel], «El paisaje y la aldea», 30/10/1943, p. 1
- [Fidel], «Caballero, héroe, mártir», 27/05/1944, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo - «Mio Cid»», 12/08/1944, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo- Las hijas del Cid», 17/02/1945, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo», 14/07/1945, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo - Valle Lucano», 28/09/1946, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo - Ciudad pequeña», 10/05/1947, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo - De Navidades», 24/12/1948, p.1
- [Fidel], «Salutación y plegaria a María», 18/03/1949, p.1
- [Fidel], «Mossen Alcover y el Padre Vidal ...Yo también he sido colaborador de su *Diccionari*», 29/04/1950, p.1
- [S.], «Reflexiones ¡Sóller! ¡Enhorabuena!», 17/11/1951, p.1
- [Fidel], «La casa de campo», 21/07/1956, p. 2
- [Fidel], «Impresiones - Maria Antònia Salvà», 19/04/1958, p. 4
- [Fidel], «Mosen Riber», 31/10/1959, p. 2-3
- [Miguel Serra Pastor i Fidel], «Sóller», 11/07/1960, p. 76-77
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 16/09/1961, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 28/10/1961, p.1
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 16/12/1961, p.2
- [Fidel], «El amigo y el amado», 27/01/1962, p. 2
- [Fidel], «Las marionetas de Mossèn Alcover», 7/04/1962, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 16/06/1962, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 15/12/1962, p. 5
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 20/04/1963, p. 3
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 14/12/1963, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 2/05/1964, p. 3
- [S.], «*El medio y la vida en las Baleares* - Otra obra valiosoa del geólogo don Guillem Colom», 30/05/1964, p. 4

- [Fidel], «Cumbre de reposo», 31/01/1965, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 26/06/1965, p. 2
- [Fidel], «Cumbre de reposo», 6/11/1965, p. 5
- [S.], «La semana Santa en Fornalutx», 1/04/1967, p. 5
- «En Silenci - La barca de paper », 18/01/1969, p. 3
- [Fidel], «En Silenci - El nin», 24/05/1969, p. 4
- [Fidel], «En Silenci - Desolació / Instants», 29/04/1972, p. 1
- [Fidel], «En Silenci - El criticaire / Enamorament», 17/06/1972, p. 4

Relació de l'obra narrativa al *Sóller*

Com ja s'ha dit abans, les obres narratives també sortiren editades a l'*Almanac de les Lletres* i a *La Nostra Terra*. Per altra banda, algunes també ja han estat publicades al llibre *Agredolç. Proses inquietes* (1952) o *De tot vent* (1984).

Totes les narracions que s'han recollit a l'*Almanac de les Lletres* i a *La Nostra Terra* també s'havien publicat, anteriorment, al setmanari *Sóller*, excepte les tres titulades «Maria-Rosa», «Una estranya coneixença» i «El triomf» que també s'inclouen a *Agredolç. Proses inquietes*. Així mateix, també hi ha la traducció del conte «L'heroi» de Màxim Gorki que es va publicar, per primera vegada, a *La Nostra Terra*.

En aquesta relació cronològica s'especifica el títol de l'obra en qüestió talment com ha estat publicat al setmanari *Sóller*. A més a més, es fa referència a la data i a la pàgina en la qual s'ha trobat l'article. També s'especifiquen totes aquelles narracions, ja sigui amb el mateix o un altre títol, que es troben publicades a un altre indret que no sigui el setmanari.

- «El fons de la copa», *Sóller* 25/11/1922, p. 7
- «Soledad», *Sóller* 13/02/1923, p. 2
- «Chiflido», *Sóller* 12/01/1924, p. 1-2
- «Frivolidades: Ojos zarcos», *Sóller* 29/03/1924, p. 6
- «Burla odiosa», *Sóller* 25/10/1924, p. 6
- «Va de veras», *Sóller* 25/10/1924, p. 6
- «Nocturn. Ensaïes poemàtics», *Sóller* 29/11/1924, p. 7
- «El legionario (1)», *Sóller* 7/02/1925, p. 6
- «El legionario (2)», *Sóller* 14/02/1925, p. 7
- «El legionario (3)», *Sóller* 21/02/1925, p. 6
- «El legionario (4)», *Sóller* 28/02/1925, p. 6
- «Tríptico», *Sóller* 7/11/1925, p. 8
- «Les notes breus del misteriós Henri Schumant», *Sóller* 9/01/1926, p. 9
  - *Agredolç. Proses inquietes* 1952
  - *De tot vent* 1984
- «El viure inquiet i sentimental», *Sóller* 22/05/1926, p. 9
  - *Agredolç. Proses inquietes* 1952

- «L'estrany camarada (Fragments del dietari d'un desconegut)», *Sóller* 30/10/1926, p.
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952
- [J. Bonaventura], «Aspectes - Plugues i Flors / Camina caminaràs...», *Sóller* 7/12/1928, p. 4
- «Rebel», *Sóller* 7/12/1928, p. 9
- *La Nostra Terra* octubre de 1928, p. 385-388
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952
- «Estampa de carnaval», *Sóller* 9/02/1929, p. 4
- «Esbozos - Paraje», *Sóller* 31/08/1929, p. 1-2
- «Sugestions de Nadal», *Sóller*, 4/01/1930, p. 9
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952
- «L'heroi de Màxim Gorki», *La Nostra Terra* gener de 1930, p. 8-11
- *De tot vent* 1984
- «Una estranya coneixença», *La Nostra Terra* octubre de 1930, p. 366-373
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952⁹³
- «Maria-Rosa», *La Nostra Terra* setembre de 1931, p. 333-341
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952
- «El triomf», *Almanac de les Lletres* 1931, p. 76-80
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952
- «Sobre el fondal (1)», *Sóller* 18/03/1933, p. 9
«Sobre el fondal (2)», *Sóller* 23/03/1933, p. 15
- *La Nostra Terra* gener de 1933, p. 12-18
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952⁹⁴
- «El dubte», *Sóller* 2/06/1934, p. 9
- *Almanac de les Lletres* 1934, p. 60-63
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952
- «El desertor», *Sóller* 16/05/1935, p. 9
- *Almanac de les Lletres* 1935, p. 63-67
- *Agredolç. Proses inquietes* 1952
- [Juan de Arce], «El regreso», *Sóller* 22/05/1943, p. 1
- [Fidel], «El paisaje y la aldea», *Sóller* 30/10/1943, p. 1
- [Fidel], «Pluma al vuelo», *Sóller* 14/07/1945, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo - Valle Lucano», *Sóller* 28/09/1946, p.1

93 A l'obra *Agredolç. Proses inquietes* aquesta narració apareix amb el títol «L'emigrat» i no «Una estranya coneixença», que és el títol que apareix a *La Nostra Terra*.

94 A l'obra *Agredolç. Proses inquietes* aquesta narració apareix amb el títol «El fondal» i no «Sobre el fondal», que és el títol que apareix al setmanari *Sóller* i a *La Nostra Terra*.

- [Fidel], «Pluma al vuelo - Ciudad pequeña», *Sóller* 10/05/1947, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo - De Navidades», *Sóller* 24/12/1948, p.1
- [Fidel], «La casa de campo», *Sóller* 21/07/1956, p. 2
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 16/09/1961, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 28/10/1961, p.1
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 16/12/1961, p.2
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 16/06/1962, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 15/12/1962, p. 5
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 20/04/1963, p. 3
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 14/12/1963, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 2/05/1964, p. 3
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 31/01/1965, p. 4
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 26/06/1965, p. 2
- [Fidel], «Cumbre de reposo», *Sóller* 6/11/1965, p. 5
- «En Silenci - La barca de paper », *Sóller* 18/01/1969, p. 3
- [Fidel], «En Silenci - El nin», *Sóller* 24/05/1969, p. 4
- [Fidel], «En Silenci - Desolació / Instants», *Sóller* 29/04/1972, p. 1
- *De tot vent* 1984⁹⁵
- [Fidel], «En Silenci - El criticaire / Enamorament», *Sóller* 17/06/1972, p. 4

---

95 Al llibre *De tot vent* hi apareixen alguns fragments d'«Instants»

Relació de l'obra periodística al *Sóller*

Per acabar es detallaran els articles periodístics de Miquel Serra que han estat publicats al setmanari *Sóller*. S'ha fet una relació cronològica i temàtica i els articles han estat classificats segons la seva temàtica: literatura, política, cultura i societat i, finalment, els de caràcter religiós.

Els articles que combinen algunes temàtiques, com per exemple, política i religió, s'ha optat per classificar-los per la temàtica que hi predomina. En cas que es tracti d'articles formats per diversos articles independents i de temàtiques diferents, s'especifica amb una nota a peu de pàgina de quin tipus d'article és cada un d'ells.

Articles de temàtica literària

- «Acotacions a una novel·la», 5/02/1927, p. 9
- «A l'entorn dels personatges gorkians», 10/10/1927, p. 9
- «Almanac de les lletres», 28/01/1928, p. 4
- «Ha muerto un novelista », 4/02/1928, p. 4
- «Julio Verne», 3/03/1928, p. 5
- [J. Bonaventura], «Més sobre Lleó Tolstoi», 8/09/1928, p. 5
- «Aires de València», 17/11/1928, p. 9
- «La dispesera – F. M. Dostoievski», 22/12/1928, p. 5
- «Notes bibliogràfiques», 26/01/1929, p. 5
- [J. Bonaventura], «Teodor Aubanel», 13/04/1929, p. 1-2
- «Publicacions mallorquines», 8/02/1930, p. 5
- «Gabriel Miró», 14/06/1930, p. 1
- «Els cosacs: Lleó Tolstoi», 23/08/1930, p. 1
- [S.], «Homenaje a Mn. Costa y Llobera», 25/10/1930, p. 1
- [J. Bonaventura], «*Barba florida professor*», 20/06/1931, p. 5
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Biniaraix / Ramon Llull», 21/05/1932, p. 3⁹⁶
- [J. Bona-ventura], «Els homes i el llibres - *La magrana entreoberta*», 23/07/1932, p. 9
- [Fidel], «Impressions d'una lectura - *La minyonia d'un infant orat*, per Llorenç Riber», 28/06/1935, p. 3 i 10
- «Valle-Inclán - (pàgina dedicada a Don R. Valle-Inclán)», 11/01/1936, p. 5
- «Ruyard Kipling», 26/01/1936, p. 4
- [Fidel], «G. K. Chesterton», 20/06/1936, p. 5

---

96 En aquest article l'apartat de Ramon Llull seria de temàtica literària.

- [Juan de Arce], «Pretil», 3/10/1942, p. 1
- [Fidel], «Pluma al vuelo - «Mio Cid»», 12/08/1944, p.1
- [Fidel], «Pluma al vuelo - Las hijas del Cid», 17/02/1945, p.1
- [Fidel], «Mossen Alcover y el Padre Vidal ...Yo también he sido colaborador de su *Diccionari*», 29/04/1950, p.1
- [Fidel], «Impresiones - Maria Antònia Salvà», 19/04/1958, p. 4
- [Fidel], «Mosen Riber», 31/10/1959, p. 2-3
- [Fidel], «El amigo y el amado», 27/01/1962, p. 2
- [Fidel], «Las marionetas de Mossèn Alcover», 7/04/1962, p. 4

Articles de temàtica política

- «La VI Conferencia Panamericana - Caminos inciertos», 18 /02/1928, p. 4
- [J. Bonaventura], «Aspectes - El VII centenari / Nicaragua / La nostra revista / Iugoslàvia», 19/01/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «Aspectes - Coses del Feix / Liberalisme», 16/02/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «Arreu del món - Aspectes - L'hoste novell de la Casa Blanca / Xina / L'heroi s'ha casat / Els Rotaris / Elperiodista», 23/03/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «Arreu del món», 15/06/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «D'ací d'allà - Aspectes - Propaganda i tipicisme / Hi hagi pau!», 3/08/1929, p. 4
- [J. Bonaventura], «Ginebra - Camins de Pau / Stresemann», 12/10/1929, p. 1
- [J. Bonaventura], «Matar per pietat / Victòria d'Hohenzollern», 23/11/1929, p. 1
- [J. Bonaventura], «Tomas G. Masaryk», 15/03/1930, p. 4
- [J. Bonaventura], «Aspectes - Índia», 22/03/1930, p. 4
- «Autonomia», 21/06/1930, p. 1
- [J. Bonaventura], «Aspectes - La deixalla», 9/08/1930, p. 1
- [S.], «Elecciones», 22/11/1930, p. 1
- [S.], «Las notas del señor Cambó», 13/12/1930, p. 1
- [J. Bonaventura], «El ciutadà-soldat», 10/01/1931, p. 4
- [S.], «Política y políticos», 24/01/1931, p. 4
- [J. Bonaventura], «Admirable», 4/07/1931, p. 3
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Orient / «Just i els partits», 13/02/1932, p. 3
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Obra de massons? / Fills d'una raça», 12/03/1932, p. 4
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Una adhesió i un homenatge», 16/04/1932, p. 4-6
- [J. Bona-ventura], «Aspectes», 11/06/1932, p. 4

- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Al marge d'un article», 5/11/1932, p. 4
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Coses del Sr. Unamuno», 28/01/1933, p. 5
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - La mala llavor / D'Annunzio», 8/04/1933, p. 4
- «Caminos de divulgación», 29/04/1933, p. 4
- [Fidel], «Al vol - El nostre Estatut», 18/11/1933, p. 3
- [Fidel], «Confusionisme existent», 3/11/1934, p. 4
- [S.], «La terrible ignorància de la nostra època», 6/07/1935, p. 3
- «Al vol d'algunes incoherències», 10/08/1935, p. 10
- [Fidel], «De cara al món - Catolicisme i Nazisme», 7/09/1935, p. 7
- [Fidel], «Al vol», 7/12/1935, p. 3
- [Fidel], «Al vol», 15/02/1936, p. 1
- [Fidel], «Una actitud humiliante», 4/04/1936, p. 6
- [Fidel], «Al vol», 16/05/1936, p. 5
- [Fidel], «Pluma al vuelo», 13/03/1937, p. 2
- [Fidel], «Pluma al vuelo - Individualismo», 7/08/1937, p. 2
- [Fidel], «Pluma al veulo - Franco», 14/08/1937, p. 2
- [Fidel], «Plum al vuelo - Masonería», 28/08/1937, p. 2
- [Fidel], «Pluma al vuelo - España en dos», 4/09/1937, p. 1
- [Fidel], «Pluma al vuelo», 27/11/1937, p. 1-2
- «Pluma al vuelo», 4/12/1937, p. 1
- «Plum al vuelo», 11/12/1937, p. 1
- [Julio de Arce], «Pretil», 25/03/1939, p. 1
- [Julio de Arce], «Pretil», 22/04/1939, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 15/07/1939, p. 1-2
- [Juan de Arce], «Pretil», 28/10/1939, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 17/02/1940, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 26/10/1940, p. 1-2
- [Juan de Arce], «Pretil», 5/07/1941, p. 1
- [Juan de Arce (transcriptor)], «Pretil - Asia», 21/02/1942, p. 1-2
- [Fidel], «Caballero, héroe, mártir», 27/05/1944, p.1

Articles de temàtica cultural i social

- «Feminàlia», 13/02/1926, p. 9
- «Arbres», 28/08/1926, p. 9

- «Evitemos la destrucción de una obra de arte», 2/10/1926, p. 1-2
- «No cortéis los árboles», 19/02/1927, p. 4
- «El héroe», 5/05/1928, p. 1
- «Al marge de l'onze de maig», 12/05/1928, p. 4
- «Misioneros del arte», 9/06/1928, p. 4
- «El nostre bell parlar», 6/10/1928, p.9
- «Mallorca en l'argentina», 29/12/1928, p. 5
- «Lectures de dona», 9/03/1929, P. 1-2
- [J. Bonaventura], «Les gestes heroiques Alain Gerbault», 10/08/1929, p. 5
- [J. Bonaventura], «Comentaris - A l'entorn del "Graf Zeppelin"», 7/09/1929, p. 1
- «Aspectes - Els indiferents», 13/09/1930, p. 1
- [S.], «Un funicular aéreo al Puig Mayor», 4/10/1930, p. 1
- [J. Bonaventura], «Sobre la nomenclatura dels carrers», 6/06/1931, p. 3
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Biniaraix / Ramon Llull», 21/05/1932, p. 3⁹⁷
- [J. Bona-ventura], «Aspectes - Els rètols anunciadors de les carreteres», 24/09/1932, p. 4
- [Fidel], «Per un revisionisme », 17/11/1934, p. 3
- «La prensa balear ante nuestras Bodas de Oro - Un periodista y su obra», 17/08/1935, p. 5
- [Juan de Arce], «Pretil», 27/02/1943, p. 1
- [S.], «Reflexiones ¡Sóller! ¡Enhorabuena!», 17/11/1951, p.1
- [Miguel Serra Pastor i Fidel], «Sóller», 11/07/1960, p. 76-77
- [S.], «*El medio y la vida en las Baleares* - Otra obra valiosa del geólogo don Guillem Colom», 30/05/1964, p. 4

Articles de temàtica religiosa

- [J. Bonaventura], «Festa Major», 1/06/1929, p. 1
- «Santa y mallorquina», 28/06/1930, p. 1
- «Nadal enyoradís», 24/12/1932, p. 4
- [Fidel], «El dia del Papa», 16/02/1935, p. 5
- [M. S.], «¡La obra pia de más valor!», 20/04/1940, p. 1
- [Juan de Arce], «Pretil - Glosa navideña», 21/12/1940, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 10/01/1942, p.1
- [Juan de Arce], «Pretil», 28/03/1942, p. 2
- [Juan de Arce], «Pretil», 9/01/1943, p. 1

---

97 En aquest article la part de Biniaraix és de temàtica cultural-social.

- [Fidel], «Salutación y plegaria a María», 18/03/1949, p.1
- [S.], «La semana Santa en Fornalutx», 1/04/1967, p. 5

Transcripcions dels articles

Els criteris lingüístics adoptats en la transcripció dels articles de Miquel Serra es basen en dos tipus de consideracions.

En primer lloc, es varen transcriure literalment els articles per deixar constància d'una determinada situació de la llengua catalana i, fins i tot, deixar constància de les interferències lingüístiques del català sobre el castellà. Per això, en una primera fase es copiaren literalment tots els articles, exceptuant les evidents errades tipogràfiques, i se n'ha guardat una còpia per a possibles estudis posteriors.

Per altra banda, s'ha considerat que per a la presentació del treball els textos s'havien d'incloure amb totes les correccions ortogràfiques i per això es procedí a crear un segon text corregit, que és el que s'adjunta a continuació

El fons de la Copa

Anava a fer-se el *lunch*. Disposat l'ordre de les cadires li tocà seure a ma dreta a la bella i genial escriptora. Joventut, el cognom de la qual deia molt bé amb la seva primaveral adolescència.

Son pare, un inspirat poeta autumnal, els convidà a tots a deixar buides les copes del escumós xampany.

Corresponguérem de bon grat tots, menys la jove novel·lista que deixà en la seva copa bona part del contingut, el qual me vaig acabar de beure ja a la salut seva, després del galant permís.

—Oh! El fons de les copes...—digué ella fixant els ulls en la meva ja buida.

—Que hi ha llegit vostè en el fons de la meva copa?

—Oh— respongué, —coses molt amargades, molt belles, molt seductores, que li revelaré a vostè amb una pàgina qualsevol dia...

***

Mesos més tard, esmorzant a bordo d'un transatlàntic francès, el dimoni de la casualitat posà a mà dreta altra volta a la simpàtica jovencella.

Jo havia casi ja oblidat el pas anterior, lo de la pàgina; mes vet aquí que, arribant el torn del xampany, ma bella amiga, amb molta d'etiqueta i més amb cara de *garbositat*, alça la copa, la aguanta amunt en pose de brindis, i fixant en els meus ulls la blavor dels seus me diu amb picaresc somriure:

—Escriptor!... En el fons de les copes de xampany... aquell dia, recorda?

Fent el desentès, vaig dur la meva als llavis, bevent-me-la aviat sens deixar-se una gota, i, presentant-la tot seguit buida davant els seus ulls, vaig dir-li

—Vegem, que hi llegeix en el fons d'aquesta copa?

Ella, amb adorable gest quasi despectiu, girant la faç vers son veí de taula —un tereseta molt antipàtic— contestà lentament:

—El desig de beure'n altres.

M. SERRA PASTOR.
Buenos Aires 1922
(25 de novembre de 1922)

Soledad

¡Augusta soledad!

Dulce ternura de las horas pasadas al abrigo del recuerdo, en la suave añoranza de las cosas idas... De las cosas muertas...

Piélago infinito en que se abisma el alma en afán de reposa. Cumbre de la serenidad, desde donde olvidamos el torpe andar de nuestra humana miseria.

Ascensión majestuosa del espíritu que ha logrado desasirse de todo lo terreno.

¡Soledad bendita! ¡Soledad amada!

Busco el reposo en ti como en la sombra de un jardín florido, segura de encontrar en medio de tus flores el manantial que apague mis ansias de infinito.

De ahí contemplo el esplendor de las mañanas límpidas, la melancolía de los atardeceres grises, y la sugestionante belleza de las noches suaves.

Los nobles anhelos baten entonces sus alas como aves ebrias de inmenso azul.

Los mieles de tus besos van llenando mis horas del encanto cuasi divino del éxtasis.

Sé de renunciaciones. Sé del cilicio aplicado a la carne viva de mis tendencias.

¡Soledad bendita! Busco el reposo en ti, como en la sombra de un jardín florido, hacia el crepúsculo, seguro de encontrar en medio de tus flores el manantial que apague mi sed de infinito...

M. SERRA PASTOR.
Buenos Aires, enero 1923
(13 de febrer de 1923)

«Chifido»

Breve historieta donde se verá que no sonrío el amor únicamente a las hermosas.

Era delgada, delgadísima, de una delgadez rayana en lo increíble, que daba compasión. Y fea: hundidos los ojos, hundidos los carrillos, la boca enorme, la nariz encorvándose sobre el labio, la punta casi en contacto con él. Y luego aquel cuerpecito flacucho y miserable, cuyos huesos señalaban prominencias a través de las ropas. Y aquellos pobres pies con las puntas hacia dentro que la obligaban a marchar en un balanceo continuo, sostén de unas piernas de delgadez inverosímil.

Los únicos rasgos que ponían en su ser tonalidades de belleza eran sus ojos hundidos y su voz. Unos ojos azules, tristes, cuyo dulce y resignado mirar era como un mudo reproche a ciertas gentes por las burlas de que la hacían objeto, mirar humilde que parecía implorar a todos perdón por el hecho de vivir, por seguir viviendo, por seguir sufriendo... Y una voz sumisa, más dulce aún que su mirar y donde mejor vibraba toda su alma buena, como si quisiera por allí escaparse del estuche insuficiente de su cuerpo.

Se llamaba Dora. Pero una vez, un gracioso del barrio tuvo una perversa ocurrencia que la valió a la pobrecilla un ridículo mote. Pasaba Dora cerca de donde estaba él parado con unos amigotes, cuando él percibiéndola, la señaló despectivamente a sus amigos, diciéndoles, al parque la atravesaba con mirada de cruel socarronería:

—¿Verdad que se parece a un *chifido*?

Asistieron los demás riéndose, y el hombre soltó un silbido leve, finísimo para hacer más gráfica la comparación.

La ocurrencia tuvo un éxito asombroso. Se esparció velozmente, con rapidez sólo comparable a la de las malas noticias, y el apodo vergonzante que la ridiculizaba quedó grabado en la memoria de todos para mayor escarnio de la infeliz. Y desde entonces fue para todos Chifido... No se la conoció por otro nombre.

***

Un muchacho francés, alocado e insolente, le habló de amores un día que la encontró en la calle, balanceándose como siempre sobre sus pobres piernas que apenas sostenían, con ser tan exiguo como era, el peso de su cuerpo.

Lo hizo solamente por ganar una apuesta concertada con unos amigos de café y consistente en que él, el buen mozo, deseado y solicitado por todas las muchachas bonitas, afilaría durante cierto tiempo con la chica más fea de la ciudad.

—Usted también quiere reírse de mí... no quiera ser malo, váyase...— le contesta ella. La tristeza de su mirada se había acentuado más, pero su voz era dulce y resignada como siempre...

El vaciló; le parecía que estaba cometiendo un crimen, y tuvo la idea de retirarse, pero luego pensó en sus amigos que esa noche tendrían que festejar su fracaso en el café, cosa que no podía permitir su orgullo de conquistador. ¡Ah no, eso nunca!

—Sí, Dora, se lo aseguro a usted... ¿Y qué tendría de extraño, además?

La había llamado por su nombre, y hacía tanto tiempo que no la trataban así que su desconfianza disminuyó un poco... o deseó ella que disminuyese. La voz se hizo más dulce, más humilde aún.

—¡Oh, no!... Eso no puede ser... no puede ser... Usted se burla...

El otro comenzaba a tomarle gusto al juego; la risa le retozaba por el cuerpo sin dejarla asomar a los labios.

—¡No, Dorita, no!... ¿Por qué piensa usted así?... ¿Acaso no puedo yo quererla?

—¿Usted... a mí?

—¿Y por qué no? Si no, dígame...

Y ella cedió. Quiso ceder, olvidándose de que pudieran estar haciendo mofa su credulidad. ¡Tenía ella tanta necesidad de palabras buenas, y de cariño...!

Y esa noche, mientras él celebraba con risotadas el éxito fácil entre sus amigos. Dora, de rodillas al pie de su lecho, daba al cielo gracias por la felicidad que le había deparado.

***

Dos meses más tarde estallaba la guerra, y Luis, el muchacho alocado, dejó llevar por su entusiasmo, y decidió partir a su patria, dispuesto a luchar. Hacía ya muchos días que no veía a Chifido. La víspera de su partida la encontró en la calle, y caminaron juntos. Empezaba a oscurecer, una estrella brillaban en el firmamento.

—He sabido, que se va —dijo ella con dulzura, con cierta velada emoción.

—Sí, vuelvo a Francia, a pelear por mi patria... A morir si es preciso, por ella... ¿Qué?... ¿Está usted llorando?

Tentado estuvo Luis de decirle que todo no había sido más que una broma, una broma de muchacho petulante y audaz. La firme resolución de ir a la guerra dábale conciencia de sus irreflexivos actos, y estaba arrepentido sinceramente de lo que había hecho. Pero luego reflexionó: ¿Para qué hacer eso? ¿a qué desengañarla? De todos modos él se iba, quizás para no volver... Mas, ¿por qué no remediar entonces con una buena acción la maldad que había cometido anteriormente? Aunque, lo otra era más fácil, y quizás el desengaño súbito fuera más cruel. Seguiría mintiendo, era lo mejor.

—¿Llora? ¿Por qué llora, Dorita?

Esta enjugó sus lágrimas.

—No, si no lloro

—¿Y entonces?

—Dígame, Luis... Yo sé que todo ha sido una mentira... Demasiado sé yo, pobre de mí, los obstáculos que me impiden aspirar a su amor. Pero... me hacía tanto bien escuchar palabras de cariño, mas ¿qué importa? Por eso, Luis, porque me engañó, créame que le estoy agradecida... Vaya, vaya a defender a su patria que yo desde aquí..

Resbalaron otra vez sus mejillas las lágrimas de sus ojos, lágrimas que eran perlas, lágrimas dignas de ser bebidas por amorosos labios...

—... Yo desde aquí rezare por usted. Pediré a Dios que lo haga volver sano, y...

El muchacho sentía un nudo de angustia en la garganta. Sentía vergüenza por su proceder y admiración por aquella generosidad admirable. ¿Era posible tanta grandeza en aquella alma?...

No pudo hablar, pero la atrajo hacia su pecho, y la besó en la frente, castamente, como un hermano...

—Gracias, Luis... ¡gracias! —murmuró la infeliz con voz ahogada.

Después alzó la cabeza, y lo contempló largo rato a través de las perlas de sus lágrimas. Y habló tímidamente, con miedo a una negativa.

—¿Quiere dejarme un retrato suyo, Luis? Será un consuelo... Luis dijo que sí, y pidió a su vez otro de ella.

Su retrato —añadió— servirá para hacerme olvidar todo lo canalla que he sido, y será un estímulo para que obre bien en adelante. ¿Me perdona, Dora?

—¿Perdonarle? —contestó con su sonrisa de inefable dulzura— entre sus lágrimas ¿quién había ahí de perdonar?... Si los pocos minutos felices que he conocido en mi vida se los deba a usted!... No tengo nada que perdonarle, Luis... mi Luis. Todo lo contrario...

Quedaron en silencio. Ella llorando, y él, triste, muy triste, con unos deseos locos de llorar también.

Al fin, cediendo a un impulso que nacía quien sabe de qué secretas fibras de su corazón, dormidas hasta entonces, la tomó de la cabeza, la miró con ojos apasionados... y la besó furiosamente en la boca.

Pasaron los meses. Cada quince día iba Dora al correo a buscar cartas. Producíanle un consuelo enorme. En ellas, en cada una de sus cartas, volcaba el soldado todo su amor.

Sí, su amor... Porque en el alma del muchacho alocada habíase efectuado suave y paulatinamente una transformación. Fuera de su patria, en Buenos Aires, hubiérase reído hasta no poder más al hablarle alguien de la posibilidad de que se enamorara de Chiflido. Pero en el gran escenario trágico, ante los ojos amargados y doloridos de sus compañeros de trinchera, su única felicidad consistía en mirar el retrato de Dora. Al partir, no había nadie que le quisiera de verdad, ni los padres, ni la novia; Dora solamente...

Y su recuerdo habíase engrandecido en medio de aquella espantosa soledad mora. Contemplaba la imagen de Dora, y la veía embellecida, hermosísima. Y un día, después de besarla advirtió que la quería, que la quería mucho... Y sintió que por todo su ser desparramábase un consuelo, suave como una caricia.

«...Y cuando vuelva, si vuelvo, que será gracias a sus oraciones, juro pagarle una a uno todos los momentos de inmensa dicha que su recuerdo me ha proporcionado en medio de esta mortandad e infinita tristeza»

Este era el fin de la última carta.

Una tarde, en el correo, la muchacha experimentó una extraña sorpresa que le hizo sospechas algo malo. La letra del sobre, un sobre muy abultado, resultaba ser desconocida para ella.

Se puso pálida. Al llegar a su piecicita la abrió temblando. Firmábala un amigo Luis.

«Ayer falleció a consecuencia de una herida que recibió en el último encuentro. Yo estaba a su lado. Cuando adiviné cercana su hora me entregó sus cartas para que yo se las devolviese, y me pidió que su retrato, señorita, lo pusiera sobre su corazón. "Dile que la quiero mucho" fueron sus últimas palabras. Así lo hago, señorita, cumpliendo un deber para el que en vida fue mi mejor amigo...»

***

Dora volvió a su vida de antes, resignada y tranquila. «Es mejor así» —pensaba. Y aceptada lo irremediable porque el recuerdo confortaba su espíritu.

Toda su dicha estaba en releer una y mil veces las cartas de él, y en permanecer horas y más horas ante el retrato, hablándole... besándole como una loca.

Poco podían importarle ya las crueles bromas que aún solían dirigirse. A todos respondía siempre abstraída, con su mirada infinitamente dulce, eternamente triste.

Se sentía feliz, muy feliz, a solas con sus recuerdos...

Hasta que un día, en que el cielo lo quiso y se apiadó de ella, su corazón tan grande, tan inmensamente grande, hastiado ya de tanta maldad y miseria, detúvose, por fin, dentro del pobre pecho miserable.

M. M. SERRA PASTOR.
Buenos Aires, 1923
(12 de gener de 1924)

Frivolidades. Ojos Zarcos

Lectorcita bella y lector amable: voy a contaros un cuento vulgar, insulso, tonto y feo.

Era una de aquellas mañanas resplandecientes de primavera en que todo sonríe, las flores, los árboles, las tenues y vaporosas nubes, los pájaros, el cielo, la tierra, los hombres y las mujeres. Diríase que lo celeste y lo terrestre hállanse poseídos por esa extraña e inmotivada alegría que a veces suele apoderarse de nuestros corazones. Todo es bello a nuestros corazones. Todo es bello a nuestros ojos, todo se nos aparece embargado por algo que no sabemos definir.

Pues una de aquellas mañanas espléndidas de sol y de alegría, fue cuando conocí los perversos ojos zarcos de mi cuento.

Las sombras de algunas nubecillas blancas que se cernían en el dilatado azul, se diseñaban prolijamente sobre las avenidas del parque X, como pequeñísimas manchas. Un vientecillo fresco, rumoreaba alegre por entre el verde y umbroso follaje del jardín. Los pájaros con sus trinos llenaban el aire de armoniosas canciones, y digo armoniosas canciones, no por vulgaridad, sino porque realmente eran bellos cantares, multitudes de cantares, que ora parecían salir de lo profundo de la tierra, ora bajar de las inmensidades del cielo.

El piar de aquellas aves turbulentas rompía así la vaga monotonía que embargaba el ambiente, y mientras el son con su luz eternamente alegre y dorada brillaba con todo su radiante esplendor, era yo el único mortal que distraía allí sus pensamientos en absurdas quimeras e irrealizables ilusiones, que dejaba tras de mí por entre los caminos bordeados de umbrosos árboles. Era, lectorcitas bellas y lectores amables que tenés la paciente bondad de leer este cuento, frívolo cuan nunca se ha escrito otro, mi paseo favorito ir al parque, el único parque de todo aquel pueblo.

Pero vino el día en que me encontré con la niña de los bellos ojos, y desde entonces no me ocupé en que la Natura mostrara a mi retina el paisaje pletórico de belleza de que antes hablara... 'No, qué esperanzas! Lo que tenía preocupada, bastante preocupado, eran aquellos ojos zarcos de aquella bella chica de cabellos de sol...

Ella, como yo, iba diariamente al parque. Quince días hacía ya que la veía y a mí parecer la chica estaba al tanto del interés, del apasionado interés, que mi corazón sentía por ella. Mis miradas, embargadas de amor, chocaron repetidas veces con las suyas, y a mis ojos aquellas miradas, tímidas de ella, sonrisas eran de complacencia, si no de amor.

Tenía yo tal certidumbre. Aunque nada os importe, lectoras y lectores amigos, quiero confesaros que tengo momentos de franco y loco optimismo. No sé si será como consuelo al pesimismo que perennemente se alberga en mi corazón. No obstante, quiero dejar sentado el motivo.

El día que tuve el grato placer de verla por primera vez, estaba ella sentada en un banco leyendo. Y realmente la niña era bella, siendo cierto y no ilusión de mis mortales ojos. La divina casualidad hizo que acertara a pasar por allí, bien pudiera ser atraído por aquella mujercita indiferente, en busca de un banco donde reposar mi cuerpo y dar expansión a mi atormentado espíritu. Pero el único banco desocupado era el que estaba enfrente de ella, y yo con timidez me senté en él.

Levantó la chica la vista del libro y posando sus bellos ojos zarcos en mi persona, me miró en los ojos, no sé si atrayente o dulcemente. ¡Qué feliz me sentía al estar tan cerca de un ángel tan precioso porque, a decir verdad, y lo repito otra vez, era preciosa la chica aquella.

Ella tuvo la gentileza de mirarme una vez más...

***

Al otro día nuevamente nos encontramos. Ella sentóse en el banco del día anterior... yo en el mío... y así todos los días.

Pero ella leía. Leía con sus encantadores ojos, y eso me alegraba sumamente. Yo también leía de una manera extraña, por cierto, pues se pasaban infinidades de minutos y siempre me encontraba en la misma página.

Un día quise declararme y mostrarme con ella atrevido, y fue todo lo contrario... ¡llega ella! Ya sufrí mi cuerpo todo un estremecimiento agudo; estoy bajo el hechizo de sus ojos... Por más inverosímil que os parezca, es la pura, la purísima verdad, que no pude articular palabra... Pero no estaba dispuesto a perder aquel día... estaba completamente decidido... sucediese o que sucediese... Medité... Ir a sentarme en su mismísimo barco. Un escalofrío corrió por mi cuerpo... ¿pero si dejara unos renglones escritos y *distraído* me los olvidase en el asiento...? ¡Luminosa idea y maldita timidez!... Con fervosa pasión escribo cuatro palabras en un papel, y me retiro.

Mi «futura novia» —es mucho aventurarse; sin embargo, en aquel momento quise ser optimista— siguió leyendo; una sonrisa brotó de sus lindos labios de carmín... se levantó... tomó la carta..., se sentó... la leyó... escribió algo... lo dejó sobre el banco... y se fuése. Algo más lejos yo contemplaba todos sus movimientos. Comprendí que aquello venía bien para el actor de alguna película cinematográfica, pues en el corazón femenino no parecía hacer entrado ese anhelo, ansia o pasión que sin piedad hacía latir fuertemente mi pobre pecho.

No puedo asegurar si corrí o no; lo cierto es que un instante después de lo ocurrido, ya había leído la carta: «Agradézcole sus piropos. Sin inmerecidos. Mañana... E»

Eso y nada es semejante —pensé yo—. Sin embargo, esa mañana... Y después de una larga noche de torturas y cavilaciones vanas, de sufrimientos inútiles y pensamientos locos, el sol inundó con sus galas un nuevo día, hermoso como ninguno, y que tenía que ser espectador de todo lo que aconteciese en su transcurso. Eran ya las ocho y nadie estaba en el camino del parque. ¿Estaría ella?

Un vago temor se había adueñado de mí y me presagiaba el mal fin de aquella aventura. Y en realidad ese día tan esperado me inundaba de ciertas extrañas incertidumbres.

¡Ah!... ¡Y no sin motivo! Ella... allí, en su banco, con un hombre. Creí que mi vista me engañaba; pero no eran utopía, era la realidad dura, amarga y fría que sin piedad abría profunda herida en mi corazón. ¡Mala!... ¡Mala!... ¡Como todas, mala! *Mañana*, había escrito... ya comprendía ahora; para demostrarme que tenía quien la amara habíase

presentado con su galán. Y preferidamente me hizo creer que me amaba. Y yo estúpidamente creí en su amor.

Aquel día me apreció más largo que el anterior. Pero al día siguiente, siguiendo mi cotidiana costumbre, encaminé mis pasos hacia el parque.

Divagué... Ya no vendría ella; estaría solo con mi pena, solo con mi desilusión, y tristemente me senté en el banco que conoció mi felicidad primero y mi desengaño después.

Un límpido cielo azul tengo a mi vista, y si antes no me preocupaba que la Natura mostrara a mi retina tan bellos paisajes, sino tan sólo de mirar los perversos ojos zarcos de mi compañera, hoy, caídas y maltrechas mis ilusiones, ya no me canso de mirar el azul del cielo...

Y... éste, lectorcita bella y lector amable, es mi cuento vulgar, insulso, tonto y feo.

M. M. SERRA PASTOR.
(29 de març de 1924)

Burla odiosa

Caía la noche; una noche triste. Desde las rocas no se veía ya en la costa de X más que las luces del Casino y a la izquierda, envuelto en aureola de niebla que le daba un aspecto fantástico, el débil faro del puerto.

Las obras subían cabrilleando en las grietas de los peñascos; la espuma era blanquísima sobre el fondo oscuro de las olas. Hacia el mar pasaban negras gaviotas planeando en el aire; el viento tibio de marea tenía un olor fuerte u hasta repugnante.

***

Incorporándose, cansado de dar vueltas por entre los peñascales, en busca de pesca, el «señorito bien» llamó al marinero:

—Juan ¿Qué hora es?

—Las siete menos curto, señorito Antonio. El agua está ya en la punta.

—¿En la punta?— dijo con horror Antonio, —y repetía— ¿En la punta? ¿Y el bote? ¿Cómo vas a hacer para recogerlo? ¿Están las rocas bajo el agua?

—Sí.

—¿Y entonces, Juan?... ¿por qué te ríes?... ¿Qué tienes?...

—¿Qué tengo?... nada que voy a ahogarlo.

En la entonación de esas palabras, dichas muy pausadamente..., muy tranquilas, había cierto dejo amargo.

El marinero había traído su red al suelo y, cruzado de brazos, desarrollando toda su corpulencia, decía; voy a ahogarlo... ¡a ahogarlo!

—¡Juan! ¿Qué es lo que te he hecho?

El agua sube... Estás loco...

El otro reía y tendiendo el brazo hacia el mar le dijo

—Vamos, sálvese... Echese al agua.

—¡Si no sé nadar!

El marinero volvió a reír, diciendo:

—¡Hola! Tiene miedo ¿eh?

—¡Juan!

—Y suplica... Dentro de una hora no se podrá estar aquí... Bueno... Mañana usted estará en la paya... allá al pie del castillo.... La corriente lleva siempre a los muertos a ese pasaje... ¿no dice nada usted? ¿Le sorprende que Juan lo mate?

—Pero ¿por qué razón?

—¿Para qué quiere razones?... ¿acaso nos las dan ustedes cuando vienen a transformarnos la vida? Voy a matarlo ¿Por qué?. Vea, quisiera no decírselo... pero ya que se empeña, ahí lo tiene: es por Ana.

—¿Ana?

—¿No sabe usted quién es Ana?... La florista.

—¿Y qué?

—¡bamos a casarnos y usted se puso a cortejarla... pero nada... por divertirse... ¿No es cierto?

—¿Y qué hay en ello?

—Le daba usted cinco pesetas por un ramillete que no valía una... Lo sé porque me lo han contado. La llevó a pasear en su automóvil. Le dijo usted que era linda. Usted también es guapo, y yo soy feo... a causa del trabajo... Pero por otra parte, ¿qué es usted?... ¿abogado?... ¿ingeniero?... ¿y qué vale eso?... Usted no es un hombre, es chico, no tiene brazos, no sabe nadar. También es cierto que tiene las manos blancas, que viste bien, y nosotros no somos ricos... la suerte, la maldita suerte lo quiere así... En tierra usted se divierte; aquí me toca a mí el turno. Me vengo... lo mato.

—¿Pero qué?

—¡Ah! ¿No comprende?... Vea, las muchachas... las muchachas no saben lo que hacen... Además, usted ha dicho a Ana que se vaya a la capital, que allá ella será rica. ¿No es cierto también eso? ¡Cómo si los señores tuvieran que andar juntos con las marineras!... ¿Por qué lo mato?... En el puerto desde que ella no quiera saber nada de mí me llaman «el chingado»... es un mote feo. Bueno, me vengo. Si usted fuera marinero y fuerte como yo pelearíamos; como es un señorito voy a matarlo... a ahogarlo. Por ese me reía esta mañana, cuando me pidió que le acompañara. ¿De veras que lo había ya olvidado?... Pero yo no... yo no.

***

—Mátame entonces— dijo el «señorito bien» con calma— Tú vas a morir también.

Una risotada sacudió los hombros del marinero, que, mostrando el bote anclado a cien metros mar adentro, dijo:

—¿Yo? No. Los marineros sabemos nadar como los peces ¡Hola! ¿Qué está buscando en el bolsillo? ¿Va a ofrecermelo dinero?

—No, mira.

Antonio, había sacado un revólver, y añadió:

—Como ves, Juan, si tu puedes matarme, yo puedo hacer igual contigo. Sin embargo, ve el destino que voy a dar a esta arma; la tiro al agua. No quiero ser asesino, tú no habrías podido defenderte y hay que pelear siempre con armas iguales... Ahora sálvate... dentro de diez minutos la marea, te impediría llegar al bote... Véngate, vete.

El marinero, titubeó: después se echó al agua, y a grandes brazadas llegó a su bote. Trepó en él, empuñó los remos y volvió al islote donde estaba el joven perplejo.

—Suba— le dijo en tono seco; e indicándole el sitio en que había caído el revólver, agregó:

—Lo hago por eso

El bote se desprendió; era un punto negro que saltaba sobre la cresta rizada de las olas. Los dos hombres callaban; Juan forcejeando con los remos, baja la cabeza, Y Antonio, de pie, con la sonrisa en los labios, contento de sí.

***

La noche era ya completa cuando llegaron a la escalera del muelle. Antonio subió, mientras que el marinero retenía la barca por su bichero.

—Adiós— dijo.

—Adiós— respondió Antonio; e iba a llegar al último peldaño cuando se le ocurrió repetir, riéndose:

—Adiós, chingado ¡Ja, ja, ja!

Burla odiosa. Entonces Juan no perdonó. Alzando el bichero de un tirón violento, arrancó de la escalera el señorito, y lo tiró al agua vede. No hubo más que un leve ruido y unos cuantos remolinos... y el marinero fue el último que se rió, con risa extraña.

Tenía lágrimas en los ojos.

M. M. SERRA PASTOR.
Sóller, mayo 1924
(14 de juny de 1924)

Va de veras

Soy un tipo de los más bromistas, y experimento un placer indecible en mixtificar a mis semejantes. Pero hay que reconocer que mis bromas son inofensivas. Llamar en una casa y preguntar si vive allí Angel de la Perengana (este soy yo); saludar ceremoniosamente a cuanta señora distinguida me encuentro por la calle; enviar de una tienda un pedido urgente a pagar a domicilio, a una calle y número fantásticos; etc. La broma que me ha proporcionada más satisfacciones es la de ir al encuentro de un transeúnte, y estrecharle cordialmente la mano, diciéndole:

—¡Querido amigo!... ¡Tanto gusto!... ¿Qué tal por su casa?

De diez veces nueve el hombre responde amablemente, aunque le conozco en la cara que está pensando:

—¿Dónde habré visto yo a este tipo?... ¿Quién será?

Pero a pesar de todos estos éxitos anónimos y halagadores para mi amor propio, he resuelto retirarme de la profesión de bromista. ¿por qué?... ¡Ay!... ahora lo vais a saber.

Un día había salido yo de mi empleo en Negocios Sucios con quinientas blancas en papel, recompensa que mensualmente me otorgan mis directores para premiar mis habilidades en aquella clase de negocios...

Iba detrás de un hombre gordo, bajito, que me dio ganas de divertirme a su costa.

Me acerqué, y echándole un brazo por el hombro, dije:

—¿qué es eso?... ¿ya no se saluda a los amigos?

El hombre se volvió azorado y después de unos segundos de evidente vacilación dió un grito de alegría:

—¡Tiburcio!... ¿Tú por aquí! ¿Pero cuando has vuelto?

—Ayer— repuse con seriedad imperturbable.

—¿Por qué no has avisado? Hubiera ido al puerto a recibirte... tú siempre el mismo... ¡Ah, picarón! ¿Y qué tal por Inglaterra?

— Maravillosamente— contesté, procurando recordar el programa de Geografía —Londres... el Támesis... el Parlamento... ¡Soberbio! He pasado una temporada magnífica.

—Ya nos lo decías en tus tarjetas... ¡No sabes cuánto las ha agradecido Lili!.. ¡Qué Tiburcio!... Pues ahora estás fastidiado... No te suelto y te vienes a comer conmigo al «Dancing»... yo pago.

Protesté por fórmula y al fin acepté, regocijándome interiormente del inesperado sesgo de la broma. El hombre aquel me confundía con algún amigo y quería obsequiarme a todo trance. ¿Quién sería Tiburcio?... Por lo pronto un tipo parecido a mí. ¡Feliz semejanza!... A ella debía yo la cena en el «Dancing»... ¡Qué broma más completa!... Y mientras íbamos caminando en dirección al restaurante de moda, pensaba yo hasta en sacar partido de la aventura escribiendo un cuento cómico para la «Gran Risa», cuyo director me debe cien duros, así que era segura su publicación.

Mi nombre figuraría al lado del de los grandes humoristas... Indudablemente la suerte me favorecía.

La comida en el «dancing» fue exquisita. El hombre escogió lo mejor del menú: langosta, ostras, pavo... Y como único vino, champagne del mejor que se fabrica, «Champagne Supra la Supra» marca que les recomiendo.

Mi obsequiante comía y hablaba. Me contó sus riñas con Pioliney; la enfermedad de su tía de Zaragoza, la incógnita paciente a quien compadecí yo entre unas croquetas sabrosas y una mayonesa; el triunfo de Lili en sus exámenes...

Al mismo tiempo me enteré de que yo —Tiburcio— era un calavera con mucho dinero, pero buen muchacho y muy servicial.

Estos detalles sobre mi nueva personalidad me llenaron de orgullo, y más cuando supe que la hija de doña Sisebuta, millonaria y ex fabricante de conservas podridas, seguía enamoradísima de mí.

Saboreábamos un café que era un néctar cuando el hombre dijo:

—Este shimmy que toca el jazz-band es lindísimo... ¿Sabes cómo se llama?

—No

—Voy a preguntarlo

Dicen que cuando nos va a ocurrir una desgracia nos avisa un presentimiento... ¡Mentira! Yo ví alejarse por entre las mesas al papá de Lili sin que se nublaste la paz de mi alma, y seguí dirigiendo miradas fervientes a una chica que estaba sentada enfrente de mí.

Pasaron cinco, diez minutos, un cuarto de hora. El hombre no volvía. Los mozos rondaban la mesa, apremiados por otros clientes.

Inquieto me decidí a preguntar: «Un señor bajito, grueso, con cara colorada y traje gris, que había ido a hablar al director de la orquesta...» La respuesta llegó enseguida, aplastadora. Muchos mozos, el maitre d'hôtel, la cajera, le habían visto salir apresuradamente por la puerta del bar...

Un sudor frío inundó mis sienes. ¡Aquel sinvergüenza me había vuelto broma por broma!... Tenía yo que pagar la comida....

Era imposible protestar, resistirse. No quedaba otro recurso que echar mano a la cartera... Pero ¡oh dolor! ¡¡Mayor chasco!! había desaparecido, junto con la cadena y el reloj....

***

La publicación de lo que antecede, fragmento de las interesantes y aun inéditas Memorias de Angel de Prengana, débese a amistosa indiscreción, o abuso de confianza, como queráis llamarle, de su ferviente admirador y devoto amigo.

M. M. SERRA PASTOR.
Sóller, octubre 1924
(25 d'octubre de 1924)

Ensais poemàtics Nocturn

A mon amic Andreu Arbona Oliver

I

Suau aleteig de fulles mogudes per la brisa de la nit. Reviscolança de flors perfumades. Nit voluptuosa de lluna clara en que el re cantor se plau en elevar els seus cants vers l'infinit del cel. Tot està en silenci.

M'ensopesc lànguidament., envoltat de la sobirana calma nocturn. La nit és tapís de seda, voluptuosament incitadora; el cel, amb la glòria de ses llums espurnejants, rutila de claror.

Oh, la calma de la nit! Oh el suau murmuri de les aigües que canten i rodolen divines cançons per entre els durs penyals dels torrents!

Diria's que és el llament de la mare Natura que, incompresa, fa dolçament sentir les seves queixes. Nit divina de dolços en somnis, de amats records, de benvolgudes enyorances.

I és que aquestes nits de blanca lluna purifiquen l'ànima i eleven els sentiments a les altures del cel.

La clara llum de la lluna rient, farola salvadora en la immensa mar violeta de l'infinit, predomina en el meu cor poderosament, i li obri camins ignorats, i l'abisma dins un món de il·lusions i quimeres.

La meva pena torna més suau, la meva alegria dolça enyorança.

II

És ample el paisatge, i és gran tot quant l'envolta. La lluna és un símbol de esperançadora salvació. Els astres resplendents, banyats d'or, d'argent, de verd, de roig, de blau, són com els signes dels humans, matisats amb els colors de les corresponents vides, impreses en el llibre pregon i misteriós de les existències.

Espirals sublims, són els xiprers, guardians del cementiri; els sepulcres blancs amb sos epitafis de dolça commemoració, amb la claror de la lluna són més resplendents; la llum feble de la lluna apar voler obrir el misteri de les tombes funeràries...

III

L'heura, amorosa i apassionada amant, gelosa terriblement del ser benvolgut, s'aferra amb els seus innumerables tentacles a la paret vella, gairebé en ruïnes, com si volgués destorbar que les pedres, membres del seu cos, caiguessin una darrera l'altra.

Ah! És inútil. El temps segueix el seu curs, i res pot detenir la seva obra destructora. L'heura ho sent, intensament ho sofreix; vol esbrancar-se enmig del seu dolor i fer sentir la seva protesta. Es inútil, no pot ser, i, cansada, cau també damunt les fredes lloses i s'uneix a elles amb un bes de fredor de mort.

IV

Tot és pau. El ritme suau dels xiprers és com la pregària de invisibles sacerdots.

Passa rau el volar d'una òbila.

Dolç altejar de fulles mogudes; dolç plany d'aigües inquietes; siluetes esllanguides de immortals xiprers...

Quieta pau de la nit; pregària dels morts...

M. M. SERRA PASTOR.
(29 de novembre de 1924)

El legionario (1)

Prólogo

Al empezar esta novela corta, *per se* que el protagonista de ella tenía que ser un inglés, pero no sé a quien se lo dije, seguramente a algún amigo, y éste me hizo desistir del anglo-sajón.

Decía mi amigo que un inglés no puede sentir, sólo por ser inglés, el amor o la pasión que yo trato de pintar en esta novela. Sin embargo, recuerdo haber leído varias novelas en que el británico es juguete de una manera muy apasionada y muy sentimental de nuestra compañera, la mujer.

A mí, francamente, me da igual que el eje alrededor del cual tienen que dar vueltas mis líneas, sea un inglés o un francés, un alemán o un italiano; pero ya que el buen amigo me dio la advertencia, creo que no es conveniente echarla en saco roto.

I

Al empezar esta narración, creo que Mussolini estaba ya en el poder. Si así no hubiera sido, no tenía por qué emigrar de la bella Italia mi amigo Turchetti.

Turchetti era socialista y opositor a la dictadura mussoliniana. A pesar de esto, estoy enterado que no fue este el motivo principal de haber emigrado. Un político cualquiera puede esconderse en cualquier parte y pasar inadvertido a las iras de sus contrarios.

Turchetti emigró por causa del amor. La culpa de ello la tuvo Gloria Wills, una norteamericana bella como no se habrá visto nunca, y tan buena artista de la danza como hermosa era. Gloria Wills era la bailarina más famosa del mundo entero.

Y no creáis que sera exageración. Sin duda que más de una vez habréis visto su fotografía en las revistas ilustradas. Si es que la hayáis visto, podéis ayudarme a describirla.

Sé que sus cabellos eran revoltosos y castaños, tirando a oro, cubriendo sus orejitas de niña y su nuca blanca de estatua. Muy rasgados sus ojos, inmensos de grandes y de un color verde oscuro. Nariz marfilina, chica y recta. Una boca de forma de corazón rojo y la barbilla ligeramente puntiaguda e irónica.

En cuanto al cuerpo no sé qué decir. Únicamente que era perfecto. Perfecto todo, absolutamente bien hecho. Me es molesto el tener que describir punto por punto el cuerpo de una mujer. Me resulta una cosa insostenible. Con saber que Gloria Wills tenía una carta hermosísima y un cuerpo más hermosísimo aún, me parece que ya está todo dicho.

Turchetti la vio en su danza y la divinizó en su corazón. Creyó que no era mujer, sino algo etéreo que él no podía explicar. No la vio de carne, no la sintió de fuego; sólo se apercibió que entraba en su alma intensamente, en sed tortura. La vio en éxtasis, y se quedó fatalmente enamorado de ella.

Gloria era muy artista para amar con pasión duradera a Turchetti. Lo aguantó quince días, no más; después Gloria se fue para seguir su gira de aplausos continuos. El la siguió implorante en ansia de la continuación de aquel amor que huía. Se portó ella como bailarina ¡la ingrata, la pérfida, se fue, frágil y voluntariosa!

II
Dos meses después, Juan Turchetti, natural de Milán, e hijo de rica e importante familia milanese, ingresaba en el cuerpo de legionarios. Parece increíble que un socialista en el cuerpo de la Legión. A pesar de que Juan afirmara muchas veces que él se había hecho legionario por causa de la dictadura de Mussolini, y por causa de la dictadura de Mussolini, y por tener con qué alimentarse, se notaba que sus palabras no eran del todo verdaderas. Mas, como yo, piensan muchos lo siguiente: Juan Turchetti se metió a legionario en busca de la muerte, en sed de olvido de un amor no satisfecho.

Vosotros podéis pensar lo que queráis,

II

El italiano no era malo. Había llorado varias veces, y el que llora, algo bueno trae en el corazón. Tenía el alma delicada, honrado, noble y valiente el corazón. Muy buen muchacho y muy amador, demasiado amador de la que amaba. Erraba tras la muerte, que en realidad parecía aquel amor de la ingrata bailarina que se cebaba en su atormentado espíritu.

Turchetti era un loco, un pobre loco en busca de la muerte tal vez gloriosa, incapaz de morir como mueren tantos, matándose.

Tal vez por su cabeza hubiese pasado la idea absurda de que su retrato, siendo ya él muerto en «aras del deber», andaría en las ilustraciones, junto al de la famosa danzarina. Lo dijera en broma o no, lo cierto es que varias veces habló de ello a su buen camarada Antonio.

Antonio era como él, italiano. Aventurero, nadie sabía nada fijamente de su origen. He dicho que era italiano porque su apellido lo es: Casani. Además habla y escribe la lengua de Italia correctamente y posee bastante bien el español.

Dijo también a Casani más de dos veces que no importábasele regar con su sangre los ingratos terrenos de África, ajenos a él y a su patria; que quería morir en el campo de batalla en medio de las duras jornadas y peleas, ya que esto sería alcanzar el feliz eterno, ya señor de la gloria de morir matando y combatiendo.

Y sin duda que para el legionario su felicidad era aquella, velada por las llamaradas rojas de los incendios, y tal vez gustoso hubiérase matado en ellas para calmar las otras que le quemaban su alma ansiosa de no sentir.

III

Eran las seis y media de la mañana.

El vapor seguía su marcha sobre las olas del mar y bajo los rayos del sol en el oriente.

Ni una nube. El volar bello de las gaviotas. El ruido de la máquina del vapor. El grito de algún tripulante. El rumor de cascada de las aguas separadas por afilada quilla.

Turchetti soñaba en Gloria. Allá, en la proa y con la vista fija en el horizonte, parecía como si no sitiera nada. ¿Sabía a dónde iba? Sólo sabía que era a Mallorca y ésto le bastaba. En alguna parte tenía que pasar su mes de permiso. A Casani y a él les había tocado juntos, y los dos después de haber llegado hasta Barcelona habían emprendido el viaje hacia la isla. Casani se lo recomendó; conocía un poco la isla y, sabiéndola bella, pensó que no estaría mal para sus vacaciones. Los dos se habían hecho amigos inseparables; parecían tener el mismo carácter y muchos los tomaban por hermanos.

Tenían en sí, lo tenían ahora, y lo tuvieron siempre, y no sé qué de artistas en sus interiores que les hacían no tan sólo ver lo bello sino admirarlo, y, lo que es más, sentirlo en las fibras de sus almas.

La distracción de lo nuevo es un calmante para los dolores, aunque ciertamente nada importábase aquella tierra que pronto iban a ver, pintada por el camarada para su imaginación como paraíso hecho de luz en medio de la inmensa calma del más inmenso mar, según palabras del propio Antonio Casani.

Ya cerca estaban de la tierra prometida y Antonio había salido del camarote con los ojos encandilados aún por el sueño. Los dos juntos esperaban la llegada. La brisa era fresca. Volaban las bufandas verdes de legionarios alrededor de sus cuellos. Las gaviotas saludaban a los pasajeros, errantes de la vida.

La ciudad rojiza aparecía sobre el azul del mar. La cubierta del buque se llenaba de pasajeros mientras el palacio flotante disminuía su marcha, ya en medio de la bahía anchurosa.

El castillo de Bellver destacábase sobre el cielo, erigido gloriosamente sobre una cúspide de verdor; a lo lejos divulgábase la cenicienta cordillera. Basamento digno de aquella cúspide eran los múltiples chalets blancos y rosados que se transparentaban sobre el mar bañado de luz.

Al frente, la ciudad arabesca y cristiana. Del inmenso revoltijo de casas, sobresale la mole roquiza de la catedral con sus altas y agudas puntas. A su lado el palacio que fué de reyes moros, al cual unas palmeras que se divisan por sobre unos tejados, dan un aspecto más árabe y de más misterio.

Al otro lado de la bahía, está la llanura gris.

He aquí que Turchetti admiraba lo que por primera vez veía. Pasó un brazo por la espalda de Casani y, mirándolo con sus ojos azules, le dijo:

—Mi amigo Antonio, te debo una de las mejores vistas que he contemplado

—Ya sabía que eso te iba a gustar.

—Mira este cielo, tan cielo, y esta mar. Mira que bello castillo sobre este bosque de pinos. Mira estas casas de recreo. Es bello, ¿eh?

—Creo que es tan bello como cualquier puerto de Italia.

—También yo lo creo así.

—Nos falta verlo por dentro.

—Quiero calma y olvidar a Gloria.

—Si quieres, la olvidarás.

—Es difícil.

M. M. SERRA PASTOR.

(Continuará)

(7 de febrer de 1925)

El legionario (2)

(Continuación)

IV

El buque atracó junto al muelle. Algunos pañuelos se agitaron en el aire. Oyóse el chirrido de las rodillas de la plancha. Gritos. Suspiros. Lloros. Pasajeros presurosos en salir de la nave y alejarse del muelle rebosante de mercaderías y carros.

Gente entre gente. Alboroto de fardos y baúles. El rodar de los coches. El estrépito del camión.

Después vino la descarga. Algún grito de orden. Varios transeúntes que se paseaban. El volar de las gaviotas sobre los mástiles aglomerados de los barcos.

Turchetti y Casani permanecían junto a un montón de mercancías. La estupidez se reflejaba en sus rostros. Sus trajes de legionarios, de ese verde que ya pasó por campaña, llamaban la atención de los que pasaban. Los gorros con dos puntas y con una borla les daba aspecto de turcos. Eran nuevos, y sentían la tristeza de encontrarse en lo desconocido.

Caminaron; dirigieron los pasos hacia una amplia avenida que se internaba hacia adentro. Los que con ellos se encontraban los miraban curiosos y con respeto.

—Somos nuevos— dijo Juan.

—Saben que somos de la Legión

—¿Por eso nos miran?

—¿Te parece poco?

—No habrán visto a ninguno.

—Puede ser que sí, pero habrán sido pocos. Turchetto sintió orgullo de ser admirado. Las medallas resplandecían sobre su pecho. A Casani subíale desde su corazón una risita que se transparentaba irónicamente en su rostro.

—Esta gente— dijo Antonio —no comprende como los de afuera venimos como voluntarios para este caos de África que detestan. Nos toman por hombres cansados de vivir, tal vez no se equivoquen, por desengañados o descontentos, o también por pobres diablos que se meten en el peligro para poder comer.

Subieron por el Borne. Eran casi las ocho. Las tiendas preparábanse para abrir sus puertas y mostradores en espera de clientes. Varios canallitas voceaban a más no poder los nombres de los periódicos de la mañana.

—¡«La Almudaina»!

—¡«El Día», con la evacuación de Xauen!

La amplia acera aparecía, cubierta de hojas amarillas. Los árboles ostentaban las ramas casi desnudas. Pasaban campaneando los tranvías anaranjados, llenos de gente trabajadora; obreros de alejados barrios; comadres de continuada charlatanería; modistillas alegres y pizpiretas, de cuerpos cimbreados; algún estudiante con los libros bajo el brazo.

Los dos legionarios se internaron por un callejón estrecho. Los edificios eran altos y parecía quererse tocar; el sol sólo doraba sus techumbres verdinegras. Abajo los mostradores eran continuos; muchos aparecían como acabados de componer y se presentaban como muchachas recién salidas del baño. Al callejón le seguía una calle más ancha con el piso de grandes y desiguales piedras. El comercio también allí había sentado sus reales. A la mitad de la calle se erigía la fachada gris e imponente de una iglesia. Del campanario salían los toques lánguidos de una campana.

A Turchetti los sonidos del bronce le parecieron gemidos del alma que él sentía en la suya apasionada.

La ilusión de la suma tranquilidad se quebró. No pensaba encontrar aquellas calles estrechas y húmedas dominadas por la sed de lucro. Era muy material aquello para el ansia de calma que deseaba Juan. Los templos de Mercurio abrían sus puertas de los dorados recintos, poniendo una nota amarga en aquellas calles centenarias, cuya seriedad había dejado de ser.

Sabía algo de esa España vieja y arábica, en que la luz del sol ponía tonalidades de oro en los arcos de herradura; de esa España de misterio y de intriga, de callejones sumidos en eterna sombra; de esos castillos feudales, moradas del pillaje; de la España del color y del vino, de la pandereta, guitarra y toreo, más moderna, menos triste y más sangrienta.

V

Huyeron del barullo de Cort. Se fueron lejos de la gente, de la vitalidad, dónde no se oían los klaxons de los autos, el estrépito de los carros, el rum-rum de abejas de los transeúntes.

—No me gusta eso —dijo Turchetti— Hay mucho ruido.

—Prefiero más la calma.

—Vamos por allá?

—Vamos

Bajaron por la plaza de Santa Eulalia. Una calle quieta y casi desierta llamo su atención.

Pasaba por ella escasa gente que parecían sombras que ya pasaron. Algún cura. Algún canónigo con los botones y ribetes de la sotana morados; pasaban serios y haciendo ondular sus capas de arrugas compuestas. Se daban aires de grandeza y sus caras eran robustas, coloradas, satisfechas de vivir. Era un callejón laberíntico. Al parecer no tenía salida. No muy lejos, seguramente, estaría la Catedral. Las casas eran grandes, con fachadas grises i serias; de salientes aleros y grandes balconadas; de anchas portadas blasonadas. Los patios de aquellas casas eran anchos y lúgubres. Sus arcos sobrecogían el alma y la atemorizaban. En medio de ellos uno se sentía pequeño y caminaba despacio para no turbar el silencio. Misterio. Tranquilidad. Paz. Severidad. Penumbra. Religiosidad. Temor. Todo eso era lo que hacía sentir la grandiosidad de aquellos patios mallorquines.

Pero aquellas casonas ennegrecidas por el tiempo, no estaban exentas de alegría. Tras los patios serios y en medio de tapias altas, estaban los jardines. En ellos: risa de agua quebrada; árboles frondosos; trepaderas insaciables; borbotones de flores en macetas; piar alegre de pájaros; alegría; sol y muchas flores rojas como bocas rajadas de mujer.

***

El ámbito estrecho de la calle terminaba con un arco. Este arco daba sobre la muralla y la muralla frente al mar. Desde allí se columbraba el horizonte; allí donde el cielo besa al mar.

Veíase el monte verde con el castillo de Bellver, siempre en su honor de igualar al mar en el beso. Veíase la ciudad de chalets lujosos, brillantes a los rayos del sol.

Turchetti y Casani sintieron deseos de instarse en aquel retiro, rincón típico de Palma.

Lejos del mundo, pasarían en la calma los días de permiso. Casani pensando y construyendo proyectos para el futuro; Turchetti tratando de olvidar a Gloria Wills.

Juan Turchetti era un buscador del olvido.

Desesperaba encontrarlo. Tenía puestas las esperanzas en la muerte. A la muerte creyó fácil encontrarla en campos de batalla. Pero ésta se hacía esperar. La muerte no llegaba. Quería gloria por Gloria, Gloria era artista.

El sería artista en el morir. Corazón penante, en busca de la eternidad que lo igualase a ella. Alma, demasiado alma, en aquel ser amante.

Tenía el cabello rubio y unos ojos azules, francos y tristes. Era alto y delgado. Sus modales eran finos.

Casani le llamaba elegante; él reía con una de esas risas melancólicas.

Casani era muy despreocupado; no le importaba el porvenir. Solía decir comamos hoy, mañana Dios proveerá. En cuanto a su ingreso en el cuerpo de los Legionarios era un punto oscuro que nadie sabía. Turchetti mismo lo ignoraba. Casani nunca hablaba de sí mismo. Para él su yo no existía. Sin embargo, Antonio Casani fue el primero que supo por boca de su amigo del amor desgraciado de éste. Yo si llegué a enterarme, fue debido a franqueza de Antonio, del cual me hice amigo en un café del centro, dónde había piano, violín, bombo, platillos, klaxon, castañuelas y pitos. A esto dicen que se llama jazz-band. Me interesó su tipo y traté de que me sirvieran el café en la misma mesa. A los dos días hablábamos y éramos amigos.

M. M. SERRA PASTOR.
(Continuará)
(14 de febrer de 1925)

El legionario (3)

VI

Los deseos de Juan Turchetti y Antonio Casani se vieron satisfechos. En el mismo callejón encontraron una pensión. Esta pensión era alegre; no tenía la alegría ruidosa de los estudiantes revolucionarios. No había piano, ni jaleo, ni siquiera una niña de 16 a 20 abriles, de mirada risueña y de risa cristalina. No tenía nada de eso y era alegre.

Es alegre toda casa cuyas ventanas se abren sobre el azul del mar. Lo que tenía de bello la parte de atrás, lo tenía de triste la de la calle. La fachada era seria, quizá más que seria, tétrica; una amplia portada se abría en ella ostentando un escudo de armas. La casa era como todas las de por allá; con el patio grandioso de esbeltas columnas formando arcos. La pensión ocupaba los bajos de la parte del mar. Su anuncio diminuto y de metal permanecía clavado en la puerta. Fue causalidad que los legionarios reparasen en él.

Una sala, larga más que ancha, servía de comedor. El color de las paredes era rojo, ya algo descolorido. En medio había una mesa redonda donde habitualmente tomaba asiento los señores siguientes:

Don Julio, un señor bajito, flaco, calvo, con una nariz de loro, en la que colocaba sus quevedos. Parece que al principio no miró con muy buenos ojos la llegada de nuevos huéspedes; creía que eran gentes bulliciosas, pero pronto se convenció de lo contrario.

Don Antonio Anglada, un señor simpático de mediana edad y empleado en Hacienda. Con ser de la isla, no tenía ningún pariente en ella. Era solterón empedernido, y, según rumores, solía salir por las noches a hacer de las suyas.

Don Ricardo, un pintor noruego. Mallorca le gustaba mucho y hablaba muy bien de su cielo. Pintaba un cuadro sobre la terraza del comedor.

Don Pedro, el patrón de la pensión. Era grueso y colorado, tenía el pelo encarnecido y empezaba a relucirle el cráneo.

Y últimamente los dos legionarios.

Servíalos a todos ellos, incluso al patrón haragán, doña Juana, mujer de Don Pedro. Doña Juana era gruesa y de buena presencia; afanosa, siempre limpia y agradable, su charla no dejaba de ser a veces pesada, pero podía pasar por amena y, esto sí, siempre muy discreta.

Reñía algunas veces con su marido. Pero nunca pasaba de simples gritos y amenazas; nunca fueron a las manos y pronto eran otra vez amigos. El haragán de marido se tenía bien merecida una buena paliza. Sin embargo, parecía que nunca se la habían dado.

En la sobremesa solían los huéspedes hablar amigablemente, contemplando el humo de sus cigarros. Lo que más objeto de estas charlas, eran los sucesos de África y las niñas desaparecidas de la calle de Hilarión Eslava, en Madrid.—Es un misterio —decía don Julio— lo de estas niñas.

—Es inexplicable —afirmaba don Pedro.

—Las declaraciones de la señorita Morales no ponen nada en claro —insinuaba Anglada.

—Y nueve obispos todavía no han contestado a la notificación del Gobierno —sentaba otro.

En lo de Africa se llevaban la palma Turchetti y Casani. Mas Casani que Turchetti, ya que aquel se expresaba mejor en castellano que su amigo.

—Es triste —dijo uno.

—Es triste —repetían todos.

VII

Habían pasado ya ocho días de la llegada de los legionarios a la isla de ensueño.

¡Y cuántas horas no había pasado sobre la terraza del comedor, con vista al anchuroso mar! Bellezas inexplicables se veían desde allí. Abajo, las rizadas olas misteriosas y profundas. A un lado, la mole del monte verde, con el castillo amarillo obscuro de alta torre y elegante arco. Más abajo, los maravillosos arrabales, y ya más cerca, la ciudad moruna, de palacios solariegos y silentes.

De tanto en tanto, el amontonamiento de lo viejo era violado por las esmeraldas de los jardines. Pero resultaba que el verde de estas esmeraldas era ya como pasado; las hojas de los árboles copudos iban cayendo; y el frío se hacía sentir; el sol resultaba muy agradable; las aguas rezaban.

***

En el mismo café dónde conocí a Casani, conocí también a Turchetti. No era un tipo de lo más simpático con toda su esbeltez de elegancia. Casani al entrar me miraba y saludaba con la mano; Turchetti hacía lo mismo, pero como por fuerza, y se sentaban en una mesa aislada que había detrás de unas vidrieras. Pensativos miraban el ir y venir de la gente.

Fue una tarde. El sol ponía tonalidades de oro en las hileras de los arcos y en los múltiples tejados de madera y zinc de los puestos de venta. La plaza, en medio de aquella hora de calma, parecía dulcemente dormida.

Pasó ella; ella se llamaba María González, y le llamaban Maruja. Sencillamente era una belleza morena, aunque lo era más de cuerpo que de cara. Pasaba todos los días a la misma hora en su ida al taller. Siempre la he visto vestida de mismo modo: un traje ordinario de azul marino, muy estrecho y muy ajustado al cuerpo. Sus formas se adivinaban a través de aquel ropaje. Yo me he estado una buena temporada esperando en la puerta del café, sólo para verla pasar. Su andar era ondulante y hacía ansiar al corazón.

Turchetti la vio y le gustó. Su mirada fue tras ella hasta que la perdió de vista.

Al otro día la volvió a ver y le volvió a gustar. Por la noche en busca de poesía salió sobre la terraza del comedor.

El mar rumoreaba; en medio de él las luces de un vapor que se internaba, iban desapareciendo, apagándose una por una. Las estrellas resplandecían en el cielo oscuro; los focos eléctricos parecían otros astros suspendidos muy cerca de la tierra; sus resplandores reflejábanse en el mar en regueros de plata.

Juan Terchetti pensó vengarse de Gloria Wills.

En el silencio de la noche elevó un juramento.

VIII

Por carta, que recibí no ha mucho de mi amigo Casani, puedo deducir que el amor de Turchetti para Maruja González no era verdadero. Al no ser así, no tenía motivo para obrar del modo que días más tarde obró, si bien es cierto que lo viejo tiene más poder que lo nuevo en el corazón. Pero a pesar de que Casani no me dijera nada en la carta, del amor desgraciado de Turchetti, yo he cavilado bastante sobre el particular y he sacado las deducciones siguientes:

a) Juan Turchetti amó, o trató de amar a Maruja para vengar con este amor pasajero el otro que le torturaba el alma.

b) Buscó e ella una distracción o un pasatiempo para sumirse en el olvido.

c) La belleza de Maruja fue poderoso acicate para que Juan la deseara vehementemente.

***

La pizpireta modistilla pasó otra vez por ante la vista de Turchetti. Este la miró hasta perderla de vista; le había vuelto a gustar.

Adentro, el jazz-band metía un ruido ensordecedor. El café estaba rebosante de clientes; éstos tenían que gritar para poderse comprender. Muchos hablaban de negocios; otros, los que se notaba que eran de la ciudad, hablaban de los sucesos del día.

Casani hablaba conmigo y me decía:

—¿Lo ve allá?, antes no le gustaba este café, ahora parece dispuesto a venir todas las tardes.

—Rondará a Marujita.

—No lo sé; es capaz! Cualquiera adivina lo que pasa por su cabeza!

—Sí, es un desgraciado, buscará el olvido.

—El me ha dicho que Gloria nunca iba a ser olvidada, pues piensa que eso es imposible.

—Quizás haya cambiado de idea.

—Tal vez si.

—Es lo mejor que pueda hacer.

La tercera vez que Juan Turchetti la vio, siguió tras ella. De esta suerte anduvo por plazas llenas de sol y por callejuelas metidas en la penumbra y en el silencio. En una de ellas vio que se paraba y la vio subir por una escalera estrecha y húmeda.

Más tarde se enteró que aquello era el taller.

A las seis de la tarde estuvo otra vez en la misma callejuela esperando. Vio salir de la escalera a una docena de muchachas muy arregladas y muy alegres. Entre ellas estaba Maruja, charlando y riendo. Pasaron cerca de él; él bajó la cabeza como para saludarlas. Las muchachas se fijaron en él y se rieron.

Turchetti las siguió. Los faroles estaban ya encendidos, en el cielo brillaban las estrellas; el frío se hacía sentir; de las ventanas semi-abiertas salía el tufo de las comidas. Balo los faroles de luz rojiza los niños formaban corros y jugaban, la gente menuda no hacía caso al frío ni a la noche; sus caritas sonrosadas estaban satisfechas; sus gritos llegaban hasta lo infinito.

M. M. SERRA i PASTOR.

(Continuará)

(21 de febrer de 1925)

El legionario (4)

(Conclusión)

En una encrucijada, Maruja se despidió de sus compañeras. Tomó por una calle ancha, llena de luz y de mostradores; por ella se paseaba mucha gente. Niñas "bien", risueñas, acompañadas de sus mamás, en busca de novio. "Pollos <bien>, luciendo sus buenas corbatas y sus zapatos acharolados, con botones. Maruja seguía caminando y Turchetti tras ella. En esto vio que se paraba. Pasó un tranvía y subió en él. Turchetti vio un letrero y leyó: Terreno. De lo que pasó al día siguiente no estoy enterado de nada. Vi a Casani que se paseaba solo, y le pregunté por su amigo.

—No sé por dónde anda —me dijo—. Creo que está loco; hoy no ha comido en la pensión.

Pero Juan Turchetti sabía lo que hacía.

Aquel día se lo pasó en El Terreno. Lo que allá hizo no he podido averiguarlo.

Días más tarde y en la hora de la salida del taller vi a Maruja González y a Juan Turchetti muy amartelados. Estaban parados en una esquina donde precisamente el farol estaba apagado. Yo casi no los conocí; me fijé un poco, y pasé de largo. Estaban muy juntos; los rostros casi se tocaban.

Casani me había dicho que Turchetti era un Tenorio sentimental; tal aseveración fue confirmada por lo que acababa de ver. Es necesario tener mucho coraje para que un hombre que habla mal el castellano se acerque a una mujer que también lo habla mal, aunque lo comprenda bien. Porque Maruja González, como sus padres, era mallorquina; sus abuelos eran de un pueblo de Andalucía. El motivo de que esta familia se trasladara a la isla, lo ignoro; mas sé por referencias que el abuelo era carabinero, y muy bien podía ser que hubiera sido destinado a Mallorca.

IX

Yo aquí no voy a escribir así como hablaba Turchetti a la González. Sería muy trabajoso, y además no conozco el italiano.

En el tranvía, los dos sentados muy juntos; ella en la parte de afuera. Las seis y media de aquella tarde de invierno. El coche eléctrico campaneaba incesantemente, hasta llegaba a marear.

Pasaron por las calles céntricas; después por otras menos céntricas; más tarde por la carretera, camino al Terreno.

Maruja miraba a través de los vidrios empañados.

Turchetti hablaba.

—María, ¿tienes miedo a amarme? ¿Temes que me vaya y no me veas más? Yo volveré, te juro que volveré... etc. etc.

—Te amo; si no vuelves, te odiaré.

Minutos después en la oscuridad de una calle se oyó el chasquido de un beso. Las estrellas temblaron en el manto violeta del cielo.

***

Pasaron varios días. Me consta que la González fue de Turchetti. A éste se le veía triste; seguramente que le pesaba el haber engañado a la muchacha. Casani me dijo que estaba intratable.

—Supongo que será que el fin de nuestro permiso se acerca, y esto le pone de mal humor

—Tal vez le pese el tener que dejar a Maruja.

—¡Bah! Lo de la González es pasajero.

—Puede ser que sí.

Un día, Casani me encontró en la calle y se despidió de mí. Iba solo. Pregunté por Turchetti; me dijo que se pasaba los días en el Terreno. Yo lo miré y me reí irónicamente. Sería todo lo pasajero que Cassani quisiera, pero lo cierto era que la muchacha absorbía a Turchetti de un modo abrumador. Me dijo también que, tocando ya el fin de sus permisos, en el primer correo saldrían para Barcelona y desde allí para África. Yo puse reparos sobre la marcha de su compañero. Él me aseguró que Turchetti saldría con él para Barcelona. Antes de separarse le hice la promesa de irlos a despedir en el muelle.

Es muy cierto que aquel legionario compañero de Casani me daba rabia. Me pensaba que una buena muchacha como era María González, trabajadora y honesta, se dejara llevar por un aventurero. No creo que Maruja se enamorara de su manera de hablar, sino más bien de su porte y de sus finos modales. Desde que Turchetti habló con ella, apenas se la veía; ya no pasaba, como antes, por delante el café del jazz-band. Una vez la vi y me pareció muy triste. A la pobre se la hacía sufrir.

X

Una mañana brumosa Juan Turchetti levantóse más temprano. Salió a la calle y encaminóse hacia el centro. Los chicos voceaban ya los periódicos y Juan compró uno.

Primero miró la cara del periódico; después dio vuelta a la página y vio sorprendido un nombre; el nombre que le torturaba: *Gloria Wills*.

Nada de explicaciones. Figuraos lo que pasaría por la mente de aquel hombre. Creyó que las cosas daban vueltas a su alrededor; que los árboles le hacían puetas mofándose de él.

Corrió a la pensión. Llamó a Casani que dormía como un pez. Casani quedó pasmado; más tarde todo se aclaró.

Gloria Wills, la famosa bailarina, venía a Mallorca; aquella misma mañana llegaría; tal vez no estaría una hora en llegar. Pero Gloria no venía para trabajar, sino en viaje de descanso o de placer. Los periódicos lanzaban por primera vez la noticia y hasta afirmaban que una empresa hacía gestiones para contratarla por una sola noche.

***

Casani, en la carta que me escribió más tarde, me dijo —y eso fue lo único que me hablaba sobre este asunto— que Turchetti estuvo en el hotel dónde se hospedaba la Wills. Esto sucedió la mañana del día de su marcha.

A la noche estuve en el muelle a despedirlos. Turchetti estaba muy nervioso y casi no habló conmigo. Antonio Casani temía por él y le tenía lástima.

—Ha sido un golpe muy rudo.

—¿El qué?

—¡Ah! ¿no sabe usted?

—No.

—¡Gloria Wills está en Mallorca!

—Yo quedé con la boca abierta. Casani no me dijo más.

—Una hora después el barco salía para Barcelona.

EPÍLOGO

Hay quien ha dicho que todos mis escritos terminan mal. Si éste terminara mal no tengo la culpa de ello. Al mundo parece que lo atrae más lo malo que lo bueno. El hombre empieza mal, vive peor y termina muy pésimamente. Lo negro está más cerca de nosotros que lo rosado. Si todo es así, yo me puedo lavar tranquilamente las manos.

Por Casani supe que Turchetti se había suicidado. La noticia me sorprendió de veras; no le creía capaz de tal barbaridad, y tanto es así, que me lo había ideado como un ser incapaz de poner fin a su vida con sus propias manos. Menos mal que Mussolini ya no tendrá nada que ver con él.

Maruja, desilusionada, anda no sé por donde; la vi un día, muy pálida y ojerosa.

En cuanto a los huéspedes, todos siguen en la misma pensión; tranquilos dejan pasar la vida; llevan mansamente el peso de su carga.

A don Julio los quevedos se le cayeron de la nariz al enterarse por el diario que el italiano Turchetti de la Legión se había suicidado, ignorándose las causas. La patrona, al enterarse, dejó caer una lágrima.

Aclaración= Esto que he titulado novela corta, tiene un poco de historia. En historia el <héroe> es un inglés.

M. M. SERRA PASTOR.

(28 de febrer de 1925)

Tríptico

Comentarios sobre la Belleza, el Amor y la Verdad

Ha sido una cosa involuntaria. Un sueño pesado que ha hecho cerrar mis párpados y me ha transportado a otro mundo, a un mundo que yo no conozco. En medio del misterio de lo desconocido, oí una voz que me decía:

—¿Me llamas?

—Clamo en desgracia –contesté con lágrimas amargas. Raro, muy raro fue que yo contestara de este forma; no tenía para qué contestar de una manera desesperada y, sin embargo, así lo hice, ni tenía para qué llorar y, sin embargo, lloraba amargamente.

Entonces ante mi apareció un ser extraño, de perfectas formas, candoroso rastro y ojos celestiales.

—¿Quieres saber qué elegir en la vida? –me dice.

No necesito responder; él sabe mis pensamientos.

Me roza los ojos y veo ante mí el cuerpo de una mujer bella y elegante.

Se mueve silenciosa, pero a cada movimiento tiembla su blanco y sedoso cuerpo. Sus ojos son dos moras negrísimas que penetran en el alma; sus cabellos, guedejas de ébano alumbrante. Entreabre sus labios y me parece que en alguna parte relampaguea en luz púrpura. Me estremezco. Cierro los ojos ante la luz resplandeciente, y caigo en los brazos de la mujer...

Cuando torno en mí era ya vieja.... Tenía ya apenas una chispa de vida; su cabello era escaso y blanquecino...

El sol había desaparecido... Es de noche en todas partes. Quiero ver otra vez aquella mujer; deseo con todas mis ansias su amor. Pero ella hubo muerto ya.

—¡Esa es la Belleza! –exclamó el ser extraño.

***

Sobre una terraza, al lado de un castillo, estaban un hombre y una mujer; los dos, jóvenes, los dos, llenos de amor. Un rayo de sol los besaba y caía después en el abismo sobre el cual se levantaban el castillo. «Ves la flor que me diste –díjole, él a ella– también está enamorada de ti; dame tu mano que llevaré a mi pecho.» Lo hace y echando una mirada al abismo prosigue: «Arroja u abanico y me tiraré para traértelo.» Y se agachó para saltar.

Cerré los ojos y los volví a abrir. De nuevo los encontré. Estaban otra vez en la terraza junto al castillo, pero tenían más edad; la edad madura.

No hablaban; callaban; el cielo era gris y los ojos de ellos, lleno de indiferencia, quizás de odio. Subiendo por una escalera, ella dejó deslizar de sus manos el abanico, que halló una grada más abajo.

—Levántalo, te lo ruego –le pidió a él.

Pero él sin contestar, llamó a la sirvienta para que levantara el abanico de la señora.

—¡Eso es amor! –me dijo el ser.

***

El ser me mostraba la Verdad.

Era una plaza con una guillotina y alrededor un gentío murmuraba como el mar y mostraba los dientes de alegría. Y ví atado con cadenas un culpable de erguido y bello semblante; tenía los ojos como estrellas; iba descalzo y vestido con harapos.

Oí; me llega una voz; levanto los ojos. Era él quien me hablaba. Me hablaba... pero yo no pude entender sus palabras.

Después, habló a la muchedumbre; hablaba con pasión. La muchedumbre no quiere oírle y ordena silencio; pero él sigue hablando. La muchedumbre ruge; pero su voz, ahora vigorosa, domina el rugido. Se echan sobre él, le cierran la boca; pero los ojos del culpable aun miraban al sol y sus brazos intentaban librarse. Entonces, nuevamente, la multitud arremetió; le golpearon y la cabeza fue a dar en la guillotina. Brilla el hacha en el aire, y se oye un ruido. De mil corazones parte un grito. La cabeza cae al suelo y es alzada por el cabello. Pero la cabeza seguía hablando y decía la verdad bien alto. Y cuando se le arrancó la lengua, todavía los ojos chispeaban como dos encendidos carbones...

Volví a caer sobre el suelo y seguí pensando; mis ideas guerreaban unas contra otras. Dos veces preguntóme el ser extraño qué quería elegir.

A la tercera levanto la cabeza y digo:

—¡La Verdad!.

M. M. SERRA PASTOR.
(7 de noviembre de 1925)

Les notes breus del misteriós Henri Schumant

Els comentaris que es feien sobre el subjecte misteriós eren diversos. La seva figura procedent dels països del Nord, freda, misteriosa; els ulls blaus, pàl·lids, quasi incoloros; els cabells clars i escassos; d'estatura alt i de membres rígids, denotaven, encara que d'una manera confusa, sa procedència. Danès, suec, anglès, noruec, rus? Qui sap! Qui sap d'on era el rígid personatge del misteri...

La seva primera extravagància fou donar de propina una moneda blanca, lluneta, de sis pessetes. La donà a en Tofolot; un home molt miserable que feia de bastaix a la petita estació del tren. A l'instant, d'aquell acte tot el poble en tengué notícia. Seria un «ricatxo»? Tal vegada un *milord* anglès en viatge de turisme? Per ventura l'espia traïdor d'un govern estranger? Qui sap! Qui sap d'on provenia el rígid personatge del misteri.

Lo més xocant d'aquell home era la seva íntima amistat. Sabeu qui era el seu amic? En Tofolot; aquell mateix qui havia rebut el duro de propina el dia de l'arribada de l'estranger. Sí, sí se'n poden dir de coses del senyor Schumant. En Tofolot sabia molt bé que n'Henri era un real home en tota l'extensió de la paraula. Qui era aquell qui honrava amb la seva amistat el subjecte més menyspreat del poble? Qui sap, qui sap; tal vegada un fugitiu de la guerra.

Poc temps després de l'arribada, sovint el veren visitar la viuda Emília; una pobre dona a la flor de la joventut, puix aleshores no havia fet els trenta anys. Havia perdut el seu espòs en la tragèdia estúpida i vergonyosa de la guerra.

L'Emília era pura, tenia el misticisme fonament arrelat. Era part del seu cor, del seu caràcter. La mort del seu espòs, segons ella deia, era la prova que el cel li enviava per comprovar la fortalesa de la seva creença.

Per tant, no és d'estranyar que la dolça i plaent tranquil·litat de l'Emília fos torbada. La visita del personatge fou inesperada. Però En Tofolot, com a bon amic s'encarregà bé de donar a comprendre l'objecte de ses visites sospitoses. La necessitada viuda era desinteressadament ajudada en diners perquè visqués més decorosament i còmoda.

L'home estrambòtic! Qui era ell? Qui sap: un escapat de presidi?

El senyor Henri Schumant habità una casa de les afores del poble; era anyell solitari fuit de la guarda. Fou al començament de l'hivern la seva arribada. Plovia. Les fulles dels arbres tornaven groguenques i anaven caient sense vida. Dels fumerals de les cases sortien columnes de fum. El panorama era trist. Els dies, grisos. No se podia estar alegre davant aquella perspectiva. Els núvols passaven silenciosos pel firmament. I els carrers del poble eren humits; naixia per les voreres de l'herba verda i llenegadissa.

Des del primer dia En Tofolot fou l'home de confiança del senyor Henri Schumant. Si bé l'estància del misteriós va ser molt breu. Total quinze dies. Casi res. Únicament el subjecte menyspreat pogué conèixer a fons l'amic estranger. A a seva partida deixà oblidades, en el bufet, unes notes que ens expliquen el motiu de la seva vida aventurera.

«Els lligams que fermem la meva existència amb la existència, quins són? Es la pregunta que jo no puc contestar. Si la vida és l'antre de calamitats on s'inclouen les més espantoses misèries; els cinismes pastats amb les hipocresies del materialisme; el batallar intens per pelegrinar; per què, per què el viure?»

Els lligams que fermaven la existència amb la meva existència foren debilitats. A les cadenes de la vida que ajuntaren les meves ànsies per on s'esvaïren! De quina manera, l'amargor del temps i els desenganys omplen el cor de tristesa!

Era la primera de les flors; la més formosa; la que més fort feu bategar mon cor.

Ella, la primavera de la vida; la exuberància de la forma; el somni esdevengut realitat.

Adelaida fou l'amiga de la meva ànima. Conegué les meves penes, les meves ànsies, les meves ambicions. Rigué amb mi; plorà amb mi; va sentir amb mi les emocions supremes de l'amor, les que deixen un record inesborrable de les hores passades prop de l'amant. Adelaida era tota la meva vida; i jo me sentia feliç, dolçament feliç.

Per mi l'amant se va perdre. I es va perdre per a sempre. Per tant: els lligams que fermem la meva existència amb l'existència, quins són? Es la pregunta que jo no m'atrevesc a contestar. Si la vida és l'antre de calamitats on s'inclouen les més espantoses misèries; els ideals prematurament fets mal-bé per la hipocresia del materialisme i per la ronya de la indiferència. Per què viure? Que ho és de dur el pelegrinar!

M. M. SERRA PASTOR.
(9 de gener de 1926)

Feminàlia

Jo no sé que ens diria en Gómez Carrillo de la moda actual si hagués de escriure encara el seu llibre titulat «La Moda y Pierrot» ell, el gran amant del classicisme, de la línia atenesa, de la bellesa natural de la dona. Jo no ho sé, mes crec que la seva ploma meritíssima no lloaria aquesta febre estúpida i ignorant de que són possesses les dones per a privar-se del gran do natural de la cabellera.

La moda, aquesta deessa galopant, no respecta res. És la deïtat que més turments donarà sense que mai deixi el plaer de la satisfacció, perquè lo que avui respecta i sembla estimar, demà no ho respectarà i ho farà mal bé. És la febre insaciable i de la que no se'n treu cap profit.

No podem admetre la talla dels cabells. Si ens lamentam de la bàrbara devastació dels boscos, amb més raó per tant havem de protestar contra la pèrdua voluntària del major encant que posseeix una femella. No volem de cap manera que la dona sigui home; la volem dona i no mascle. Ella deu ésser la companya ideal dels qui batallam en aquest món de misèries. I si elles es tornen misèries perden la plaent calma de suavitat, on acudir nosaltres, els amants de l'art, en la cerca de il·lusions per a renovar els nostres entusiasmes? No es pot ignorar les grans empreses dutes a terme baix la influència de la femella. Ella, amb la aurèola resplendent de la bellesa, fou la palanca d'obres immenses en amor i en ambició que cors virils es proposaven fer.

Si fos possible i si la joventut actual no estigués imbuïda per l'esport, seria el primer en proposar la constitució d'una lliga contra la moda indecent contrària a la naturalesa. Fomentats baix el principi de «la dona deu romandre dins el seu sexe i qualsevol manifestació contrària a ell és un acte a ella mateixa» la joventut associada declararia formalment el «boicot» a les al·lotes despreocupades de la seva reputació.

Per tant ja no podria queixar-se la noia decent del poc cas que els joves la manifesten. El jovent sembla tenir el cervell atrofiat per la estupidesa del deport o per la sensualitat del divertiment. Res l'importa. Res l'interessa. No més que la satisfacció del desig materialista o el camp lliure als seus bacanals propòsits.

No m'estranya que la dona modesta sia postergada a la frívola, entregada a les extravagàncies del luxe i a les ànsies del lluir. Els homes de demà no tenen els enteniments suficientment cultivats; són duits per les aparences sense pensar que lo principal en la dona no és el vestit i la cabellera sinó l'ànima i la educació. Si la frivolitat beneïta s'imposa d'aquesta manera, prest ens trobarem sense la companya ideal. Adéu la dolça companyia de la costella! Adéu les sanes il·lusions! Adéu les fonts dels nostres entusiasmes!

No volem la dona esclava; la volem lliure de prejudicis amb la cultura necessària; però mai que perdi la seva feminitat. Què seria de la dona falta de feminitat? Es una suposició absurda. És la pèrdua llastimosa de la més bella obra sortida de les mans de Déu.

La dona mascle és l'atemptat fet a la naturalesa. La dona immodesta i extravagant és l'engendro de les regions tenebroses de l'infern. Ella deu ésser l'harmonia personificada, la posseïdora del dolç encant i la endegadora dels sentiments virils. Si no és així, adéu la dona!

Si el luxe segueix la seva carrera triomfal amb aquesta precipitació, prest veurem aixecar-se a la vora dels temples dels cristianisme, altres temples dedicats al culte del paganisme de la moda. Clar, que temples de la elegància i del luxe són les grans cases de la «Rue de la Paix». Mes, aquestes rai, encara que tenim motius per a dubtar de la seva mortalitat interna.

Tal com es presenta la dona a la nostra vista, no sabem que pensar d'ella. Tractam de creure que heu fa innocentment, inconscientment, despreocupadament, si bé havem de convenir que la innocència, la inconsciència i la despreocupació són qualitats que en casos com aquest, desdiven d'ella. Es difícil poder distingir a simple vista la dona honesta de la que no és honesta; la ignorància i la falsedat de la cultura moderna han conduït a la dona a aquest extrem. I per cert que és un extrem odiós. I lo pitjor, és la mesura que demostra el seu impudor.

A la naixent societat «Foment de la Cultura de la dona» toca fer una enèrgica campanya a favor de les bones, encara que velles, costums del sexe femení. En ella depositam la nostra confiança enterament. I consti que tenim un ample sentit de la paraula «cultura».

M. M. SERRA PASTOR.
(13 de febrer del 1926)

El viure inquiet i sentimental

La casa gran

Jove: en arribar als vint anys no fugis de la casa gran. La casa gran és la casa de la pàtria. Si vols esser home no t'allunyis d'ella.

És ver que la vida del quarter és un viure ple d'amargures. És ver que sentiràs la teva dignitat rebel·lar-se més d'una vegada. No importa, jove. La vida del quarter és la vida de l'ensenyança.

Dintre les parets de la disciplina ferrenya, les parets no estan obertes les innombrables finestres de la vigilància, trobaràs la trista experiència de la vida; la vertadera realitat.

Jove: no fugis de la casa gran, encara que sigui només per aprendre de viure.

Carme Silva

El poema humà de la gran escriptora reina «Treballa per la vida», diu:

—Ferrer: que forges amb tants de treballs vora el foc?

—T treball el ganivet que et servirà per acusar la vida a molts d'homes; per oprimir el dèbil i el covard; l'arma que amb furor estic fent, obrirà els cranis més forts i travessarà les malles més resistents. Treball per a la guerra.

—Home: el teu treball no ha d'ésser per a la guerra sagnant i bàrbara; que sigui treball de pau. Maleïda la teva força si la fas exercitar per la mort! Treballa, forjador, treballa. Però per la vida, no per la mort.

Tragèdia

El paisatge és formós. El camp és extens i verd. De tant en tant mostra al cel una ferida roja. Són les trinxeres obertes en les maniobres guerreres. En un camp extens, paràsit, infructuós.

Sols alguns arbres -garrovers fantàstics, ametllers joves i de color clar- donen una nota de contrast. El paisatge és formós; però també és trist i sense vida.

Ignor la tragèdia d'aquest camp. Mes, me sembla que hagué d'esser molt forta. Crec sentir-lo plorar, sanglotar amb gemecs i queixes misterioses quan el vent siula per entre les branques obscures dels garrovers. No hi ha dubte. La mutilació fou imponent. Tal cegada els gemecs sien les protestes dels arbres bàrbarament esqueixats, sacrificats a les ànsies del predomini guerrer. Pot ésser que sí.

Renaixement

Allà al lluny, a l'orient, el sol aguaita triomfalment i per l'espai s'*emmunta*. És la primera lluita de cada dia. És la gran bolla de color de la maduixa, hòstia sagnosa en trono de núvols vermells, semblants a forces titàniques i encoratjades.

Es el primer moment. El primer crit d'angoixa i de paor de l'hòstia roja en orient.

Àngelus

Pau, pau i pau, és el toc de la campana. El sol ja es post. La terra es tornada grisa. El piular revoltós dels aucells. El plany: pau, tot és pau.

S'esfuma dintre l'obscuritat vermellenca el cercle de verdor dels ametllers que tanquen el camp paràsit. Per damunt ells encara es veuen les cases blanques dels pobles popers amb els campanars punxeguts. A la llunyania de la ciutat immòbil amb la minúscula silueta del castell i les punxes daurades de la catedral. La carena cendrosa...

Crepuscle

Oratjol. Volten pausadament les rodes dels «molins d'aigua». Són estels gegantins dels nois. Volen i no es cansen de volar, de cap a la llum que se'n va, són aurèoles resplendents de màrtirs invisibles.

Passa un carro amb la vela blanca. Roda lentament. No té pressa. El soroll de les rodes és un soroll antipàtic, monòton.

Rialles. Rialles de les fabricants que retornen del treball.

Dins l'aire vibra, bèl·lic, *estripós*, el cornetí. L'hora gris es tornada negra. Llueu tènueament, melancòlicament, els llums de la ciutat i dels pobles.

M. M. SERRA PASTOR.
(22 de maig del 1926)

Arbres

Un altre article més. Un altre que farà colla amb els mils i mils d'articles que s'han escrit tractant dels arbres. Arbre és una paraula que ens diu moltes coses. Una paraula màgica qui empeny el cor i l'esperit. Però és inútil, al parèixer, que nosaltres escriguem aquest article. És inútil perquè no per això la destralt del llenyater s'aturarà en la seva tràgica tasca.

***

Passen i passen els carregaments de troncs mutilats. Passen per les carreteres blanques i passen pels pobles i per les ciutats. I les societats protectores? A la vista. La naturalesa no és protegida així com es mereix.

***

L'exemple que aquell distingit i insigne estranger —sí estranger cal anomenar-lo— ens va donar en les costes de Miramar, de res ha servit! Magnífic exemple! O on paren els seus imitadors? No, no som partidaris dels punts extrems. Si les nostres pretensions fossin de no tallar cap arbre, ens podrien criticar. Mes no és així. Encara que volem que els respectin. Volem els arbres així com són. Grandiosos. Magnífics. Sagrats ornaments de la naturalesa que ningú deu profanar.

***

És ridícul —com deia En Martínez Ferrando— tallar un arbre gran i en el seu lloc sembrar-n'hi un de petit. Sí, és ridícul. Qui estima l'arbre gran i el talla, no té aquells sentiments privilegiats propis dels artistes i dels grans aimadors. I no valguin excuses de malalties suposades ni de suposats perjudicis. Abans hi ha que assegurar-se sobre així com s'ha de fer.

***

No fa molts de tems que Mallorca ha perdut un dels seus bells camps d'oliveres. Eren oliveres velles. Eren oliveres mil·lenàries. Llurs soques presentaven les desfiguracions dels temps. Exemplars gloriosos d'èpoques millors que les actuals, a pesar de tot el progrés, de tota la civilització, de tot el grandios avenç en les ciències, menys en la ciència del sentir i del pensar.

Calgueren aquells arbres testimonis de gestes heroiques

aquestes oliveres presenciaren
els exercicis dels foners indòmits
que enviaven la mort amb llurs passetges.

Digué el gran Rubén Darío. Però ni els versos del poeta ni els anys nombrosos de senectut els valgueren de res, ni mudareu el destí amarg a tant bons i vells amics. Les soques tràgicament redargüides no commogueren els cors dels llenyaters. Si bé, aquests, no eren més que instruments assalariats d'una voluntat arbitrària.

És ver que no ha quedat el camp incultivat. Han brollat, com a per obra d'encantament, centenars d'arbres que quan passi el vent furiós humiliaran les dèbils branques plebeïament i besaran la terra.

***

Vindrà un dia que mostraran les gales de les seves flors. Estimaran aquestes flors que espiritualitzen els comellars de Mallorca. Es un robatge frívol que diu molt bé a la nostra illa. Encara que les oliveres, les velles i tristes oliveres, tenen la nostra predilecció.

***

Tampoc l'esperit d'aquest altre poeta que s'anomena Costa i Llobera ha penetrat dins l'ànima popular. I què superficialment a l'ànima «privilegiada»! No, no basta, no n'hi ha prou en llegir «El pi de Formentor» i recitar-lo de memòria. Hem de fer alguna cosa més. Hi ha que compenetrar-se del sentit del poema magne. Sentir-lo amb l'ànima i estimar l'arbre amb respecte i amb vertader amor.

***

L'arbre és un bon company de l'home. Qui ho dubte! Germà pi, germana olivera, germana palmera, direm nosaltres així com deixa germans el Pobret d'Asis als éssers irracionals. Ens apar que idèntic tractament es mereixen. Mes l'actitud incomprendible dels homes demostra a les clares que ells, en la majoria al menys, no ho creuen així. I malgrat la incomprensió humana no podem crear-nos un Paradís Terrenal —ni celestial— sense la galanor dels arbres. De no esser-hi la verdor de les plantes més bé que florit edèn seria un lloc menyspreable, mancat de l'alegria pomposa dels brancatges voluptuosos i exuberants.

***

Un articulista escrivia damunt un diari de l'illa nostra que defensar un arbre és lo mateix que defensar a la rosa, el cant dels aucells, la bellesa de la dona. Es tot això i molt més. Defensar l'arbre és defensar al vertader i resignat amic contra l'aixa cruel. Defensar-lo és posar una paret, una murada, un límit a la talla criminal i al podall indecent.

Defensar-lo és rebel·lar-se contra les mutilacions oficials dels boscos i els podalls manats pels Ajuntaments.

***

Aquí, damunt les quartilles, podríem citar un cas de mutilació. Però, més val callar. El mal desgraciadament ja està fet. Ara ens queda l'esperança de veure altra vegada, dins uns anys, diferents rames frondoses del mateix tronc corpulent. Ah! Sabé molt bé que és una esperança vana. El novell robatge té un destí igual a l'anterior.

***

Per tant no és d'estranyar que tinguem motius de sobra per a dubtar de la festa anomenada de l'arbre. Pensam si no serà una festa de fórmula. Una festa on es canten cançons al·lusives, es pronuncien discursos que ningú escolta i es reparteixen confits. Res més. Res més.

M. M. SERRA PASTOR.
(28 d'agost del 1926)

Evitemos la destrucción de una obra de arte

No importa, es cierto, que la ocasión sea buena o mala cuando se trata de defender algo que amamos de veras. No importa, es cierto. Pero ahora la ocasión al parecer por una parte es propicia. Debo declarar que no es la ocasión que me obliga a escribir este artículo. Hace tiempo que tenía la intención de escribirlo. Sólo me faltaban razonamientos —prácticos razonamientos— para intentar que se evitara la destrucción —de uno de los más bellos patios mallorquines—. La belleza del zaguán de *Can Prohom* siempre me ha subyugado. No soy el único subyugado por la esbeltez de sus columnas y la sagrada amplitud del recinto. Otros hay que conmigo están dispuestos a trabajar para que se conserve intacto el único monumento arquitectónico civil del siglo XVIII que esta ciudad posee. Por tanto siendo esta belleza mallorquina, siendo genuina de esta tierra, más ánimos siento aún para emprender su defensa. Otros pudieran hacerlo como yo; no desconfío de que lo harán. De ser el único siempre me cabrá la satisfacción de haber tratado la conservación de una de nuestras mejores obras de arte.

Es verdad que los tiempos están malos para que estas cosas sean atendidas tal como se merecen. Verdad es que hoy en día más ocúpase del «*sport*» que de los libros y del arte. Verdad es que mejor se pasa el tiempo en un «*stadium*» que en una biblioteca. Cierto que una buena patada se aplaude con más entusiasmo que cualquier otro esfuerzo intelectual. Por desgracia la cultura física —el recio puñetazo o el certero puntapié— se sobrepone a la cultura intelectual. Más se aprecia al bruto que al sabio. Más se habló de Zamora en tres meses que de Unamuno en tres años. Cierto es, muy cierto, por desgracia.

(Creo que se ha ido demasiado lejos con el «*sport*». Es ya un culto, una religión. Domina, si no todas, casi todas las actividades humanas. No debe ser así. Hace falta temperancia. La falta de templanza; el deseo y culto del yo, hace del deportista —generalmente— un tipo mal educado, amigo de la camorra y de la juerga.)

Si no existiera este culto fanático asegura que no pasaría por alto la destrucción de nuestra belleza arquitectónica. Haríase algo serio y firme ahora que se presenta una ocasión para conservarla íntegra. Basta ya de fachadas embadurnadas y grotescas! Basta de moles «ciclópeas» y palacios afrancesado! Estilo. Estilo mallorquín. Estilo mallorquín hay en el zaguán de *Can Prohom*, que por causas que no vienen al caso mencionar va a ser dividido en dos. Tenemos que evitar esa división. Conservar íntegro el zaguán.

A este mi querido semanario he confiado este artículo. Es acaso una continuación que exponía en su último editorial «Otro grano de arena». Este mi querido semanario hace cuarenta años que trabaja mucho y bien para el progreso de esta ciudad. Tiene un historial magnífico. No ha desperdiciado ocasión para proponer una mejora. Ha machacado y ha vuelto a machacar para que se llevaran a término sus proposiciones; proposiciones factibles, realizables.

Su última «indicación» es la necesidad que tiene Sóller de una Casa para Correos y telégrafos. Es una acertada «indicación». Una indicación seria. Una necesidad que debe desaparecer. Nuestra ciudad debe poseer su pequeño Palacio de Comunicaciones como posee su Banco i su Iglesia Parroquial.

Ahora bien. Para evitar la pérdida de nuestra más bella casa solariega, escribo este artículo. Para nada más. Para evitar que en el día de mañana sea transformada en una edificación pésima, chillona y sin pizca de sentido artístico. Para evitar la profanación del arte. Y muchísimas cosas más.

Ahora se presenta el momento oportuno para que el Estado la adquiera e instale en ella la Casa para Correos y Telégrafos. Es amplia, cómoda y está situada en un punto magnífico. Nada tienen que desear. De tener que edificar otra no hallarían sitio más adecuado y más céntrico. No adolece de ninguna incomodidad que impida que pueda ser destinada a edificio público. De conseguir que el Estado la adquiriera, por de pronto quedaría asegurado el conjunto armónicamente bello del zaguán —particularmente— y la pátina centenaria de su fachada gris.

Recuerdo que años atrás los alumnos de la Escuela de Arquitectura de Barcelona, en una excursión a este valle, pasáronse horas enteras tomando apuntes del hermoso patio mallorquín. ¿Es histórica también? Quizás. Albergó a la Reina de España Isabel II. Fue aclamada juntamente con su augusto hijo por el pueblo sollerense congregado bajo los balcones de su fachada. Todo esto es algo en sí para evitar que desaparezca un monumento artístico. Cas podría llamarlo histórico. Un monumento que si hoy es la admiración de muchos, mañana, a causa de nuestra apatía, puede trocarse en escarnio y baldón.

Pero lo que más impele mi ánimo es la defensa del zaguán de *Can Prohom* y la conservación del edificio entero. Temo por él ante la caída sucesiva en el modernismo fanfarrón y bárbaro de nuestras clásicas bellezas. Ya en una de mis artículos aludía a estas ansias de renovación. Pésimas renovaciones. Gustos malamente encauzados. Ansias de adornar nuestras lisas y típicas paredes con florecitas ridículas de pastel. A eso hay que llámalo atentado al buen gusto y carencia de sentido común. No puedo admitir estas renovaciones. Son ridículas. Destruir una bella fachada de carácter mallorquín para embadurnarla grotescamente! No digo que se haga idénticas cosa con el edificio en cuestión. Hoy seguramente que no. Mañana ya puede ser que sí. Pero la división de su patio esto si que se efectuará pronto. Tal vez dentro un mes. Quizás dos. La división es la destrucción de la única joya arquitectónica sollerense del siglo XVIII. La división es intercalar a lo largo del zaguán una pared que lo divida enteramente. De uno solo, hacer dos. De una sola cosa hacer dos completas y separadas.

Impedirlo es mi deseo. El deseo de varios. Seguramente que es deseo de muchos. Los amantes del arte —amantes de lo nuestro— no permaneceremos impasibles —apáticos— ante la inminente pérdida. Irremisible si no se ataja. Un medio hay para evitarlo. El medio que yo ya he expuesto en estas mismas cartillas. Es un medio seguro. Hay que tratar de conseguirlo. Repetiré. Concesión para esta ciudad de una Casa para Correos y Telégrafos e instalación en la antigua casa de *Can Prohom* de dicha Casa para Correos y Telégrafos. Es un medio seguro.

Impedir la destrucción de una obra de arte es el móvil único que me ha impulsado a a escribir estas líneas. Francamente.

M. M. SERRA PASTOR.
(2 d'octubre de 1926)

L'estrany camarada (Fragments del dietari d'un desconegut)

LLUNYANIA

El temps de la vida agitada? A prop és i vagues són al mateix temps les idees. Voldria que fossin com un parèntesi intercalat forçosament dins la calma plaent de la joventut. Mes els anys aquells no poden esser un senzill signe gramatical. Un signe gramatical no té la força suficient per a commoure i trastornar els pensaments i endegar el cor per un nou camí. Els desitjos són nuls. La voluntat és trucada. I sol queda victoriosa l'amarga i cruel veritat.

... Anys de llunyania. Dolor. Dubtes que mai són resoltes. Resolucions que no satisfan. Lluita brava entre la naturalesa coratjosa i impotent i la raó presonera de prejudicis vergonyosos. Lluita entre els sentiments nobles, dignes, i la voluntat arbitrària d'un home sol. Els anys de llunyania transformen per complet les existències i desterres les quities dels sentiments.. I això és l'amarga i cruel veritat.

... Per tant no vull negar un record a l'estimat camarada Falcón. En Falcón fou l'amic. En Falcón fou més que l'amic. L'estrany camarada.

El temps ha passat. Malgrat la seva joventut, un xic mal feta, veia les coses clares –o pensava veure-les– encara que les precisions eren estrambòtiques i moltes marcades de sentit comú. Diria's que la follia imperava a moments dins el cervell del meu amic Falcón.

... Era un dematí. Un dematí clar. Un dematí bell. Un dematí assolellat.

El tren parà ran de la casa petita de l'estació. Era un dematí clar, bell, assolellat. En Falcón baixà del tren. Era alt, prime, el nas xato. Portava ulleres negres. Portava un capell negre i un abrigo negre. Per tant amb les ulleres negres tot ho veia negre. Enric Falcón es donà compte que era un home nou en aquells paratges. Un foraster. Ser un foraster en un poble no té res de particular. Ser-ho en una nació ja és diferent. Ell era un foraster en tota la nació. Ser-ho com expatriat és un agreujant. Ell ser un expatriat. Li va parèixer que totes les mirades –les mirades dels qui esperaven i dels qui arribaven– se dirigien cap a ell.

Oh estrany camarada! Eres un foll. Perdonem. Eres un foll que jo admirava. Foll. Trastornat. I afirmaves que veies les coses clares darrera les ulleres negres! I vesties de negre!

Oh trastornat simbòlic! No fores Quixot d'una regió seca i parasitària com la Castella. Fores Quixot internacional. Símbol del Quixot castellà. I parlaves amb veu de dona! Farsant! La teva veu havia d'esser viril, robusta, estrany camarada.

Enric Falcón era un home que volia trobar la Veritat. La Veritat és mala de trobar. Treballava pel viure i la Veritat era mala de trobar. Vivia pel treball i essent això una veritat, la Veritat era mala de trobar. Era lliure. Un treballador lliure. I perquè era lliure li deien foll. Foll! Oh pobre expatriat! Malgrat lo que pugui saber, creus tu poder trobar la veritat? I si la trobassis, no seria real, verídica, l'alliberament del teu esperit. Pot ésser que volassis –sense aeroplà– estoicament per damunt les misèries del món. Aquestes misèries que tanquen el teu cor dins un cercle de desesperació. Els qui fermen l'ànima amb lligams invisibles i monstruosos...

Espera el tren que passi altra volta. I parteix amb ell. No vulguis esser l'apòstol d'una causa. Et diran desbaratador de pobles. Et diran que ets un foll. Ser l'apòstol d'una causa és ser desbaratador de pobles i foll per afegit. Pensa que ets l'expatriat de totes les nacions.

INTERMEDI

El record d'aquestes retxes a l'amic és perquè l'amic morí ja. Enric Falcón és mort. Tots ens morim. Fatalitat. Morí com calia a l'expatriat de totes les nacions. Sol, abandonat de tothom. Sense un company en el moment fatídic del traspàs.

FINAL

Malaventurat Enric Falcón: ja trobes la veritat. Ja coneix la veritat. Tu ets l'esperit que vola per damunt les misèries del món. Mentre que...

M. M. SERRA PASTOR.
(30 d'octubre de 1926)

Acotacions a una novel·la

«LA MARE»

No parl de la comèdia de l'escriptor i pintor, Santiago Russinyol; parl de la novel·la de l'escriptor i precursor rus: En Màxim Gorki.

La novel·la, que vull tractar, es titula «La mare».

Abans de començar les presents acotacions em crec obligat a dir que són favorables aquestes acotacions. No és crítica desinteressada. És elogi interessat. A l'autor li convé així. Doncs, així sia.

I

«La mare» és obra pletòrica de sentiment. Es per excel·lència la novel·la russa. La mateixa novel·la del gran Lleó Tolstoi, cristià, i del fatídic Leónides Andreiev. No cap dubte que les diferències de l'estil com també les discrepàncies de les idees polítiques facin que no tots els escriptors de la «misteriosa Rússia» siguin homogenis. No.

Però hem de convenir que tots ells condueixen a un fi, obrant baix un sol ideal: a la preparació del pobler per la revolució.

En Màxim Gorki és un de tants precursors de la gran tragèdia. «La mare» –obra sentimental– és també el llibre inspirat per la instrucció alliberadora del poble. És la novel·la del dolor humà. La lluita del viure. La lluita entre el poderós i el qui no pot. El combat i la crítica contra el predomini i la tirania d'un home sol contraposant-se a la sana voluntat d'un poble en massa. Entre el senyor i l'assalariat, el lliure i l'esclau.

Sí, sí. «La mare» –obra sentimental– és la història –fantàstica, si voleu– del començament d'aquella tragèdia en la qual prengué cos el «fantasma negre» o sia: la revolució russa.

II

Després de la primera acotació pens si em serà permès dir que «La mare» és misteriosa i encantadorament senzilla. Ah, no! Com pot ésser misteriosa i encantadorament senzilla? Qui sap, lectors, si serà paradoxa. No, no és paradoxa. Malgrat la contraposició de les dues paraules caben –sí, caben– dins el mateix concepte.

Les dues qualitats –sí són qualitats– fan que les pàgines de «La mare» siguin atractives. Fan que la lectora i el lector –no totes les lectores ni tots els lectors– diguen que la novel·la d'En Màxim Gorki és... grandiosa. Grandiosa? No serà tant! No, no. «La mare» no és el monument de la novel·la russa. Ho saben molt bé els aficionats a la literatura del Nord. No ten tals pretensions malgrat el meu elogi sincer i interessat. En Gorki no és el millor novel·lista del Nord. És un cran novel·lista; però no el millor.

III

«La mare» és grandiosa, meravellosa, en els personatges. Sobre tot en els personatges. En la literatura, d'estil únic, d'estil rus.

Parlant de l'estil diré que sembla al tall d'una ganiveta. Estil sec, clar, vigorós, ancat d'afectació i de pedanteria. Franquesa sagnant en l'expressió literària del pensament. Sangries obertes a llum del jorn. Llibertat de dir les coses amb la mateixa llibertat que esclata la rosa i vola l'aucell.

Amb això si que la novel·la d'en Gorki és pròpiament la novel·la russa. La novel·la russa és la novel·la mestra. Els novel·listes russos –tothom ho sap– són els millors novel·listes realistes del món.

Aquest llibre és una concepció lliure de la superflu i de la frivolitat. Pàgines doloroses amb un sentimentalisme amarg on es veu el desig noble d'una idea també noble: ànsies de fer el bé; bé per molts incompressible. Pàgines mancades enterament de prejudicis; pensaments elevats d'idees revolucionàries contra el despotisme i la tirania. Cercle o cercles que tanque la llibertat natural que és la més formosa de totes les llibertats.

IV

He dit que «La mare» és meravellosa en els personatges. Pot ésser que la paraula «meravellosa» no sigui molt apropiada. No té res absolutament que veure. En aquestes acotacions no puc expressar el perquè em pareix meravellosa la novel·la en els personatges. Necessit llegir-la una vegada més- Més endavant, amb un altre article, podré ésser més concret damunt uns punts tant interessants com són els herois i les heroïnes de qualsevol novel·la vulgar.

Em permetreu, doncs, seguir amb les meves divagacions.

Sintetitzant, «La mare» és una novel·la de sentiment i revolucionària. Quadres tràgics d'un poble famèlic. Escenes dels humils dins la vida humil.

Parlaré ara breument, i sintetitzant també, de l'autor.

Diré per a començar que solament En Màxim Gorki –és a dir un home rus– podia concebre aquesta gran obra. Gorki feia la vida de l'humil. Gorki seguirà al poble i estava atent a totes les seves vibracions. Gorki era l'estudiant de la gran massa obrera, vivia per ella i escrigué per ella. I en llurs obres posà l'ànima i el sentiment.

Estranyarem, doncs, que la seva joventut fos una joventut calamitosa? No. I menys recordant la tirania i la barbàrie que imperava en la gran nació dels tsars. En Gorki fou perseguit i empresonat. Fou desterrat a les estepes siberianes. Recordem també que això no és cap cosa original. Sovint els escriptors prenen forçosament el camí de l'exili.

V

Ens diu en Ricard Baeza en una estampa literària i parlant d'en Chaliapin que aquest home fou un temps famolenc. Aquesta estampa d'en Ricard Baeza no té res que veure, és ver, amb l'escriptor de que jo parl. Emperò, més tard, posa a la boca d'en Chaliapon aquestes paraules: «La meva infantesa fou miserable. De jove feia de sabater en un taller de la ciutat de Kekan. En la mateixa ciutat i en el mateix carrer hi havia un forn on aleshores fenyia en Màxim Gorki.»

Basta aquesta instantània per a mostrar-nos la joventut –i més que la joventut– del nostre autor. Humil dins la vida humil. Treballador amb els humils treballadors. Els enemics veren l'home amenaçador. El cabdill dels esclaus que com bèsties inconscients servien els seus bancals propòsits. Era un proletari intel·lectual. Un jornalier de la ploma. Home inestable. Realitat amb il·lusió barrejada.

VI

Vet aquí les característiques del novel·lista. Tot això unit a una força de voluntat astoradora. No transigí mai davant els contraris. La força de l'ideal la duia arrelada fonament en el cor. No era covard. Eren un refugi segur el mig del batallar. La casa millor i amb millors comoditats.

Per tant els seus escrits són d'un realisme amarg. D'un realisme cruel. Un realisme sencer que pesa damunt l'ànima del lector. En el començament de la lectura ens dóna ja pressentiments de cadenes, de desterrors i d'habitacions tancades. Ens sentim baix el trist imperi dels personatges que transiten per les pàgines com ninots conduïts, arrossegats més bé, per una mateixa idea: un fi ineludible i fatal.

Pobres ninots els d'en Màxim Gorki! Sabem ja que llurs acabaments no seran uns bons acabaments. Esperances truncades. Il·lusions que no es compliran jamai. I no és que les intencions del novel·lista no fossin bones. Emperò el mateix novel·lista és la causa principal de vostra desgràcia. El vertader escriptor és el pintor verídric del realisme humà. L'home de les idees renovadores no pot fer feliç amb els personatges que són l'encarnament de llurs idees. L'home inquiet, inestable, no valdrà mai, però mai. La disciplina d'un partit polític i menys la disciplina de llurs ninots.

M. M. SERRA PASTOR.
(5 de febrer del 1926)

No cortéis los árboles

Una crónica de José Luis Salado me ha sugerido unos ligeros comentarios. Salado se lamenta de tanta rama caída. Teme por los viejos árboles literarios del viejo Madrid. Tema a este ejército de hombres con hachas y garfios. Todos los años –dice– se encaraman a ellos para despojarlos de belleza y lozanía.

Esta misma crónica llevó mi pensamiento hacia aquel rincón donde crece los chopos que son encanto, belleza melancólica y poesía romántica.

Hoy el lugar está ya en parte destruido. Han caído los árboles –como cayeron tantos otros– bajo la fuerza de los elementos o cortados despiadadamente por el hacha homicida y mercantil. Y sin duda que a sus quejidos de rebeldía imponente uniósese el canto plañidero de las aguas que momentos antes besaban sus pies.

***

¡Lástima de aquellos árboles! Cabe decir, ante tanta insensibilidad, que hoy no se en las bellezas como hay que verlas. Quien dice verlas, dice comprendelas. Hay en todo un bajo mercantilismo grosero. Dinero ganado a expensas de un buen amigo indefenso.

Muchas veces hemos hablado de estos árboles gigantes de Ca n'Aí... Hemos hablado de ellos porque su belleza y su situación magnífica hacían que los recordásemos a menudo. Bueno es que ahora también los recordemos. Ahora que han caído algunos de ellos. Ahora que el mercantilismo hizo ya su presa.

No nos sorprende el destino fatal de estos árboles. Sabemos que todos están destinados a morir. Todavía quedan otros. Son jóvenes y no muy altos. Cuando se asemejen a gigantes y con los cipreses desafíen con nobleza el azul del cielo, entonces sonará la hora de su caída. Y caerán porque éste es su destino.

***

Nuestras pretensiones no son absurdas, como algunos suponen. Naturalmente que no ignoramos a nuestro buen amigo abandonado a la tala y a la poda. Y menos a estas podas mandadas por los Ayuntamientos. Estos sí deberían ser los primeros en dar ejemplo de respeto y conservación. Mas, desgraciadamente, no es así.

Cuando lo de Miramar hirió nuestros sentimientos, creímos ante la grandiosidad del atentado si sería el último. Desde entonces se han cortado muchos árboles. Han sucumbido a montones. Hasta los quejidos de las devastaciones lejanas llegan a la ciudad. Por esto al hablarnos de árboles cortados levántase en nosotros una rebeldía viril. Queremos árboles porque son bellos. Adorno cabal para nuestra ponderada isla. Esta isla que tan ridículamente ha sido elevada pero que muy pocos sabemos defender así como merece.

***

Un fuerte defensor hay de ella. Este hombre es Alanís. Alanís no tiene nada. Ni a nadie. Es un valiente, independiente. Adopta posiciones, buenas posiciones. Dignas. Enérgicas. Su campaña de buen gusto estético urbano ha sido llevada con gran virilidad. Es digna de admiración y bien se merecía el homenaje que le fue tributado. Hablo del poeta Miguel Ferrá.

***

No es muy lejana todavía su lectura de algunas composiciones de «A mig camí». Fue en el «casal» de nuestras inteligentes señoritas. Allí Alanís nos dejó un grato recuerdo. Tan bueno como malo será el de su campaña para aquellos buenos señores enemigos declarados de la buena urbanización. Es un soldado del arte. Un campeón de la belleza natural y de la estética urbana. Y sabe manejar pluma.

Faltan a Mallorca hombres que se asemejen a Alanís. Hombres que den a las gentes buenas lecciones de sentido común. Independientes en absoluto que emprendan una campaña contra los analfabetos de sentido artístico. Contra la incultura del sentimiento. Porque incultura no es solamente no saber leer. Hay otra incultura que llamamos carencia de sentido común. Con ser tan común, muchos carecen de él.

Ya sabemos que la fuerza de la pluma es muy poca –materialmente– si la comparamos con el corte afilado del hacha. El hacha corta y no se preocupa de la pluma, sabiendo que ésta no suele nunca hacerle mucho daño. Todo es cierto. Pero el hacha y la pluma consiente serán siempre enemigas. Nunca, nunca cederá terreno a los que carecen de sentido común.

M. M. SERRA PASTOR.
(19 de febrer de 1927)

A l'entorn dels personatges gorkians

Deia –pel mes de febrer– que els personatges de les novel·les gorkianes eren ni més ni menys que ninots duits a un destí ineludible i fatal. I em semblà que deia també en mateix article –«Acotacions a una novel·la»– que l'autor, home inquiet, inestable, no voldria mai la disciplina d'un partit polític i maco l'esclavització dels seus ninots.

L'obra «La mare» fou afillada de la realitat del temps. El temps era amarg; la novel·la devia esser amarga. Si no fos així, els personatges serien paradoxals i ridículs. Una barreja de tot, en mancava aquella idealitat, nirvi de tota novel·la.

Les obres d'en Gorki deixen al paladar un assaboriment de fruita agre. Sentiu el mateix gust. Us fa posar en els ulls una amargor no del tot desagradable. Nosaltres sabem que n'hi ha qui han llegit les ratlles del gran mestre rus amb el cor ple d'un desig indescriptible. Potser que la vida aleshores fos per ells un laberint misteriós de confusió i de desgràcia. Potser, també, que fossin suggestionats per aquell ambient de fredor, de passió, de sang, de captiveri o d'empresonament i que tractassin d'assemblar-se a ella al menys amb els cors si no podien amb llurs cossos.

Essent així no és d'estranyar que les obres gorkianes obrin ferides sagnants. L' influència és astoradora. Us sentiu un pobre ninot enfonsat, dins l' avenc d'un vici que quasi desconexeu per complet. Com si fossin home que porta dins si mateix un món de penes, de misèries, de vicis i de dolenteries. Teniu la sensació de que sou home més dolent i de més poca solta que es passeja per damunt la terra. L'ànima us ha pres el vol i us ha deixat el cos talment com una màquina. La seva missió ignoreu per complet. No sentiu res. No us donau compte de res. Parlau i no sabeu que parlau ni amb qui parlau. Caminau i no us heu donat compte que caminau, ni per on caminau. Les paraules més grolleres feriran els vostres cors i sentits i les escoltareu com si no fos estat res. Us mancarà la dignitat. No sabreu que s' ha fet del vostre orgull. No sereu el que hereu antes. Xerrareu, menjareu, caminareu. Entrareu a les tavernes i no sabreu perquè. Sereu, talment, un mort que camina cap a un fi ignorat.

Als lectors semblarà tot això anguniós. I més si recorda el meu article «Acotacions a una novel·la». És aquell article feta l'apologia, elogi interessat, d'aquesta novel·la. Ara sembla que dic que l'obra és nefasta que sa lectura no és convenient. Contradicció.

Sí, lectors, és una contradicció. Emperò és una contradicció treballada. Es l'entitat, dat contra el mal que pagui fer la lloança sense límits. Força bé, hi ha que recordar quan la titulava de meravellosa. D'estil clar, vigorós, sense pedanteria, semblant al tall esmolat d'una ganiveta.

Tot aquest escarafall produït per sentiments contraposats ens han duit al camp de les suggestions. Els personatges d'En Màxim Gorki causen un sentiment d'admiració que em feu dir que eren «la concepció lliure de lo superflu i de la frivolitat». Amb tot, el seu ambient és un ambient insans. Els personatges són insans. Tot es mou dins un antre misteriós. El pervenir és insegur, dubtós. De tant en tant us deixa entreveure visions de sang i de desfeta. Hi ha visions on no manquen els cels carregats de núvols tràgics, les vergues de foc dels llamps i el retronir del tro a la llunyania. Es un doll seguit de rebaldies, de plors i de llaments. De cors atuits i ànimes ofegades.

M. M. SERRA PASTOR.
(10 d'octubre de 1927)

L' «Almanac de les lletres»

Todos los años, al final de Enero —cuando los almendros florecen— visita nuestra mesa de trabajo un volumen, pulcro y bello. Este volumen lleva en sí el perfume agradable de fuerte y joven poesía. El “Almanac de les Lletres” une en sus páginas a los poetas y prosistas de ambas costas mediterráneas y de habla catalana; a los escritores de aquellas comarcas que se sienten unidos bajo un mismo ideal.

Nosotros, que simpatizamos francamente con todo aquello que sabe a cosa nuestra, hemos recibido con gozo, al mismo tiempo que con devoción, este libro de rojas cubiertas y con un jarro desgranando un ramo de flores.

¿Y por qué no decirlo? Estamos ya tan acostumbrados a este ramo de flores, que, aunque sea paradoja, sin decirnos nada, dice a nuestra alma muchas cosas. Si por una de aquellas circunstancias llegase a faltarnos, lo sentiríamos mucho, como se siente la pérdida de un objeto al cual apreciamos. Nosotros mismos aun no alcanzamos a comprender los motivos de esta amorosa benevolencia hacia un sencillo dibujo. Mas, nuestros amigos, que ya saben algo de las numerosas puerilidades que a menudo alberga nuestro corazón, tendrán la amabilidad de dispensarnos esta confesión de egolatría. De faltarnos el jarro con sus flores nos faltaría el contenido del libro. Por extraña intuición estar flores -naturalmente inodoras- impresas en las cubiertas del volumen, nos dicen ya algo de la belleza de sus páginas.

El «Almanac de les Lletres» es una bella muestra de la vida artística nacida en las comarcas de habla catalana. Ello nos llena de gozo y nos hace sentir una íntima alegría que por nada permutaríamos. Mallorca da un abrazo estrecho y hondamente sentido a sus hermanas del otro lado del mar. El Mediterráneo interpone sus barreras, empero allí están las cadenas irrompibles de la sangre, de la historia y de la lengua que tienen más poder moral que todas las distancias y todos los límites. Nadie podrá decir que estas ligaduras no sean muy fuertes. Reúnen a los pueblos y juntos van hacia una fidelidad justa.

Veamos, pues, en este volumen el abrazo espiritual que dan nuestros hombres de letras a sus compañeros de la misma lengua. Es un abrazo de amistad, de comprensión y de vitalidad. Es necesario que todos los años, bajo las ramas floridas se repita esta bella señal de amor. Que las ligaduras no se desaten y que sigan todos unidos por el camino emprendido.

Nos place sumamente encontrar las firmas de nuestras poetisas María Antonia Salvá y María Mayol al lado de las de Roser Matheu de Gallardo, Ana María de Saavedra -admirable ex-traductora de *Heroides de Ovidio*- y María Verger, como también las de nuestros poetas y prosistas juntas a las de Mariano Manent, Gerardo de Liost, Eugenio D'Ors, J.M. López-Picó, Juan Llonguerés, Francisco Matheu, Julio Contenciu -Provençal- Ll. Nicolau d'Olwer y otros.

Ved, pues, en todos estos nombres, relevantes de una formidable cultura, la gran fuerza inspiradora de nuestra naturaleza, de nuestra raza, de la misma de Ramón Lull y Bernat Metge.

Ante este trabajo hemos querido patentizar nuestra admiración que ya por ocho veces tan felizmente se ha llevado a cabo.

El «Almanac de les Lletres» es una obra bella, obra bien hecha, que gracias a la buena voluntad de sus organizadores ha marcado gloriosamente a través de la senda del éxito.

Esto, sinceramente, llena de gozo el alma. Una vez más este volumen sirve de enseñanza y de ejemplo. Cuando la voluntad no desfallece y los deseos se mantienen puros pueden llegar a su término. Habíamos deseado que aquellas cosas que poseían muchos puntos de contacto y de semejanza con el “Almanac de les Lletres” hubieran seguido camino idéntico. No ha sido así. Sin embargo tenemos la fuerte esperanza que la revista “Nostra Terra” tendrá un éxito parecido al del bello volumen de rojas cubiertas, adornadas con el sencillo dibujo de un jarro cubierto de flores.

Así, de veras, lo deseamos.

M. M. SERRA PASTOR
(28 de gener del 1928)

Ha muerto un novelista

El fallecimiento de Vicente Blasco Ibáñez ha puesto el negro crespón en la bandera de la democracia española. Esta pérdida dolorosa que siente todo corazón liberal, deja un nuevo claro insustituible en las casi deshechas filas republicanas.

La muerte ha acontecido en Menton. Menton es una ríenle (*sic*) ciudad, muy cerca de la frontera italiana, besada por el mar latino, este mar azul, saturado de poesía y tan amado por Blasco Ibáñez. En la costa dorada levántase la villa de recreo, nueva Meca de todo gran cosmopolita. Rodeada de jardín exuberante, era lugar encantado y preferido del novelista. Regia posada exótica de ex-grandes duques rusos, aristócratas y políticos españoles desterrados, artistas cinematográficos, novelistas, poetas y escritores. El gran valenciano no ignoraba lo mucho que representaban para sus novelas estos estrambóticos huéspedes; por eso los apreciaba y complaciase en tenerlos en su compañía.

Era simpático, generoso e incapaz de arrojarse con el manto vil de la hipocresía. Fue luchador de corazón; no temía la lucha; bien lo demuestra las muchísimas veces que, dirigiendo «El Pueblo», fue encarcelado. Sin embargo, Vicente Blasco Ibáñez supo avanzar a través del camino de la democracia española. Fue toda su vida un republicano de alma, sin que jamás claudicara ante sus adversarios. A su corazón le repugnaba venderse.

Elegido diputado por Valencia llegó a ser para la bella ciudad levantina una figura imprescindible. Mas, Blasco Ibáñez antes que todo era novelista. La política entorpecía su gloriosa obra literaria, que a tan alto puesto súpole colocar. Como literato su personalidad es conocida en el mundo entero. Sus primeras obras fueron escritas cuando todavía Blasco Ibáñez era el típico bohemio: fueron publicadas en folletín en «El Pueblo». Por muchos años que pasen nunca serán olvidadas las obras «Cuentos Valencianos», «Entre Naranjos» y «La Barraca», de inspiración fuerte, robusta, impregnadas del ambiente de la región. «La Barraca» ha sido conceptuado como su mejor libro de ambiente regional. «Flor de Mayo» es otra bellísima novela, últimamente traducida a la lengua catalana por Durán y Tortajada.

La hermosa costa del levante era campo muy limitado para la gran fuerza inspiradora del novelista. Marchó a la Argentina, que en aquellos tiempos aun poseía la mágica atracción de tierra semidesconocida, arrastrando un pueblo entero. Fue el alma y el dirigente dé una colosal empresa enclavada en las inhospitalarias regiones de la Pampa. Fracaso y fue calumniado. Escribió «La Argentina y sus grandezas», por cuya obra fue recompensado regiamente.

De la popularidad de Vicente Blasco Ibáñez es una muestra los cuarenta mil telegramas que de todas partes del mundo ha recibido su familia. Hay, pues, en estos cuarenta mil telegramas, otras tantas expresiones de doloroso sentimiento por el fallecimiento del gran artista.

A pesar de haber vivido últimamente en la alta esfera literaria, era apreciado con verdadero cariño por los pobres: una mujercita vieja que llevaba un modesto ramo de rosas y claveles, en la manifestación ante la villa Menton, declaró que, aunque careciera de medios para poder vivir, gustosamente había gastado el poco dinero que poseía para adquirir aquellas flores, con las cuales quería rendir su tributo al que había admirado y amado mucho.

La personalidad artística del valenciano alcanzó tal relieve que suscitó vergonzosas envidias. No ha mucho que «El Caballero Audaz», a quien Benavente llamó carretero audaz, derramó de su pluma el virus putrefacto de una calumniosa propaganda, dirigida contra Blasco Ibáñez como hombre de negocios, político y novelista. El artista no se inmutó; siguió escribiendo en defensa de los ideales de la libertad y de la democracia, creciendo enormemente su prestigio.

Ha sido un buen historiador de la gran guerra, pintando en cuadros de gran maestría sus escenas escalofriantes. «Los Cuatro Jinetes del Apocalipsis» le dio a ganar mucho dinero y popularizó su nombre mucho más por todas las Américas. En esta película dióse a conocer el gran actor Rodolfo Valentino, cuya muerte ocasionó espectáculos de verdadero y ridículo dolor. «El Papa del Mar» presentó a Blasco Ibáñez como sabio conocedor de la historia. La muerte le ha sorprendido cuando estaban para salir a la luz pública «En busca del Gran Can», y «El Caballero de la Virgen» en cuyos libros aparecen el descubridor de América, Cristóbal Colón, y sus acompañantes.

Tenía en preparación otra obra llamada «La Juventud del Mundo» la cual era esperada con verdadera ansia en los Estados Unidos.

Hay, pues, en todas estas obras casi terminadas o en preparación una prueba palpable de la laboriosa actividad de Vicente Blasco Ibáñez. Ha sido el novelista por excelencia; y no novelista de determinada región, sino que su radio artístico ha traspasado todos los límites. Fue el pintor maravilloso de la tierra de Valencia, trasplantando sus hermosos jardines y su encantada huerta en las páinas de sus novelas por medio de concepciones artísticas admirables.

Fue el pintor de los campos áridos de la extensa Argentina, la nación sin límites, como la acaba de llamar el ilustre Salaverría. Fue el novelista preferido de Norte América, cuyas empresas cinematográficas filmáronle muchas de sus obras. Fue un escritor cosmopolita, conocido y admirado por todo el do: gloria de la España republicana y de la España artística.

El testamento de Vicente Blasco Ibáñez ha sido la última gloriosa voluntad de este hombre de letras: su villa Fontana Rosa pasará a ser Casa de Escritores. Su cuerpo, envuelto en los pliegues de la señora barrada, no debe ser transportado a España mientras la Democracia no se cobije en ella.

Ante estas cláusulas testamentarias no hay para que escribir más.

M. M. SERRA PASTOR.
(4 de febrer del 1928)

La VI Conferencia Panamericana Caminos inciertos

Cuando las naciones americanas fueron a la VI Conferencia Panamericana, que actualmente se está celebrando, llevaban en sus delegados la incertidumbre de sus posiciones que ante los problemas tenían que tomar. Fue por ese estado de duda que miramos casi desconfiadamente esta conferencia. No era escepticismo ante el agrupamiento de veintiuna naciones, ni de los problemas a resolver. Sino, más bien, desconfianza de los resultados verdaderamente prácticos que de la reunión, americana pudiesen surgir.

Paso a paso, hemos seguido el desarrollo de las cuestiones que íbanse debatiendo en la conferencia panamericana. Hemos seguido sus órbitas –naturalmente desde lejos– con mucha simpatía. Hemos leído los telegramas en los cuales había escrito en sus comienzos el nombre de la capital de la perla de las Antillas: Habana.

¿Por qué esta sugestión, este vivo interés, por problemas que, directamente, nada afectan al suelo que pisamos? No hay duda que esa será la interrogación del lector. Pero quien esté al corriente de los sucesos desarrollados y de las cuestiones surgidas internacionales no deben sorprenderle nuestras preocupaciones.

La humanidad camina por sendas desorientadas. Témeselo. Pénsale una maldición. El camino está lleno de obstáculos; se busca la salida para solucionarlos. Para ello se forman estas conferencias, donde mucho se habla y se discute y cuyos resultados prácticos no están compensados dado el gran coste de verborrea y de dinero.

Hace ya más de un mes que se inauguró la Conferencia. La apertura fue solemne. Acudió el hombre temido, el del brazo de hierro, el que más cinismo lleva en su boca. Y habló ante la expectación de todos los asistentes. Se asemejaba a un maestro –así un hábil caricaturista lo comparó– cuyas palabras están llenas de amor y de comprensión, de igualdad y de respeto para todos. Sabio maestro, cuya riqueza subyuga y aplasta. Pero en la práctica es como si se burlase de sus mismas enseñanzas.

En las palabras de este hombre no vemos otra cosa que una frase repugnante. «Se ha dado al mundo un bello ejemplo» –ha dicho en la apertura de la conferencia– solucionando diferentes conflictos sin necesidad de armas y respetando la soberanía de las pequeñas naciones. Son bellas y agradables como palabras, en verdad. Empero, ¡oh cinismo de los tiempos actuales! mientras tanto los aviones de su partida –pajarracos de la guerra– lanzaban sus bombas sobre los campos de la pequeña Nicaragua.

¿Tiene, pues, derecho este hombre de hablar de libertad y de libre albedrío de las naciones independientes? Es evidente que no. Sin embargo, es escuchado y aplaudido. El maestro –cual brujo mago– está orlado de la atracción de sus riquezas y de las grandes actividades de sus campañas. Ya se sabe que carece de toda sentimentalidad y que su alma está poseída de la sed insaciable del oro y de las ansias nunca satisfechas del lucro. En las naciones débiles o pequeñas, están los campos propicios para las grandes empresas financieras o las empréstitos colosales. Para el mercantilismo norteamericano hablan Coolidge, Kellogg y Hughes. Revisten sus palabras con la malla de la buena apariencia y con el dorado de una cortesía de grandes diplomáticos. La política imperialista ambicionaria y despótica se ha tornado, a fuerza de arbitrariedades típica de los Estados Unidos.

Poco pueden oponer al imperialismo yanqui las naciones americanas, casi todas ellas agotadas y sin fuerza. Carecen de personalidad y tienen como adormecido el sentimiento nacional. Vendidas por empréstitos al norteamericano, no sirven para una resistencia que salve sus intereses. Con todo, Méjico ha sabido poner un dique al avance arrollador, y Argentina concibiendo unas leyes democráticas ha sido una admirable defensora de las libertades constituidas. Sin embargo era de esperar que Méjico no llevase al VI Congreso la delicada cuestión de que «ningún Estado americano no puede ocupar, ni temporalmente, territorios de otros Estados.» Méjico actualmente está liquidando sus antiguas cuestiones con el gobierno norteamericano. Por tanto no érale conveniente ser el promotor de un debate sobre este asunto.

La Argentina, ya más libre, ha podido hablar de una manera clara y concisa. La soberanía de un Estado –ha dicho el Sr. Puyredón– consiste en el derecho absoluto a la autonomía total interior y a la intervención exterior de completa, tanto de hecho como de derecho, pues si así no fuese no existiría armonía jurídica. Ha llegado el momento de declarar concretamente que toda intervención armada o presión diplomática temporal o permanente es contrario al derecho de gentes.

Esta brillante declaración fue motivada por no satisfacer el informe presentado por el delegado del Perú. Y es extraño –aunque no nos sorprenda– que el único que mirara con buenos ojos este informe y lo defendiera tenazmente, fuese Hughes, delegado de los EE. UU. Debe haber algo que se amolda servilmente a los intereses de los norteamericanos.

Un nuevo lazo con que atas a los débiles y así llevarlos por el camino que mejor convenga.

Débase tener en cuenta que la candidez de unos delegados no puede vender el alma y la historia de una nación. Está la conciencia popular que, por adormecida que esté, algún día despierta. Hoy la libre conciencia de Nicaragua está representada por Sandino. Ayer era un hombre desconocido y hoy tiene de su parte toda alma simpatizante de la libertad. Aunque la suerte no favorezca sus armas, siempre se recordará a este hombre, que, a semejanza de los guerrilleros españoles, luchó por la libertad y la independencia de su patria.

Si Sandino tiene armado su brazo con la espada libertadora de un pueblo, Rubén, el divino, echó la semilla de su máximo y hondo sentir en esto s versos proféticos:

Eres los Estados Unidos,
eres el futuro invasor
de la América ingenua que tiene sangre
[indígena
que aún reza a Jesucristo y aún habla en
[español.

Julio Verne

No ha mucho que se ha celebrado el centenario del nacimiento de Verne. En todo el mundo se está hablando y escribiendo de este genial novelista, en Francia, sobre todo. La patria de este hombre ha querido honrar gloriosamente al que supo mantener durante años vivísimo el interés por sus obras en muchísimos pueblos. La ciencia y el arte de Verne, dió a conocer en todas las naciones. Fue un novelista hábil, puesto al servicio de la ciencia. El mismo ignoraba que sus atrevidas orientaciones tuviesen años más tarde práctico cumplimiento. Ideó unas fantasías locas, uniéndolas a unos personajes más locos aun, carentes casi en absoluto de toda poesía y romanticismo. Por esto se ha negado a las obras de Julio Verne de mérito literario, incluso de novelístico. Claro que la literatura complementa a la novela. La novela es la idea, la trama, la argumentación más o menos complicada. Trama e idea las obras de Julio Verne tienen muchísima y complicadísima. De literatura están algo más exentas. Sin embargo, Verne tiene páginas donde demuestra pulcras formas del habla, impregnadas de sensibilidad.

Si la mayor parte de sus obras carecen de literatura, en cambio tienen muy despierta la imaginación; la idea desarrollada científicamente, es la fuerza creadora de casi todo su trabajo. A sus libros se les ha negado seriedad, diciendo que no están asentados sobre una base verdadera. Si esto fuese cierto –aunque es de dudar– el valor científico de estas obras no sufriría menoscabo. Para nosotros, mucho ganaría este hombre cuya imaginación condújole a ser un precursor.

Era un experto narrador de viajes por mar. Se ha dicho que jamás fue un amigo consumado de los largos viajes. Muchos de los que actualmente están hablando de él dicen que el viaje más largo que efectuó fue atravesar el Canal de la Mancha. No nos cabe duda que la travesía del Canal no es un paseo muy largo. En nuestros tiempos resulta tan corto, que se está haciendo a nado (deportivamente). Julio Verne hizo algo más que embarcarse para saltar al otro lado. Si bien la narración de sus viajes es mucho más extensa que los que él debió efectuar. Ello nos demuestra la agudeza de su ingenio y la magnitud de sus ideas. Un pequeño simulacro, una banal historia, bastábale para hilvanar una serie de aventuras, a primera vista pueriles.

La vocación estaba arriesgadísima en su alma. A los trece años había jurado ser escritor. Al ir a París a estudiar Derecho, su maleta era portadora de seis tragedias. No obstante la buena confección de ellas, de nada le sirvieron. Mas, su nombre, empezó a darse a conocer colaborando en la revista «*Musee des Familles*» donde publicó su cuento pe-ruano «*Martín Paz*» muy bien comentado por la crítica.

No era este el camino de Julio Verne. Hacía doce años que escribía poemas, comedias y novelas y aun sus pasos no habían acertado la verdadera senda. Había ideado una obra aventurera y fantástica –«*Cinco semanas en globo*»– pero dudaba del éxito, cuando Nadar (Tournachon) tuvo la feliz ocurrencia de construirse un globo para sus experimentos. Nadar tenía grandes proyectos a realizar. Era el año 1864. «*Le Geant*», estaba ya listo para comenzar larguísima viajes. Era natural que Pelix Tournachon no quisiese marchar solo. Invitó a doce de sus amigos entre los cuales estaba Verne.

Llevaban una infinidad de cosas. Una imprenta; víveres para largo tiempo; fusiles; cartas escritas en ocho lenguas. Estas epístolas dan una idea de los proyectos de Tournachon. Pero ¡oh desdicha! El globo bajó muy cerca del punto de su partida. No pasó más lejos de la ciudad de Meaux.

Este pequeñito y ridículo viaje fue la chispa que prendió fuego al ingenio de Verne, No dudó más. Alargó su viaje fantásticamente con arreglo a su obra inédita y la dió al editor. En pocas semanas la edición fue agotada por el público. Verne había hallado ya el camino de la suerte y de la gloria. Su nombre esparcióse por todos los ámbitos de su patria. Traspasó las fronteras y fue leído y apreciado en todas las naciones del mundo.

Un caso de su carácter modesto. Cuéntase que siendo ya famoso y viviendo en Amiens fue un periodista a aquella ciudad y preguntó por Julio Verne, el gran novelista. Nadie sabía quien era, hasta que uno dijo: ¿Si por acaso fuese el concejal de este ayuntamiento? Si no es éste no sé a quien os podáis dirigir. Y, efectivamente, el concejal de Amiens, Julio Verne, era el novelista que aquel hombre buscaba.

Gabriel Alomar ha llamado a Julio Verne maestro paternal de nuestra infancia. El epíteto nos parece adecuado. Si las novelas históricas de Navarro Villoslada hacían vibrar nuestra sensibilidad y latir apresuradamente nuestro corazón, en cambio las obras de Julio Verne hacían trabajar de una manera asombrosa nuestro intelecto. Nos sentíamos pequeños inventores o discípulos de aquellos personajes estrambóticos cuyas cabezas estaban repletas de cálculos numéricos. Pequeños aventureros, viajeros a través de las pampas misteriosas, ya bien descansando a la sombra del gigantesco ombú, o charlando amigablemente con el bueno del «gaucho». Nuestras andanzas se multiplicaban, corriendo por todas partes. Paseos por la luna pelada, después de una travesía peligrosa a través del aire. O bajo el verde misterioso del océano. O por entre los eucaliptos de los inmensos bosques de Australia. O en busca de un punto lejano envuelto de bruma. Y así nuestros sueños formábanse bajo la égida de un gnomo, gran ideador de cosas cuanto más locas, más agradables y bellas.

Hace muchísimo tiempo que nuestras manos no han abierto una obra de Julio Verne. Así como han ido aumentando nuestros años, las narraciones de aventuras nos han dejado de interesar. Las aficiones cambian. Ahora amamos otros libros que hablan más directamente a nuestro corazón. Pero no por eso hemos dejado de apreciarlas. Supieron interesarnos hondamente. Están unidas por estrechos lazos a nuestra niñez. Sería una injusticia restarles el mérito debido y una ingratitud jamás acordarse de ellas.

El héroe

No ha mucho que una noticia telegráfica avivó nuestro recuerdo. Se mencionaba a un hombre. Un hombre todo hombre. Dábase a conocer una nueva hazaña que unida a otras formaban aureola de prestigio mundial.

Lindbergh, el hombre loco, vio ante su gloriosa travesía trasatlántica emocionado a todo un pueblo. Fue un vuelo maravilloso. Pegadas a las alas del pájaro enorme estaban las cualidades de un carácter sin miedo; el deseo, hacía una íntima ambición, al parecer ridícula o quijotesca. Todos sintieron por el valiente una viva simpatía. Nació a 1a chispa de la firme voluntad que arrostra el peligro sin más compañía que la de un gato, como mascota de triunfo. Loco y solitario en la empresa difícil, rodeó aquella hazaña de verdadero interés, Era, sin duda, el vuelo mas atrevido de todos cultos se habían llevado a cabo. El camino, era camino incierto, peligrosísimo, obstaculizado por los trágicos fracasos, dolorosas desgarraduras a través de la ruta del progreso. Por eso, Lindbergh, al llegar a la meta gloriosa tenía la faz radiante por la victoria conseguida. Hubo en la gesta la gran apoteosis en la cual radican las futuras sendas del porvenir. Alguien puso en este viaje las visiones atrayentes e interesantes de un hombre desesperado, llena el alma de infortunio. Sin embargo, hay en esta gesta una firme voluntad de íntimo triunfo, puesta confiadamente en sus cualidades de buen piloto. Lindbergh no confió en nada ni en nadie. Sólo en sí mismo, en el aparato y en el gato negro, como una risa burlona y escéptica a la superstición vieja e ignorante y estigma de las nuevas civilizaciones.

Este hombre es la encarnación de la energía, del carácter, del dominio y de la risa. En sus miembros rígidos esta la nerviosidad inquieta del que busca cueste lo que cueste, la realización de una idea tenaz. En esta idea existe la magnitud de todo un valor puesto al servicio de los hombres. Sin embargo, el triunfo no aplastó a Lindbergh. No se volvió ídolo para quedarse como la imagen inmóvil, nimbada de un poder dentro del cual no les es permitida la entrada a las vulgaridades y sencilleces de la vida. Laten en él todas las actividades y todas las inquietudes de un corazón humano. No importa el sacrificio y el tanteo del peligro cuando la necesidad y el compañerismo lo exige. He aquí su nueva y noble hazaña que aumenta considerablemente su simpatía personal. El aviador Floyd Bennet había salido para Greenly Island en busca de los tripulantes del «Bremen». Bennet no pudo seguir su viaje. Quedóse en Quebec, gravemente enfermo. Lindbergh con su avión acudió a aquella ciudad, portador de suero antineumónico para salvar la vida al compañero.

Este vuelo desde New-York hasta la ciudad del Canalla representa un re-corrido de 1.100 kilómetros que Lindbergh efectuó en 4 horas y en medio de una horrorosa tempestad de nieve. Bennet falleció. Mas no por eso el mérito de la hazaña deja de poseer todo el valor y toda la magnitud de un hecho heroico y caritativo.

***

El vuelo transatlántico de Lindbergh llevóse a cabo sin aquellos preparativos pomposos que ya antes de emprender la obra dan una gloria oficial, de ninguna manera salida del alma popular. Lo efectuó sin dar realmente mérito al trayecto ni a sus posibles consecuencias que en bien o en mal pudiera llevar en sí. Empezó la ruta con la misma naturalidad y la misma sencillez como quien al dar la hora dispónese ir a comer. Nada de anuncios y preparativos largos. Él, naturalísimamente, subió a su aparato, como quien sube a un automóvil, puso el motor en marcha y comenzó la carrera. Todo hacía pensar si se trataba de un ensayo. Mas, Lindbergh y el gato, con el aeroplano volaron muy lejos. París era la meta gloriosa. El hombre llegó a ella con el rostro radiante de satisfacción. Sin embargo, exento de aquella alegría saturada de importancia que demuestra todo ser cuando acaba de realizar un acto considerado como de valía para las futuras generaciones.

***

El caso de este hombre es un caso particular. Su triunfo tiene las características necesarias para hacer famoso a cualquiera. Para trasplantar de la oscuridad a la popularidad. La gracia de que un linaje por extraño que sea se amolde a todos los oídos y que su pronunciación sea agradable. Pero, Lindbergh no tiene fe en esa popularidad mundial ganada de manera tan rápida. La desnudez de su espíritu no le permite creerse realmente héroe. Volverse ídolo de las multitudes en un vuelo transatlántico es algo maravilloso, semejante a un cuento de hadas. Su satisfacción es la satisfacción del «spormant» que ha realizado felizmente una prueba esportiva. Ni más ni menos. He aquí su sencillez y he aquí su mérito.

M. M. SERRA PASTOR.
(5 de maig de 1928)

Al marge de l'onze de maig

Les històries ens diuen com eren d'esgarrifoses les invasions dels pirates a les costes baleàriques. Mallorca, anys enrere fou niu, ella mateixa, de pirateria. Essent així, sembla que aquestes excursions dels moros fos el tribut d'un deute vergonyosament contret abans. Emperò, cal dir, que els races dels pobladors eren diferents.

Les viles de Llucmajor, Andratx, Valldemossa, Pollença i l'illa de Cabrera tenen escrites en llurs històries pàgines sagnoses d'actes, tots ells semblants, de pillatge. Aquestes pàgines ens parlen de la salvatgeria dels invasors. Eren barbres plens de desitjos impurs d'or i de carn, i tots ells moguts pels mateixos sentiments repulsius.

Si aquelles viles germanes tenen els records amargs d'aquesta mena d'invasions, Sóller, vall ubèrrima, té en sa història meravellosa planes de glòria, conquerida per la bravura de sos fills. Les ompliren els fets de la lluita contra els pirates turcs.

Els nostres historiadors estan d'acord quan afirmen que cap d'aquelles tengueren la importància que, desgraciadament, tengué la nostra. La trista jornada és interessantíssima. Les heroïcitats i els prodigis de valentia són coses pròpies d'aquesta raça «dreteruda i forta que unia el seny amb l'ímpetu».

Havia d'ésser així. L'agror de la terra estava barrejada amb la sang bullent dels nostres avantpassats.

Si en aquella data gloriosa, tan sollerica, i amb un regust tan local –malgrat els menyspreuadors del localisme– hagués mancat l'amor a la llar, avui tendríem que plorar la desfeta, amb els ànims descoratjats i els gestos lassos. Tota aquesta mena de fets, porten llàgrimes. Hi ha, també, llàgrimes pels caiguts, herois d'una causa santa i noble. Són llàgrimes commovedores amb cants de triomf i crits de victòria.

La festa de l'onze de Maig té per nosaltres la brillantor de les grans solemnitats. És festa genuïnament sollerica. Festa en els cors en el mes en que tota naturalesa és festa.

***

No dubtam en assegurar fidelíssimes semblances entre la nostra gesta i les gestes universals. Hi ha més humilitat en el nostre fet, Pelai de Covadonga i Leònides d'Esparta tenen quelcom d'assimilació amb Joan Angelats i Antoni Soler. Pocs i bons els defensors de la bona causa, lluitaren amb valentia i vengeren amb honor. Emperò, sempre es aspectes d'aquests fets tenen fetor de sang i carn pudenta. No importa. La nostra causa és tal volta la més sagrada que hi pugui haver en el món. Encara que l'enuig, dominant els nostres ànims, ens fa pensar amb els danys quantiosos i les vides perdudes dels herois. Fou una victòria valentament guanyada que, si no del tot, quasi guareix les fondes ferides.

***

Les germanes Casasnoves. Vet ací la serenitat. Lluny el desmai. Formosament braves contra les feres. Indescriptiblement heroïques dintre la gesta. Lluitaren pers sos honors, per sa casa i per ses vides. Vol dir que treballaren per l'honor de la pàtria.

Amb elles tenim dues Carlota Gorday i dues Agustina de Saragossa. No en podem estar fellows. Són la glòria de les nostres dones. L'entusiasme, la victòria i la bellor. Què si ho eren maques? No cal dubtar-ho. Per això, tenen que ésser, forçosament l'exemple de les nostres al·lotes solleriques. I així cada una, una Casasnoves.

La vall era tranquil·la. Elles eren tranquil·les. Un crit paorós omplí el cors, tot d'una, de basarda. Que vénen els moros! Les portes es tancaren. Les finestres se clogueren. Hi havia un silenci anguniós que era preludi d'una tragèdia. Per les retxilleres dels finestrals hi havia mirades llampegants de curiositat. De tant en tant, petjades de gent que té pressa. Parles fortes amb refrecs de llances i d'espases. Corregudes d'ací d'allà. Desmais de dones. Veus i plors d'infants.

Francisca i Catalina Casasnoves vivien en una casa pagesa a les afores de la vila. Estaven encurioides pel soroll que les arribava. Amb això veren venir dos geníssers. Arriben. Volen entrar. Un d'ells entra per la finestra. I ja tenim brega. La barra gruixada i feixuga fa miracles en les mans de les nostres dones. Plouen les garrotades que és un gust. Un cop ben donat, dos, tres i cau el moro, de boca terrosa. L'altre també volia entrar. Sortosament les dones tengueren un acudit enginyós. Ambdues agafaren el lladre ja mort de tot, i mà cul mà cap, el tiraren a fora la finestra. L'amic que estava abaix i ja volent entrar, sentí un plom que li esclafava el cap i tots dos caigueren rodolant un sens ànima i l'altre malmès. Ja us podeu creure que les nostres valentes tampoc el deixaren viu.

De tots aquests fets ens han quedat dos senzills monuments que cal no deixar-los perdre ni fer-los malbé: la casa i la barra de Can Tamany.

M. M. SERRA PASTOR.
(12 de març de 1928)

Misioneros del arte

La realización de una idea nacida de un sentimiento artístico exige un caudal de buena voluntad. Misioneros serán estos entusiastas que, surcado el mar inmenso, llevarán a tierras lejanas muestras valiosas de nuestro sentir artista. El éxito de esta empresa, que no dudamos llamarla heroica, alcanzase con el amor, con la fe y con la abnegación. Tres cualidades o tres virtudes sin las cuales es por demás emprender el camino escabroso de una misión. Amor a la tierra llena de espiritualidad que, gracias a las vallas del mar, las corrientes estrambóticas no han logrado del todo destruir. Amor al país ensueño, amalgama de luz, oro, azul y verde. Abnegación porque la consecución del fin simpático no puede conseguirse sin sacrificios y sinsabores. Y fe; la fe ineludible, necesaria para todo triunfo.

Esta cruzada que se quiera llevar a cabo es una cruzada llena de sentimentalidad i hondamente mallorquina. Dar a conocer el bello trabajo, la fuerte y profunda inspiración de nuestros hombres de letras y de nuestros pintores – aunque no lo sean por nacimiento lo son por el amor– ya indica el buen espíritu que anima a sus organizadores. Facilitar el camino que debe recorrer la empresa es actuar de manera noble. Hay que tener en cuenta que será la primera vez que nuestra roqueta mandará algo de su producción artística a un país lejano. Eso es ya todo un acontecimiento. Buenos Aires es un campo propicio para el abono de nuestra mallorquinidad. Tierra nueva, en la cual cunden todas las nerviosidades artísticas de los momentos actuales, avivadas por las ansias de saber y conocer. Y así la fama de nuestros hombres y la fama de la belleza de la isla veráse aumentada por la exhibición plástica del azul de nuestro cielo y el voluptuoso enciso de nuestras costas y comarcas; por ese algo etéreo, divino y alado que Villalonga Olivar plasma en sus cuadros; por la alegría «payesa» y la paz camperola de Paco Bernareggi; por el misticismo de los jardines mallorquines de Rusiñol; por las visiones doradas de las calas de Mir, sangriento y tempestuoso; por el bálsamo de los pinos de Costa y Llobera y Rubén Darío; por la reverberación fogosa de una puesta de sol de Cristóbal Pizá o por el encanto, la sencillez y el misterio de la vida de «La Serra» y el dolor clásico y sublime del inmortal Alcover.

Exhibir este rico bagaje, transportado en alas del entusiasmo de dos corazones jóvenes el alma repleta de promesas sólo puede llevarse a su término cuando las tres virtudes estés fuertemente ligadas. Obstar la empresa denotaría la falta de buenos sentimientos y una carencia actualmente ridícula de cultura. Hay que tener abierto el espíritu a todas las ráfagas sensitivas y espirituales, que, de tanto en tanto, hacen vibrar las cuerdas de nuestra sentimentalidad, avivándonos algo de nuestra ya típica modorra. Mirar gallardamente hacia el horizonte donde se columbran –con la consiguiente sorpresa de muchos– valores, realidades y méritos artísticos que nunca, en la cama e inmovilidad isleña, hubiéramos soñado.

La misión que Juan Alomar y Miguel Angel Colomar portarán hacia la lejanía, será –nadie lo duda– misión de cultura. Exhibir, mostrar, enseñar la poma de ora de la tierra encantada. Las diversas ondulaciones y los diferentes matices; el canto, la visión, la recitación y la inspiración de los aristas de la idea y del pincel, en los cuales la atracción de nuestra hermosura fecundó obras admirables. Misión es dar a conocer. Misión de arte mallorquín, ofrecer desinteresadamente nuestra espiritualidad allende el mar, donde apenas llega el zumbido inquietante de las «pequeñas» y grandes cosas mallorquinas.

Hay, pues, que ayudar, animar a los dos adalides de la buena cusa, que es la causa del arte. Son jóvenes, sí, y más o menos afiliados a una concepción artística. Mas, ante el hecho simpático, muy poco tiene que ver el número de años, si eso ya por sí no hablase en favor de ellos, ni el credo a que corresponden sus afiliaciones. La finalidad de la empresa para los que tienen el espíritu abierto, no admite discusión. Combatirla de una manera sistemática no es noble. Hinchar las velas de la nave portadora, con la brisa del vivo interés y del entusiasmo, es corresponder patrióticamente a los esfuerzos de dos espíritus inquietos y soñadores.

M. M. SERRA PASTOR.
(9 de juny de 1928)

Més sobre Lleó Tolstoi

Amb motiu del nostre article «Lleó Tolstoi» publicat en aquestes mateixes columnes, en «Just» ens dedicava l'altra dia un dels seus «Glossaris». No pensàvem escriure un segon article sobre aquell mateix tema, mes les insinuacions del bon company ens han fet agafar la ploma altra volta. Cal que també fem constar la nostra disconformitat. El que en «Just» creu i anomena bajanades tolstoianes, sortí del comte després d'una intensitat aclaparadora de tortures, de dubtes i d'inquietuds. Les raones que exposa l'amic no ens convencen i per tant no minven en res el nostre afecte i la nostra admiració lleial vers el gran novel·lista rus.

Per forta que fos la influència d'en Tolstoi sobre nosaltres, podem dir que no era deguda als privilegis de l'eufonia o als atractius de lo exòtic, com se vol suposar. Lo exòtic, francament us podem declarar, no ha tengut mai tanta força que ens fes veure les coses a l'inrevés d'així com en realitat són. Més que a l'eufonia del nom, la nostra atracció era deguda a l'estat de la consciència, aleshores naturalment quasi sense educar. Si el fervor hagués estat motivat pel nom sol, res més natural que ens haguéssim deixats dur per nomes més llampants, més bells i de més sonoritat a les orelles. Tot això parlant des nostres primers anys.

En l'homenatge senzill que a en Tolstoi vàrem retre, no duguérem a discussió la possibilitat d'un Tolstoi artista i d'un Tolstoi pensador. «Just» ho treu a rotlo. No és que ens sàpiga greu, ja que els dos aspectes de l'home poden esser molt bé separats. Tolstoi fou pensador i fou artista. Tal vegada més pensador que artista i millor artista que pensador. En tota la seva obra, inclús en aquells treballs que semblen més al marge de tot lluita, s'obren sovint les ratxes d'un home turmentat per fer diversos i contradictoris en la inseguretat d'uns camins que el comte no creia vertaders. No deu estranyar a l'amic, doncs, que l'obra del novel·lista deixi filtrar les condicions del poder i de la misèria humanes. Això –al nostre pobre entendre– li dóna mèrit, li dóna força i la fa atractiva i simpàtica. No pot esser mai una tara el que el lector es senti enfonsat en les «perilloses inquietuds». Ens digui en «Just» quin bon novel·lista hi ha que no posi part dels seus sentiments, de la seva ànima en el que escriu? Així la novel·la esdevé més real. Nosaltres preferim aquesta a aquelles que són simples narracions idealistes o fantàstiques, més o menys ben escrites en llenguatge ufanós. El cor de l'home és infinit. Hi passen tantes coses! Si totes sortissin a la llum amb lletres de motllo hi hauria prou pasta per a una obra psicològica grandiosa, el mèrit de la qual seria discutible. Per tant, amics, un hem de dir que no és un mal –tal vegada un bé– el que el lector participi i treballi en certa manera en les «perilloses inquietuds del pensador».

Podríem formar una llista llarguíssima dels escriptors mancats de base religiosa. Seria una llista curiosa. La falta de creences religioses o la negació d'elles no els ha davallat ni un graó del cim de la glòria (l'amic es fixarà com tot això no té contacte amb el nostre article escrit anteriorment). Si Tolstoi no creia o dubtava de la divinitat de Jesús, no feia el mateix amb les mil vegades glorioses idees de l'enviat de Déu. El pensador admetia i predicava les ensenyances evangèliques perquè responien perfectament a son desig. El Mestre per ell era un home, com ell mateix o com un altre, que superava sens dubte a aquell del qual aprenqué tant J. J. Rousseau.

Tanmateix hem de creure que les produccions artístiques d'en Tolstoi superen les teoritzacions filosòfiques. L'amic ens donarà tota la raó si afirmam, amb els mateixos elogis d'abans, la grandiositat, la forta inspiració de l'home artista. Potser tengui en llurs concepcions quelcom del refinament francès. Més no importa. Cada novel·la del comte, sobretot les cabdals «Guerra i Pau», «Resurrecció», «Anna Karenina», «La Sonata a Kreutzer», «Els Cosacs» és un món que es mou amb tots els múltiples aspectes, amb els abismes i les diferències de llurs vivents. L'obra de l'home artista enmig de tot és serena. El pol oposat, dintre l'ambient de la novel·la russa, a l'intens Dostoiewski, joiós de vegades, nirvi i revolució. Si a ell en «Just» l'hagués anomenat caòtic ho haguéssim admès sense vacil·lacions.

Si l'amic posa traves a la grandesa d'en Tolstoi, almenys ho pot fer sota el caire d'en Tolstoi novel·lista malgrat les filtracions dels pensaments filosòfics.

A les suposicions de l'amic sobre la reserva del nostre vot a les diverses idees del comte hem de remarcar la impossibilitat de poder parlar de tot en un article d'unes ratlles. Josep Maria de Sagarra anotava que sols en una obra tolstoiana hi ha prou argumentació per a escriure moltes pàgines de comentaris. El nostre article era gairebé un article de sentiment i no d'estudi: recordàvem la vida i els fets molt per damunt.

Donam per closa aquesta petita rèplica al «Glossari» que ens dedicava el nostre bon amic «Just».

J. BONA-VENTURA.
(8 de setembre de 1928)

El nostre bell parlar

Així com passa el temps, creix a casa nostra l'interès per la nostra parla. El que abans era indiferència avui s'ha canviat en lloables desitjos de conèixer-la de bon de veres. Qui anys enrere s'avergonyia d'escriure-la i fins i tot de parlar-la, actualment es sent induït per una força interior a fer-ne ús, no sols en la llar, sinó en tots els aspectes de la vida.

No cal dubtar que el moviment que anotam a favor de la llengua pàtria, és degut al sincer i desinteressat amor que una selecció d'homes sentí per ella. Foren els apòstols del nostre bell parlar els quals rejoyeniren de bell nou un medi d'expressió, desgraciadament oblidat per la inconsciència d'una equivocada aristocràcia.

Nosaltres n'estiguérem presoners d'aquests falsos sentiments. I com nosaltres, moltíssims dels qui avui són fervents de la nostra llengua vernacular.

Emperò, tanmateix, aleshores i tot, i malgrat la desconeixença, sentíem, de tant en tant, una ratxada que feia vibrar les nostres sensibilitats i que es transparentaven signes d'admiració o de protesta, segons les circumstàncies que les motivaven.

Mes, un dia vengué la llum, obrírem les parpelles i quedàrem enlluernats per les múltiples riqueses de les nostres coses, que quasi havíem ignorades. Analtzàrem els fets, i, doblegant la testa, ens férem devots. La nostra devoció anà pujant, i l'escepticisme d'abans se transformà en una admiració incondicional.

És realment corprenedor l'entusiasme, les conquestes fetes a favor de la nostra parla, durant l'interval curtíssim d'uns anys. Cal que les remarquem. Malgrat tot i tots, la força de la paraula no ha pogut contrarestar-se. La llengua d'un poble –hom ha dit– és quelcom de sagrat i que cal respectar. La llengua d'un poble és el signe vivent, el segell de la independència i els drets naturals i inviolables que pertanyen a una raça. Els límits i les imposicions jamai embassaran l'aigua d'aquest torrent on vibra tota una ànima forta i valenta.

Essent així, la llengua dels nostres avis sura per damunt totes les incomprendions. Amb pau, sense les ferramentes de la lluita sagnosa, avança en son camí, deixant les senyals de llur triomf encoratjador. Què poden, doncs, contra una força natural, a la qual la mateixa naturalesa la fa formidable, els escèptics, els menyspreadors i els sistemàtics combatents? Res en absolut. Sos esforços són nuls donada la densitat del bloc catalanesc. Ja pot cridar, llançar paraules al vent, aquell bon senyor que no pot comprendre –perquè no n'hi ha més de fetes– que un capell es diga capell i no «sombbrero». I fort i no et mogues, amb una tossuderia digna de millor causa, afirma que la paraula és presa dels italians basat en la semblança que hi ha entre capell i «capello».... Això ens sembla d'una ridícula fora de límit. Talment podríem dir nosaltres de certs mots de la llengua castellana, francesa, italiana, –àdhuc anglesa i alemanya– si descorreguéssim la mare de les llengües neollatines. No és d'estranyar, doncs, una semblança –i és naturalíssima– entre dues filles d'una mateixa mare. Ignoram el nom del senyor que escrivia aquestes barbaritats. Per a nosaltres no ens fa falta la coneixença. La delicadesa del periòdic que ens portava aquest «botó de mostra» ha sabut evitar-nos la lectura enutjosa d'un nom que deu quedar en l'oblit. És una delicadesa que devem agrair-li, ja que, fent-ho així, la lectura d'aquelles hipòtesis esdevingué un plaer.

Aquesta mena d'atacs, nascuts de la ignorància i de la hipocresia, no poden fer mal a la llengua mil·lenària. Us donau compte, lectors amics, de la falsedat dels arguments de certs impugnadors? Aquella cançó de que el català d'avui no és el català d'abans, que la llengua de ciutat no és la mateixa que la de la muntanya, és com una cançó passada de moda que fa l'efecte de cosa rànica i de mal gust. Per ells no és possible l'ascensió d'un idioma. No creuen en la flexibilitat, en la perfecció, ni en l'harmonia assolides, modernament, per la nostra parla.

A. Rovira i Virgili, remarcava en una de ses cròniques admirables la diferència existent entre dues èpoques –no gaire llunyanes una de l'altra– del nostre parlar. «la lectura del català –deia– uns quants decennis enrere, venia a ésser com un viatge en tartana per un mal camí; sovint el viatge era pintoresc i interessant, però a cada moment sentíem els sotrats i les recolzades. Seguint aquesta comparació, podríem dir que la lectura del català d'avui ofereix la delícia llisquent d'un passeig en automòbil per damunt un vial asfaltat».

Vet ací com l'insigne periodista català us exposa, gràficament, l'ascensió d'un idioma que temps enrere fou menyspreat per considerar-lo poble i plebeu. Avui qui parli sincerament no pot qualificar-lo així. És ric om el més ric dels llenguatges, i sa lectura ens causa una delectança meravellosa.

De les conquestes i de la perfecció que hem parlat, n'hi ha de mostres vivents en les nombroses manifestacions literàries. Un exemple insospitat, tal vegada, a Mallorca?

La Nostra Terra, que val a dir la nostra Revista.

M. M. SERRA PARTOR.
Sóller, 1928.
(6 d'octubre de 1928)

Aires de València

Les lletres valencianes que en Navarro Borràs endreça a «La Nostra Terra» són una prova del començament de la renaixença valenciana. La bella regió del llevant, fins ara endarrerida en aquella mena de manifestacions estimades, sembla despertar del somni intens. La tradició valenciana és prou forta i racial perquè la quietud i la indiferència fossin eternes.

Avui veim redreçar-se un nucli de joves amb intel·ligència que portaran a terme la florida de les lletres valencianes.

Això, naturalment, té per a nosaltres un acolliment germanívol. Ens omple de goig. Tanmateix la terra oriental, bella i plena de sol, no podia romandre's quieta davant l'empenta de la raça. La força vernacular, que tots inconscientment estojam dintre, a la llarga no li queda més remei que eixir. Amb tot, uns la mostren ja en tota vigoria, i tals són la bona i jove intel·lectualitat valenciana.

I així és com a més de les lletres esmentades d'en E. Navarro-Borràs –indicis d'un regional sentiment punxent– n'Artur Peruchó ens fa saber per mitjà del diari barceloní «La Publicitat», la realització d'un acte profundament simpàtic.

Molt bé, amics valencians! Nosaltres us estremem la mà amb el cor ple de cordialitat. Els deutes han d'esser complerts. El sentiment que vosaltres sentíeu en aquella data era millor, és íntim, més sincer –qui ho dubta!– que tots els discursos estudiats i preconcebuts. La renaixença de les lletres nostrades no serà tot lo sencera que ha d'esser si vosaltres no despertau del somni en què dormiu. Per de prompte és ja una esperança ferma la nostra fe i el vostre interès. Posau cura a indagar els vostres sentiments; que en belles ratlles ens arribin noves a través de l'ampla faixa del mar.

***

El tribut de l'homenatge era degut a Carmel Navarro, més conegut per «Constantí Llombart». La nostra completa coneixença d'aquest home inquiet i admirable, no és de molt temps enrere. Ara n'Artur Peruchó ens ha fet acabar-lo –qui sap!– de conèixer. Per ésser en Constantí Llombart l'iniciador del moviment valencià cal que, al menys breument, el donem també a la coneixença dels nostres lectors. Llombart fou el fundador de «Lo Rap Penat». Llombart va néixer a València l'any 1848. L'any del romanticisme espanyol. Fou un romàntic de bon de veres. No per adaptació. Portava el romanticisme dins l'ànima; hi va néixer. Son temperament el decantà vers el liberalisme. Liberal de convenciment era una mena de revolucionari que no s'avenia gens amb els conservadorisme valencià. «Lo Rap Penat» prengué un caràcter burgès i tranquil. Malgrat ésser el fundador, Llombart era francament oposat a aquesta transformació. A més, es sentí català i féu obra catalana. Això, aleshores, havia de passar a València com idea buida d'un boig que no donaria fruit. Mes, la tasca de «Lo Rap Penat» abans, i sota la influència de patrici, fou força important. Seguint Catalunya ressuscità els Jocs Florals, lluitant per la depuració lingüística, posant en ús moltes paraules que eren oblidades; s'interessà pels estudis històrics i «es va esforçar a donar a València una cultura tradicional, és a dir, amb un accentuat sentit històric de continuïtat».

Constantí Llombart donà a conèixer a València la vida i els fets dels homes que havien romasos fidels a l'esperit de la raça. L'obra «Los fills de la morta viva» respon a aquest desig. Es una interessant col·lecció de biografies crítiques d'escriptors valencians, començant amb la d'En Carles Ros i acabant amb les dels contemporanis de l'autor. Llombart fou poeta, articulista, narrador i traductor; aquestes belles manifestacions espirituals estaven barrejades amb un fort sentiment polític. De tot d'una es distancià del catalanisme d'aleshores, perquè no responia perfectament a ses idees liberals, donada la tendència conservadora d'aquell moviment. Mes, Llombart volia que qualche cosa més que un valencianisme literari; sos desitjos anaven més enllà: «calia crear un valencianisme polític i encara liberal francament esquerrà».

Tanmateix, Llombart topà amb «Lo Rap Penat» que havia esdevingut en una societat de caire conservador, burgès i reaccionari; «una societat de senyors panxuts que volien prendre's la vida a la fresca i sense maldecaps».

L'organitzador, davant una hostilitat majoritària, no pogué fer res. «Lo Rap Penat» quedà essent una munió de gent, si voleu de molta aparença, mes amb poca volada i amb poques idees. Avui com qui vulgui despertat d'aquest estat burgès i tranquil.

L'any 1889 finia en Llombart –41 anys de vida– obscur i amargat, dins aquella València per la qual havia treballat amb tota la força de l'esperit. Aleshores ella no hi sabé correspondre. Avui el reconeix com a il·lustre patrici.

***

Tanmateix el valencianisme d'esquerra d'en Constantí Llombart no ha quedat mort. La llavor espargida comença a donar sos fruits. Talment, així ho indica l'escriptor esmentat abans, Artur Peruchó: «Els hereus directes de Constantí Llombart som nosaltres, els joves, qui ens esforçam a crear un valencianisme d'esquerres; els qui no amagam la nostra catalanitat; els qui hem acceptat sense reserves la unificació ortogràfica de l'Institut; els qui estremem els llaços amb les altres terres catalanes i perfeccionant cada dia la nostra obra contribuïm a realçar encara més la seva valor d'iniciador--- no pas aquells qui li amargaren la vida i que, després de mort, han curat embolcallar d'ombres la seva memòria.»

Amics! Em sembla que tot això és una bella esperança. La creixença –cada dia major– de l'interès per les nostres lletres.

M. M. SERRA PASTOR.
(17 de novembre de 1928)

ASPECTES

Pluges i flors

Ara, en el ple dels dies grisos i plujosos, de quan més sentim enfurir-se els nostres membres d'un fred humit.

Si ens donassin a escollir estimaríem moltíssim més els mesos de les flors: gens de greu hi hauria per part nostra si canviassin per a sempre totes les estacions de l'any per la primavera.

Ens plauen, sí, els dies de llum daurada –dies vers la fredor de la vellesa– interromputs sovint per les pluges i els sorolls de la tempesta. No hi podem negar aquells encisos, els mateixos que enrevolten de cert encant descoratjat les rimes becquerianes. Emperò, tanmateix, la primavera té un atractiu incomparable amb els atractius tardorals. És una sensació que vibra melòdicament, posant en marxa idees múltiples nades de la sang.

Ben haja el flaire novell de les coses! Sentim, ens donam compte de la renaixença de tota la naturalesa, que, periòdicament, ve a omplir els cors de noves esperances.

Arriben els darrers dies de febrer i ja l'ametller és un ram triomfal de papallones de neu sota un cel endomassat d'un blau intens. Llavors sorgeix el cansament, el fàstic produït per les robes gruixades, per les boires grises i per l'entumiment.

En abril la terra porta galanies fresques. El cel sembla més límpid. És més rossa la llum solar, plena d'un polsim finíssim de llautó.

Les noies són més belles i falagueres; deixen a son pas el perfum virginal de carn blanca, forta i intacta.

Hi ha en els nostres pits un desig que rebenta en crit de joia. És que després del llarg temps de lassitud, quan vénen els bons dies, animats per la bullentor d'una nova saba que sembla voler eixir de les venes, tot ens apar engalanat amb novelles robatges. Tot ho veim nou. Tot és bell. Els camps porten nous encisos. Els arbres, novelles fulles. Els arbrissons, tendres tiges. Hi ha el crit de l'home, el cant de l'au i el deixondiment de la terra, tot en una barreja insuperable que puja cap a l'infinit.

Emperò ve l'estiu amb diades de sol que colra. Quan arriba el setembre ja n'hi ha prou de passejades per la sorra fina i de mullar-se d'aigua de mar.

Les primeres pluges tardorenques són rebudes amb goig. L'udol de les primeres ventades amb el vol de fulles daurades, ens sembla agradable. Aleshores, la tardor és desitjada, mes, tanmateix, els desitjos que suggereix són molt diferents dels de la primavera.

Ben haja el flaire novell de les coses!

Camina caminaràs...

Si per una d'aquelles circumstàncies haguéssim d'acompanyar en passejada «ciceronesca» per eixa encontrada a un amic de fora, el menaríem de segur a l' «Olivar des Fenàs». De totes les passejades que hi ha dins la nostra ciutat, aquesta és una de les que més plauen als nostres sentits.

Quan hi havia més lleure en el nostre viure, hi anàvem sovint, portant un llibre a la mà, i per aquell camí rogenc i coster ens delectàvem amb el paisatge i la lectura.

Camí amunt, empreses les idees, eixien com belles i petites imatges difuminades dins un món irreal, i cada objecte que els nostres ulls obiraven tenia un encant que ara ens resulta indefinible.

Tot el que esguardàvem des d'aquelles mirandes superposades, graonades de veres, semblava a la nostra vista, àdhuc al nostre esperit, bonic, interessant.

Emperò sabíem molt bé com era fugissera aquella boniquesa. Darrera boira transparent que embolcallava ciutat endormiscada, hi romania la pobresa miserable de milers de cors, turmentats per un constat quefer, eixuts de tot fontinyol espiritual...

J. BONA-VENTURA
(7 de desembre de 1928)

Rebel

A En Joan Rall quasi tots ja el tenien per mort. Un dematí es presentà al poble i el poble no el va conèixer. Ell tampoc el conegué. Durant aquell temps –vint anys– les coses canviaren; moltes d'elles no eren, o si ho eren no ho semblaven, les mateixes.

Partí que la vila era voltada de la pau pagesa, mancada d'inquietuds. Partí amb un desig de món i unes ànsies de ventura. El cercle de sa casa era limitat: un horitzó sense núvols, un benestar pagès que l'avorria sobiranament.

Ai, no! Allò diria's que era un nu al coll. La manca d'espai, un ofegament de l'ànima. Sos desitjos, d'una turbulència sentimental, semblaven folls.

Joan Rall era estrambòtic. Era prou conegut, tristament conegut. Aquesta trista coneixença era motivada pel misteri de son naixement. El trobaren, petit, sanglaçat dins un embolic de roba pudenta. Una vella, anant pel camí, llarg com una serp blanca, es ca asseure a la vorera, cansada. De prompte sentí un plorinyol fi, lànguid, torturador. Era el minyó que plorava de fred i fam.

Així fou la naixença d'en Joan Rall en el poble. El vertader naixement ha quedat dins el misteri. Solament hom sap que un dia abans de la troballa del pilot de carn vivent passaren pel poble, petit i curul damunt una muntanyola, un home i una dona garrida, al parèixer de vint anys, que el menava per la mà: dos músics passavolants. Ella era morena, cremada pel sol en les llargues passejades, i tenia un encís de bella aventurera. Emperò una deformació ventral espenyava llastimosament la seva elegant lleugeresa. Per l'edat, semblava que l'home cec fos son pare. Mes pel que es veia, no era així. El cec tocava l'instrument –el violí– que era un gust. Barrejava sa veu baixa, fosca amb la de la dona, una veu de cristall, de gradacions sensibles i entonades. Ell era alt, alt; tal vegada un poc massa alt. Vestia quasi correctament, com un cavaller, amb un deixat bohemí. Les mans trèmules manejaven l'arc i les cordes posant un impuls interessant en sa figura. Hi havia tremolor en sos llavis i balanceig rítmic en sa cabellera blanca. Els ulls sempre tancats; ulls sense vida, voltats de gelada eterna, talment com les parpelles closes de les misterioses efígies.

La casualitat féu –tal vegada– que els dos fets esdevenguessin durant un interval relativament curtíssim. El cert és que per a tot el poble els vertaders pares del minyonet trobat foren els dos músics passavolants misteriosos.

Valenta deixalla la dels bohemis! –Quasi fou motiu de discòrdia. La dona del metge –que també era el batle–, la de l'apotecari i la de mestre d'escola disputaren llargament sobre a quina d'elles anava l'encàrrec de la cura del minyó. Sort que el Rector de la Parròquia, amb un posat d'home entès i sapientíssim en totes les matèries, fallà, donant la troballa a una pobra dona sense fills, el marit de la qual conrava la terra d'uns senyors de la ciutat pròxima.

Joan Rall cresqué enmig d'una humilitat que era un camí vers al pauperisme. Més grandet, el feren anar a l'escola. Ell hauria volgut romandre aclofat damunt els terrossos vermellencs de l'immens espai sense límit. Almenys allà l'horitzó era ample, infinit, sols tallat per la muntanya verdenca, amb un centenar de cases terrosses esgraonades. En Rall tenia cinc anys i ja s'embadalia davant la dolça tranquil·litat pagesa. I amb tot, sentia pujar de ben endins una ràbia contra aquells graons que eren habitatges d'éssers, verdejants amb la maragda de les parres grosses i rústegues.

En Joan Rall es feu gran. Prengué un posat pedant. Es tornà rebel. El veien sovint que portava llibres sota l'aixella. El vicari un dia el cridà i li féu un sermonec. Un altre dia li prengué un llibre dels que portava sota l'aixella, i amb ulls plens d'esbalaïment, digué: –Tens un llibre dolent! Joan Rall feu una rialla, que semblà un udol. Ell no podia creure en llibres dolents. Per ell tots eren bons!

***

Fou un dematí que passà per la casa de n'Antoni, el ferrer i regidor del poble. No tenia per què anar-hi. Emperò hi va anar per saber la seva partida. En aquell moment en Rall semblava molt ufà. Hi havia una rialleta plena d'esperança i simpatia.

Portava una camisa blava i un mocador vermell pel coll. Duia el gec en el braç, com si fos un objecte del qual pogués desfer-se'n molt bé. Era baix, prim, cabells rossos, ulls clars i incoloros. Precisament la incoloritat de sos ulls feia que també semblàs un home incolor, un home sense idees, una ploma o una fulla al vent.

Cal dir, doncs, que era un home paradoxal. Aqueixa mateixa contradicció entre el dedins i el defora fou causa –qui ho dubta!– de la seva anada al ferrer. Ell no tenia amics en el poble. Sols la Julieta havia estat la companyona de sa infantesa. Julieta fou una dolça amiga. Cresqué en la llibertat del camp, sempre humil i bona. Òrfena, no sabia res dels afalacs paternals. Assaborí les amargors de la vida. Emperò ignorà –fins a cert temps– els seus plaers. Ambdós, orfes de fet, trobaren semblants ses vides. Julieta no era molt garrida, tanmateix. Emperò calia fer un nou acceptable. Per afegitó, Julieta tenia els ulls verds. Dona d'ulls verds! Era encara una noia i ja sos ulls tenien un atractiu magnètic. Al pobre home li feia basarda aquella verdor, plena de misteris. Era una basarda que anava vers el ridícul. Qui podia resoldre la interrogació que, perennalment, s'entreveia en la nineta bellugadissa? Mirar-se-la de fit a fit era romandre com esmaperdut. En realitat, no li estaven bé a aquella nota de tants pocs anys uns ulls tan meravellosos. Sovint, en Joan Rall li havia dir, tot fent una rialla:

— Posa't unes ulleres negres, Julieta; posa't unes ulleres negres! Cal que te les posis, Julieta!

Julieta esclafia amb una altra rialla, que vessava salut i fortor de terra. Tenia dues fileres de dents blanques i grossetes, i uns llavis un xic gruixuts i rojos com la sang.

— Està bé. Em posaré ulleres negres per a plaure't, Joanet!

Les coses canviaren. Moltes no eren, o sí ho eren no ho pareixien, les mateixes. Vint anys d'absència, i Joan Rall obirava de bell nou la casa petita del ferrer. Mes, pels voltants, hi mancava la figura gràcil de na Julieta, la petita criada de la dona qui, sovint, aidava a son marit a aguantar el ferro ardent a l'enclusa. Què hauria estat de la noia...? Abans d'ell partir, també Julieta havia pres el vol. La ciutat i els seus ulls tenien un poder magnètic. Les dues forces havien de completar-se per assolir el gran imperi del menyspreu i de la follia. Julieta fou la dona escollida. No era molt bella, que diguem, mes sos ulls feien miracles. Feren el miracle de perdre-la, d'enfonsar-la en l'abisme de la inconsciència i de la frivolitat. La mateixa frivolitat l'enlairà per damunt totes les coses i feu d'ella una deessa, potent i

majestàtica. Fou la síntesi, el fet, l'encarnació d'un món ple de desitjos folls i impurs. En una glopada de fum de son cigarret egipci, hi estava tota l'ànima d'aquella dona! En les espirals capricioses, ses idees. En un ball grotesc, son sentiment. En la moneda lluenta, plena de temptacions, sa més neta realitat.

Amb el cor que li vessava tristor, Joan Rall prengué el camí de la ciutat. Darrere seu quedava el poble amb la gent un xic envellida i amb les coses un xic modernitzades. Damunt la muntanyola creixia una creu de ferro, grossa i feixuga; sos braços llambregaven serenament als raigs de sol, omplint els indrets pròxims de fulgors estranyes. El campanar de l'església havia crescut tres metres més. Volien fer-lo gòtic, i havia eixit com l'acabament d'una tortada gegantesca. No molt enfora, sorgia un edifici amb pretensions de teatre. A la masia de sa infantesa hi havia un quadrilàter verdenc destinat a camp de futbol.

Joan Rall obrirà els terrossos vermellencs de l'immens espai sense límits! Una serp llarga i ampla anava vers la ciutat. Semblava no acabar mai. Era el camí polsós, enlluernador, de la companyona d'abans, la boja Julieta.

M. M. SERRA PASTOR.
(7 de desembre de 1928)

La dispesera – F. M. Dostoievski

Si ens demanassin un llibre intens afegiríem sense dubtar «La Dispesera» d'en Dostoievski. L'hem llegit tres vegades, potser quatre, i encara n'estam seguríssims de llegir-lo unes quantes més.

Tant us ha plagut aquest llibre? Sí, ens ha agradat. Potser no agradi a tothom. No és la millor obra novel·lística; no és una novel·la extensa. És una narració gairebé curta, saturada de turment, on l'amor trist, descoratjar, sense la lluïssor d'una diada de sol; un amor que viu sota un cel de núvols feréstecs de tempesta.

L'anomenariem una narració psicològica. Escau bé aquest qualificatiu a l'estudi de la mena d'esser del protagonista, home reclòs dins la cel·la ombrívola. Ordinov és l'home tranquil; l'home allunyat dels homes. Sembla que viu fora de la gran ciutat –Sant Petersburg– i de l'aldarull de les gents atrafegades.

A l'entorn d'Ordinov, estafolari –en plena joventut encara no s'ha adonat del viure de la disbauxa– s'hi nodreixen les planes de «La Dispesera» sadollades de turment, produït per un amor que té un xic de platònic.

L'Ordinov ens apar confós a causa de llur intensitat. Sovint llurs enraonaments són el d'un home esclau de la follia, i més esclau encara d'una mena d'estimació vers una bellesa femenina, subjugada a un poder magnètic.

En les novel·les d'en Fedor M. Dostoievski els tipus rars abunden. Són generalment uns tipus sotragats per un fet senzill al parèixer, conduïts a un món que té quelcom d'infern. Traslals. Misèria. Sofriment. Ordinov és ni més ni menys que un personatge dostoievskià. L'èsser esdevingut a unes «sensacions noves, gairebé desconegudes». Llavors eixí la fatalitat qui li rossegà la joventut com una metzina lenta, deliciosa, torbant-li la son, mil vegades pitjor que aquella passió científica que el feia romandre solitari, no pensant jamai que existís una altra vida sorollosa, agitada, canviant, atraient, i sempre, tard o d'hora, inevitable. La ciència en mans de segons qui és un capital –ens diu en Dostoievski–. En el cas del nostre home, la passió científica era una arma girada contra ell mateix. Ell no se n'adonava, servent d'un treball que no donava lloc a altres quefers.

Pel sol fet de canvi de dispesa la inconsciència exterior d'Ordinov es difuminà dins la torrentada de gent cosmopolita, dins la «multitud i la vida del carrer, el soroll, el moviment i les novetats de les coses». Perquè Ordinov era un home original. Mancades aquelles circumstàncies llur vida sencera s'hauria passat dins el diu de la cel·la, ombrívola i pudent, on els llibres ocupaven la mitat del lloc. Més que desitjos de saber el que l'havia empès als estudis era una mena d'«atracció inconscient» a la qual fins aleshores s'hi havia lliurat.

L'aparença tranquil·la, pacífica, un dia havia d'arribar en què havia d'ésser desfeta.

***

Fou una tarda autumnal. «Freda i fosca». A l'església d'un barri dels afores. Cap al tard. Sota la lluïssor d'una icona daurada –on flamejaven els darrers raigs de sol– Ordinov veié una dona que podia tenir una vintena d'anys, meravellosament bonica, amb una pellissa curta, blava, folrada d'una pell rara, i en el cap un xal de seda blanca nuat sobre el mentó. La dona meravellosament bonica camina amb la vista baixa i una gravetat penserosa que emanava de tota la seva persona es «marcava netament, contritament, sobre de línies fines, dolces, juvenívoles».

Caterina no és femella formosa de bellesa cruel que té captius els éssers a un imperi capriciós. És la dona senzillament bella, de línies dolces i delicades, modesta i burgesa, emperò que, malgrat els seus ulls clars i blaus, s'hi endivina un passat de dubtes i de misteris.

Va néixer l'amor. Fou un sentiment sobtat i quasi respectiu. Féu bategar els dos cors a l'uníson. Tan enfora estaven abans un de l'altre, que mai, de no esdevenir aquella circumstància, s'haguessin encontres.

Naturalment a l'amor per ésser vertader hi havia d'haver un obstacle. Un poder cruel i invencible.

***

Murin semblava el pare de la dona. Era vell, «alt, dret i ben conservat, però molt prim i d'una pal·lidesa malaltissa. Pel seu exterior s'hauria dit que era un comerciant d'una província llunyana. Portava, tirat sobre l'espatlla, un llarg caftà negre folrat de pell, evidentment de les festes, sota del qual apareixia un altre vestit llarguíssim acuradament cordat de dalt a baix. Duia una bufanda d'un vermell viu posada deixadament al voltant del coll. Duia un casquet de pells a la mà. Una llarga i fina barba grisa li queia sobre el pit, i, sota les celles espesses, li brillava una mirada febrosa, altívola i profunda».

De sobte hi entreveim en la descripció d'aquest personatge, sota aquelles celles espesses, l'immens d'un caràcter sever. Es una mena de Rasputin en petit, un home de llegendes tristes, dominador, capritxós, aureolat per la boira d'unes suposicions extravagants.

***

«La Dispesera» d'en Fedor Mikkailovitch Dostoievski respon perfectament a l'admirable novel·la russa. (Ordinov té semblances amb Raskolnikov de «Crim i Càstig»). Es mou dins la mateixa intensitat de nervis (el protagonista fou aclaparat per les circumstàncies, per l'ambient i per la mena d'esser d'ell mateix. Fermat per les anelles del turment que l'arrossegaven per un camí gris de tragèdia).

Tanmateix ningú és culpable de la gran dissort. Sols la fatalitat que prest o tard s'ha d'esdevenir, és la causa del patiment d'Ordinov, de Caterina i fins i tot del vell Murin.

És un «plat fort», com ho és la «Sonata a Kreutzer», la novel·la d'en Lleó Tolstoi –pàgines horribles, hom ha dit– com ho són, també, «L'Oceà» de L. Andreiev i «Malva» de M. Gorki.

Nosaltres veim en «La Dispesera» una imatge breu d'aquella Rússia gelada, prou interessant, d'on surt una varietat d'idees contradictòries, i alguna, de bon de veres, admirable.

M. M. SERRA PASTOR.
(22 de desembre de 1929)

Mallorca en l'Argentina

Un buen amigo ha puesto en mis manos dos números de «El Balear» para que glosara algo sobre la Exposición Mallorquina. Un poco retratada parecerá esta crónica. Sin embargo, de la Exposición hablé ya en uno de mis anteriores artículos, en el cual mi adhesión fue espontánea y ferviente. ¿Qué me queda, pues, para decir, ahora, de aquel hecho simpático? De faltarme estos números de «El Balear», que hojeo con emoción y deleite, y de ignorar las manifestaciones de una de los «misioneros» a Dethorey, nada o muy poco sabría del resultado.

Juan Alomar ha regresado satisfecho. Lleva en su rostro los trazos de una alegría producida por el deber cumplido. A pesar de los escollos seguros supo esquivarlos o pasar por encima de ellos. Sin duda, la imposibilidad de que su otro compañero de armas –el otro misionero, M. Angel Colomar– pudiera marchar con él, produjo en su ánimo cierto desencanto. Mas, Alomar, optimista, marchó adelante, hacia el triunfo.

***

Ahora que todos –los apáticos y los interesados– han constatado el éxito, justo es que rindamos nuestro humilde homenaje a los «misioneros». A los dos indistintamente. Al que marchó recio, fuerte, y al que tuvo que quedar con pena.

Ya dije que esta cruzada artística estaba llena de sentimentalidad y era hondamente mallorquina. Por eso mismo sentí una simpatía verdadera hacia los organizadores. Ella ya por sí evidenciaba mi fe y mi entusiasmo. Dijo Nietzsche que toda innovación de la inteligencia debe ser acogida y adoptada. Con más razón esta idea inteligentísima de Mallorca. Sin embargo, no fue así. A la labor y a la fe de aquellos tenaces, al optimismo de Juan Alomar, correspondieron la frialdad y la apatía del ambiente. Esto no debió sorprenderles.

Ya apuntaba que la realización de una idea nacida de un sentimiento artístico exigía una caudal de buena voluntad. La tenacidad, la voluntad, la fe, no han faltado en el alma de estos soñadores de temperamento. Sin estas tres cualidades unidas a otras tantas, hubieran caído a los primeros pasos. Hubieran fracasado al primer tanteo.

***

Para contrarrestar la frialdad del ambiente –más que nada artística y espiritual– surgió acariciadora la acogida entusiasta que los baleáricos-argentinos dispensaron a nuestro misionero.

Yo no he dudado nunca de los valores artísticos e intelectuales de Argentina, a los cuales casi puedo decir que he comprobado personalmente. A la valía únese la amabilidad y el interés para todo aquello que parezca al margen del cauce y venga de fuera. En estas manifestaciones, como en otras muchas, marcha a la cabeza de las repúblicas hispanoamericanas. Posee la «élite» de lo bueno, de lo avanzado y de lo moderno. Es algo que llamaré típico del país. No es, pues, sorprendente el interés despertado en la Argentina por la Exposición. De la realidad de aquel hay nuestras patentes, magníficas, en «El Balear», en las críticas de los principales rotativos porteños –«La Prensa», «La Nación», «La Razón», «Crítica», «El Diario Español», «El Argentino»– en las manifestaciones del Dr. Alevar, Presidente de la República, del ministro de Instrucción Pública, de Director del Museo Nacional de Bellas Artes, de Ramiro de Maeztu y de otros muchos y también del traslado de la Exposición que Alomar vióse obligado hacer a La Plata y Rosario de Santa Fe.

***

A trueque de todos los obstáculos –dice el órgano de la Sociedad baleárica– se ha realizado la Exposición, y no fuéramos sinceros, si no reconociéramos que han sido los abrojos puestos en el camino del éxito los que más han contribuido a éste. Hay en esta afirmación una verdad magnífica y halagadora; un hecho consumado con toda felicidad; un camino para otras manifestaciones del mismo estilo.

El alcance y la importancia de la Exposición son hoy evidentes. Los frutos, óptimos. Ha sido un paso formidable, un vuelo raudo, hacia un horizonte de realidades. Y no se crea que digo esto llevado por la simpatía. Quien hojee estos dos números de «El Balear» que tengo abiertos ante mí, verá cómo esta glosa no es una glosa disparatada. Muy humilde homenaje es, pues, justificado, aunque sólo fuera por el trabajo que una tal empresa lleva en sí.

Fue una obra pletórica de sensibilidad cuyo recuerdo quedará en todas las mentes que se hayan percatado de lo que representó, de lo que fue la Misión de Arte en la Argentina. Este hecho, hasta hoy puédesele llamar único. Que años más adelante no se le pueda nombrar así. Que se haga en buena hora «la revolución en los espíritus». Marchas hacia adelante es ya una virtud.

M. M. SERRA PASTOR.
(29 de diciembre de 1928)

ASPECTES

El VII centenari

Que poc goig ens causen als qui estimam Mallorca de veres, les festes amb les quals es commemora la conquesta de Mallorca! Quina fredor, quina buidor i quin gel hi ha en tots els actes duts a terme a Ciutat! A cent llegües es veu la falta de calor del poble. Festes d'aquesta mena haurien d'esser assaonades de l'esperit del poble. Treballades per la millor coneixença dels fets.

No li val la fastuositat, no l'ampul·lositat, ni la riquesa de certs parlaments, ni les festes de pantomima, aureolades amb prestigis personals. De res li val, i, menys encara, mancant-li el que deim fervor, cor, entusiasme espontani.

Voldríem –ja sabem que és molt voler– que hi hagués una mica més d'ànima. Que es despullàs –al menys un xic– de la vesta embafadora que ha enrevoltat, fins ara, els actes commemoratius, tenint i tot en compte les diverses circumstàncies per les quals ha tengut que passar la commemoració.

Hem de pensar que molt poc s'ha fet per a donar als actes un caire més en consonància amb l'ambient popular. Malgrat el que volíem, cal que sentiguem la festa dins els nostres cors mil vegades millor dels qui la poden sentir asseguts en seients envellutats. Cal que la sentiguem i la commemorem sense fastuositat, sense ampul·lositat, sense l'etiqueta d'una oficialitat poc espontània, que en realitat no ens diu res, malgrat les frases sonores dels parlaments.

La manca de sentiments real és una de les coses que més s'ha fet notar en els actes commemoratius. Donada la importància de la gesta meravellosa havia que commemorar-la en son centenari d'una manera que parlàs més directament als cors dels homes; tanmateix es passen els dies, se celebren les festes, i la major part dels mallorquins no se n'adonen de res. Tot es du a terme amb fredor, amb un gel, amb una buidor que dona recança. L'afecte, malgrat tot, no pot ésser més pobre. Sembla més una ficció que la commemoració d'un fet que omplí de glòria la nostra història i, tanmateix, forçament popular.

Nicaragua

Una de les darreres noves del Nou Continent és la presa de possessió d'en Josep M. Moncada del càrrec de president de Nicaragua, la petita república de Centreamèrica. Hom l'anomena liberal. Aquest qualificatiu emprat per de prompte amb falsedat i hipocresia queda desfet, sols pensant amb l'ajuda que li portaren els Estats Units. Una vegada més han demostrar els «iankis» la seva gran estima per aquella frase celebèrrima de Manroe i llur manera de posar-la en pràctica. Essent així, doncs, el triomf del nou president nicaragüenc és seguit als mitjans il·lícits dels Estats Units.

Així –i prou bé– ho han demostrar les paraules d'En J. M. Moncada, fent l'elogi d'aquella nació.

Les eleccions en que el Sr. Moncada fou proclamat, fores presidides pel comandant nord-americà, general Mac Coy, controlades per delegats militars en totes les localitats i sota l'amenaça de les baionetes lluentes de la infanteria de Marina dels Estats Units.

No hi havia dubtes en l'anomenament d'un cap d'Estat, no comptant amb la vera voluntat del poble, subjectes a unes urnes arbitràries, guardades per un país estranger.

La sensibilitat d'una nació independent, amb lleis i constitució pròpies, no pot permetre lluir infracció. Malgrat la gentada que presencià el pas del president electe, malgrat les ovacions d'entusiasme, i malgrat els crits de joia en que Hoover –el successor de Coolidge– fou saludat en llur recent viatge, hi ha una consciència real, vertadera, que no és sotmet al joc, poc liberal, poc democràtic del país del Nord. Ells no oblidaran el deure cívica, la decència nacional que porten dintre, i seran en tot temps rebels, mentre una mà estranya manegi els afers de la nació.

Per això d'ells és la simpatia liberal d'arreu del món. Alerta a les variacions, aquesta simpatia democràtica, mira el triomf de Sandino com a cosa pròpia. Segueix el desenrotllament de les joves repúbliques de Sud-amèrica. Hom espera un fet que dugui una solució i el respecte al dèbil. No és amb negatives ni amb evasions com es pot fer respectar la petita Nicaragua, sotmesa a un poder cruel fermada per el deixoniment en massa de llur consciència nacional.

La nostra revista

Fa més d'un any, davant el vell estol de les revistes catalanes que sorgien arreu de Catalunya, sentírem a faltar una publicació que fos el portaveu del nostre pensar, camp obert a les nostres expansions literàries i científiques. Avui, cal fer constar la nostra satisfacció, doncs vàrem rebre el número corresponent al desembre de la revista «La Nostra Terra».

Ja és qualche cosa un any sencer de vida, impregnat del sentiment de la terra nostrada, barrejat de fresques i novelles creacions, atent a tot, prompte a la defensa, com, si cal, al blasme. Tenim complert el desig, desig de bon mallorquí, complert dignament, com tal vegada mai ho haguéssim esperat.

El camí seguit per la Revista concorda amb la nostra manera de pensar. Malgrat el nom que retola la seva coberta, llurs planes són obertes a les múltiples variacions; cal que la via traçada no sia encongida, ans bé més ampla, naturalment baix un intel·ligent i just criteri.

Nosaltres estimam a «La Nostra Terra» per diversos motius: un d'ells per llur naixença deguda a l'entusiasme d'uns amics lleials a la pàtria; un altre per l'òrbita, magnífica via de llum i d'amor, a la qual s'atessa admirablement.

El que es proposava la Revista ara farà un any, fou, per de prompte, complert: coordinar els esforços dispersos, passar revista a l'activitat literària, artística i científica d'aquí o de fora d'aquí, encoratjar-nos mútuament, aportar la nostra cooperació a l'edifici de la nostra cultura. Es un bell programa, digne d'estimar, fins i tot per aquells d'esperit refinat fins a l'exageració.

A l'any de la sortida, aquell dubte nat davant el fracàs i la pèrdua de les revistes aparegudes, ha quedat desfet. Una nova saba robusta enforteix les planes que periòdicament venen a posar-se amoroses a les nostres mans. Ja us podeu figurar el goig en que les rebem. Somniàvem, deu fer uns setze mesos, amb una revista escrita amb llengua nostrada i heus ací el somni, el desig que exposarem a L'«Agre de la Terra», esdevingui realitat.

No hem pogut amagar el sentiment joiós que ens causa aquest any de vida.

Iugoslàvia

Una altra dictadura dins el camp europeu. Ara toca a Iugoslàvia, la nació del sud del desaparegut imper austríac. Nascuda, com tantes altres, de la gran guerra, no fa gaire que celebrà el desè aniversari de la seva fundació. El caprici –les conveniències, potser– ajuntaren tres pobles diferents, cada u amb costums, idees i llengua pròpies. Fins avui, unir sota una mateixa llei serbis, croates i eslovens, ha resultat temps perdut. L'oposició que els croates han fet als serbis, sols es pot efectuar quan és sustentada per un ver sentiment patri.

És clar que els polítics no anaven camí de solució del greu problema. El fet és, no més ni menys, que una valentia pedant del rei Alexandre, que suprimí la Constitució, dissolgué l'Sarptxina i formà un nou govern extraparlamentari. El que feu el rei ja està vist: de rei constitucional esdevé en dictador. El seu manifest dirigit als trets pobles és, sens dubte, un manifest de circumstància, malgrat la bona fe en que haja pogut esser escrit.

Les aspiracions dels eslovens i dels croates són justes. No eixiren al viure per estar subjectes i centralitzats a un poble que en res embla superior a ells. Alexandre amb el cop d'Estat sembla donar la raó als croates, els quals en els polítics serbis trobaven els principals obstacles per la realització de llurs ideals.

Existeix el perill –hom ha dit– que les coses s'orientin a Iugoslàvia per un camí d'absolutisme permanent. D'esser així, tots hi haurien perdut, serbis, croates i eslovens, i Alexandre no seria ja un medi de solució vers un camí de règim federatiu i liberal, sinó que esdevendria en mà ferrenya i dèspota que intentaria ofegar unes justes aspiracions.

No són prou visible les intencions de nou dictador. Això va pensar amb malfiança. S'explica que a l'alegria i al goig per la venguda de la dictadura, haja esdevingut un cert malestar i que hom vegi en el cap d'Estat més que els mitjans per una Constituent que consagri un règim liberal, un poder suprem amb totes les característiques d'una dictadura militar o d'un absolutisme reial.

El pas està donat. Fou un gest que, per qui pertany no sembla dels temps actuals. De rei dictador no en coneixem d'altre. Es coneguda la finalitat del gest. La dictadura, liberalment no opt esser acceptada si no és per un just remei equànime que faci que cada poble que compon la trinitat Iugoslàvia sia respectat i llurs aspiracions satisfetes.

J. BONA-VENTURA.
(19 de gener de 1929)

Notes bibliogràfiques

Llorenç Riber i Campins per Guillem Colom

Sols un poeta de la mena de Guillem Colom podia teixir un parlament biogràfic –encara que només sien unes notes breus– d'un dels nostres més alts i indiscutibles valors literaris. Així ho confirma el fascicle suara aparegut a cura de «la Nostra Terra» i estampat a Ciutat a l'obrador de Francesc Soler.

L'homenatge que Guillem Colom acaba de retre a Llorenç Riber és prou merescut. En quant al nostre poble, no hi podia mancar a Campanet al declarar il·lustre el fill poeta, una veu sollerica. Sols pera quest caire ens seria simpatiquíssim el fascicle que l'autor amb endreça amorosa ha transmès al nostre director.

La vida, que diríem espiritual, de Llorenç Riber ha quedat magníficament impresa. Hora era ja que a l'acadèmic de la nostra llengua se li tributàs l'homenatge del poble. Naturalment, a l'homenatge no hi poda mancar la biografia. La llegírem amb plaer prèviament a les planes de la revista, després a l'*Agre de la terra* i ara altra vegada al fascicle acabat d'aparèixer.

El nom Llorenç Riber és ja per sí musical. Música són els seus versos plens de divina unció. Música és la seva prosa, tan bellament traçada a l'estil clàssic dels grecollatins. Colom, escrivint i llegint eixes notes a Campanet no ha fet més que donar el camí per una vertader biografia extensa i assaonada de comentari que prest o tard cal que es faci.

L'autor es va senti emocionat –ens diu ell mateix– quan va rebre l'encàrrec del poble nadiu de Riber. En aquella emoció hi havia «l'amor entranyable del Mestre i la temor inveterada del deixeble». Tanmateix agraït a la vocació literària que anys enrere li despertà «no va saber dir que no». Esclau, doncs, a la gratitud, el deixeble esdevingut en poeta ha teixit les notes gràcils d'un parlament biogràfic. És el desenrotllament d'una vida magnífica, sorgida d'entre la murta i l'arbocera i impregnada d'efluvis de verger. Guillem Colom sembla sentir l'encant d'eixa humil naixença i tot recordant sa pròpia infància, exclama: «Beneïts aquests vergers dins on saltava amb sos companys, collint les flors de la terra i enfilant-se a tot arbre! Aquí degué cobrar l'amor de les aures lliures i les aigües corrents, dels grans boscs sagrats i les ombres perfumades.»

L'esperit infantívol de Llorenç Riber fou, sens dubte, fortament impressionat tot passant en filera pels corredors llòbrecs del monestir de Lluc. A la collida de les flors de la terra i en enfilant-se a tot arbre esdevenia una vesta d'«al·lot blau» i els cants de la *salve* dant la Mare de Déu «colrada del sol de les centúries»- i allà degué ésser –diu Guillem Colom– el primer lloc on Mallorca admirà la veu del petit cantor que en aquella edat seria, com la del jove Mistral, gentil i clara just una veu de donzella. Eixa semblança és fina, justa i encantadora. Té l'elegància i l'atractiu de cosa fresca encara no assaborida. El cant del nin Riber tenia aleshores la melodiosa sonoritat, les gradacions insinuadores de les insuperables recitacions del poeta.

D'aquestes semblances n'hi ha a voler dintre el fascicle de Guillem Colom. A més d'ésser unes valuoses notes biogràfiques tallades per la mà d'un amant de la poesia hi ha les imprescindibles aportacions de la crítica. L'autor no podia ni devia passar per alt els comentaris de «El Sol» quan l'anomena gran català, enamorat de la seva terra i de la llengua de la seva terra. El nom cervantí de «Roque Guinari» constantment així ho ha anat demostrant des de les planes d'aquell important i liberal periòdic madrileny.

Aquestes aportacions crítiques, la idealització de Guillem Colom, fan que el petit volum, ornat amb breus fragments del mateix Riber, sia molt estimable. Pel dia de demà cal que es tengui en compte aquest parlament per les nombrables apreciacions justes, basat en la vida i en el treball d'un home, anys enrere «blauet» de Lluc, i avui alt valor literari nostre. Guillem Colom en pot estar satisfet. L'homenatge de deixeble al Mestre és digna d'ambdós enamorats de la illa de Llum, dels grecollatins i de Mistral.

M. M. SERRA PASTOR.
(26 de gener de 1929)

Estampa de carnaval

Ja n'estava plena del tot. Plena del soroll de la tempesta. De la folia de la música. Dels paperins. De les serpentinaes. Ja li eren insuportables les lluminàries. Li feia oi el propi escolt provocatiu. Li feien oi els escots de les altres.

Un xic de vergonya –resta de la ingènua d'abans– li pujava a la cara. La vermellor de l'empeguement era indesxifrabla. Sobre el rostre de poma pintada hi havia la coloraina postissa.

D'aquella barreja de carn, de llum, de llustrina barata, va sorgir la visió que li omplí el cor de fàstic.

Era una visió rodejada d'escuma xampanyosa. Espectres de postures simiesques. Ganyotes. Homes grotescos que ballaven al rondineig pertorbador dels crits de les histèriques. De les rialles dels borratxos. Dels violins escardats. Dels pianos...

Una llàgrima és va suspendre en sos ulls. El cranc del cansament aficà ben endins la grapa del turment.

Es sentia l'anca dolorida. I recordà el braç, –la cama d'un pop– que li fermava el tall i la se'n duia contra la torrentada.

Tanmateix una altra llàgrima es va suspendre en sos ulls. Unes tires intenses lluien en les galtes. Perles? No. Gotes d'aigua salobre.

Recordà un ulls que la se miraven fit a fit. El descoratjament li feia arrossegar els peus. Un esguard de cobejança no la deixava.

I la visió passà per davant sos ulls tèrbols per la borratxera. I eixí de la foscúria de les idees desbaratades, el poca solta. Portava el frac impecable i la mentida als llavis. De res li valia la careta amb què es tapava el rostre. La mirada era sinistra. Les celles es tocaven posant un límit al front. El nas avançava atrevit. Feia mal pensar. La boca s'obria en rialla d'estultícia i mostrava dues dents corcades.

Tanmateix, aleshores, ella no veia la negror de les dents. De la barreja d'abans, de carn, de llum, de llustrina barata, sortí la dissort.

M. M. SERRA PASTOR.

(9 de febrer de 1929)

ASPECTES

Coses del Feix

Generalment sempre ens sorprenen les coses del Feix. És a dir: no; no ens sorprenen. Hem arribats a estar acostumatats a les noves sensacionals, als fets, als fets i desitjos estrafolaris contra tota corrent.

D'ençà de la venguda del feixisme la premsa italiana és, sens dubte, la que va al cap de totes aquelles que es distingeix precisament per la mancança de lògica. I això no us ha de semblar estrany. Avui a Itàlia les coses se succeïxen així. De les diverses idealitats que s'aixopluguen sota la bandera tricolor, els partidaris del Feix en volen fer una sola. Dels diversos pensaments, un sol. De totes les convencions, una. Dels criteris nats dels estudis, un.

Res d'acció independent, ni d'ensenyança lliure, ni de llibertat d'opinió.

Realment és una tasca aquesta que exigeix un treball titànic. Quasi segur, impossible de realitzar. No sembla tasca dels homes. Amollar totes les idees dins una sorgida d'una mateixa estructura no és humanament possible.

Per això, al mateix temps que surt a la llum la teoria de monopoli feixista, neix també inevitable el dubte. Davant l'atreuiment i la grandària de la idea, cal pensar amb el fracàs. Potser si, fessin canviar les aparences. Emperò l'espiritualitat d'una ànima, mantenguda qui sap quants de sacrificis, no sembla propensa a la permutació.

Tanmateix els italians volen passat amb la seva malgrat veure ja el fracàs per endavant. L'ensenyança és un punt que cal combatre i fer-se seu. Cal la conversió dels professors i no la conversió purament externa. El signe lictori al cor moltíssim més que al trau de l'americana. Als professors no els queda més remei que fer veure una cosa que en realitat no senten. I a la campanya de la premsa advocant per la literatura feixista, per l'art feixista, per l'escola i la universitat feixistes, ells contesten amb un gest força ben hipòcrita, un gest de submissió.

La «fascització» del professors –diu un diari romà– cal reconèixer-ho lleialment, no va com cal. No es tracta d'enganxar feixos als traus dels professors. Sovint certes converses inspirades per oportunitats de carrera són més repugnants que certes obstinacions antifeixistes. I un altre: «El problema universitari és un problema espiritual i no cal creure que es resolgui per la imposició o conferint insígnies; això només seria un expedient que facilitaria els passatges de contraban.» És just aquest comentari. L'altre també. Si a aquella pobra gent la posen entre un espadat i un camp lliure, encara que obstaculitzat per una claudicació, és natural que es girin vers al camp, obligant-los a un renunciament fictici.

Tanmateix als propulsors d'aquesta campanya no els plau la comèdia. S'esforçaren en cercar una solució al problema que per a ells té certa gravetat tràgica. De partit es canvia, potser, amb facilitat. D'ànima, d'esperit, canviar no és tan fàcil.

Liberalisme

No dubtem. N'hi ha qui tenen un criteri equivocat del liberalisme. Hom creu que liberalisme és un mitjà per a superposar un estament per sobre els altres. La paraula és prou clara i amb tot hi ha una munió de gent que no la hi veu i de mot en fa un ús indegut.

Una ampla idea del vertader liberalisme ens acaba de dar ara en Rovira-Virgili (no és d'estranyar que esmentem sovint el gran periodista i escriptor català. És dels nostres preferits). L'horitzó del vertader liberalisme no ha d'esser limitat per núvols de cap personalisme. Una vera amplitud dins les múltiples idees amb tot el respecte que cada una d'elles és mereixedora.

Cal fer notar que hi ha certs «liberalismes» que de liberal només en tenen el nom.

Així és com a un home anticlerical no el podem considerar liberal de bon de veres. La befa que hom fa a les institucions religioses ens sembla d'una pobresa d'esperit allunyada dels temps actuals. La befa és de vegades un ganivet de dos talls. Manejar aquest és prou perillós.

Els liberals d'avui no poden fer befa «de determinats sentiments i de determinades persones». Nakens era antiliberal. Però «sostenen el dret de discutir aquestes persones i aquests sentiments.»

Això per a algú no semblarà, precisament, del tot democràtic.

J. BONA-VENTURA.
(16 de febrer de 1929)

Lectures de dona

Potser tenia sobrats motius Aurora Sand –la neta de la gran romàntica– per a declarar que no llegia novel·les. Hom ens demanarà per què. Doncs perquè aquelles no la satisfan. «Si són realistes descriuen quasi sempre una realitat que tots ja ens sabem de memòria; si són idealistes, l'ideal no hi és en elles embolcallat amb el robatge noble de la poesia, sinó vestit d'una manera vulgar i plebea, i jo en sent la repugnància de llur disfressa.» Heus ací la seva cèlebre declaració.

Cal creure que Aurora Sand és una intel·ligent lectora, sinó de novel·les, d'una mena de literatura que satisfaci el seu esperit. Malgrat la franca i la nua enemistat per les novel·les, no és –ni ho podia esser– contrària al llegir, a l'art de llegir.

Aurora Sand és un esperit selecte. No li plauen les novel·les. Hom pensarà si sos gustos estan per damunt elles. «El que principalment m'agrada –ha dit– és la Història i el que em produeix una forta, intensa emoció, és l'Evocació.» Obres d'Evocació; la lectura d'una dona refinada. La neta de l'autora d'*Un hivern a Mallorca* cal que vegi coses que no són hi han estades vistes; dones i homes que gairebé no existeixen. El d'ara ja ho veu i ho sent sense necessitat de paràgrafs treballats i de poemes escrits després d'una suada. Doncs bé, ja sabem quelcom del refinament d'Aurora Sand.

N'hi ha qui creuen que la dona és constant lectora de novel·les. Del poc que sabem podem deduir que la dona és una constant lectora de novel·les rosa. O som partidaris d'aquesta mena de novel·les. D'esser possible –ja sabem que és impossible– desitjaríem almenys una petita Aurora Sand en l'ànima de cada damisel·la. No una intel·lectual, fet i fet. Emperò si una mica de femení entusiasme per les coses de l'esperit i del cervell. Que llur lectura fos quelcom més que eixes novel·les tallades totes sota un mateix patró, amb l'acabament fatal, igual, ineludible del matrimoni.

Tot escrivint aquestes ratlles ens hem recordat el que fa cert temps escrivia en Cristóbal de Castro. La curiositat el feu anar per les llibreries de Madrid. Hi anà per a comprovar una sospita la qual li donava que pensar. En totes les llibreries de Madrid hi trobà més dones que homes. Tanmateix els llibres romanien quietes, immòbils en els prestatges. Les dames no demanaven per ells. Les seves referències eren per als figuris i les revistes elegants. Així fou vist en les grans llibreries de luxe. En les altres llibreries humides i fosques obertes generalment en els carrerons estrets, la comprovació no fou gaire més satisfactòria. Si les del gran món es sentien atretes per la coloraina col·legiala i la modesta burgesa demostraven les seves predileccions per el fulletó macabre o per els manuals de cuina i de música – l'art de fer un bon aguiat i de cantar un vell *couplet*.

No ens ve de nou el resultat poc satisfactori del conegut escriptor madrileny. Si nosaltres ens interessàssim per a conèixer d'una manera certa la mena de llibres que llegeixen les dames i damisel·les de per aquí, el resultat no seria molt més agradable. En eixa contrada potser hi hagi actualment menys manuals de cuina, emperò sovintegen els figurins, les grans revistes de moda i encara més les novel·letes de color rosat. Algú tal vegada ens demani quines obres són que voldríem que fossin menjar espiritual i preferit de la dona. Hi ha molts llibres que corresponen perfectament al nostre dir, emperò tan sols llegir el retol ja les produeix fàstic. Per exemple, no s'interessaran per les novel·les exemplars de Cervantes, ni al menys, per la prosa –jamai la poesia!– del nostre Llorenç Ribera.

Perez de Ayala deia parlant del doctor Marañón que *Els Tres Ensaïes* mereixen estar juntament amb *La Perfecta Casada* a les mans femenines, perquè d'aquests dos llibres en traguessin ensenyances profitoses. Potser us estranyi la barreja de dos llibres tan oposats ideològicament. El que es doni compte de lo que al que sia la jove, la mare del demà, no es pot sorprendre. Ens diran que la dona no és feta per a les lectures un xic elevades de to i menys per aquelles de caire científic.

La d'ara no. La del nostre temps, que coneixem, no. No oblidarem la curiositat de la jove que, en escollir un llibre atreta per títol, havia de conèixer, abans de tot, l'acabament. Si a la plana 200 o 250 o 300, llüia el sol de la felicitat i hi entrava triomfant el casament ineludible, el llibre era estimat i portat a casa seva. Si hi mancava això, si s'hi traspuava el descoratjament i no brillava el raig de llum, altra volta l'obra romanien en el prestatge i una polsina lleugera el cobria de l'oblit. Aquestes lectores damisel·les sovintegen. Per elles llegir una novel·la és talment com passar per davant sos ulls una pel·lícula plena de frivolitat. Llegir-la i oblidar-la és quasi tot u.

Ara bé; nosaltres creim que la culpa no és tota d'elles. Què poden fer si un corrent arcaic, un costum vell, una manera d'esser en tot temps arrelada les porta vers una buidor literària de la qual tots els que ens interessam per la cultura popular ens hem de doldre? «El nostre món espiritual femení –deia l'escriptor madrileny ja esmentat– dorm la catalèpsia del no llegir o sofreix la càrrega de llegir llibres dolents.» Els prejudicis d'uns sentiments estrets i limitats han portada a la dona vers els colors de la blancor i de la rosa, emblemes de la il·lusió o de la castedat, fent-la oblidar el vermell de la tragèdia i el negre de sofriment autèntic.

Un problema del modern feminisme s'hi manté en l'endarreriment cultural de la dona. No n'hi ha prou amb una ensenyança selecte sota un punt de vista circumstancial o religiós. Cal també el coneixement de les arts i de la ciència i dels avenços polítics de la humanitat. Actualment pensar com Lord Byron i Artur Schopenhauer seria ridícul. An aquells homes, aureolats de celebritat, els mancava el sentit vertader de la missió de la dona. Tot llegint-les notes que d'aquest tema escrigueren, ens donen ganes de riure, «La dona –diu el lord anglès– no hi ha que barrejar-la en la societat; deu esser instruïda en la religió, emperò deu ignorar la poesia i la política; no deu llegir altres llibres que els d'anar a missa i els de cuina. Les he vistes a Epiro treballar amb profit adobant els camins. I per què no? No escombren les fulles seques i espargeixen el fenc perquè el sol es sequi? No són lletres?» No cal seguir. N'hi ha prou i tal vegada massa.

En quant al filòsof alemany, és bastant coneguda la seva opinió respecte a la dona i no cal que la transcrivem.

M. M. SERRA PASTOR.
(9 de març de 1929)

ASPECTES

L'hoste novell de la Casa Blanca

Des de fa poc dies se n'ha fet càrrec de la presidència de Nord-amèrica el nou elegit: Hebert Hoover. El nom Coolidge, així que vagin corrent els dies, s'esvaïrà, acabant quasi dins un oblit absolut. L'estela del president cessant deixa molt que desitjar a les democràcies. Damunt els periòdics liberals sovint hem vist blasmes i retrets que se li dirigia per motius diversos. No tothom va aprovar-li la política del tot imperialista que té una cabal significació en els mots: Amèrica per els nord-americans. Mèxic, Nicaragua, Filipines, Puerto Rico, obliguen a recordar fets que deixen entreveure la política poc liberal de Coolidge.

Ara una incògnita sorgeix amb l'entrada del nou hoste a la Casa Blanca. Què farà, com actuarà el president? Hi guanyarà Europa? Hi guanyaran les democràcies? Quins són els seus projectes? No és fàcil contestar, ara per ara, a totes les preguntes. Hebert Hoover no sembla un home vulgar. Ha donat proves de que no ho era. Després d'un Harding i d'un Coolidge, un xic tarambana l'un, obscur i mediocre l'altre, el nou president es presenta amb característiques suficientment personals que en el seu dia foren, de segur, les qui li feren guanyar les eleccions.

Emperò ens convé no deixar-nos dur per les actuacions dignes d'elogi d'abans. Manca saber una vegada al Palau Presidencial com es portarà davant els múltiples afers.

El viatge per l'Amèrica Central i del Sud emprès l'endemà de la seva elecció, malgrat totes les incidències que en ell hi va haver, és un signe que predisposa a pensar que Hebert Hoover es portarà un xic millor amb les nacions hispanoamericanes.

El dubte que hom posa sobre la política a seguir del nou president fa que no mirem amb indiferència la seva entrada. Ens han dit que llur cara predisposa a la simpatia. És un rostre de bones galtes. En general els homes grassos semblen de tot d'una més simpàtics que els prims i nerviosos. Hoover sembla un home satisfet. Amb tot cal no fiar-se de les aparences. Pensem que l'elecció d'Hoover fou feta en contraposició a la significació catòlica, idealista i sentimental de Smit, el seu contrincant, i per tant hi va mancar l'idealisme democràtic que caracteritzava el contrari.

Tanmateix no es fiem molt ni creguem en un canvi radical de la política nord-americana.

Les ambicions del capitalisme de l'oncle Sam de segur seguiran essent les mateixes, i els creuers aniran augmentant en quantitat i qualitat malgrat les traves que poa per la guerra el pacte Kellog.

Xina

El director de l'Oficina Internacional del Treball és prou conegut. El nom Albert Thomàs està ja completament adaptat a les nostres orelles. Setmanes enrere feu s'arribada a la ciutat de Marsella, on, naturalment, va fer llurs declaracions. Albert Thomàs en quedà satisfet del seu viatge per l'Extrem Orient. Va constatar que en aquelles terres llunyanes el grup d'obres que simpatitzaven amb Ginebra va en augment, no tan sols de nombre sinó també d'autoritat.

Les idees que donà de Xina ens semblen interessants. Xina acaba de passar per una d'aquelles lluites que tot d'una trastornen la fesomia d'un poble per a després assegurar-la i normalitzar-la. Pel que fa a Xina –ha dit Albert Thomas– és molt difícil donar una impressió segura, i molt més profetitzar. Crec, tanmateix, que la darrera etapa ha estat franquejada. És cert que el govern central no té encara a la seva disposició tots els mitjans, però tenc la impressió que els europeus no estimen llur valor l'esforç d'unitat realitzat per Kuomitang. Això no vol dir que el poder civil hagi triomfat d'una manera segura sobre el poder militar, però avui la ideologia d'una república unitària consisteix per al govern de Nanquin una força moral indubtable.»

Els qui pensen que a Xina les coses van per mal camí no hi ha dubte que, ara com ara, s'equivoquen. Els afers xinesos no estan del tot bé –seria puerilitat i ignorància assegurar-ho– emperò no pensen malament els qui creuen que van per via de compondre's. Hi pot haver encara rebrots del mal vell, doncs estripar la maura xinesa és obra de temps.

Xina, avui té el seu govern; un govern d'aspiracions àmplies i de desitjos nobles. Segueix endavant la doctrina nacionalista d'aquell qui fou un gran xinès Sun-Yat-Sen. Ningú no podrà negar que eixa doctrina estiga impregnada de sentiments lleials per a la pàtria.

Si hom es sent gelós de la seva terra, quant més no hi podien estar els xinesos que la veien envaïda i cobejada de per tots els vents. Les lluites interiors afavorien la cobejada estrangera que de mica en mica anava apoderant-se del país.

Semblava que tothom tenia el dret de posar-hi el peu i enfonsar-lo en la terra de l'altri. Calia una unió. Una vegada aconseguida la victòria de la revolució nacionalista xinesa, fou un fet, i als enemics de dedins i de fora no els quedà més remei que subjugar-se al triomf.

L'heroi s'ha casat

L'heroi! Qui és l'heroi? L'heroi és Lindbergh. No és la primera vegada que el nom de l'intrèpid nord-americà apareix en les columnes del nostre periòdic. Hi ha una simpatia per aquest home que un temps –el moment èpic del vot transoceànic– va atreure al seu entorn totes les mirades.

Emperò l'intrèpid de l'aire fou subjugat per la dona. És natural i lògic. L'heroi és casat. La senyoreta Morron en deu estar satisfeta d'un marit tan universal i al mateix temps tan ideal.

Lindbergh realment no és un príncep de llegenda. És un heroi autèntic amb tota la destresa i la sang freda que cal per no ésser homes com els altres. Emperò ara hom té un dubte. Hi vendrà a bé la ja senyora Lindbergh a una constant inquietud, a un no viure, tal com correspon a la muller d'un aviador arriscat? Les senyorettes idealistes, les que per manca d'un príncep de llegenda desitgen un home de pèl, hauran d'envejar a la dona sortada. Les damisel·les de la burgesia, les amigues de la llar tranquil·la, n'haurien encara d'estar satisfetes de no ésser elles les elegides. La senyora Lindbergh no sabem a quina de les dues bandes està decantada. De totes maneres la quasi desgràcia vertiginosa que en son viatge de promesos sobtadament es presentà, potser hagi influït a l'ànima femenina, i qui sap si del Lindbergh inquiet en sortirà un altre burgès i vulgar? Déu ho vulgui!

Els Rotaris

El catolicisme no veia amb bons ulls aquesta massa neutra que anava formant-se i creixent, basada damunt la germanor, la fraternitat, la bona avinença entre els homes de negoci. La finalitat del rotarisme, al primer cop d'ull no sembla dolenta. La fraternitat hom la cerca per onsevulla; modernament sense donar gaire importància a la diversitat de creences, de professions, de races.

Tanmateix l'Admonició vengué de Roma. Les causes ens l'expliquen dient que sota el nom de rotari s'hi amaguen tots els pèls i senyals d'un vers maçó.

Les nostres coneixences del rotarisme no són molt profundes. Per tant, fa mal indicar el que hi hagi de cert en l'acusació. Emperò sabem que dintre els Rotaris hi havia membres que eren sacerdots catòlics i alguns d'ells entusiastes acèrrims. D'aquests n'era un clergue de l'Amèrica del Sud, el quan no fa molt, en un article, en va fer una apologia entusiasta. Avui, davant la condemna papal, al pobre sacerdot no li quedarà més remei que fer reculada i desdir-se i donar-se de baixa de l'associació universal.

El periodista

Si ens demanassin un periodista d'aquella mateixa classe que l'altre dia ens presentava en Rovira i Virgili en un article reproduït a l'«Agre de la Terra», no dubtaríem gens en oferir-se un, i per cert no molt enfora, a casa nostra mateix.

En les nostres anades a la Redacció sovint el veim atrafegat per diversitat d'afers. Escriu, dona ordres, posa al visitant la seva atenció, tot enmig de les converses. És un cas de temperament dinàmic que sap treure temps per tot. Al treball «nerviós, inquiet, febrós» de periodista, hi uneix altres treballs que encara donen més varietat a la seva figura.

Els companys –perquè també el coneixen tant com nosaltres– hauran ja endevinat a qui ens referim. Quasi no ens atrevim a marcar el seu nom tement ferir la seva modèstia. Emperò l'amic Miquel Marquès sap que nosaltres no ens deixam dur per certes coses rutinàries; no ens aturen les conveniències ni la norma del silenci imposat a una posició per estranya que sembli.

L'elogi que feim d'en Miquel Marquès, redactor en cap del «Sóller», feia temps que el portàvem dintre. Sovint temptava la ploma. No eixia a fora per diverses causes que ara mateix hem intentat anotar. Tanmateix, Rovira i Virgili ens acaba d'oferir una bella avinentesa. De l'article àgil de l'escriptor català en podem treure un esbós per aplicar al nostre amic. En Miquel Marquès «escriu de pressa perquè sempre hi ha un o altre que l'envesteix.» Sempre en té una per a dir. Sempre té matèria, per a un editorial, un article o una simple gasetilla. Sembla que a les dificultats per escriure no existeixen per a ell, malgrat l'escassetat actual de temes. Tot fullejant aquest benvolgut setmanari hi torbam gran quantitat de pseudònims que ell amb el treball ha sabut popularitzar. Quantes vegades davant una plana sense acabar no li hem vist agafar la ploma per escriure ratlles i més ratlles fins completar-la!

El camí de l'estimat company és idèntic al del seu pare. La carrera de periodisme és d'horitzons sense límits. Els guanys materials, generalment no són gaires. Això fa que el bon periodista sia sacerdot i apòstol de la veritat i del progrés.

Ens sembla que és prou merescut aquest senzill homenatge nostra a l'amic Miquel Marquès, periodista extret de bona fusta, actiu i emprenedor.

J. BONA-VENTURA.
Sóller 21 març
(23 de març de 1929)

Teodor Aubanel

El 26 del passat març féu cent anys que nasqué a la història Avinyó un dels més il·lustres poetes provençals, el felibre Teodor Arubanel, artista de la mateixa coll de Mistral i Romanill.

Sabem ja que Aubanel no té aquella gran popularitat que envolta a Mistral. Aquest poeta prengué més volada, traspassat els límits de llur pròpia pàtria. Teodor Aubanel és més humil en popularitat, essent i to sa obra i sa vida prou interessants, i una de les primeres figures com a dramaturg i poeta de la moderna literatura provençal. Jaume Aleu, referint-se a l'obra poètica d'Aubanel diu que encara que no tengui la vastitud ni l'altitud de l'obra de l'autor de *Mireia* és superior a ell en íntima delicadesa i espontaneïtat. «Com a líric, el poeta d'Avinyó és superior al poeta de Provença».

El destí de Teodor Aubanel no semblava ésser el de la poesia. El pare l'havia destinat per a succeir-lo en el maneig de la impremta. Una vegada acabats els estudis clàssics, Aubanel molt bé demostrà que les seves aficions eren unes altres. La vocació vertadera li mancava per aquell negoci per acreditat i vell que fos l'establiment. Al brogit de la maquinària va preferir la dolça amistat de Pau Giera, de Romanill i de Mistral.

Prest l'amor havia d'aparèixer en la vida d'Aubanel. I quina amor, Déu meu! Sovint solia anar a Font Segunya, on Pau Giera tenia una casa de camp. Un dia en aquella encortada veié guaitar a una finestra una noia bella i atractiva vestida de color carmí. Tenia els cabells bruns i la carn colrada pel sol. Nomia Zani. El poeta era enamoratís i apassionat. Estava prompte per a amar.

Zani fou la guspira que encengué aquell foc ràpid. El poeta poetitzà a la noia i en una de llurs composicions amb intel·ligent lirisme l'anomenà: «magrana entreoberta». La figura plena de decisió i entusiasme no podria ésser més garrida. Magrana entreoberta!

A aquella estimació el poeta la titulà «amistat amorosa». Tres anys va córrer darrera aquella bellesa, un xic rústega. Emperò aquell temperament jove i sadoll de passió per força no podia conformar-se amb una noia, la qual, malgrat l'amor experimentat vers Aubanel, sentia en llur interior ratxes de vocació religiosa. La vocació pogué més que els sentiments amorosos? El cert és que Zani, vers l'any 1854, en un renunciament de tot lo mundanal, va professar com a germana de la Caritat. No hi ha que dubtar que la resolució de Zani fou un cop fortíssim per al nostre poeta provençal. El comiat que tengué lloc entre Zani i Aubanel fou tot lo trista i sentimental que podia ésser. Aubanel vengué precisament de Roma per aquest fet dolorós. L'amat quedà per a sempre dins l'ànima de l'amada. Tant fou així que la germana de la Caritat ja mai va poder aconseguir la tranquil·litat d'esperit, ni tant sols la dolça quietud que pensava trobar en el claustre benèfic. Arnà errant d'una banda a l'altra, sense que la cura dels malalts la pogués distreure. La mort de la monge Zani s'escaigué un any després de la de Teodor Aubanel.

Emperò Aubanel era molt estrany en matèria d'amor. Posseïa la passió del tímid. L'amor de Zani, essent i tot el primer, no podia omplir d'una manera eterna i segura totes les idees i tots els sentiments d'aquella vida tan plena de desitjos. No fou gaire llarg el temps que Aubanel passà sense casar-se. La dona escollida fou Josefina Mazen, d'esplèndides formes estructurals. L'esplèndidesa de la seva muller novament el captivà, tant, que no pogué estar sense dedicar-li el primer llibre d'amor, on s'hi llegia aquesta mena de declaració apoteòsica: «T'estimo com mai no he estimat. Ja només t'estimo a tu en el món.» Està vist que, aleshores, ja Zani hi tenia poc que fer en el cor, de bell nou encès, del poeta.

Al misticisme del primer amor hi succeïa una altra en tota la plenitud de la forma. La bellesa estructural de la muller, inspirà a Teodor Aubanel «La Venus d'Arlès», poema sensual i eròtic, i a aquest seguiren altres composicions, les quals també filtraven una sensualitat atrevida.

Això donà motiu a que els amics mostrassen llur disconformitat. Hi va haver, així mateix, un gran escàndol, naturalment exagerat si se compara la cruïlla eròtica i sensual d'Aubanel amb la d'altres escriptors poetes antics i moderns. A la bona gent pagesa no era fàcil fer-li entendre tot el que passava per dins l'ànima del poeta. No hi veien més que un fet contradictori. Teodor Aubanel passava per ésser un home tranquil, profundament catòlic, amic del cant litúrgic, de la missa i de la processó. Per la pagesia ingènua, inclús per l'intel·lectualisme provençal, el paganisme dels poemes d'Aubanel era una de les majors injúries que es pogués cometre contra els sentiments religiosos.

Heus ací perquè els exemplars on estava inclosa «La Venus d'Arlès» no foren posats a la venda i sols en feren un tiratge de 300. Heus ací perquè es feu contra ell una propanada fortíssima. Heus ací perquè fou denunciat a l'arquebisbe i perquè intentaren retirar-li el títol d'impressor de Sa Santetat. Zani, l'amada d'un temps ja passat, en fou assabentada, i podent més l'amor arrelada que les regles monàstiques li escrigué poc més o menys, aquests ratlles: «Assolíreu els llores de la glòria abans de dedicar-vos als cants pagans. Abandonau aquest art dolent. Polsau la lira amb concordança amb la nostra pobra humanitat, amb el diví Mestre. En nom d'Aquest deturau-vos. És un acte que vos podeu fer. No us manca heroisme. Tenc conegut el vostre cor.»

Jaume Aleu, qui ens ha fet conèixer aquests esdeveniments –que desconeixem– de la vida del poeta provençal, escriu: «Tanmateix Aubanel no era un llibertí. Al contrari: era un home tímid. Totes les seves audàcies amoroses eren purament verbals. Ell mateix ho explica en alguns dels seus versos. Sentia amb vehemència els desigs de la carn. Però s'atenia a la vida de casat. Desitjava amb ardència l'amor furtiu i era incapaç de copsar-lo materialment.» «Som capaç –deia el poeta– de tots els vicis emperò una força interior m'obliga a practicar totes les virtuts.»

Així fou Teodor Aubanel; un home d'aparences contradictòries senyalades especialment per la lluita de l'esperit i de la sang «que portava a dintre» una lluita que esclatava en llampecs de pobre, segons la pròpia expressió del gran Frederic Mistral.

J. BONA-VENTURA.
(13 d'abril de 1929)

Festa Major

Hi ha una dita popular que fa menció als tres dijous de gran festa del catolicisme. Ni el Dijous Sant, ni l'Ascensió del Senyor tenen la magnitud de la diada del Corpus. En aquest dia es commemora el fet esdevingut en Dijous Sant, més ara, naturalment, està exempt de la tristor de Setmana Santa i sembla que la festa esdevingui per obra de l'esclat de l'estiu en un dia de joia immensa.

Festa del Corpus és festa endomassada. Els cors la desitgen. En ella, els capets de las dones amb més o menys pretensions elegants, hi han pensat més de tres o de quatre vegades. Quants maldecaps i quants d'insomnis! Quantes vetlles enutjoses haurà portat el gran dia a les dametes desitjoses de lluir. Hi hem vist en les vestes brillants i atraients més de dos desitjos perfectament complerts i tants d'altres d'insatisfets.

Encara hi ha en els ulls somniadors de l'adolescent la brillantor d'una llàgrima extreta per la punida del vestit mal acabat per culpa de la insuficiència de la modista.

No cal, emperò, barrejar la banalitat amb la gran diada i menys quan tot sembla florir en un esclat de llum, de flors i d'elegància. Cap de les grans festes litúrgiques es transparenta dins l'ànima a l'abast del catolicisme per a commemorar el fet sublim del Redemptor dels homes. La pompa litúrgica, l'exhibició de la riquesa ornamental, posen un segell de mundanalitat característica i quasi diríem clàssica.

La festa no pot guardar-se dins els límits que marquen les naus espaioses de les catedrals superbes, ni dins els altres més limitades i més humils de les esglésies parroquials. Per això ixen a fora els cants i els repics de les campanes. L'adhesió creient és entusiasta al Misteri Eucarístic. La intimitat no es ve (sic) de cap manera a la festa del Corpus. La processó es una manifestació de molta serietat i aparença. Per sobre la murta espargida s'hi posa la petjada ferma del portador de la flamaradeta de la fe. Potser que no tots sien sincers. Potser que sota les vestes endiumenjades i els distintius divisoris hi haja algun coret amagat de poca fe. Potser que a l'assistent per creença s'hi barregi l'assistent per conveniència. Emperò, tanmateix el dia és gran, esplèndid, imponent, i Déu els perdona a tots, els embolcalla a tots: a pobres i a rics, a sincers i a hipòcrites.

Rumoreig de seda blanca, rosa, celeste, florejada. Remoreig de l'obrir i tancar dels ventalls incansables. Remoreig d'oracions dites a mitja veu i música litúrgica dels cants dels himnes eucarístics. La llum enlluerna. La riquesa de les joies de les ones elegants, s'ajupen baix l'ombra de protectora de l'estendard. Pompositat religiosa i pompositat frívola del món. La dona llueix gairebé no per a satisfer el Déu dels Exèrcits. La festa sembla un motiu per a poder fruir amb tota l'atracció la interessant, amb barreja de luxúria, gràcia elegant i única de la dona.

Seria inútil voler sobre el nombre dels èxits assolits per les damisel·les en la diada del Corpus. Per a moltes fou, i per a tantes altres serà, el dia de les il·lusions satisfetes, el dia en què l'aimant, generalment jovencell inexpert, queda d'una manera sobtada enredat en la teranyina misteriosa de la dona inconeguda i per tant encara no assaborida.

Ara ens donam compte que tot fent divagacions hem caigut altra volta en lo frívol i banal. Amb tot i essent aquesta crònica basada damunt un tema prou seriós, no hem pogut estar-nos sense comentar de nou la molt criticada – inclús per a nosaltres – frivolidat femenina. Potser que eixes reflexions semblin inoportunes. Tanmateix hi ha un poc, si no un molt, de veritat en lo que deim. I sinó fixau-vos en la cançó manyaga dels ventalls incansables i en la remor magnètica de les vestes de seda, blanca, rosa, celestes, florejada.

J. BONA-VENTURA.
(1 de juny de 1929)

Arreu del món

Anglaterra

Tota la premsa del món ha parlat i segueix parlant de les darreres eleccions angleses. Cal així mateix reconèixer que de tots els esdeveniments polítics darrerament ocorreguts aquest és prou important per atreure l'atenció gairebé de tothom.

La victòria dels treballadors anglesos té una certa influència damunt Europa. Hom hi veu un canvi de política; un avenç en les negociacions per la pau; un camí més escurçat per dur a terme importants afers a resoldre.

Aquest canvi polític es feia necessari. Baldwin i Chamberlain durant la seva estada governamental han desplaçat una part de l'opinió anglesa. Bé ho demostren les darreres eleccions. El govern conservador s'havia envellit; era essencialment endarrerit per als problemes d'ara i les solucions dels problemes greus i importants es feien esperar un temps que ja semblava massa llarg.

Calia un renovellament. El laborisme, partit d'esquerra, ha treballat les eleccions sobre aquesta base. El desarmament era una arma –i sembla paradoxal– que els treballadors han esgrimit amb molts bons resultats. No oblidem el Protocol de Ginebra. Austen Chamberlain el féu fracassar. Els resultats foren nuls. Es perdé miserablement el temps. I d'aquells homes dels qual hom esperava alguna cosa de bo no en tragueren res de nou ni d'interessant.

No confiem, tanmateix, en unes grans reformes que trasbalsin la vida ordinària d'Anglaterra. La victòria de Macdonald ha estat indiscutiblement una gran victòria; mes no prou important en la quantitat de diputats laboristes gits (sic) per obtenir majoria absoluta en la Cambra dels Comuns. Al cabdill laborista per mantenir-se en el poder li cal l'ajuda del partit vençut que és un partit de dreta. Això naturalment és un obstacle per poder desenrotllar lliurement el programa de les eleccions.

Tot fa pensar que la política interior anglesa seguirà pel mateix camí, menys en alguns aspectes, per exemple: l'atur forçós que cal resoldre ben aviat; de totes maneres tot haurà de fer-se amb el beneplàcit del partit coaligat. Tanmateix, volem tenir confiança en les negociacions que de bell nou començaran per fixar això del desarmament o almenys en un avenç vers les solucions. La pau interessa a tot el món. De cada dia són més els afiliats a la causa dels qui desitgen l'avinença per mitjans pacífics de les qüestions internacionals. Els homes de la mena de Mussolini que han sofert creim una minva considerable.

Si Ramsay Macdonald aconseguís els resultats que els pacifistes desitgen hom li tendria molt que agrair. Seria just que se demanàs un altre premi Nobel a favor del cap del nou govern ja que la part que pertocà a Austen Chamberlain no la creim possible de revisió.

Ahir era Baldwin, el conservador, que dirigia els afers d'Anglaterra. Avui és Ramsay Macdonald, el socialista, qui ha pres les regnes del govern. Esperem que el treball de governar no envellirà les esquerres angleses així com envellí el ministeri suara acabat de caure.

J. BONA-VENTURA.
(dissabte 15 de juny de 1929)

D'ací d'allà ASPECTES

Propaganda i tipisme

Un amic nostre acabat d'arribar de Barcelona i amb els ulls plens de l'espectacle de l'Exposició ens donà una nova que aleshores nosaltres no poguérem veure confirmada. Emperò, allò que dubtàvem fou certificat per «La Nostra Terra» no fa encara molt. Segons l'amic, l'afecte d'aquella propaganda basada en el tipisme que hom volia fer de Mallorca era gairebé xocant. La parella o les parelles rústegues dels nostres xeremiers, abillades típicament, tenien un atractiu de cosa ingènua amb regust de pagesia de betlem.

L'ignorant és ingenu per naturalesa. Els estrangers i els barcelonins desconexadors de la terra nostrada s'hauran vists emposos a una associació d'idees no gaire favorable per a nosaltres: l'illa amb els calçons a l'ampla i el so de les xeremies.

Mallorca, per alguns, sense el vestit típic de pagès semblaria no ésser Mallorca, com Catalunya mancada de barretina i porró apareixeria amb menys de la mitat de llur ànima.

Tal vegada sembli que no som partidaris de la propaganda que es fonamenta en lo típic. No ens plau l'èxit del tipisme, no negant, amb tot, l'èxit d'aquesta mena de divulgació regional.

La famosa «Bombilla» ha donat renom a Madrid, tal vegada molt més que la mateixa Cort. La dona gitana «salá» amb la corresponent navalla a la lligacama, encara és avui un dels factors màgics que atreuen estrangers a la terra del sol.

De les característiques típiques i regionals hom n'ha fet befa contínua. Nosaltres creim que l'ús excessiu del tipisme –sense ésser menyspreadors del localisme i del regionalisme– porta també a aquella mena d'abús que en feren els qui convertiren l'Espanya en «España de la panderta y del torero».

No envegem un prestigi d'aquest classe. Estimem Mallorca juntament amb totes aquelles coses que li donen caràcter, emperò tenguem compte de no fer d'elles un motiu per la rialla.

Per donar renom a un país no hi ha necessitat que surta a la llum allò que podem considerar vell, estantís o anacrònic, salvant certs casos prou diferents.

Hi ha revifalles que són francament deplorables.

Hi hagi pau!

Al mateix temps que a New York es ratificava el pacte de la pau, Rússia i Xina estaven un dos per tres per armar guerra. Ambdues, signatàries del pacte Kellog, que declara la guerra fora de llei. Ambdues semblaven no adonar-se gaire dels compromisos contrets no fa molt davant tot el món.

Preveure els resultats de tot aquell renou de ferramenta era prou difícil. I era trist veure com mentre a una part de la terra es treballava més i més per les idees nobles de la pau, per un quasi no res, per una simple qüestió de ferrocarrils, dues signatàries del pacte feien el sord a totes les reconvençions, dispostes a una lluita sagnant.

Els qui pensen que tots aquests tractats de pau són papers mullats, papers per ficar-los als arxius i oblidar-los, papers que de res serveixen mentre les nacions no vagin totes d'acord al desarmament, se n'hauran alegrat un xic, interiorment, de tot aquest cabal russo-xinès.

Tanmateix tenguem per seguir –i alegrem-nos d'això– que de no dominar per arreu avui els sentiments pacifistes, la germanor de races, el respecte mutu, la democràcia íntima sinó governamental, l'odi i la bullentor de la sang novament haurien encès una flamarada cruel.

Nosaltres mateixos érem escèptics i desconfiàvem dels resultats d'aquell pacte que amb tanta cerimònia fou firmat a París. Potser fou una pura fórmula protocolària. Un fet per acontentar, ara per ara, els pacifistes, tots els qui cridaven contra la guerra, tot recordant els estralls i la crueltat de la guerra passada.

Mes, ara les coses semblen haver canviat i d'un bon tros. Hi ha a Anglaterra un govern ideològicament pacifista, un altres als Estats Units que sembla no indiferent a aquesta qüestió, i, darrerament es parla amb molta intensitat dels Estats Units d'Europa.

Vegeu, doncs, com malgrat tota mena de feixisme –l'italià, el rus, el xinès, etc.– els ideals de la pau són els que s'escampen arreu del món.

Rússia i Xina semblaven haver-ho oblidat. Flairaven ja el socarrim infecte. No s'adonaven que les simpaties guanyades per llurs revolucions –no només per ésser unes revolucions contra sistemes medievals– anaven minvant.

Emperò, res; la cosa sembla en camí de resoldre. Els amics de la guerra –de la guerra vista d'enfora– probablement hauran de romandre amb les ganes.

Els amics de la pau se'n feliciten i, amb ells, nosaltres.

J. BONA-VENTURA.
(3 d'agost de 1929)

Les gestes heroïques Alain Gerbault

Els qui ja coneixen la gesta d'Alain Gerbault bé es poden imaginar la quantitat i la qualitat de les aventures heroïques del navegant solitari. No són unes aventures amoroses, ni unes aventures poc més o menys autèntiques. Sorgides de la lluita que Alain Gerbault ha hagut de sostenir amb el mar, posseeixen l'interès de les coses no vistes, d'aquells fets que no sovintegen.

Sol, amb un petit vaixell que no passa de 8 tones, –el *Firecrest*– com una closca de nou ha recorregut, desafiant onades i tempestes, tres oceans immensos, misteriosos.

No cal haver passat un oceà per donar-se compte del que representa un viatge així. No recordam que cap altre home es ficàs dintre una barca, disposat a una travessia transoceànica. Encara que el fet d'Alain Gerbault no porta un avenç científic o els resultats pràctics d'una qüestió nàutica en estudi, no podem negar-li que la seva gesta no estiga aureolada de totes les característiques heroïques.

Imaginau aquest home, amb el minúscul vaixell, sense altra companyia que la de llur biblioteca, formada per uns 200 llibres, un fonògraf i els parells propis per a la navegació, a mercè de les ones i enmig de dues immenses blavors.

Els llibres ens indiquen que Alain Gerbault no és un aventurer de la mateixa pasta de tant d'altres; un home vulgar. Els estima. Els té classificats segons hagin tractat i comprès el mar. Novel·la que par-li del mar, novel·la llegida compresa i estimada per navegant. I així, veureu el nom de Pierre Loti al costat dels de Renan, Shakespeare, Kipling i altres. Volum que tracti del mar, dels seus homes dels seus misteris i de les seves rutes, és estudiat per Alain Gerbault. I així, veureu en lloc d'honor de la biblioteca del *Firecrest* «La vida dels més cèlebres marins francesos.» Ell mateix és l'autor d'un llibre titulat «Sol a través de l'Atlàntic». Pel títol es pot veure com en deu ésser d'interessant aquesta obra. Nosaltres no l'hem poguda llegir encara. Potser algun dia arribi a les nostres mans.

El posat d'Alain Gerbault és un posat d'atleta. El vérem retratat a bord del seu *Firecrest* «petit com una barca de paper dins la gran immensitat» assegut a proa, enmig de cordes i veles aplegades. O és amb els dors nu, mostrant el pits i músculs desenrotllats. Deu tenir la pell colrada pel sol i el vent del mar. Hi ha en llur rostre una senyal ben definible. És la tossuderia posada per la lluita constant amb els onades i les tempestes. És la tossuderia intercalada entre cella i cella per sis anys de quasi contínua solitud i navegació, barrejats amb el desig de vèncer.

Alain Gerbault és arribat a l'Havre. Ha donat la volta al món. Sol, amb llur petit vaixell ha recorregut tres oceans diferents. Coneix la bonança; el cel blau i la mar blava; les postes de sol magnífiques; la quietud de les aigües. Emperò, Alain Gerbault sap també dels moments difícils, de les pujades ràpides als cims de les muntanyes escumoses i de les baixades a les balmes feréstegues.

No ho dubtem. En els viatges d'aquest navegant solitari hi ha quelcom de menyspreu per la nostra civilització. Sembla fugir dels homes; un blasme ideal i heroi contra la gent que en deim civilitzada juntament amb sa etiqueta encartonada.

Tanmateix no hi fa res. Sia com sia Alain Gerbault ens ha demostrat que és tot un valent, prompte a emprendre noves rutes heroïques.

J. BONA-VENTURA.
(10 d'agost de 1929)

Esbozos Paraje

La Plaza. —¿Habéis estado alguna vez, en domingo, en alguno de esos pueblos que, sin dejar de ser pueblos en sus diversos aspectos, han pasado ya a la categoría de ciudades? Sí; he aquí lo que contestaréis a la pregunta.

¡Qué ciudadano *de verdad*, qué hombre de capital, de provincia, no se ha dejado llevar por el tranquilo encanto de un día transcurrido lejos del murmullo de los anchos paseos de las grandes ciudades, del inmenso gentío estrujado y apiñado, como en latas de conserva, en los teatros!

Sin embargo en estos pueblos no todo es quietud y reposo. Los domingos es cuando en estas pequeñas ciudades hay mayor animación. Llegaos hasta la plaza; esta plaza por antonomasia que no falta en ningún pueblo. Esta plaza donde hay infinidad de objetos, de hombres y sobre todo de mujeres. Por esta plaza todas las fiestas van de un lado para otro los que viven en el pueblo. Si queréis entrar en la Iglesia —la vieja, grande o pequeña iglesia, por donde ya han pasado Zutano, Menguano, Fulano, cuyos restos reposan bajo las lápidas y a la sombra de cipreses— no os queda otro recurso que transitar por la plaza. Para ir a la Casa de la Vila, al Juzgado, al Casino o al Café os veréis obligados a pasar por la plaza. Tendréis necesidad de alguna cosa de provecho, un objeto cualquiera que exhibe un vendedor o vendedora cualquiera, de la plaza.

Hay un sin número de cosas agradables, sorprendentes, interesantes, incluso ridículas en este espacio de copudos árboles, marcada por múltiples casas de diferentes aspectos. Allí hallaréis al charlatán encaramado en una silla, en una mesa de café, en un coche de alquiler; al vendedor de relojes; al mercader de encajes; al verdulero y a la verdulera; al carnicero y a la carnicera; a la vendedora de pescado; al narrador vara en mano y ante el cuadro pintado groseramente de un crimen vergonzoso o sensacional, dando la explicación truculenta a cambio de unas monedas, u, a veces, al músico o los músicos ciegos o semiciegos, vagabundos; músicos cantores de voz ronca, olientes a tabaco, a aguardiente, a porquería, con violines, con acordeones, con guitarras, acompañados de una muchacha espigada, ojerosa, interesante.

Los pueblerinos damos mucha importancia a este gentío dominguero, viandante o estacionado. Decimos interiormente: cuanta más gente y cuanto más variada, mejor. Vemos en ello un reflejo —débil reflejo— del cosmopolitismo de las atrayentes, abigarradas urbes. Y eso es para nosotros —los pueblerinos— un timbre de gloria.

¡Mísera gloria es ésta en verdad! Preguntadlo a los que han salido del pueblo; a los que ya han marchado por tierras del más allá de los mares; a los que al hablar se les nota un marcado acento extranjero. Y al hablarles os daréis perfecta cuenta de una ligera sonrisa que pone un punto brillante, hiriente, en sus ojos. Sí, realmente, —puede ser que os digan— estas plazas domingueras se parecen a un enjambre, a un hormiguero; sin embargo ¡cuán lejos, cuán infinitamente lejos de aquellas entusiastas aglomeraciones de las grandes capitales!

El Paseo. —Empero el viajero, el turista, el excursionista, será gratamente sorprendido al enterarles de que no muy lejos —tal vez muy cerca— se encuentra el mar. ¡El mar sí puede ser un motivo de orgullo real para los pueblerinos! No todas las pequeñas ciudades de muchas aspiraciones poseen un balcón, una salida, una perta sobre el azul, el intensamente azul del mar. Ello será de seguro la verdadera gloria de la pequeña ciudad, crecida y engrandecida junta o cerca del mar, sólo debida a la idea genial de los que ya no son y a la naturaleza. Esta gloria tal vez sea la más legítima; la gloria, la realidad y el bien que a nadie debe agradecerse.

Si el domingo en que llegáis hace buen sol, y el mar no está pegado a la ciudad, de las cuatro de la tarde —según sea más o menos calurosa la estación del año— cuando transitar de gente bien vestida, engalanada marchará hacia un lugar preconcebido; la distancia que media entra la ciudad y el mar debe servir forzosamente de paseo.

He aquí el obligado paseo de la pequeña ciudad. ¿Qué novio no habrá paseado a su amada —un algo ojerosa y nerviosa— a lo largo del camino y en medio de nubes de polvo? No habrá físico que no haya mirado con cierto desdén intelectual estas largas hileras de árboles siempre iguales, eternamente, en estado de niñez. Tristemente, lentamente, pasearán los enlutados, evitando el paso rápido de los automóviles, y saludando a todos cuantos encuentren en el camino. Mas, no lo extrañéis. Es el paseo, también por antonomasia, de la pequeña ciudad. Aquí Fulano saluda a Zutano y Zutano saluda a Mengano. Todos se conocen; unos no pueden evitar a los otros; saben y comentan las respectivas historias; la historia un poco novelesca de Fulano; la historia un poco trágica de Zutano; la historia un poco ridícula de Mengano.

Y así, hablando, comentando, riendo, van llegando al mar, ¡al infinito mar!

El Pino. —Habréis sentido muchas veces herido vuestra retina por la belleza sublime de los pinos solitarios. Amamos a un pino solitario —como Costa y Llobera amaba el de Formentor— que ha crecido alto, fuerte, noble, desafiador de las tempestades embravecidas. Ha elevado confiadamente su orgullosa copa en tierra nuestra hasta hundirla, empaparla, impregnarla de azul.

No es un pino crecido entre las breñas de los montes accidentados; es un árbol bello con vistas a la pequeña ciudad. Sus ramos están saturadas del encanto, del dolor, de la alegría de la minúscula urbe. Nació en una corte de olivos centenarios, de oscuros algarrobos de grotescas contorsiones, de volubles almendros. Tendrá cuatrocientos, quinientos, seiscientos años; es difícil cronometrar el tiempo transcurrido por sobre los troncos cubiertos de pátina.

Ha seguido paso a paso las difíciles transformaciones del pueblo. Ha presidido el crecimiento constante del número de edificaciones; ha visto la conversión de las chozas, las cabañas en casas; las casas en palacios. Ha dejado pasar bajo su enhiesta copa sin inmutarse, sin perturbarse, impasible, el abuelo, al bisabuelo, al tatarabuelo; a muchas generaciones.

Amamos a este pino por la belleza de su tronco, alto, fuerte, macizo, oscuro: por sus ramas en las cuales el sol, la luna y el azul han puesto poesía; el viento, el agua y los truenos han filtrado sus cantos; ora canciones litúrgicas, ungidas de paz divina; ora orgías de placer, ora plegarias de desesperación.

Subid la pendiente orlada de verde charolado de los naranjos; de las retorcidas y bíblicas higueras. Florecillas silvestres blancas, amarillas, azules, moradas, salpican, alegran el tapizado de la yerba. Allí están los olivos, los

algarrobos y los almendros humildes, serviles ante la magnífica y orgullosa bravura del pino. En esta mirada, casi superpuesta sobre la pequeña ciudad, vuestro espíritu sentiríase embargado por una dulce sensación. La sensación del dominio del pueblo; un dominio alegre, alado, espiritual, como es espiritual el eterno coloquio del pino con los estanques, con el sol, la luna, las estrellas y el azul reflejados, y como lo es la canción de las ramas, impregnadas del aleteo de las pájaros.

M. M. SERRA PASTOR.
Sóller, 1929
(31 d'agost de 1929)

Comentaris A l'entorn del «Graf Zeppelin»

Després d'una sèrie de temptatives més o menys fructuoses en qüestions aeronàutiques, no podem negar que avui en dia són unes qüestions quasi resoltes. Per afirmar aquesta idea de molts basta recordar la volta a l'entorn del món del «Graf Zeppelin». El magnífic viatge ha donat una impressió de seguretat i de precisió que hom veu en els dirigibles, els vaixells-palaus rics i luxosos de l'aire, justament això que són els grans transatlàntics a la mar.

Emperò, és tanta la magnitud de l'empresa, que, malgrat l'èxit aconseguir fins ara per l'aeronàutica, es veu que hi ha encara molt a fer. El «Zeppelin» ha vençut les tempestes. Tanmateix, els avions no encara, la impotència dels quals es manifesta gairebé en quasi tots els intents de vèncer-les. Així, doncs, tal vegada sia justa la confiança que es sent avui pel dirigible, el qual, donada la seva grandària, sembla ésser de cop major la seguretat.

Amb tot, no oblidem que a Alemanya mateixa se n'ha construït un de hidroavió capaç per 100 passatgers. La conquesta de l'espai és admirablement representada per aquests dos aparells de l'aire, ambdós màquines meravelloses de la tècnica, realitzacions cabals de dues teories oposades.

La volta al món del «Graf Zeppelin» dona motiu per a moltes suggestions. Els homes de ciències matemàtiques, els enginyers, els qui senten una atracció per la nova mecànica, tenen en el dirigible camp obert i interessant per els estudis. Nosaltres veim dos avenços indiscutibles en el «Graf Zeppelin»: l'avenç de la tècnica i l'avenç de la pau. El primer ningú no el podrà negar; el segon, malgrat les corrents modernes del pacifisme, pot ésser posat en dubte. El vol del dirigible avui és un vol emblemàtic de pau. L'ofrena a la humanitat de l'obra meravellosa, acomplerta per un poble treballador, encara que vençut.

Qui més qui menys es sent un xic sorprès davant la força constructiva alemanya. A aquesta tenacitat, que, malgrat els contratemps, ha eixit a fora amb l'empenta d'una ideologia nova.

***

Davant nosaltres tenim el que anomenaríem història del «Zeppelin». Procurarem donar esquemàticament una idea d'ella als nostres lectors.

El 2 de juliol de l'any 1900, el primer *zèppelin* feu el primer vol. No fou un vol afortunat. El fracàs donà motiu a que els enemics del comte de Zeppelin –que eren molts a Alemanya– renovassin i augmentassin les burles d'abans i l'anomenassin boig.

El comte era un home amb totes les característiques de la tenacitat. A les burles i a l'epítet contestà fent construir un nou dirigible, esmerçant en la construcció la pròpia fortuna. La sort no va afavorir tampoc aquest nou aparell. Els vents el prengueren pel seu compte, i de tota aquella obra que havia costat tants diners sols en restà un munt inservible.

Els amics disminuïren i els enemics i les burles augmentaren considerablement.

Emperò el comte de Zeppelin feu el seu camí. Dels fracassos tenguets en va treure lliçons profitoses. El tercer dirigible va passejar-se triomfalment per gran part d'Alemanya, donant a conèixer els grans possibles de l'invent. Els enemics i els burletes començaren a obrir els ulls. Amb tot, el final d'aquesta aeronau fou idèntica a l'anterior. L'huracà s'encarregà de fer-la a bocins. Passà el temps, i el comte, amb el treball perfeccionà el dirigible d'una manera notable. Els alemanys en volguerren fer d'ell un mitjà per a la guerra. Casi es pot dir que els resultats foren nuls. Els capitals esmerçats en aquelles grandioses aeronaus no eren compensats pels èxits que poden aconseguir com a efectius de guerra. La major part dels dirigibles caigueren batuts dins els camps enemics fets malbé per les bombes dels contraris.

Potser que el comte de Zeppelin sentís aleshores la caiguda d'una de les seves grans il·lusions, ja que el seu treball –seguint el corrent imperialista que dominava l'imper de Kaiser– era un treball quasi exclusivament per a la guerra.

L'inventor és mort ja fa algun temps. Per tant no ha pogut presenciar el grau de perfeccionament assolit per la seva obra. Avui –n'estam quasi segurs– no se'n doldria gens de veure com el «Graf Zeppelin», envers de portar bombes, porta sota el ventre monstre na carlinga còmoda i luxosa per hostatjar als homes de pau i als homes de ciència. El que fou un temps aparell de guerra, fins a cert punt terrible per la seva novetat, ha esdevingut invent de grans esperances, les quals no són, afortunadament, les mateixes dels homes de Guillem II.

***

Portant 51 persones a bord, i amb tot el necessari per aquesta mena de vols, el «Graf Zeppelin» s'aixecava a Friedrichshafen, a la matinada del 15 d'agost. Més tard sobrevolava Nüremberg i Berlín i, obligat pel temps, passava a uns 300 kilòmetres al nord de Moscou.

Traspassades les muntanyes perilloses dels Urals se n'entra coratjosament dins les regions desconegudes i gelades de la Sibèria. Va passar per damunt Tomsk i Vladivostok, i, encarant-se amb la mar, va arribar a Tòquio després d'un vol de 100 hores i 10000 kilòmetres.

L'Àsia intrigant havia estat travessada de banda a banda. Les regions del fred foren observades. Després arribava el torn al Pacífic. Fou aquí on el dirigible, desmentint una vegada més el nom de l'oceà, hagué de lluitar bravament amb els elements desfets. Aquest pic l'aeronau alemanya va sobre vèncer. Tota la virulència del Pacífic ha de encongir-se davant el seu pas, i, petulant, arribava a Los Angeles per després seguir cap a New York i d'aquí al seu punt de partida. Minúsculs accidents han fet encara més interessant el vol. Accidents que no cal comentar.

Magnífic vol, veritat? Tant com la passejada aèria del dirigible, admira i sorprèn la tenacitat d'aquest poble que, amb tossuderia ferrenya, s'ha emprès amb una tasca i treballarà fins que l'hagi portada a un final sempre més perfecte. Deguda a aquesta voluntat és que podem admirar avui tres obres meravelloses de la tècnica: el transatlàntic «Bremen», model de perfecció, que bat el record de velocitat; el «Dornier X» i el «Graf Zeppelin», per al qual hem escrit aquest comentari.

J. BONA-VENTURA.

P. S. Particularment, i des d'aquí volem donar les gràcies al distingit comerciant establert a Belfort, D. Juan Mayol Arbona, per l'ofrena que ens feu dels dos volums del navegant solitari, Alain Gerbault. Els hem llegit amb delectança i són prou interessants perquè no els estimen així com cal.

(7 setembre de 1929)

Ginebra Camins de Pau

Don Sturzo –l'excabdill catòlic italià– afirmava des de les planes d'un diari de Barcelona –«El Matí»– que les conferències internacionals de La Haia i Ginebra a la llarga portarien sense cap dubte una intel·ligència universal que farà impossible moral i materialment la guerra.

Aquesta afirmació del clergue italià no pot ésser més coratjosa. Ho és perquè l'entusiasme de Don Sturzo no és l'entusiasme espontani produït pel desig o per una senzilla impressió del cor. «De la mateixa manera que foren eliminades d'entre els pobles la justícia privada o de la família, el duel, el judici de Déu, la servitud de la gleba, l'esclavitud, la poligàmia, així mateix respon jo, serà eliminada la guerra.» Aquestes ratlles vesses l'optimisme de l'home que creu, de l'home que espera quelcom de bo i de cert en la nova corrent diplomàtica pacifista.

De tot el que hem llegit tractant de les organitzacions per a l'arranjament dels vells problemes de la guerra i sobre els treballs per a la pau, cap afirmació més categòrica, més plena d'optimisme que la de Don Sturzo. Com ja dèiem abans aquesta conclusió està basada en la fe i la confiança que inspiren tres grans homes d'Estat, com són Briand, Stresemann i Macdonald. Potser mai el món hagués vist una voluntat més ferma en el treball pacientíssim que cal per a aconseguir el que tothom desitja, una realitat pràctica. Per això l'articulista blasma als escèptics, als homes dels somriures burletes. «Per ells –escriu– la guerra sempre ha estat i sempre serà; l'home escèptic no té fe; ell no farà res per a eliminar la guerra. Solament els que tenen fe realitzen el que volen.» En tots els fets humans de la vida no pot ésser de menys que no s'hi barregi la voluntat. Havent voluntat no pot mancar la fe. La fe mou admirablement la voluntat. Si els homes pacifistes no creguessin fermament en la pau no caldria que es moguessin d'una manera tan entusiasta com es mouen ni valdria la pena que defensassin una cosa que creguessin impossible de realitzar.

Doncs, així és com una vegada resolt el problema de les reparacions a la Conferència de La Haia, novament es renova la confiança en la Societat de Nacions. Els qui sempre cregueren en ella veuran refermar-se les clares idees del demà. «Els romàntics de sempre –fou escrit recentment– seran potser els únics que hauran tengut raó en la lluita contra els escèptics».

Vegi el lector així com Briand ha portat la seva idea de Federació Econòmica d'Europa al si de la Societat de Nacions, quan precisament aquesta organització ginebrina acomplia els deu anys de treballs a favor de la pau. La idea d'Aristides Briand representa una passa avant. Un avenç que no deu passar desapercbut, i que, de fructificar, l'aspecte d'Europa canviaria radicalment. El projecte de Federació Econòmica d'Europa és tan bell, hi ha posat en ell tanta intel·ligència i tanta bona voluntat que per de prompte semblarà una mica utòpic. Tenguem en compte que utòpiques també podien semblar –i semblaven anys enrere– totes les realitzacions aconseguïdes a força de treballs, de fe i de paciència.

Emperò són tan complexes la política i la diplomàcia de tan diverses bandes del món, que fan que la Seu de les grans esperances sembli una institució encara no prou forta per poder imposar el seu humanitarisme col·lectiu per sobre els interessos particulars encara existents; una institució talment com la somnià el malaguanyat Wilson. «Certament –escrigueren– la Societat de Nacions és avui molt dèbil, però és potser ja més forta que qualsevol complot que intentàs destruir-la. Sembla que avui no hi ha cap estat amb prou força, ni amb prou atreviment per a ensorrar-la. I això fa que, malgrat tot, l'organització de Ginebra doni normalment, cada any, pel setembre, els seus fruits, i que àdhuc els acords presos al marge de la Societat, tals com els de Locarno, el pacte Kellog i les actuals negociacions angloamericanes sobre el desarmament naval siguin inspirats en l'esperit de Ginebra, una potència moral en la qual cal comptar.»

Aquestes ratlles donen a conèixer el qui representa, el qui avui és per al món la Societat de Nacions. Malgrat l'angúnia, l'escepticisme que sovint traspuen de la Seu ginebrina no es pot mal pensar, ni es pot desconfiar d'uns homes de treball tan intens i del qual la humanitat n'espera resultats pràctics i positius.

J. BONA-VENTURA.

Stresemann

Haviem escrit les línies que precedeixen quan ens sobtà la nova de l'amort de Gustau Stresemann.

Res més lluny de nosaltres, quan ajuntàrem el nom de Stresemann al de Briand i Mac Donald, el pensar que tan prompte havia de desfer-se el gran triumvirat de la pau. Amb la caiguda d'aquella vida, Alemanya ha perdut el més gran polític dels seus homes, l'Europa del demà un dels seus col·laboradors de més empenta, la pau un dels seus defensors més entusiastes.

Per això el dol per la mort del ciutadà d'Europa no és solament un dol alemany; és gairebé de tot el món.

Stresemann a força d'obrar com a bon liberal s'havia voltat del fervor del poble de totes les contrades. Ell, amb Briand, fou un dels principals factors del miracle de l'acostament de dos pobles, l'odi dels qual passava a ésser quasi ancestral.

Cal lamentar la mort de Gustau Stresemann; cal que Alemanya trobi un deixeble digne de mestre.

J. BONA-VENTURA.
(12 d'octubre de 1929)

ASPECTES

Matar per pietat

Matar per pietat? Víctor Hugo va condemnar d'una manera enèrgica en «El somni del Papa» l'acte de matar. «Matar –escrivia el famós escriptor francès– no pot esser, de cap manera, cosa permesa als homes.» A cap mena d'homes. Ni a Guillotin li era permès construir la celebèrrima guillotina, l'instrument macabre, tallador de tants de caps, de tota mena de caps, ni al Jurat li és permès fer recaure una pena de mort, i ni la guerra és lícita, sia la que sia llur finalitat. «Amb quin dret –demanava Víctor Hugo– sorprenen el mateix Déu amb aquest acte?» L'acte arbitrari d'arrabassar la vida a un germà, a un altre home. «Sia qui sia el qui condemni a mort, el qui mati, o el qui faci matar, passa a la mateixa qualitat del condemnat.»

De cop, hom pot veure, que l'escriptor francès té prou raó. La vida –en el cas que sia un benefici– no està a l'abast dels homes. Està per damunt el poder humà. D'esdevenir el retorn a la vida una vegada perduda, sabem molt bé que fou per medis sobrenaturals, incomprendibles per pobre intel·ligència humana. El fet del «miracle» de per si s'esmuny de la comprensió humana.

El cas de Richard Corbett –el lector ja n'estarà assabentat; l'amic «Just» parlà d'ell la setmana passada– Víctor Hugo hauria tengut un dubte: Corbett, havia obrat bé o malament? Hi havia pietat, vertadera pietat, en l'acte homicida, o sols un egoisme amagat, ocult, que li feu alliberar-se de la mare incurable, feta mal bé per la malaltia cancerosa? En el cas darrerament apuntat no sorgeix el dubte. D'haver-hi el Corbett pietós neix la indecisió del pensament i per tant el dubte en el judici.

Podem creure que Víctor Hugo que féu veure al papa sota el pes de la intranquil·litat del somni, tantes injustícies, adoptaria en calcs Corbett una posició condemnatòria, fidel a la primitiva idea: un home no pot matar un altre home. La vida és un do que està part damunt ell. Sols Déu és àrbitre de la vida humana. No podem negar que aquesta idea s'adiu perfectament amb el categòric i breu «no mataràs» del Decàleg de Moisès.

Amb tot Corbett assassí, no és un criminal vulgar. Fer acabar la vida de la pròpia mare malalta, d'un tret de revòlver, és de totes maneres un acte cruel -encara que sia pietós– que necessita una gran dosi de sang freda. L'absolució del Tribunal de Dragnau ha demostrat una vegada més –tenint en compte que el cas Corbett no és el primer cas– que el sentimentalisme pot molt bé superposar-se a les lleis. Rússia duita per les ànsies d'avantguarda té en llur codi permesa l'alliberació de la vida turmentada i inguarible per mitjà d'una mort dolça. L'eutanàsia és, doncs, en aquell país permesa i un mitjà que hom pot emprar regularment. El Richard Corbett, pietós malgrat no haver-se apartat de la idea fonamental de l'eutanàsia, no deixa d'ésser un assassí; emperò un assassí que ha esdevingut llibertador. Un moment decisiu li bastà per obrir a una vida, condemnada per a sempre a moure's dins un cercle dolorós, les portes de la quietud. L'alliberació d'un viure sotmès a turments insuperables el final dels quals havia d'ésser forçosament l'entrega de la pobra carn martiritzada a la terra acollidora.

Victòria d'Hohenzollern

Novament Victòria d'Hohenzollern torna ésser d'actualitat. Aquesta vegada és una actualitat pòstuma i trista. Victòria d'Hohenzollern, la germana de l'exkàiser Guillem II, ha mort. El traspàs no ha ocorregut a un palau luxós, endomassat, encafitat amb totes les comoditats possibles, ni a un castell bru ombrívol i llegendari de la Selva Negra, sinó al departament blanc, nu, net, d'un hospital.

A aquells qui encara creuen amb divisions i subdivisions de la humanitat, en castes de sang més o menys blava, la mort a un hospital de la princesa Victòria, germana de l'ex emperador d'Alemanya, filla de l'emperador Federic, cosina del desaparegut Nicolau II de Rússia i de Jordi V d'Anglaterra, néta de la imperial reina Victòria, això els semblarà una realitat massa mala d'empassar de tan crua que és.

No massa anys enrere la mort d'aquesta dona hauria endolat, per cert temps, potser una partida de corts europees. Els telegrams de condol protocol·laris i ficticis a mils haurien entrecreuat les fronteres per tot arreu. Avui, tanmateix, les despulles de Victòria d'Hohenzollern no semblen ésser les d'una princesa; són les despulles d'una dona, gairebé mundana, oblidada dels seus amants. Ni l'homenatge dels Hússars de la Mort, dels quals ella, el seu bon temps, era coronela honorària, ni una marxa fúnebre, ni un gest de vertader condol l'hauran acompanyada en el traspàs.

La vida de Victòria Hohenzollern és una vida de dona galant de novel·la fulletonesca. Del seu viure i del seu morir hom ne pot treure ensenyances moralitzadores. Nosaltres seríem els primers en apuntar-ne algunes aquí mateix sinó les creguéssim estantisses de tant rebregar-les. Malgrat el seu prestigi reial, i al primer cop d'ull omnipotent, aquest cap de gri no feu gens de favor al posat grotesc d'emperador d'òpera de Guillem II. Fou primer l'amant d'un príncep per després ésser la seva muller legítima. La primera aventura amorosa no li féu assentar el cap. Un baríton, un oficial d'hússars, un rus, un austríac, etc. varen poder assaborir les intimitats d'aquesta dona. Feu malbé la fortuna del príncep, el seu espòs. Fou una rebel a les conveniències que la seva sang imperial li imposava. I ara, darrerament, quan hom quasi l'havia oblidada, féu la darrera cabriola escandalosa: el casament amb un jove ballarí rus, que bé podia ésser el seu nét: el bell aventurer Subkoff.

Quina vida! I quines ensenyances! Veritat?

J. BONA-VENTURA.
Sóller, novembre 1929
(23 de novembre de 1929)

Suggerions de Nadal

Tot aquest enfilat de festes que quasi es toquen tenen un encís extraordinàriament propi. Un encís inconfusible; un matís encantadorament nadalenc.

Prou bé recordam, per poder-ho afirmar, els dies, quasi llunyans, de la nostra infantesa. Nadal i les altres festes que segueixen omplen els capets infantívols de belles llegendes. Són unes llegendes rosades per la il·lusió com un dia clar de gener; contarelles teixides amb la blanca ingenuïtat del nen; amb les perfumades llepolies dels torrons, de les coques i de les neules; amb el ruralisme beatífic d'aquells minúsculs mons que són els betlems.

L'interval nadalenc és un meravellós conjunt de sorpreses per als corets dels infants. Aquestes sorpreses estan contínuament reflectides en els ullets esbatanats. Brillen enlluernats per visions que només es produeixen amb tota la seva magnitud una volta a any. Per això els nins serveixen d'aquesta època records inesborrables; records suspesos de les blanques neules bellugadisses dels salomons i dels pessebres; estrelles quasi reials a abast de la mà infantívola.

***

De totes les grans diades d'esplai i de goig cap n'hi ha que arribi al màxim de les festes de Nadal. Pasqua de Resurrecció té un precedent trist, ple d'enuig. Pasqua sembla que es talla massa en sec. Si no fos per l'esclat de la primavera; per la revifalla que s'opera en tot i fins en aquelles coses que semblen més immòbils, Resurrecció seria una festa sense cua; una diada, una gran diada que deixaria pocs records. Emperò la natura encara és verge, intacta, adolescent. Això és una bella circumstància per envoltar de formositat i d'interès Pasqua Florida. Ja sabem que en té d'altres d'encisos. Tanmateix cap d'ells, ni la poesia del nom, arriba al màxim retorn de la vida de la natura.

Els infants semblen tenir més preferències per Nadal. I els grans sembla que també. Nadal és festa íntima; festa familiar. A l'entorn de la taula parada –més o menys ben parada, segons els mitjans i gusts de cadascú– hi ha un conformisme ple d'alegria. Pocs són els qui la rifa hagi fets rics. Emperò en el bon dia de Nadal més s'estima la riquesa de la salut i de l'alegria.

Quants de treballs han costat als deixebles i als mestres aquelles encantadores, ingènues felicitacions dites ara amb veu tremolosa? Qui sap.

Tal vegada amb aquestes felicitacions infantils es tracti de demostrar la vàlua dels uns i avenç dels altres. Les felicitacions filials donen molta il·lusió als pares; tant com als infants la vista dels torrons i de les neules caragolades.

***

Els nens enyoren Nadal i l'estimen com a cosa pròpia. Enmig de la celèstia nadalenca columbren una gran estrella de reflexos enlluernadors. Els Reis s'apropen. Ballen dins els capets infantívols les joguines encisadores. Comencen els bells somnis. Un seguici de somnis meravellosos que es manifesten en nombroses cartes. La lletra és gairebé tota femenina. La mare és empesa a demanar moltes, moltíssimes coses. Prou bé sap que per amatents que sien els Reis no podran satisfer-les a totes. A la candor d'aquelles veus el cor de mare es sent xop de tendresa. No hi ha cor per negar-s'hi. Les peticions poden ésser absurdes. El fill, fins i tot, pot arribar a l'extrem de demanar la lluna. Tanmateix la mare, somrient, demanarà als Reis la lluna per al seu fill.

***

Dels tres Reis el rei Melcion era el que més admiració causava a la nostra infantesa. Melcion amb la pell bruna ens produïa una confiança absoluta. Pel nostre gust, i de poder, ens haguéssim fets amics de bon-de-veres. La pell envernissada era un motiu perquè nosaltres li tenguéssim una amor especial. Sota la lluentor de l'epidermis hi endevinàvem un cor molt gran, obert de bat en bat a totes les pregàries infantívoles.

Seguit sentíem parlar tan malament dels moros, els pintaven com unes feres tan ferotges, que el sant rei negre resultava a la nostra imaginació d'un contrast commovedor. Avui, ja grans, encara aquell sentiment de predilecció no és del tot desaparegut. Més que les seves vestidures reials el que encara més admiram és la pell bruna, brillant, interessant.

***

Quin gran atractiu el anar de visita als betlems! Escoltar encuriós les comparacions dels grans que ens acompanyaven. Mirar. Veure una multitud de petites coses insospitades. Escoltar. Omplir-nos els ulls de visions idíl·liques. Els pastorets ens semblaven homes vius, fets a propòsit per a nosaltres. Emperò ens fastiguejava que no es moguessin, que romanguessin sempre en la mateixa posició.

***

Les càbales nadalencues resten lluny de nosaltres. Els grans diades del Naixement estan plenes d'encisos per la innocència infantívola. Els grans estam exempts de candor. La nostra alegria nadalenca no és comparable amb alegria dels infants. Conèixer profundament el desenllaç de les vides ens resten energies; malgrat la mort no sia mort, ans bé vida perennal. Tanmateix no podem menys de posar damunt les il·lusions dels nostres petits un xic de la nostra magra il·lusió.

M. M. SERRA PASTOR.
(11 de gener de 1930)

Publicacions mallorquines

Ens plau comentar de nou –ja que no és aquesta la primera vegada que ho feim– la revista mallorquina intitulada «La Nostra Terra». El treball portat amb constància per aquells bons mallorquins és digne d'afectuos encoratjament. I ens plau també poder constatar que de tots els fets i actes amb els quals s'ha volgut commemorar el VIIè centenari de la conquesta de Mallorca cap d'ells arriba en valoració a esforç que representa el número de Desembre, número extraordinari de «La Nostra Terra». El que acabam de dir pot bé semblar un elogi excessiu; nosaltres creim que és prou merescut. Aquesta creença no és obligada per la simpatia –que diríem innata– com molt bé es podria suposar.

«La Nostra Terra» és sempre interessant. Emperò el número commemoratiu a més d'aquella part literària i poètica, aixopluga sota el blau de les cobertes documentats treballs històrics que augmenten encara més aquell atractiu imprescindible a tota revista. Les firmes dels col·laboradors impreses en el «Sumari» donen de tot d'una una impressió afalagadora. Els escriptors són ja una garantia. Valls i Taberner, L. Nicolau D'Oliver, F. Maspons Anglasesell, Ferran Soldevila, Gonçal de Reparaz (fill), catalans tots ells, conreadors de la història han portat a la revista planes treballades amorosívolament a l'entorn de la interessant figura del rei En Jaume.

Gonçal de Reparaz (fill) dóna a conèixer a molts –fa recordança a pocs– un vertader imperi mallorquí a l'Àfrica Septentrional. «Ningú –escriu– a causa de l'habitual *parti pris* se n'és ocupat fins ara d'aquesta gesta, tan gloriosa com la dels catalans almogàvers a l'Orient». Sí bé és veritat que aquella gesta fou obra dels musulmans de Mallorca, essent anterior a la conquesta, i per tant no es deu als catalans-mallorquins, no per això deixa d'esser digne d'entenimentat estudi. Transcriure en aquesta senzilla recensió com s'efectuà imperi mallorquí a l'Àfrica Septentrional és impossible. L'espai no dóna lloc. Tanmateix abans d'acabar aquest breu comentari sobre «El comerç i la marina de Catalunya» volem deixar transcrits eixes paraules amb les quals no podem menys d'estar d'acord. «No m'agradava la fàcil actitud d'estudiar, com tothom, exclusivament la història posterior a la conquesta, d'aquesta cèlebre conquesta que s'ha pres com un abisme separador».

En barreja –en germanívola abraçada– apareixen a «La Nostra Terra» gairebé totes les firmes principals de la literatura nostrada. Llorenç Riber ha escrit per a la revista una d'aquelles proses alades, perfumada amb la sentor clàssica i baronívola. Salvador Galmés ens presenta una visió ràpida del rei En Jaume conqueridor, legislador. Les lleis que ens dóna el nostre primer rei s'emporten tota la nostra admiració. «Prou lliures i liberals –escriu l'il·lustre prosista– eren els Estats de la Confederació catalanoaragonesa, prou viu el sentiment de llibertat i d'autonomia on s'era desclosa l'ànima del gran rei, i prou vident i obert el seu esperit, per pretenir d'imposar a les terres que conqueria un patró d'uniformisme convencional *sensa fetesa* en la realitat. Per això el guerrer-conqueridor sabia esdevenir sàviament governant-estadista en forjar organització política i social dels nous Estats».

«Ramon de Mallorca» (Elvir Sans) ha escrit per a la seva sèrie «Efemèrides mallorquines» un final ple de sentiment. No cal que aquí fem cap comentari als comentaris històrics d'Elvir Sans. En una altra pàgina un company escriurà sobre «Els mesos i la història», títol del volum que inclou els estudis del conegut i jove escriptor.

Interessantíssima és la investigació de Jaume Busquets i Mulet. La frase de les populars rondalles mallorquines «Per la fat i fat que la mia mare m'ha comenat, i un punt més, que lo que ara diré sia ver i veritat» quantes de vegades en la infantesa l'hem escoltada, tot ansiosos, esperant la realització del fet que inevitablement havia de produir-se al conjur d'aquelles paraules màgiques. De grans no ens hem preocupat més. Ara Jaume Busquets ens dóna una lliçó –i amb ella una prova de la seva amagada activitat– que malgrat els nostres escassos coneixements, ens sembla prou encertada. De fet, aquell conjunt de paraules, amb totes les reformes que Mossèn Alcover hi ha introduïdes, manca de sentit exacte. Quelcom s'hi pot, així mateix, endevinar, emperò mai el cabal significat. La derivació d'en Jaume Busquets i Mulet resol francament tots els dubtes que hom puga tenir sobre el vertader sentit d'aquella frase de la rondallística mallorquina.

L'arquitecte Guillem Forteza hi contribueix amb un acurat estudi sobre la Seu de Mallorca. Amb ell Guillem Forteza ens demostra que tant val per a les recerques arquitectòniques com per a les grans concepcions.

P. Oliver i Domenge també hi contribueix amb una documentada «Glossa al Conqueridor», i Antònia Torrens de Pomar amb una bella pàgina cinematogràfica i pedagògica «Pels petits... i pels grans».

Al número extraordinari de «La Nostra Terra» no hi podia faltar al menys una selecció de la poesia catalano-mallorquina. Maria Antònia Salvà, Miquel Ferrà, Guillem Colom, Joan Pons i Marqués i el príncep de la poesia Josep Carner, ens ofereixen magnífiques mostres de sentiment i de forma en hàbil joc amb les muses.

Uns dibuixos d'Antoni Jiménez, de B. Mas i de Bartomeu Ferrà, i dues làmines, tot prou interessant, augmenten encara més atractiu del número de Desembre de «La Nostra Terra».

***

Casi al mateix temps ens ha arribat l'«Almanac de les Lletres». Germà major de la primera és aquest «Almanac», portador d'agradable fragància.

El pomell de proses i poesies de l'«Almanac de les Lletres» és força bell; al fullejar-lo, hom es dóna compte del perfum suauíssim, sense fortors que hem seguit olorant ran de les violetes.

Deu any ha fet enguany que l'«Almanac de les Lletres» fa la seva via. El traçar del camí sembla sempre esser igual. Sempre el mateix. Poques variants. Un any darrere l'altre aquesta publicació va ajuntant belles produccions d'un estol de poetes, d'una i altra banda del mar, la parla dels quals és la mateixa. L'amor a la terra els uneix amb llaços indestructibles i tots aporten cada u el gra de sorra per formar el bell volum. La presentació, acurada.

M. M. SERRA PASTOR.
(8 de gener de 1930)

Tomas G. Masaryk

Bé potser que algú d'entre nosaltres ignori qui és Tomas G. Masaryk. El president de la República Txecoslovaca és avui popularíssim i a casa nostra encara el nom Masaryk pot semblar exòtic. Això no ens pot sorprendre; sabem molt bé que en moltes coses estam endarrerits.

Tomas G. Masaryk acaba de complir 80 anys. La vellesa d'aquest home és una vellesa que els joves poden envejar per quan arribin a la senilitat. Aquests 80 anys estan plens d'exemples encoratjadors. Tomas G. Masaryk és avui el tipus d'home exemplar de la Democràcia. Aquesta té sobrats motius per enlairar-lo fins a l'apoteosi en contrast amb els falsos prestigis autòcrates.

Essent la vida de T. G. Masaryk on mirall de democràcia, no estranyem, doncs, que llur reflex sia encisador. I heus ho aquí, precisament: les virtuts del vell president de Txecoslovàquia, més que produir admiració, encisen. L'admiració gairebé és produïda pels aspectes exteriors; en canvi encís que nosaltres deim pervé de dintre.

Els nostres amics poden trobar en el president octogenari aquelles altes qualitats de rectitud que prou difícils són de trobar en els homes poc liberals.

T. G. Masaryk va néixer del poble humil. Quan érem infants ens feien llegir i estudiar les vides d'uns personatges que d'estament més pobre esdevenien grans savis i grans herois. La biografia de T. G. Masaryk sembla ésser a propòsit per als infants. Estimula el treball, les nobles ambicions. La família del que havia d'ésser cap de la pàtria la componia gent treballadora. El pare feia de cotxer. La mare havia estat llogada per a minyona a una casa de Viena. El jove Masaryk tengué que treballar; primer amb el guany ajudava al sosteniment col·lectiu; després, amb una part d'aquest producte pogué donar-se la instrucció que ambicionava. Així fou com essent al mateix temps humil treballador i bon estudiant, després de nombrosos sofriments i angúnies, arribà a posseir un títol acadèmic, anomenant-lo professor agregat a la Universitat de Viena.

L'any 1882 els txecs aconseguiren la primera victòria. Va establir-se una Universitat Nacional a Praga. Masaryk en fou catedràtic. Les noves generacions reberen del pedagog patriòtic una empremta plena de caràcter, sadollada de sentit nacional i de sentit humà.

Estigué a avantguarda dels més eminents professors de la Universitat de Praga. La seva actuació com a catedràtic fou de tanta força que hom suposa que els seus resultats són comparables als de la seva obra política. Els esdeveniments posaren en joc les seves qualitats, les quals conegudes ja de tothom li han valgut estimació de tots els bons demòcrates i de tots els vertaders patriotes.

Masaryk abans de la guerra tengué prou cura en crear una consciència txeca, educant la joventut i part del poble en les nobles idees cíviques i morals dins harmonia del veritable esperit de la història nacional.

Des de any 1914 al 1918, Masaryk es revelà com home de formidables teories; com home d'acció extraordinària sempre al servei i a eficàcia del seu ideari polític.

La independència txecoslovaca es deu en gran part a l'entusiasme de Masaryk. I encara féu més el gran vell octogenari d'avui: ona vegada la pàtria lliberta –octubre de l'any 1918– lliurà els seus esforços en fer de la seva terra una gran nació demòcrata on el sobirà fos el poble. Cal reconèixer que els nobilíssims esforços de Masaryk no foren esmerçats en orris. Avui moltes nacions de puixança històrica –a les quals sembla que la mateixa història les sia una nosa per a desenrotllar-se dins la vida moderna– tenen molt que envejar de 1a república centro-europea, creada tretze anys enrere. Des d'aleshores Masaryk n'ha ocupat la presidència. Té la confiança sense límits del poble. El president txecoslovac sap merèixer-la de cada dia més estimar-la.

És just, doncs, homenatge que els txecoslovacs i tots els liberals del món han retut al vell president Tomas G. Masaryk en el seu vuitantè aniversari.

J. BONAVENTURA.
(15 de març de 1930)

Aspectes

Índia

Rabindranath Tagore. Gandhi. Dues figures representatives de la llunyana Índia. L'Índia que casi només coneixem pel famós Llibre de la Jungla de Rudyard Kipling i per la narració del viatge del novel·lista Blasco Ibañez.

Rabindranath Tagore és l'encarnació de l'Índia sensual, luxuriosa, flonja i plena d'atractius misteriosos. En canvi Gandhi és el moviment exigent i ascendent de l'Índia. Gandhi representa l'esperit de la lluita, unes vegades tèrbola, altres mansa, per la conquesta d'uns drets justos.

Rabindranath Tagore poeta és el màxim poeta indi. Rabindranath Tagore ens porta d'aquella terra llunyana l'essència perfumadíssima de la selva immensa amb tota llur varietat. Gandhi ens porta la turbulència d'un poble inquiet; un poble amb consciència pròpia; amb ideals ben definits. I això no pot venir de nou. El darrer Congrés de Lahore amb sos cinquanta mil delegats mostra palesament que l'Índia no és la colònia de cinquanta anys enrere. Hi ha en el país triangular un moviment efervescent; un estat d'ànim en tensió constant. Si no fos inversemblant diríem que sobre l'Índia s'hi acomoda un cel carregat de núvols grisos prompts a obrir-se en tempesta al contacte de la *xispa* elèctrica.

Hom pot argumentar que un país de més de tres-cents milions d'habitants, les aspiracions dels quals caminen vers un mateix fi, be pot ésser un país lliure; que, actualment, l'Índia mostra la seva gran capacitat, i, que per tant, bé pot governar-se ella mateixa.

El principal obstacle per a la independència total de l'Índia és la seva pròpia riquesa. Si els productes de les selves casi verges, si les riqueses de la jungla no fossin de guanys tan positius, avui, el país dels mars de Bengala i Oman, seria, casi seguit, un «dominion» immens, com Canadà, com Austràlia, com la mateixa catòlica Irlanda. Aquest endarreriment indi, comparat amb la marxa dels altres pobles grans, més o menys sotmesos a la voluntat anglesa, seria incompreensible, si no fos degut a aquell endarreriment, a les pròpies meravelles de l'Índia, que són els principals factors del floriment britànic.

El país de la jungla és gran. Totes les coses a l'Índia es poder fer a l'engròs. Darrere els cinquanta mil delegats al Congrés de Lahore hi ha molts de milions d'indis que demanen i esperen. El règim de colònia no pot ésser agradable ni acceptable per a cap país que tengui consciència de llur vàlua; amb tot, Anglaterra, mostra el seu esperit liberalíssim, deixant reunir a Lahore cinquanta mil persones que sap prou bé que li són hostils, i que es permeten substituir la bandera imperial per la pròpia.

Gandhi és una figura imponent. Magre, eixut, ascètic, és elegant treballador per la independència d'un poble. La seva figura és del tot oposada a la de Rabindranath Tagore. Aquest és gras, de maneres reposades i sacerdotals. Gandhi és inquiet, viu, nerviós; sembla en activitat constant. Si dins Gandhi hi entrà un esperit de sang i de desfeta, no hi cap dubte, que a l'Índia se desenrotllaria unes d'aquelles lluites rabioses entre els canons dels grans encuirassats i les tropes angleses i els tres-cents milions d'indis. La tesi de la «no violència» de Gandhi ha produït un gran bé a la nació dominadora i al mateix país dominat. Avui l'Índia camina invariablement cap a l'autonomia àmplia de «dominion». Potser el canvi hagi estat massa llarg, emperò, cal convenir, que la conquesta haurà estat feta sense un gran trasbalsament.

Tanmateix el país de les meravelles vol quelcom més. És molt ric per alegrar-se amb un regal de «dominion». Malgrat els diversos matisos polítics de l'Índia, el Congrés de Lahore s'ha manifestat per la independència absoluta. Abans ja, l'any 1927, els nacionalistes en llur Congrés formularen una moció igual. En 1928 oferiren a Anglaterra un any de temps per implantar el règim de Domini. La Comissió Simon estudià uns nous estatuts per aquella colònia. Hem de reconèixer que la Comissió Simon no fou gaire ben rebuda. Les manifestacions contràries al règim de colònia foren moltes, tantes que la Comissió en pogué deduir quin era el vertader estat d'ànim d'aquell país.

Ara sembla ésser el moment propici per a la consecució. El govern laborista està animat per idees justes i generoses. Gandhi avui ja no és empresonat, com ho fou tantes vegades, en èpoques anteriors. Avui per avui l'Índia té casi assegurada la llibertat autònoma; és un avenç pel camí de noves conquestes. A la tesi de la «no violència» Gandhi hi ajunta una altra tesi: la de no defallir i demanar més, molt més, fins que l'Índia sia declarada Estat lliure i absolutament independent.

J. BONA-VENTURA.
(22 de març de 1930)

Gabriel Miró

Per a les lletres castellanes la mort de Gabriel Miró representa la trista pèrdua d'un escriptor valuós. Dins l'ample camp de la novel·la l'escriptor alacantí posseïa una personalitat sencera, ben definida. Hom ha volgut creure que el seu estil literari pertanyia a la mateixa font d'on prové estil «azorinesc» del qual semblava esser, en certa manera, similar.

Azorín, el prosista-poeta de les bel·leses assolellades de la Castella eixuta, no té l'encís de la mar, li manca encís d'horitzó marí. Gabriel Miró està sota la influència del sol oriental. El blau del Mediterrani, les masies blanques i lluminoses de les hortes d'Alacant, les palmeres doblegadisses, infiltren a l'estil de Gabriel Miró infinit, la gràcia i elegància; esdevé així una literatura flonja, agradable i poètica.

Heus ací la remarcable diferència entre els tres novel·listes més representatius en modernitat, més interessants de llengua castellana: les boires del nord posen aquella grisor melancòlica a les obres de Pio Baroja; Azorín té quelcom de la personalíssima duresa castellana; Gabriel Miró està saturat dels efluvis del Mediterrani, d'esplendidesa llevantina.

La suavitat llisquent, la flongesa, la pulcritud i l'elegància de la frase perfecta eren coses de les quals Gabriel Miró no en podia prescindir. No hi ha altre escriptor que hagi assolit una més sencera perfecció rítmica en la prosa; aquesta suavitat és inimitable; un altre, sense les qualitats de Gabriel Miró, volent imitar-lo, faria una literatura forçada; les frases li eixirien amb un barroquisme empalagador.

Gabriel Miró sabia adaptar al seu estil totes les nimietats; els seus ulls clars posaven un interès poètic, un interès artista damunt els objectes i d'ells en treia aquella essència delicada, tan encisadora, pròpia de Miró. Aquesta mateixa curiositat d'artista fa de estil de Gabriel Miró un estil ple de sensualitat barrejat amb un cert paganisme. Estimava la Natura amb amor d'un misticisme idòlatra; copsava totes les seves secretes interioritats; era un ardent enamorat de la bellesa oriental de la seva terra; una de les penes més grosses de Gabriel Miró fou, de segur, haver de separar-se d'aquelles hortes alacantines plenes de la gràcia de les masies lluminoses, impregnades de sol i de mediterrani.

Un record inesborrable, perenne, ens ha deixat amb les «Figuras de Pasión». És en aquestes admirables descripcions on Gabriel Miró ha demostrat més palesament la pulcra finor del seu esperit, la delicadesa del seu art. Les figures bíbliques prenen a la ploma del gran artista formes de realitat viva no exemptes d'aquell encisador misticisme sagrat.

Gabriel Miró fou combatut, insultat. Ell, treballador de la frase perfecta, pulcra, prou bé es mereixia un seient a l'Acadèmia de la Llengua Espanyola. Emperò Gabriel Miró, independent, s' havia captat enemistat d'un cert sector ultra catòlic, el qual feu fracassar sempre tot intent de premi.

Fou l'any passat que, Gabriel Miró davant el nou fracàs d'Azorín perquè fos elegit acadèmic, exclamà amb un cert escepticisme irònic, que ell no tenia esperit acadèmic i que dintre Acadèmia seria un home inútil com ho havia estat en la vida.

M. M. SERRA PASTOR.
(14 de juny de 1930)

Autonomía

No hay partido político en estado de formación, descontando los de factura dictatorial, que de una manera más o menos extensa no incluya la idea de federación de las regiones que integran España, y algunos con miras mucho más lejanas, incluso de la península entera.

La emancipación del poder central parece ser la fórmula, el remedio mágico que cure de una vez y para siempre nuestro mal crónico, la orgía política, la eterna incompreensión a que de una manera obligada se hallan sometidas aquellas regiones espiritual y geográficamente alejadas de Madrid. El hecho de que todo nuevo partido democrático cimiente parte de sus esperanzas de reconstitución de España en la autonomía o en la federación de las regiones indica al parecer cuales serán los nuevos derroteros de la futura política.

No puede haber verdadera democracia, no habrá auténtico liberalismo mientras no se reconozca y no se defienda como principio primordial la soberanía de los pueblos en cuanto a la elección de sus propios destinos. Negar los diferentes matices de la unidad española, sus diversas nacionalidades, es ignorar las lecciones más elementales de la Historia. Querer asimilar, por ejemplo, caracteres geográfica y étnicamente tan opuestos como el catalán y el castellano, el gallego y el andaluz y el vasco, es empresa cuyos resultados todavía púedense esperar. A cada intento de asimilación ha correspondido un nuevo empuje de nacionalismo, un nuevo avance en el campo autonomista.

Es claramente visible el auge que en estos últimos tiempos ha dio tomando el ideal regionalista .hay pruebas irrefutables. La nueva promoción juvenil; las innumerables editoriales en lenguas vernáculas; el interés que despierta todo cuanto tiene sabor regional; son muestras de lo mucho que se ha adelantado en ses años la represión. Lo que se quería extirpar ha renacido con más fuerza. Lo que se afirmaba y volvíase a afirmar que estaba muerto y bien muerto, ha resucitado con más bríos que antes, con remozadas fuerzas, presto a la noble lucha. Y se ha visto que el regionalismo no estaba muerto, que no podía morir porque es esencia de la misma alma, porque quieras que no, aunque no queramos todos somos regionalistas; todos; incluso los que más han renegado de su lengua propia y de su propia bandera, si viniera el caso estarían prontos a defenderlas.

Siendo una realidad innegable la diversidad española, hay que buscar un sistema para que una las regiones como a hermanas, con dominio propio, dentro de la unidad del Estado; pero nunca una fórmula indigna de pueblos demócratas que permita que sean suprimidas o subyugadas, regándolas su personalidad, sus derechos y sus características; jamás un medio que permita a una de ellas el domino o la asimilación de las otras.

Sin embargo, debemos convenir en que no todas las regiones españolas poseen aquella capacidad necesaria para desenvolverse por si solas. Para ello es necesario primeramente saber lo que son, lo que representan en la historia. Darse perfecta cuneta de su personalidad y de lo que ésta es capaz de realizar. Mallorca posee esta personalidad; tiene páginas brillantes escritas en sus anales; fue incorporada a la cristiandad por los bravos catalanes de l'alt Rei En Jaume, de cuyo extenso reino pasó a formar parte como nación federada; tuvo reyes propios cuyas cenizas reposan en nuestra Catedral.

La personalidad mallorquina está bien defendida. Somos mallorquines con toda la entereza de nuestra raza y como tales queremos afirmar nuestra personalidad ancestral; somos descendientes de aquellos conquistadores que supieron dar a la nueva tierra conquistada leyes ejemplares que, dominándola, hacina al mismo tiempo hermana de su tierra.

Así es que ante el movimiento del renacimiento catalán Mallorca no debía ni podía permanecer impasible, como no puede ni debe permanecer impasible su otra hermana Valencia. Nuestra aportación al renacimiento de Cataluña no puede ignorarla ningún mallorquín que recuerde los nombres gloriosos de Mariano Aguiló, Miguel Costa y Llobera y Juan Alcover.

Somos defensores de la unidad escrita de nuestra lengua catalana. Abogamos por una autonomía regional y para la cual Mallorca debe luchar y prepararse.

Pero no ignoremos que al lado de Mallorca encuéntranse otras hermanas injustamente olvidadas con frecuencia.

La colaboración de Menorca e Ibiza es muy importante para Mallorca en su obra de regionalismo. Nuestro vocablo «mallorquinisme» parece excluir esta colaboración. No puede ni debe ser así. Menorca e Ibiza tienen que unirse al movimiento regional; cooperar a los esfuerzos de Mallorca en la lucha contra el poder centralizador; es deber de nuestra isla ayudarlas; si bien antes deben despertarse del sueño en que hallan sumidas e iniciar el avivamiento de su espíritu ancestral. Mallorca puede esperar de sus hermanas este reconocimiento de su regionalismo.

Y así como abogamos por la autonomía de las regiones y por tanto por nuestra autonomía, nos declaramos contrarios al sistema de federación confeccionada a medida. Decláranse libres los pueblos que forman el Estado español que busquen las constituciones que más convengan a sus particularidades e intereses, lo más libre y democráticamente posible.

M. M. S. P.
(21 de juny de 1930)

Santa y mallorquina

Cabe a los mallorquines una de las más grandes satisfacciones; la canonización de nuestra Beata ha tenido ya efecto; los rotativos de Palma, sin diferencia de matices, no ocultan su satisfacción motivada por este importante hecho; a las concepciones políticas y filosóficas, supera el sentimiento mallorquín, no negando su adhesión a la nueva gloria regional. Y al indicar a los periódicos palmesanos –portavoces de la voluntad mallorquina– naturalmente señalemos también a todo ser de nuestra tierra.

Es éste, pues, un acontecimiento que por su carácter ha hecho vibrar de emoción nuestro espíritu racial. La vida humilde de la nueva Santa, de nuestra única Santa, lleva en sí la gloria pura de Mallorca. Si como ese otro mallorquín Beat Ramon Llull encarna la ciencia y el amor fervoroso, impetuoso, santificados, la valldemosina Catalina Thomás es la suma humildad, la virtuosa pobreza escondida en el terruño, ignorante de las fastuosidades mundanas, pero presentidas, de las que huyó refugiándose a la sombra claustral de las paredes del convento.

La vida toda de la Beata emana esencia isleña. Es la flor bellísima por su misma humildad, perfumada suavemente, sin aquella magnificencia de color ni intensidad de perfume, pero con la sencillez innata en una vida de inefables arrobamientos místicos. Este misticismo une a Catalina Thomás con los corazones sencillos de nuestras gentes. Su nombre no puede ser ya más popular; la senda de su vida no posee aquella espléndida brillantez de los grandes y maravillosos hechos que alcanzan una resonancia universal; en cambio tiene de la violeta escondida la suave fragancia, del lirio del valle el bálsamo perfumado.

Quien ensalza a Santa Catalina Thomás; quien admira en ella la beatifica sencillez de su vida; quien siéntese atraído por las virtudes excelsas de su vida ejemplar, íntimas virtudes excelsas de su vida ejemplar, íntimas virtudes casi desaparecidas, ensalza, admira y es subyugado por la virtud, por el encanto, por la belleza, toda de Mallorca.

El amor y la admiración por la Beateta son dos sentimientos que nosotros debamos en el corazón casi desde nuestro nacimiento. Las madres veneradas supieron inculcar en nuestras almas niñas estas dos bellas cosas que completándose una con la otra forman este favor cariñoso inspirado hasta por los más nimios actos de la vida de Santa Catalina Thomás.

Esta misma admiración cariñosa sentimos en nosotros siempre que pisamos tierra del pueblo bellísimo de Valldemossa, patria nativa de la Beata. Valldemosa está impregnada de la esencia perfumada de sus selvas; huele a mar, a pino y a olivo; en medio de sus bosques la figura pequeña, humilde e insignificante de la Beata sobresale con el mismo candor de las cosas que han salido por sí solas, espontáneas.

«A darrera hi va una nina
una nina de pocs anys
que és la flor de Valldemossa
i la glòria dels seus camps».

Su misma casita, tan simpática y atrayente por su sencillez, los mismos lugares frecuentados por la virgen valldemosina llevan la conocida aureola de sencillez y de humildad, virtudes consustanciales siempre con la Beata.

Pronto Valldemosa va a celebrar el hecho tan importante para su historia como es la canonización de la Beata mallorquina; las fiestas prometen ser lucidas, dignas de acontecimiento tan grande; forman la comisión organizadora personas solventes, conocidas por sus arraigados sentimientos regionales; seguramente darán a estas fiestas su carácter apropiado, sin introducciones de mal gusto. Todos los pueblos de Mallorca deben asociarse a las fiestas de Valldemosa. Todos deben ofrecer su concurso, concurrir a los lugares santificados por la pisada de la Santa.

Para Mallorca estas fiestas son también de gran importancia. La conmemoración del acto celebrado el pasado día 22 en Roma por el Papa Pio XI, quedará grabado en nuestra historia con caracteres indelebles. Esta acto ha sido la feliz terminación de lo que hacía tanto tiempo deseaba Mallorca entera. Las pruebas para la canonización han sido concluyentes. El proceso ha sido largo; pero, por fin, a la humilde religiosa valldemosina se le ha concedido «la gloria y el honor de los Santos».

Sirve esto de motivo para que nuestra satisfacción sea mucho más intensa. Débese tener en cuenta que desde el siglo séptimo, en que el Papa Gregorio XV canonizó a la sabia escritora Santa Teresa de Jesús, ninguna otra mujer española ha sido incluida en la lista de los Santos. «Más de tres siglos de devoción popular han hecho de la Beata Catalina Thomás la gloria más pura de Mallorca». Y la consagración de esta continua devoción ha sido presenciada por nuestro Obispo, Dr. Miralles Sbert, único superviviente del tribunal que constituyóse en Palma por convocar tan largo proceso. Estamos, pues, los mallorquines, y están de una manera particular los valldemosines, de enhorabuena; lo que tanto hízose esperar, ya llegó, después de todos aquellos precisos trámites; condiciones inexcusables para la adscripción en el Santoral Romano.

Pero convengamos todos en que la nueva Santa Catalina Thomás siempre será para nosotros nuestra humilde y simpática Beateta, de cuya denominación no sabremos ni podremos prescindir.

M. M. S. P.
(28 de juny de 1930)

Aspectes

La deixalla

El lector de periòdics bé es pot donar compte de l'actual reviscolament del sentiment regional. A Galícia, a Bascònia, a Aragó, a Catalunya, a València i a casa nostra mateix reviuem amb més empenta que abans els desitjos regionalistes d'una descentralització política administrativa.

No podem negar que aquesta revifalla la devem en part a la finida Dictadura que tants maldecaps ha donat, que tant ha fet parlar i segueix fent parlar.

Una de les coses que els regionalistes devem agrair-li és que gràcies als seus mitjans combatius i negatius emprats durant els sis anys d'ignomínia, en comptes de destruir l'obra regional, fou intensificada la nostra cultura com mai abans s'havia fet.

Està clar: la Dictadura treballà –inconscientment– pel regionalisme i per l'autonomisme.

L'obra dictatorial de sis anys es va desfer en un mes; avui veim com les ensenyes regionals, emblemes sentimentals i reals –no simples curiositats folklòriques i sentimentals– són respectades, legalitzades diríem, pel Govern central, per l'Estat.

En veritat i imparcialment alguna cosa deu ésser agraïda a la Dictadura. –No hi ha mal que per a bé no vingui–. Amb ironia cal donar-li les gràcies: fer-li ofrena de la nostra gratitud. Més féu en sis anys el dictador per la nostra causa que qualsevol polític regionalista durant el mateix temps; si bé tothom sap que no era aquesta la intenció seva.

Emperò, amics, fixeu-vos hi bé: la Dictadura ens ha deixat una funesta herència; gosarem posar el Dr. Albiñana i els seus com un dels mals pitjors, resultant directa dels anys de ignomínia.

La vergonya no és acabada: estan segurs. Hi ha la seva continuació en aquesta mena de feixistes espanyols de nova factura; la semblança amb els feixistes italians és innegable. D'aquesta semblança el Dr. Albiñana no se n'amaga: té les seves «camises negres» a les quals ell ha donat el nom pompós, que molts creuen que hauria d'ésser sagrat, de «Los legionarios de España.». No sabem com explicar-vos el perquè del nostre sobtat record d'aquells efímers «Legionarios de Gibraltar».

Denunciam, als nostres amics, el Dr. Albiñana i els seus ridículs seguidors per antipatriotes, per antidemòcrates, per enemics de la llibertat i del progrés. Els mals que aquestes «camises negres» poden fer són incalculables. Recordem la força brutal –oli de ricí– dels feixistes italians; recordem la lluita armada contra els drets de l'home dels nacionalistes austríacs i recordem altres lluites d'altres feixistes contra el bon sentit i la raó.

Ara que acabam de sortir d'un mal somni i ens preparam per incorporar-nos a les altres nacions que ajunten al progrés la democràcia, no haviem de menester que uns quants amb la idea de fer obra feixista ens trasbalsassin la pàtria amb intents que serien ridículs no fossin perillosos.

No negarem al Dr. Albiñana el dret de fer la propaganda i defensa de les seves idees. Nosaltres negam al doctor Albiñana el dret d'emprar la força contundent i la coacció per escampar el seu pensament estrofolari.

La Dictadura ens ha llegats tres nous partits polítics, tot tres mancats de realitat; dos d'ells en evident contradicció; l'altre –Partido Nacionalista Español– és el fill d'ella més autèntic, si bé en grau superlatiu. El dictador no en pogué fer lo que en volia de la cèlebre U. P. Potser el Dr. Albiñana ho aconsegueixi amb uns centenars d'homes, que ell fa pujar, només a Madrid, a 18.000. Aquesta xifra nosaltres la creim exagerada. Tal vegada sia un altre sistema del Dr. Albiñana; en cas de no poder imposar-se per la violència contundent de les armes, imposar-se per números pujats i ficticis.

Si els nostres lectors tenen més interès per conèixer detalls dels nous feixistes espanyols, vegin el diari ciutadà. «La Almudaina» del 24 del passat mes, on un dels seus col·laboradors de «reproducción reservada» en una intervui sembla que en feia la propaganda.

J. BONA-VENTURA.
(dissabte 9 d'agost de 1930)

Els cosacs: Lleó Tolstoi

Una de les característiques de la novel·la *Els cosacs* és que és una novel·la senzilla, talment com la mateixa ideologia tolstoiana. De no profunditzar-la bé podria passar per una d'aquelles tantes novel·les ingènues, malgrat el quadro de petita disbauxa que el comte Lleó Tolstoi ja ens presenta des de les primeres planes. Només la presència dels tres jovencells cansats, esgotats per una vida de turbulències, ens indica que l'obra és alguna cosa més que no la novel·la de color rosat.

Olenim, el protagonista, està fermament decidit a deixar per a sempre la vida plaent de gran ciutat. Un amor ha posat acidesa a la seva ànima. El descoratjament ha deixat lassos els seus membres i sols l'ambient llunyà i camperol portaran de bell nou la pau al seu esperit.

Una tragèdia íntima pesa damunt Olenim. No cal cercar complicacions. És un fet senzill. Una qüestió interior que gairebé tothom guarda dintre el cor i que en alguns els fa perdre resolucions decisives que bé poden fer canviar tota una vida.

***

El primer fer d'Olenim l'acosta visiblement a l'autor. Tolstoi i Olenim. Hi ha uns semblança entre els dos homes: l'home autor, l'home protagonista.

Un dia, també, el comte Lleó Tolstoi es sentí descoratjat. Les disbauxes ciutadanes i normalitzades li omplien el cor de fàstic. En el cas d'Olenim hi ha reflectit el cas del propi Lleó Tolstoi. Un dels principals atractius de les novel·les de Tolstoi està particularment en el desdoblament de la seva personalitat. En cada protagonista de novella tolstoiana hi ha, almenys, un xic de la seva ànima, del seu propi ésser.

Aquesta tàctica per fer una obra interessant sembla que el compte la optà des d'un principi de la seva vida d'escriptor. Nosaltres, sovint, hem tengut un cert defalliment en la lectura de llibres super-idealistes i en canvi ens deixam conquistar el cor pel llibre en el qual hi endevinam, o hi veim clarament, la vida o un tros de vida real.

La novel·la així és mes humana, més viva. I, sovint, veim en les angúnies, en els trasbalsaments, en les lluites interiors i àdhuc en les alegries íntimes dels personatges de novel·la, les nostres pròpies angúnies, els nostres trasbalsaments, les nostres satisfaccions íntimes. Bé podem dir que d'aquestes lectures ens quedam encisats.

Això sols és possible quan l'obra és vital. Quan és humana. Els problemes plantejats són prou identificats amb la seva mena d'ésser. Són problemes humans que podem trobar sense necessitat d'anar molt enfora; tal vegada a casa nostra mateix.

***

Olenim, fill d'una família moscovita, era ni més ni menys que el que solen dir un jove bé. Un home *comme il faut*, preocupació simpàtica de l'adolescència de l'autor.

La dèria del divertir-se, del passar-ho bé el tenia tenallat. La contrarietat, sorgida qui sap de quina mena d'amor, fou senzilla, gairebé sense importància. El canvi fou radical, definitiu. La transacció que medià entre els dos estats posà en tensió les idees cerebrals i d'aquí neix el vertader Olenim: Olenim pensador. En aquesta mena d'Olenim és on el comte Lleó Tolstoi ens dóna la primera mostra d'una filosofia, que, temps a venir, havia d'ésser motiu de desavinença familiar i, sens dubte, engendradora de la cèlebre Sonata a Kreutzer.

Quan l'autor escrigué la novel·la –una de les primeres sortides de la seva ploma– encara era entre els intel·lectuals desconegut. La publicació d'*Els Cosacs* fou tota una revelació. Hom pogué entreveure, aleshores, l'art inimitable del comte i la profunditat de la seva ideologia filosòfica que el caràcter del protagonista deixava traspuar.

Interiorment Olenim menyspreava els homes superposats als demés homes. Bé es podia dir que era un escèptic. Una de les característiques de la seva incredulitat era que creia tenir la convicció ferma de la inexistència de l'amor.

Lleó Tolstoi tracta de desfer aquella convicció. Per desfer-la no es val de l'atractiu magnètic de la dona elegant i perfumada ni de l'obrereta, la bellesa de la qual ix fora dels parracs que la cobreixen. La dona elegant i perfumada, la modista bella i atractiva, malgrat la pobra vestimenta, són productes de ciutat. En el cas d'Olenim cal buscar-la enfora, molt enfora: a Caucàsia.

Emperò més que el moviment dels personatges, o sia l'argument de la novel·la, el que admiram d'aquesta obra és l'art imponderable de la narració. L'estil tolstoïà encisa. La descripció tolstoiana és admirable. Tolstoi ha posat carn i ànima pròpies en la germinació d'aquells tipus tan senzills per defora de psicologia tan divers per dedins. Un personatge tolstoïà queda gravat a la memòria per no esborrar-se més. El moviment d'una fulla, el rumoreig d'un riu, la sortida d'una estrella, una posta de sol prenen a la ploma del comte novel·lista precisions justes.

M. M. SERRA PASTOR.
(dissabte 23 d'agost de 1930)

Aspectes

Els indiferents

Era any 1905 que el malhaurat Ignasi Iglèsies escrivia a la tribuna modesta d'un periòdic comarcal de Catalunya un bell article, escrit en la plenitud de la santa ira, encès d'entusiasme, les paraules del qual eren mostres visibles dels sentiments d'un cor inflammat.

Hem de fer constar que nosaltres no coneixíem aquest article publicat quan encara teníem molt pocs anys; quan, bé és pot dir, començàvem a viure. Tenguérem el plaer d'aquesta lectura saborosa molt temps després de la seva publicació, quan va esdevenir-se la trista data del primer aniversari del traspàs de il·lustre dramaturg català.

D'aleshores ençà aquelles ratlles valentes, impregnades del viu sentiment d'Iglèsies, quedaren gravades a la nostra memòria. Ens obsessionen contínuament. La mateixa poca llargària de article encara el feia d'efecte més intens; les seves poques dimensions ajudaven per una més íntima penetració.

«No hi ha res tan odiós com els indiferents –començava per escriure el gloriós dramaturg. Per si soles, aquestes paraules, són un blasme roent, capaç de traspasar les epidermis més endurides. «L' indiferent no és fàcil que cregui en res; ni en ell mateix». Ens dol l'escepticisme perquè sembla ésser una plaga com la lepra, amb la sola diferència que la seva propagació –gràcies a Déu– no traspassa certs límits; emperò cal convenir que, com la lepra, es proa difícil de curar.

Tanmateix, on escepticisme és menys comprensible és en el jovent. Un jove indiferent, una ànima jove escèptica a tot, és mereixedora més que de menyspreu, de compassió. A una ment activa li costa de poder comprendre una despreocupació crònica per tots els problemes, per tots els afers espirituals, per totes les ànsies de l'esperit.

Un indiferent és, ni més ni menys, un paràsit d'esperit.

Als amics els hem de dir que es guardin d'aquesta mena de parasitisme. Amics, guardau-vos de la indiferència! No vulgueu ésser paràsits de la ment. Sols pel fet de formar part de la humanitat venim obligats a treballar per ella. No ens referim, tan sols, als treballs materials, ans bé als treballs de l'esperit. Al treball de les idees. Cal tenir idees clares, definides; tenir marcada la trajectòria; saber quins són els camins de les nostres conveniències espirituals.

No importa, si tant voleu, els temps de la recol·lecció del fruits d'aquesta mena de treballs. Treballar amb la vista posada enfora, potser per alguns sia treball de foll. Tenir idees, sense que us sia probable recollir el fruit directe d'aquestes idees que sustentau i us plau refermar, portarà al vostre cor satisfaccions, íntimes satisfaccions, com mai les heu hagudes.

L'Iglèsies preferia més un fanàtic que un indiferent, .«Els fanàtics i els sectaris creuen en alguna cosa, lluiten per assolir un ideal, viuen encara que neguitosos, esperançats». Més por ha de fer a la ment activa, una ment paràsita, una ment escèptica, que l'home embolicat dins absurd. L'escepticisme és gelat. No prendre partit per res, no interessar-se per res indica condicions sensitives molt pobres. Dins el terreny de la indiferència, s'hi sent el fred d'una gelada eterna, on el sol per intens que sia no arriba a posar-hi una mica d'escalf. I és tristíssim veure com, malgrat tot l'encís de la llum, els indiferents no desperten; en despertar i tot volen romandre escèptics.

Pobrets! Donen lloc a la nostra compassió. Són uns malalts casi inguaribles, Curar-los és casi un miracle. Demanar que aquesta mena de cervells es posin en moviment, que ixquen d'aquella quietud letàrgica és com demanar al Poder invisible que ens allargui els dies de vida que d'antuvi tenim assenyalats.

«Oh indiferents, ànimes embotades, insensibles als dolors i a les alegries dels cors esperançats! Si sabéssiu el mal que féu; si un dia, només un moment, ho reflexionéssiu, ben segur que us convenceríeu de la vostra missió en la vida, us redreçaríeu encesos de vergonya o us moriríeu de pena en veure inútils que sou per a cap obra santa, per a tot allò que sublima home, fent-lo digne de llurs consemblants.»

Així és que davant les al·lusions que sovint sentim en boca dels escèptics, bé podem contestar amb les mateixes paraules del gran intel·lectual sorgit del poble, i fet intel·lectual per al poble.

J. BONA-VENTURA
Sóller, Setembre
(13 de setembre de 1930)

Un funicular aéreo al Puig Mayor

En nuestra edición del sábado de la semana pasada dábamos cuenta a los lectores del Sóller de una noticia, la cual, siendo de importancia, debe interesar a todo mallorquín. Por el título que encabeza este editorial se comprenderá que nos referimos al proyecto de ascensión a nuestra más elevada cumbre, proyecto elaborado por el joven e ilustrado ingeniero Antonio Parietti.

Tratemos, pues, hoy de poner nuestro modesto comentario a tan magna obra. Comenzaremos por hacer patente desde esta columna frontal nuestra sincera satisfacción, enviando al Sr. Parietti cordial enhorabuena, máxime tratándose de un hombre despierto al moderno sentir de la vida, preocupándose para que en Mallorca el turismo encuentre toda clase de facilidades. A ello también nos obliga el conocimiento que tenemos de sus obras, algunas en proyectos esbozadas, otras en construcción, como la carretera de Lluch a Sa Calobra, verdadero alarde de técnica, y a la cual debe unirse indudablemente nuestra carretera –¡todavía sólo en proyecto!– poniéndonos en fácil comunicación con el Santuario de Lluch.

La construcción del proyectado funicular aéreo para la subida del Puig Mayor será obligado motivo para que mucha gente, de aquí y de fuera de aquí, desde aquella altura pueda admirar nuestra belleza global y poner en práctica, durante el frío, deportes propios de países nevados.

No daremos aquí detalles del proyecto; ya que el lector los hallará en este mismo número en una conversación que transcribimos del Sr. Parietti con un redactor de nuestro colega «La Almudaina». Por ella darás cuenta de cómo resultará fácil el ascenso y es descenso y de cómo quedará cómodamente simplificado un camino que ahora para recorrer son menester tres cosas, indispensables todas ellas: mucho tiempo, buenas y fuertes piernas y una suficiente dosis de entusiasmo. Y así y todo es regular el número de los que visitan el Puig Mayor en su cumbre más elevada, a pesar del mal estado del camino de herradura, solamente en parte aprovechable, y de la carencia en absoluto de la más elemental comodidad. No nos cabe la menor duda: con la implantación del funicular la gente, deseosa de admirar el paisaje todo de la Isla, será numerosa, y aquellos bellos lugares, ahora ordinariamente solitarios, van a verse muy concurridos por turistas de la más diversa nacionalidad.

La obra es sencilla, y sin embargo hasta ahora nadie había dado con ella. Su importancia es, a todas luces, bien visible. La instalación del funicular aéreo exigirá otras comodidades, dos de las cuales serán innegablemente necesarias: una la construcción de un hotel en el punto de partida o estación del funicular, paraje de belleza indiscutible y lugar adecuado para la vista al Gorc Blau, Lluch, Torrent de Pareis y la accidentada obra de La Calobra y Tuent; y la otra, la obra la que tanto hemos suspirado, sin que hasta ahora pasara de ser un mero proyecto, aprobado y todo; nos referimos a la carretera Sóller-Lluch.

A decir verdad, no hubiera estado mal que la estación del funicular tuvierase que construir dentro el término de Sóller, por la novedad que nuestra ciudad cobraría con la nueva atracción, y para que así fuera, ciertos elementos influyentes se han interesado. Sin embargo, sabemos que el Sr. Parietti ha manifestado que la falda del Puig Mayor cae de lado de nuestra ciudad, dada su gran pendiente, casi vertical, que dificulta la colocación de las torres de amarre del cable.

Antes estas manifestaciones y como buenos sollerenses debemos intensificar nuestra campaña para que la construcción de la carretera Sóller-Lluch sea pronto un hecho. Esta vía va a permitir en fácil visita y en recorrido de poco durada el conocimiento de todas las bellezas y atracciones de aquellos importantes lugares, y que ahora, por lo difícil que ello resulta, los ignoramos.

La obra, pues, del funicular aéreo al Puig Mayor reportará otros beneficios que Mallorca sabría explotar para su provecho. ¿Quién no comprenderá, por ejemplo, que la cómoda visita a nuestra más elevada cumbre será admirada? Nuestras sociedades de fomento de turismo pondrán, sin duda, especial atención a fin que resalte en la propaganda tan notable belleza. A la propaganda de las cuevas de Artá y de Manacor, de nuestra costa brava, con Formentor, Cala Ratjada, Torrent de Pareis, etc., añadirse pronto la del Puig Mayor, y hemos escrito pronto no porque la pluma sin querer se nos haya escurrido de los dedos, sino porque estamos bien informados de que para que la construcción de la obra empiece sólo falta la concesión del Estado. Los ofrecimientos de capital han sido numerosos, quedando por tanto la parte económica, que muchas veces es la más difícil de conseguir, resulta.

Estamos, pues, ante la implantación de un funicular con el cual, a decir verdad, nunca habíamos soñado. El proyecto del Sr. Parietti es interesantísimo, y por la importancia que encierra bien merece nuestro entusiasta elogio.

S.
(4 d'octubre de 1930)

Homenaje a Mn. Costa y Llobera

El octavo aniversario de la muerte de nuestro excelso poeta Mn. Costa y Llobera ha dado motivo para que Alanís, otro poeta, lanzara a los cuatro vientos, desde las columnas liberales de *El Día*, su idea, que nosotros tenemos hoy la satisfacción de recoger.

Esta idea de homenaje al cantor inmortal de Formentor es a todas luces plausible; plausible por la honrosa intención de perpetuar la memoria de uno de los príncipes de las letras mallorquinas y plausible también por las vías que indica para su realización.

La obra de Costa y Llobera es de reconocida importancia literaria; alabada por hombres de letras de fama mundial, entre ellos Menéndez Pelayo, a cuya clara inteligencia mucho debe la literatura catalana. Anotamos esto, no porque de ello necesitamos para engrandecer la obra gloriosa del gran artista mallorquín, sino para que, viéndose como es juzgada de modo tan favorable y honroso para la patria por eminencias críticas, los mallorquines, que es como si dijéramos los propios interesados, tengamos olvidado casi del todo a este poeta excelso y a la obra de este poeta. Con ser esta obra tan meritísima no existe en Mallorca, a la que tanto glorificó con sus cantos, un recuerdo digno que perpetúe su figura, que marque de una manera imperecedera en la piedra, en el mármol o en el bronce los rasgos del gloriosa autor de El Pi de Formentor.

Si en la historia literaria de Miguel Costa y Llobera sólo figurase el canto sublime al pino de sus entusiasmos amorosos, merecería la gratitud eterna de todo amante de la patria. La lectura de estos versos únicos, nunca cansa; siempre encontramos en ellos la fragancia del perfume constantemente renovado, el sabor de un siempre nuevo manjar en el cual se percibe toda la esencia emanante de la tierra, toda la pasión de un amor sin límites. Y si hemos hablado de El Pi de Formentor —a ello nos ha inducido el conocimiento universal que posee el poema— bien pudiéramos también señalar y colocar a su misma altura otras producciones tan vivamente sentidas, vividas y perfectamente metrificadas: La Font, Defalliment, L'Harpa, La Tosca, Troballa de N'Elisenda, L'era d'Escorca, La gerreta del catiu, etc.

No extrañamos, pues, que el espíritu sensible de este otro poeta no pueda adaptarse a la indiferencia, al menos externa, en que Mallorca ve impasible, inmutable, el paso de los años sin que la memoria de uno de sus más grandes poetas, sea debidamente perpetuada. «No podemos resignarnos a este olvido —escribe Alanís— porque consideramos en la poesía un valor eterno, si tanto se quiera temporalmente eclipsado, pero jamás sustituible por la aviación, el fútbol y el motorismo, de esta ni de ninguna época. *La Odiesa* fué escrita —y permanece y permanecerá mucho tiempo aún— después de muchos siglos en que el *Mare nostrum* viese la primera vela, invención no muy distinta esencialmente de la primera nave aérea. No podemos resignarnos porque bajo la moda accidental, hay en la obra de Costa y Llobera una substancia inmortal». Pues bien, esta substancia inmortal de que nos habla Alanís, merece por su misma perennidad que se le rinda homenaje debido.

Mallorca ha contraído su deuda con una de sus hijos que más gloria literaria le han dado, uno de cuyos cantos, traducido a todos los idiomas, ha traspasado todas las fronteras, arrastrando la intensa vibración de la isla, empapado con el hálito perfumado de nuestros pinos.

Un homenaje digno de Mosen Miguel Costa y Llobera y perfectamente adaptado a su manera de ser sería el que sugerido la pluma indomable y atenta de Alanís. Después de haber ya satisfecho Mallorca la deuda contraída con dos ilustres de su tierra, José M. Quadrado y Juan Alcover, erigiéndoles dos monumentos que recuerdan el hombre y la obra del hombre, es de una injusticia manifiesta que el poeta de Pollensa permanezca, si no olvidado, casi olvidado, y que su patria aún no háyale ofrendado artística y noblemente el tributo de su homenaje.

Alanís ha pensado que la erección del monumento a Miguel Costa y Llobera debía efectuarse en Formentor. El lugar parécenos magnífico. La palabra Formentor lleva en sí todo el encanto del lugar poético y hasta hace poco solitario. Con todo, debido al reciente modernismo allí arraigado, la palabra ha sufrido una desviación en el sentido que más place a la espiritualidad; hoy, al citar aquellos bellos lugares más se recuerda la obra material —muy meritoria por cierto y digna de toda alabanza— de Adán Dihel, que la obra espiritualísima y literaria del sacerdote artista. Es natural esta visible desviación apuntada. Sin embargo es conveniente unir Formentor a su poeta, «el cantor más excelso del Mediterráneo», de manera que los dos nombres aparezcan en todos los momentos inseparablemente asociados.

«Por eso mismo —dice Alanís— por haberse actualmente convertido Formentor en uno de los parajes más visitados de la isla, yo propongo que en Formentor se consagre el monumento de Costa y Llobera». Y este monumento sería «una sencilla estatua sobre un sencillo pedestal». La idea place a todos; también es elogiable el lugar de su emplazamiento «nada de exaltaciones teatrales sobre abismos batidos por las olas». «En un claro de bosque discretamente apartado de todo bullicio, bajo la sombra de los pinos amados, y rodeado de cuatro *pedrissos*. Para llegar hasta aquel sito de dulce recogimiento, un modesto camino abríase poniendo en comunicación dos lugares tan distanciados en esencia. ¡Juntemos nuestros esfuerzos a los de Alanís para la consecución de una obra que consideramos de patriotismo.»

S.
(31 d'octubre de 1930)

Elecciones

El hecho que después de seis años de suspensión de las leyes constitucionales pueda comprobarse un verdadero interés público, al cual podríamos clasificar en interés de simple Diputados y en interés cívico, alrededor de las próximas elecciones para Diputados y Senadores, indica que la educación política, a pesar de todo, ha progresado en el país, más, tal vez, de lo que, dada nuestra arraigada indiferencia, podíamos esperar.

Hasta en estos mismos momentos podría creerse que las elecciones iríanse aplazando, alegando caprichosos motivos, y que por tanto la movilización de nuestros representantes en la Corte haríase esperar. Hoy, ya no. Ha quedado ya desvanecida aquella duda de si habría o no habría elecciones, y ya todo el mundo espera confiadamente en que pronto será puesto en vigor el arrebatado derecho de ciudadanía. Esta general creencia es confirmada por los últimos acuerdos tomados en el Consejo de Ministros celebrado el miércoles de la semana anterior, entre los cuales figura para el 1.º de Marzo del año que viene la elección de Diputados y para el 15 del mismo mes la de Senadores.

Habrá, pues, elecciones, salvo el advenimiento de hechos que en estos momentos son difíciles de prever. Ahora bien, el pueblo parece estar interesado por saber quién efectuará las elecciones; dos grupos, al parecer, estaban interesados en soportar el trabajo y a hacerse responsables de todo aquello que concierne a dicho trabajo. Estas agrupaciones las forman el actual Gobierno y los liberales. El Gobierno ha precisado la fecha; ante ello sería equivocación pensar que el general Berenguer no estuviese firmemente decidido a la consulta electoral. El general Berenguer desea hacer las elecciones; es un medio preciso y urgente para el retorno a la normalidad constitucional; además, el general Berenguer en lo que lleva de gobierno ha experimentado que se puede vivir un cierto tiempo sin colaboración popular, sin Parlamento, pero que al cualquier momento, sin aviso previo, puede llegar de Europa una advertencia en la cual demostraríase claramente una nueva manifestación de desconfianza en la estabilidad financiera de España y en el valor de su moneda.

Habrá elecciones porque ellas se imponen. Sería absurda pretensión que un país civilizado pudiérase gobernar como las tribus de África. Hace tiempo que España vive políticamente alejada del resto de Europa y a ello hemos contribuido todos un poco: la ignorancia del pueblo; los prejuicios tradicionales, lastre pesadísimo de la conciencia popular adormecida; los elementos interesados aristocráticos, militares y eclesiásticos; la falta de ciudadanía verdadera que de ninguna manera puede cobijarse en la palabra «patria» en su sentido hueco y abstracto que algunos hanse esforzado en acostumbrarnos.

Los españoles no hemos laborado suficientemente para hacer efectiva nuestra entrada en el consorcio de las naciones democráticas europeas. Vivimos en un triste alejamiento medio africano, de espaldas a Europa; entre las naciones del viejo continente España es una de las más apartadas de toda colaboración. Políticamente, las naciones de los Balcanes viven más ligadas a Europa que nosotros. Pero, he aquí que esta desunión parece que pronto va a terminarse. Políticamente y económicamente, quiérase o no, estamos vinculados a Europa y por tanto los problemas de la política interior dependen de la política europea que hace, sin que casi nos demos cuenta, que sigamos un camino muy diferente de nuestras antiguas concepciones.

Esta indiscutible realidad fue la que hizo terminar de una manera tan sorprendente la dictadura de Primo de Rivera y la que acaba de proporcionar una lección elocuentísima al Gobierno Berenguer. Nuestra divisa nacional bajó rápidamente cuando suponíase que la convocatoria a elecciones se alejaba, tanto, que no podía precisarse cuando iban a celebrarse, y que la imperiosa solución de ordenar las finanzas españolas con leyes votadas por el Parlamento hacíase imposible; pero subió nuestra moneda –más de siete enteros con relación a la libra esterlina– cuando el gobernador del Banco de España se ha puesto en comunicación con Europa. Por eso mismo el Gobierno Berenguer, que ha podido comprobar esta realidad, ha dado la seguridad de que habrá elecciones y no se cansa de repetir esta afirmación todos los días para que todo el mundo se entere.

Quien hará las elecciones es un punto ya más oscuro, al parecer muy difícil de aclarar. Diríase que surten obstáculos para que Berenguer pueda cumplir su cometido, presentándose la situación muy confusa. Habíanse presentado hace algunos meses dos instrumentos capaces para la gobernación del país; estaba el bloque conservador bajo la dirección del líder regionalista Sr. Cambó con el duque de Alba y el duque de Maura, y la concentración liberal en la que actúa como jefe uno de los hombres mas perseguidos por la Dictadura: el señor Alba. Esta concentración liberal, por lo que decía la Prensa, era la más interesada en la sucesión del general Berenguer, y no en un plazo lejano, a fin de que las elecciones se efectuasen bajo el mandato de los liberales. Todo quedaría en claro si se supiera en qué verdaderas condiciones fué aceptado el poder por el actual Gobierno; sin embargo, a su advenimiento manifestó que venía a establecer la normalidad, a devolver al país la perdida constitución; si el general Berenguer dejara que otros se encargaran de restablecer la normalidad constitucional daría la impresión de que sus promesas no han sido cumplidas aunque sus deseos hanse visto demostrados de una manera clara. Mientras tanto, esperemos confiadamente y preparémonos para cumplir con nuestro deber de ciudadanos.

S.

(22 de noviembre de 1930)

Las notas del señor Cambó

Lo más políticamente interesante de la semana ha sido, sin duda, las notas que el *líder* regionalista Francisco Campó ha entregado para su publicidad a la prensa madrileña.

En los momentos actuales en que la política española muéstrase de día en día más confusa, la reintegración de Cambó a sus actividades de antaño indica que tal vez no esté del todo perdida la normalización nacional, dejando columbrar el período en el cual todos los problemas económicos, sociales y políticos tengan cada una de ellos su adecuada solución favorable. Esto nos lo hace pensar sus notas, que son el anticipo de otras, no menos interesantes, seguramente, y de un anunciado manifiesto al país, que, aunque actualmente desconocemos, podemos ya entrever cuál será el espíritu con que estará escrito.

La salida de la actual anarquía política española es una cosa que debe interesar a todo ciudadano amante de la democracia y del orden. Y téngase en cuenta que se puede ser ordenado y al mismo tiempo ferviente demócrata, a pesar de lo que se diga de que lo uno excluye al otro. Así claramente lo ha demostrado el Sr. Cambó en sus últimas manifestaciones escritas, declarándose partidario de unas elecciones sinceras, cueste lo que cueste, peligre lo que peligre, salga lo que salga, ya que sin la participación libre y sincera del pueblo es del todo imposible una labor gubernamental eficiente.

La sinceridad en las elecciones es cosa principal y de primera importancia, de imprescindible importancia para la apertura del nuevo cauce dentro del cual deben seguir su camino hasta la solución todas las cuestiones que afectan a España para su engrandecimiento pacífico. Débese poner ante todo la voluntad nacional; si ésta es escamoteada por medio de malas trampas o ahogada en su verdadera expresión por la imposición de la fuerza bruta, no habrá buena voluntad, no habrá político inteligente por más ilustre que sera que sus esfuerzos no se vean estrellados.

Habrán, puede ser, otras soluciones a tal confusión política; sin duda, hasta soluciones reprobables que nos arrastrarían a una mayor vergüenza que la pasada, demostrando a los ojos de Europa nuestro atraso y nuestra insuficiencia. Ninguna, empero, por su mismo radicalismo democrático como la de un Parlamento, elegido sin subterfugios, verdadera representación del pensamiento nacional.

Así lo señala el *líder* regionalista; creyente en la sinceridad del Gobierno actual; confía en que éste efectuará sinceramente las elecciones anunciadas. Si así lo fuera, lo que ahora con amañones quíerese hacer triunfar entraría en peligro mayor; por monarquismo, por la misma defensa del régimen, es necesaria la imparcialidad del Gobierno no estas funciones de ciudadanía; «no hay derecho a quejarse que no haya ciudadanía mientras el Poder intervenga para asfixiarla donde surja... y no a su gusto. Esto es lo más revolucionario que puede ocurrir en un país, porque es la única justificación de las apelaciones a la violencia.» «El hecho de arrebatar a un republicano el acta que le dieran los electores sería contra el régimen ariete más eficaz que la campaña de una minoría.»

Los anteriores párrafos tomados de las notas del Sr. Cambó son pruebas demostrativas de cómo ve y juzga estas cosas el jefe del regionalismo catalán. Su monarquismo y su conservadurismo no le privan de ser sincero y demócrata, haciendo prever donde están los peligros para el hundimiento de lo que sustentan sus ideas, donde el acierto y el error de los actuales gobernantes y la solución inmediata en el Parlamento de los problemas regionales. Su imparcialidad no le priva para que nos diga como eran de insuficientes, cómo servían más bien de estorbo para el desarrollo de la vida nacional aquellos partidos que aún trátase de resucitar, llamados partido liberal y partido conservador, los cuales «vivían en el acuerdo tácito de no afrontar ni resolver ningún problema que ofreciera alguna dificultad, como la ofrecen siempre los problemas vivos.» Y nos señala cómo Maura, estadista excepcional, sucumbió anta aquellas fuerzas-obstáculos que hacían imposible un decidido avance de la Nación, y cómo también hubiera sucumbido Canalejas, político a la europea, si no hubiera sido asesinado, dadas sus orientaciones hacia un moderna arte de gobernar.

Las notas publicadas del ex-ministro están dotadas de un espíritu de novedad que por lo que ello revela bien merece nuestra atención. No en balde han pasado estos años de dictadura; después de la dura lección hacíanse imprescindibles nuevas concepciones, ideas remozadas y encaminadas hacia la Europa democrática, factores de un sistema aún desconocido vergonzosamente por los españoles. Esta renovación anotada ha hecho, –naturalmente– elevar la disconformidad, si no la protesta, de una buena parte de la prensa reaccionaria, detrás de la cual aparecen los prohombres de la vieja política y los amigos enmascarados de una dictadura; todo ello por estar interesados en no salir –ni aún intentarlo siquiera– de unos moldes corrompidos y anticuados.

La reintegración de Francisco Cambó a la política española bien merece el aprecio de todos, pues ello indica la voluntad decidida de que está dotado para afrontar y resolver nuestros problemas nacionales.

S

(13 de diciembre de 1930)

Els homes de la gran guerra El ciutadà-soldat

Avui, dissabte, a les primeres hores del matí, ha fet vuit dies que el mariscal Joffre lliurà la seva ànima a l'Etern. El record del traspàs del militar francès és ben viu encara. La premsa de tot el món va plena d'articles necrològics, obligant al lector a fer memòria sobre qui fou i quins foren els mèrits de Jaume Josep Cesari Joffre.

Més que els seus mèrits de guerra, més que la seva llarga i gloriosa vida de militar i que al vencedor del Marne, el que nosaltres admiram en el mariscal és la seva bonhomia pagesa, és la seva manera d'ésser, més que l'home d'heroïcitat enlluernadores, home de càlcul i de precisió que no es deixava endur per les falses epopeies.

A la seva bonhomia pagesa devem l'adaptació amorosa de l'home militar a les institucions democràtiques establertes per la lliure voluntat del poble francès. Fou un servidor lleial de la República. Fou un capità de la democràcia que, quan la victòria aconseguida, no va poder menys d'exclamar: "El Govern de la República pot estar orgullós de l'exèrcit que ha preparat." Lluità amb seny, amb tota la serenitat que calia, contra la invasió de l'imperialisme funest, contra el domini d'una voluntat omnipotent que, a força d'arbitrarietats i força bruta, s'esforçava per la conquesta del món.

Ciutadà soldat. La unió dels dos mots dóna una idea exacta del que va ésser en vida el generalíssim dels exèrcits aliats. Esser soldat i al mateix temps ciutadà, amb tot el vertader sentit que la paraula inclou, resulta quelcom impossible en certs països, on el militarisme sembla pertànyer a una casta privilegiada, contra el bon sentit de la raó.

Home de bon cor, d'un cert gust patriarcal, una vegada guanyada per la República i per la democràcia la gloriosa batalla del Marne, i quan al govern francès va semblar-li bé, es tornà a casa seva; si durant la guerra fou el militar disciplinat que va saber complir amb el deure que les circumstàncies l'imposaren, després de la guerra fou el bon pagès que s'interessa pels conreus i les collites i mira amb amor els arbres fruiters i els ceps de les vinyes. Rovira i Virgili parlant de l'il·lustre traspasat ha dit que era un militar sense espasa. "L'espasa li feia nosa" Sempre es va sentir home de poble, no oblidant mai llur origen -fill d'un obscur boter- i aquesta senzillesa no l'abandonà mai, ni en els alts càrrecs del comandament. Durant les seves estades estiuenques a Rivesaltes, a la que molt estimava per ésser la seva vila nadiua, li plaïen les converses amb els pagesos, als qui tractava com si fossin companys.

Com a bon fill de la Catalunya francesa, es titulava català; tenia especial interès per les nostres coses ancestrals, havent presidit l'any 1920, quan ja era vellet, els Jocs Florals de Barcelona, en un recíproc homenatge. En aquell acte hi havia la veneració sincera de la nostra poesia per un dels grans capitans del nostre temps, posat al servei de la llibertat del poble i l'homenatge del mariscal Joffre a la literatura catalana.

Joffre ha viscut 78 anys. La seva mort fou gairebé dolça. Al capçal del seu llit hi havia perfumades flors del Rosselló. Llarga vida plena de civisme i com a final una mort sense trasbalsament!

J. BONA-VENTURA
(10 de gener de 1931)

Política y políticos

Basándose en lo que ha sido hasta hoy la política en España, la mayoría de gente desconfía de nuestros hombres políticos, viendo en ellos los constantes beneficiados de la cosa pública, aquellos que han llegado ya a la altura máxima, y aspirantes a ello los que todavía no han podido llegar a la meta.

Para dar a entender a nuestra gente que la verdadera y sana concepción de la política no está en este provecho particular y vergonzoso, habría que influir de manera terminante sobre los antiguos políticos -muchos e ellos desacreditados- para que se retiraran y para siempre permanecieran en estado de inmovilidad, tal como la estuvieron durante los seis años y pico de Dictadura.

Retirados esa media docena de políticos, benefactores del caciquismo e interesados en el atraso y analfabetismo español, daríase lugar a la reorganización de las antiguas fuerzas, con hombres nuevos y bríos remozados, y a la organización de otros partidos. Sin embargo, está claro que esta organización y reorganización no bastaría. Habría que liquidar todo lo pasado y construir nuevos programas que se adaptaran perfectamente a las diversas orientaciones de los partidos; desarrollar una política sana, en un todo esencialmente contraria a la política desarrollada hasta hoy, con puntos de vista claros y concisos sobre los problemas planteados y las soluciones y resoluciones que debieran adoptarse.

Además, la austeridad debiera ser una de las principales fórmulas virtuosas dentro de lo cual todo partido político debiera moverse. Ella es, sin duda, la que más se echa a faltar en nuestras organizaciones monárquicas y burguesas, y de ello, naturalmente, no hay que culpar a los partidos, sino más bien a sus dirigentes y a los satélites de éstos.

Ante el despilfarro, ante el provecho personal y caciquil, ante la vacuidad de cierto patriotismo -mal patriotismo- al cual muchos de esos políticos se aferran para embaucar a efectos de su provecho y fines personales, no podemos extrañar la apatía y hasta la repulsión que muchos españoles sienten por los actos electorales; sin pensar, ignorando tal vez, que el desempeño de sufragio universal indica una actuación directa sobre el gobierno de la patria. No cabe duda que desconocen que el voto es el grano de arena que unido a otros puede hacer posible la caída de hombres, malos políticos y pésimos administradores, que si gobiernan lo deben a la incultura política del ciudadano español.

La lectura del discurso del Conde de Bugallal nos ha sugerido los anteriores comentarios. Para Bugallal el largo paréntesis de más de seis años no representa nada. Las líneas que él traza para el partido liberal-conservador carecen de novedad. Son los mismísimos derrotos de los años anteriores al 23. La solución a la grave crisis española Bugallal la posee: seguir como siempre, con los mismos métodos, con las mismas ideas, sin enfocar nada, sin resolver nada. Los ex-ministros serán ministros, los ex-diputados, diputados, los ex-senadores, senadores, y de esta manera, a juicio del conde, todo otra vez marcharía dentro la más pacífica y tranquila normalidad.

Estas concepciones del actual momento político español a muy pocos pueden satisfacer. Los españoles estamos necesitados de rutas nuevas que conduzcan a la solución de los problemas que agobian la vida española y que reintegren a la Patria en el lugar que por su historia le corresponde estar. Para ello débese buscar la colaboración del pueblo por medio del sufragio. La dignificación de la política y la dignificación del sufragio debiera ser trabajo primordial de toda organización que aspira a dirigir la vida nacional. Forzosamente el camino a emprender tendrá que ser algo distinto de lo que ha sido hasta hoy. Es asunto de primer orden inculcar en la masa popular un interés, sano y patriótico por la cosa pública. La salvación de España depende de la colaboración políticamente educada que le preste el pueblo que la habita.

En las próximas elecciones debiera ya imperar un criterio esencialmente distinto del que ha imperado siempre en todas las elecciones españolas. La coacción debiera ser rigurosamente castigada. La compra inicua y vergonzosa del voto tendría que ser objeto de duras sanciones. Más vale no votar, abstenerse de la emisión del sufragio, que acudir a las urnas impelidos por una ganancia fácil e inmoral o por el miedo de una represalia injusta y caciquil.

Para confirmar todo lo que acabamos de apuntar han venido casualmente a nuestras manos unas líneas salidas a la luz en un periódico de Madrid y firmadas por el conocido periodista J. Sánchez Rivera: "En España es muy frecuente encontrar al hombre "de experiencia", comerciante, catedrático, médico, rentista, ingeniero, etc., que afirma doctoralmente y con aires de superioridad: *eso de la "política" debe quedarse para los "políticos", para los que van a hacer "carrera"*. Esta frase tan corriente en nuestra patria, ¿no acusa una definitiva pérdida de la noción de responsabilidad individual y colectiva, no revela la incomprensión más completa de los deberes de los ciudadanos, dignos de este nombre? No vacilamos en afirmar que en tal expresión, perversa si no fuera estúpida, está encerrado, en esencia, *todo el problema fundamental de España.*"-

S.
(24 de gener de 1931)

Sobre la nomenclatura dels carrers

Alguns dels acords de la Comissió Gestora de l'Ajuntament d'aquesta ciutat (a l'hora que escrivim aquestes ratlles ignoram si els nous regidors han pres possessió dels seus càrrecs) no han estat del tot ben vistos pel nostre poble. De diversos conductes rebem insinuacions, suplicant que ens facem ressò des del periòdic d'aquestes coses. Nosaltres no podem subscriure totes les queixes que contra la Comissió Gestora ens arriben, bé perquè no s'avenguin amb la nostra manera d'ésser, bé perquè les trobam injustes, emperò no podem estar sense adherir-nos en part a una d'elles: la que fa referència a la nova nomenclatura dels carrers. I consti que no volem fer retret a ningú; emperò ens dol que una cosa tan bona d'arranjar com era la del carrer de Bauzà (avui carrer de Pau Iglesias) se n'hagi volgut fer el buit, complint un acord que, tothom que no tenga els ulls clucs, veu clarament que fou pres contra el bon sentit. Hi havia la manera d'esmenar l'equivocació -si és que aquesta hi fos realment- sense que l'autoritat o prestigi de la Gestora quedàs fet mal bé. I més tenint en compte les declaracions d'un dels seus components, manifestant que l'acord s'havia pres ignorant que hi pogués haver descendents directes del batle Bauzà. Això és difícil de creure-ho perquè tots els sollerics sabem quins són avui els successors d'aquell ciutadà. De totes maneres ens sembla que davant unes determinacions preses per ignorància -i no havent-hi mala voluntat, com es vol fer suposar- bé hi valia una rectificació digna i raonable.

El carrer de Bauzà ha d'esser sempre el carrer de Bauzà. Ho ha d'esser perquè Bauzà és un llinatge ben nostre, gravat a la història de Sóller i que ens recorda l'home bon solleric i bon batle en els dies trists del còlera. Carrers moderns no manquen a la ciutat que, si tant es vol, poden honorar-se amb els noms insignes de Pau Iglesias i Pi i Margall; en els carrers de nomenclatura abstracta que no diuen res a l'ànima del poble no hi fa res que sien esborrats algunes lletres per donar-los altres denominacions de significats més agradables. Així i tot els noms de Pau Iglesias i Pi i Margall als carrers de Sóller ens sembla fora de lloc, malgrat la nostra admiració per la impressionant austeritat de l'apòstol del socialisme i per l'autor de "Las Nacionalidades", mestre del federalisme espanyol. Emperò aquest fervor -casi diríem aquest mestratge- no resta que nosaltres deixem de veure com l'actual canvi de nomenclatura d'alguns carrers està mancat de justificació.

Hi ha noms ben significatius que no poden esborrar-se del lèxic del poble. Encara que els noms imposats es llegeixin a les làpides anunciadores, la gent es resisteix a anomenar-los fora de costum. No tenim per què cercar exemples lluny d'aquí. ¿Qui de nosaltres sollerics, al referir-nos al Carrer Nou, diu carrer de "Isabel II"? Sempre li direm Carrer Nou. No fa encara molt que llegíem que quan el nom d'un carrer ha obert solc en l'ànima popular no hi ha força humana que pugui desterrar-lo. Els Ajuntaments, tenint coneixença d'aquesta nomenclatura popular i extraoficial, mentre pogués ésser no haurien de posar mai en pugna la imposició oficial amb la costum del poble. Això que és fàcil de fer, generalment, no es té en compte. Essent així, al nostre entendre el carrer de "Isabel II" té que ésser CARRER NOU; el de "Buen Año", CARRER DE BONANY; l'actual carrer de Pau Iglesias, CARRER D'EN BAUZÀ, etc., etc.

I ara que parlam d'aquestes qüestions no està per demés que retraguem algunes coses de les quals ens avergonyim. Es una vergonya pels sollerics comportar que els noms de les nostres Valentes Dones, símbol de la nostra terra, romanguin per més temps escrits i oblidats a la cantonada d'un carreró miserable a les afores de la vila. Es també una altra vergonya que el nom grandíol, mundial de Ramon Llull estiga, si no en les mateixes, casi en semblants condicions. I és trist també que cap dels nostres carrers recordin aquelles figures que omplen de glòria o de sang gloriosa les pàgines de la història mallorquina. Hora és de veure esculpit en el marbre i en vies de importància: CARRER DE LES VALENTES DONES, CARRER DE JAUME I, etc.

S'imposa una revisió dels noms dels carrers de Sóller. Com a mallorquins posam aquestes consideracions nostres a la consideració del nou Ajuntament.

J. BONA-VENTURA.
(6 de juny de 1931)

Barba Florida Professor
Per Carles Salvador

Als amics qui acostumen a llegir la setmanal secció de *L'agre de la Terra* ni el nom ni la signatura de Carles Salvador els pot venir de nou. Per tant l'escriptor valencià ens té avesats ja a la seva bella prosa amanida de valencianisme, on amb amigable constància sol donar-nos a conèixer el moviment literari de la terra pròpia, baix de tants de conceptes ben germana de la nostra.

I no oblidem -sinó pecaríem de desagraïment- aquell valuós recull, antologia de poetes valencians contemporanis, que va adreçar a les planes del SÓLLER sota el nom de *Correu de les lletres valencianes*. Per nosaltres fou un goig el poder delitar-nos en poesia tan bella.

"Barbaflorida professor" és el títol de la novel·leta del poeta. Carles Salvador en escriure el nom poètic i florit no cal dubtar que pensà amb el nostre Ramon Llull. Les personalitats són prou diferents. "Barbaflorida" té unes concepcions filosòfiques particularíssimes, descrites amb traça, sortides de l'intel·lecte d'un savi "abocat a les aberracions intel·lectuals per no poder respirar, potser per força, l'aire que es renova unes vegades dolent i furiós com l'huracà, altres sanitos i fi com el ventijol que porta sobre els muscles la sal i el iode de la mar".

Ens trobam davant els cas d'un home estrofolari amb idees "pròpies" -naturalment molt personal- sobre qüestions tan variades, de nimia o de molta importància, com són el dret de la vida, els temps i els rellotges, l'existència; apologista de l'amnèsia com a segur remei contra la infelicitat del viure.

Carles Salvador porta aquest home originalíssim dins el moviment d'una història divertida. El contrast és sorprenent. El protagonista amb tota la seva semblança a Llull, malgrat la magnífica figura "barballarga, barbablanca, barbaflorida" gira admirablement a l'entorn de la dona inevitable -que el professor prou havia tengut compte d'evitar- una bellesa de turgències estètiques insuperables que, enamorada de les excentricitats del mestre, arriba a l'extrem dels extrem del sacrifici: el de mostrar-se talment com la Veritat: nua de roba i de prejudicis als ulls astorats, enlluernats, del forjador de teories.

Tota la trama es desenrotlla dins un seguit d'escenes que fan que la novel·leta sia llegida amb gust, fent créixer, a mesura de la lectura, l'interès. La traça i desimboltura del poeta Carles Salvador és una mostra del desplegament de la novel·la valenciana. Tenim a Mallorca bons i estimables poetes, però estam mancats, casi en absolut, de novel·listes, de contistes independents del tremp del valencià Carles Salvador. Mallorca es troba molt enrere en el camí amplíssim i obert a l'infinit de la novel·lística. És de doldre aquest estancament, tan característic nostre. I més encara si tenim en compte que la novel·la és l'art millor per predisposar a la lectura les masses amorfes.

M. M. SERRA PASTOR.
(20 de juny de 1931)

Admirable

No ens cansàvem de dir-ho diumenge a la tarda: Admirable! Magnífic! Estàvem sorpresos, emocionats davant els resultats frescs, palpitants encara, de les eleccions a la nostra ciutat. La verdadera democràcia bé es pot dir que aquella tarda havia triomfat i que el triomf era esclatant, enlluernador. Les esquerres solleriques, malgrat tot -malgrat saber-vos greu estimat amic "Just"- han aconseguit la seva primera i magnífica victòria, després d'una lluita plena de civisme al caciquisme vergonyós; contra l'inflament d'un cert intel·lectualisme engrèit.

La reacció ciutadana, ha despertat. El nostre característic indiferentisme que, com una lepra, s'encrostava a la massa del poble, ha anat minvant. Els cacics van per terra. La veritat sense traves, nua, magnífica en la seva nuditat fou exposada davant la munió proletària compacte, bategant, amb paraules íntegres, netes de prejudicis, a voltes amoroses, persuasives, iròniques, a voltes fibladores amb aquella santa violència, francament encesa, sols possible quan existeix la raó. La ploma i la paraula han estat les dues armes amb les quals la democràcia sollerica ha pogut aconseguir aquesta primera gran victòria política.

Diumenge fou una mostra gloriosament palesa deixondiment de la terra nostra; del magnífic despertar del proletariat. Abans, Sóller era una trista terra feudatària, on la lliure emissió del vot, el lliure desplegament de les idees estava sotmès a la repugnant tutela. Avui s'hi redreça amb tota la vigoria la independència de pensament, plena de criteri, allunyada de tuteles esclavitzadores, de temor que eren com una mena d'espantalls.

Diumenge fou possible la victòria del nostre Gabriel Alomar -sí, senyors, mestre insigne, encara que us sàpia greu, homes temerosos de les exposicions de les cruentes veritats -l'home més gran, l'intel·lectual més formidable de la seva pàtria, i també l'home més combatut a la seva pàtria. Bé es mereixia aquest triomf, bé es mereixia ésser el nostre diputat qui incansablement ha escampat les santes idees, contra vent i maror, en mig d'un ambient totalment desfavorable.

Mallorca sembla que per fi desperta. El poble solleric demostra voler seguir el camí de l'ascensió. Que no es cansi de caminar vers el noble ideal!

J. BONA-VENTURA
(4 de juliol de 1931)

ASPECTES

Orient

Disposats a reprendre de bell nou la nostra col·laboració -un tant interrompuda- al SÓLLER, un dels temes que s'ofereix al nostre comentari és la qüestió xino japonesa.

La baralla que s'està desenrotllant entre els dos grans imperis de l'Orient té totes les conseqüències funestes d'una guerra amb tot el cruel seguici de monstruoses barbaritats.

La raó sembla estar del costat de la Xina que veu en territori nacional la petja dominadora i imperialista de l'invasor; una petja fa temps molt temuda i no menys avorrida i que tot fa pensar que no desitja res més que plantar arrels al territori xinès.

En la solució d'aquestes qüestions orientals la Societat de Nacions hagués pogut fer un treball lluidíssim. Hi havia al seu abast prou mitjans per prendre resolucions que segurament haguessin evitat un vergonyós estat de guerra, que encara que no sia de guerra declarada, de fet és una lluita bàrbara i sense quarter.

Emperò hom veu que a la Societat de Nacions hi ha uns misteriosos poders ocults que lliguen i embarassen tots els ressorts de l'organisme a cura del qual està encomanada la pau del món, presentant a la vista de tothom la gran primera falla. Ha fallat catastròficament perquè més que la pau costi el que costi i pesi a qui pesi aquesta organització, malgrat tots els treballs de pacifisme, fou supeditada a tota una serie de interessos de nacions diverses que sobrepujen, d'un bon tros a l'humaníssim interès per la pau.

Així és, doncs, com la impotència de la Societat de Nacions és ben manifesta, i ens sap molt de greu tenir que dir-ho, perquè altres vegades havíem mostrat vers ella un optimisme sincer i una fonda esperança, que ara, en part, es veuen defraudats.

I, mentrestant, són milers els homes -no importa de quin color ni de quina raça- que cauen víctimes de l'imperialisme del Japó i del desgavell de la Xina davant la criminal indiferència de les demés nacions creuades de braços, que miren de quina millor manera podrien aprofitar-se de tota aquesta pica-baralla, sense minva del seu prestigi. Hauria's d'acalar bastant més allò de: la guerra fora de llei.

“Just” i els partits

És prou curiosa la manera com veu “Just” els partits espanyols, regionals o simplement locals. En comptes de dir-nos alguna petita cosa de la “Unión de Derechas”, ha fet tot un camí força pintores. ¿No hauria estat de més coratge, de més valentia, anar-hi de dret, com el Quixot als molins de vent, sense necessitat d'una voltera per repensar-s'hi un poc? Contra una “Unión” tan compacta i amb lemes inatacables i monopolitzats, costa treball emprendre-la d'una manera directa. Calia atacar, amic “Just”, però això podia semblar anticlerical; era imprescindiblement necessari el rodeig per dir-nos que els federals de federals no en tenien gens, que els radicals estan comandats per un farsant -sabíeu el que escrivíeu? Seria possible el sebre qui és l'home hipòcrita qui us mereix el terrible qualificatiu de farsant? O és que ho escriguéreu així perquè sí, per posar qualsevol paraula que hi estigués bé?; del socialisme no en voleu saber res perquè està sota l'espectre de Karl Marx i Karl Marx a hores d'ara fa molta por. En veritat quan vàrem veure la paraula “socialisme” damunt el vostre glossari, ens preparàrem per rebre tot d'un cop aquell conegut ingredient particular vostre compost de “feixisme, camuflisme i obrerisme”. Per aquesta vegada sembla que se vos ha oblidat.

Segons el vostre parer, encara no es arribada l'hora del Partit Autonomista. ¿Quan serà l'hora de l'Estatut? ¿On para l'Estatut? Aquest partit Autonomista -que nosaltres no veim per cap banda, que sembla haver-se fus al contacte amb un altre cos estrany- és l'únic partit que com un aperitiu reacciona un tant damunt el nostre desmenjat amic.

J. BONA-VENTURA
(13 de febrer de 1932)

ASPECTES

Obra de maçons?

Potser excessivament ingenus havíem cregut fins ara que el canvi de règim, o sia el traspàs de la monarquia a la república, havia estat per obra i gràcia, per la indiscutible força democràcia d'unes eleccions populars. Emperò segons les *sensacionals* descobertes del jove Dr. Tusquets, pvre., sembla que al dir seu l'actual règim és el resultat d'un treball intens, obscur i misteriós a què es lliurava des de un cert temps ençà la maçoneria, el judaisme, el bolxeviquisme dins una de les més secretes i estranyes barreges que es puga imaginar. Aquesta és la síntesi de les investigacions del Dr. Tusquets sobre un fet que gairebé tothom creia prou aclarit i que nosaltres havíem posat de banda com a cosa claríssima i per tant sobren les discussions. Les investigacions sortiren a llum primerament damunt el diari monàrquic carlí «El Correo Catalán» i ara en farcell són oferts al públic en un llibre titulat *Orígenes de la Revolución Española*.

La lectura –en part– d'aquesta obra, que per l'entabanament i *pacificació* dels esperits, curós de la propaganda del setmanari «Verdad y Justicia» insereix en fulletó, fet que pensàssim alguna que altra vegada en una mena d'invenció exaltada, terriblement novel·lesca, d'una ment, vulgues o no entesa a torbar uns misteris per entre el mig d'una massa líquida d'inviolable transparència.

On sembla que manca la claredat és en la font d'on ha begut l'autor de *Orígenes de la Revolución Española*; manca de serietat, d'escrupolositat en l'enllestiment de tota aquesta sèrie d'articles i d'una manera més manifesta en certes asseveracions, segurament escrites baix l'espectre d'aquell altre fantasma que ara ens resulta ser la maçoneria – maçons a la dreta, maçons a l'esquerra, maçons a tort i a dret.

Efectivament, «Les Cahiers de l'Ordre», revista controlada pels monàrquics excomunists de «l'Action Française» i font documental importantíssima de Mossèn Tusquets, hagué de merèixer no fa gaire la condemna de l'arquebisbe de París, Cardenal Verdier, donant motiu als tants famosos «Camelots du Roi» per demostrar en sorolloses manifestacions la seva protesta per l'excomunió.

Arts pèssimes per atacar de biaix la República. Contradictori, paradoxal l'*imprimatur* reglamentari de la Església a un llibre on sovinteja amb innegable fruïció el condemnat «Les Cahiers de l'Ordre» base en gran part del llibre i article de fe del Dr. Tusquets. La calúmnia és una arma terrible, indubtablement de positius resultats, emperò també de les més vils, de les més innobles, encara que estiga fonamentada sobre uns «m'ho han dit» fugissers i sobre revistes, desacreditades i suspectes fins i tot a les mateixes autoritats jeràrquiques de la Església.

Sembla a meravella el joc malabar de *Orígenes de la Revolución Española*; malgrat tot el malabarisme, les aparentment *sensacionals* i curioses informacions –avalables i tot pel nostre conegut, visitant gratuït setmanal, (com a bon amic) «Verdad y Justicia»– les activitats d'un anar i venir funambulesc de notables figures republicanes –mogudes a gust com a pepes de «guignol» tot tan específicament detallat pel llicenciat Dr. Tusquets, nosaltres, ara com ara, i de segur per a sempre, creurem en el que a ulls clars és el veritable, l'únic bressol de la República: la consciència del poble, la voluntat del qual amb tanta bellesa cívica fou demostrada el 14 d'abril de 1931.

Fills d'una raça

Amb freqüència les converses amb compatriotes ens porten a parlar sobre la intensitat en major i menor grau del catalanisme mallorquí –íntegre mallorquinisme nascut d'una exacta interpretació de la història–. Amics hi ha que sense allunyar-se del mallorquinisme polític intenten desfer-se'n del predomini de la sang catalana que corre per venes de la casi totalitat dels mallorquins. D'altres en sabem que no tan sols rebutgen, sinó que fins i tot neguen –al parèixer seriosament– la nostra catalanitat. Aquest rebuig i aquesta negació només podem creure que són fetes o bé per ignorància que de totes les maneres hem de doldre i que tots els que ens deim «Catalans de Mallorca» a costum del nostre gran Barbaflorida, hem de mirar d'esvair, o bé per un esperit de negació, de contradicció i de mala fe empedreïda, que, com recordarem, arribà al seu punt culminant quan la Dictadura.

Mallorca és una part integrant d'aquella gran Nació que fou Catalunya; no Catalunya dels nostres dies de les desaparegudes quatre províncies i que avui formen la Generalitat, sinó de la Catalunya gran, la Catalunya del Rei Conquistador que als fets gloriosos de les seves armes sabé ajuntar-hi la saviesa de les seves lleis.

¡Oh! Enmig d'aquesta mar que nos allunya de la cosa pairal de Catalunya, –guardem encara no sagrat record...

J. BONA-VENTURA.
(13 de març de 1932)

ASPECTES

Una adhesió i un homenatge

Haviem mig enllestit els presents "Aspectes" quan una passatgera indisposició no ens permeté donar-los a la llum en el moment oportú. Així i tot, tractarem d'enllestir-los de nou. Quan, ara fa unes setmanes, vérem el President de la República, no poguérem estar-nos d'exclamar: "Visca el President". Sí, amics, visca el President per molts anys pel bé de la República. Aquell crit que en mallorquí vibra als nostres llavis pujà del cor empès a la noble expansió per la simpatia, per la democràcia, pel somriure afable ple d'intel·ligència del senyor Alcalà Zamora. En el "visca" i en els nostres aplaudiments hi havia l'homenatge a la República i a l'home d'exemplar dignitat. Un homenatge corrent, un homenatge vulgar si tan voleu, però amb tot un homenatge espontàniament sincer, l'únic que en aquell moment teníem al nostre abast. I poguérem constatar com la nostra exclamació tenia un magnífic ressò entre la multitud, mentre les mamballetes omplien l'àmbit de música triomfal.

Restar i tractar de minvar l'entusiasme a la festa popular no corresponia al nostre republicanisme ni a l'esperança que devem tenir posada en el nou règim, sense distintiu de color. Gairebé hauria estat l'adhesió o el beneplàcit al sistema vil de la calúnnia i de la ironia, sistema sols possible emparant-se baix la mateixa llibertat per la qual fan veure que sospiren -i que ells mateixos quan governaren tant han malmesa-. Romandre immòbils, la boca tancada i les mans a les butxaques hauria estat una mostra de conformitat a l'innoble treball de sabotatge a la República. I això, amics, no sembla ésser conseqüència de tot home que es diu republicà, maldament aquesta República, potser circumstancialment, estiga avui governada per homes que no corresponguin als nostres sentiments.

Contra el fanatisme, el liberalisme i la comprensió; la comprensió reial, exacta del moment revolucionari i parlamentari -les dues coses perfectament s'ajunten- per el qual està passant Espanya. Són moments propis de totes les nacions -la nostra no en podia ser una excepció- i en les quals els vertaderament catòlics no han deixat d'ésser catòlics, adaptant-se a la llibertat i a la constitució més o menys avençada de llurs països.

Serà possible en certs factors l'adaptació, la comprensió i el liberalisme? Hem de creure que sí. En les darreres eleccions d'Alemanya hi ha un exemple. Hindenburg és protestant; Hitler és catòlic. Hindenburg representa avui la ponderació, la democràcia; Hitler, l'autocràcia, el militarisme imperialista, un feixisme alemany, perillós per tot Europa. Doncs bé, els catòlics alemanys, que tantíssimes vegades hem sentit dir que són més fervorosament catòlics que nosaltres, han votat per Hindenburg que equival a votar per la llibertat i per la democràcia, amb preferència el president protestatn al candidat catòlic.

El dia que el fanatisme -tota classe de fanatisme- hagi estat retut per la Civilització, serà quan ens semblarem de més a prop, en fervor i en civisme, als catòlics alemanys, la religió dels quals no és obstacle per distingir el bé de la Pàtria i de la Humanitat.

I mentrestant per l'autonomia de Mallorca i per la grandesa espiritual d'Espanya no restem ni tractem de restar les manifestacions de simpatia vers un home intel·ligent, afable, digne, comprensiu i complidor. Catòlic, emperò no neocatòlic; lliberal, emperò no fanàtic, la seva vida per força ha d'ésser profitosa a la República. Sí, amics, visca el President per molts anys. Aquest President a qui ha calgut estrènyer la mà callosa de la "plebe" bullent, d'aquesta "plebe" que el rebé a Palma i a la nostra ciutat també; d'aquesta "plebe" més acostada que altres estaments al Regne lluminós i bastant cansada ja de que caiguin sobre ella mots despectius, tan anticristianament.

J. BONA-VENTURA
(14 d'abril de 1932)

ASPECTES

Biniaraix

Massa vegades als amics de la bellesa tot caminant per aquest món de Déu no els queda altre remei que, amb gest adolorit, posar-se les mans al cap i protestar, i maleir, i indignar-se en topar amb la bàrbara renovació, o bé ja davant la tala comesa pel mercantilisme o al front de noves construccions que vénen a sumar-se a altres tantes mostres del pèssim gust un tant ja característicament sollerit.

La falta d'educació del gust, la negació voluntària, l'analfabetisme en el que respecta al sentiment artístic escollit envers tots els moments i totes les coses, àdhuc aquelles que si són belles, si són intensament artístiques, és perquè són humils, excloses de tota pretensió, escaients a més no poder al lloc on foren nascudes o posades, sembla encara avui tenir una excessiva i perniciosa influència -que és de doldre- en aquells que per llurs pretensions, per llurs funcions, haurien d'estar imposats d'una cabal concepció de l'art, seriosament, amb tot el seny possible.

Dies enrere, donats el sensualisme de la Primavera com una planta -Goethe- ens allunyàrem de la ciutat per impregnar-nos de la fragància intensa de la naturalesa, topàrem, i és trist, tristíssim haver de manifestar-ho, amb un nou i vergonyós atemptat comès precisament aquest pic contra l'humil bellesa artística, per molts desapercebuda, com si no tingués ni mica d'importància, impossible de mirar-la i veure-la en tota la seva atraient senzillesa.

Ahir eren uns arbres qui queien a bocins sota els cops de les destrals, uns arbres magníficament bells que estimàvem i que molts pics havíem contemplats encisats quan, a les postes de sol, els aucells xisclen els seus cants en una quotidiana brega vespral per al millor lloc del ramatge. Ara la víctima és el simpàtic campanaret de l'esglesia de Biniaraix, el cloquer digne, envellit, patinat pel temps, amb la blancor feta rosa per la durada dels anys, el que desapareix per sempre més, víctima d'una restauració deplorable, com diria el poeta Miquel Ferrà. Mai, mai esperàvem aquesta envestida -ni solament pensar que pogués succeir, i encara moltíssim menys de tal procedència, contra l'estimat cloquer del petit vilatge, -nota tota plena de simpatia, posada al peu dels olivars muntanyosos i al ran de la varietat dels verds de la formosa catifa, teixida per la immensitat dels horts. Com veim el pèssim gust segueix donant els seus productes avariats, fent malbé el caràcter del llogaret. Temps enrere Bernareggi, argentí de naixença emperó ben nostre fugia de nosaltres disgustat de l'acte pedant d'un "nouveau riche" construint -comparativament- una espècie de grata-cels, escandalosament fora de lloc, d'un ridícul *emperifollat* que és ni més ni menys que una bufetada a la perspectiva del conjunt.

Els amics del campanaret de Biniaraix tenim prou motius per lamentar-nos de llur desaparició. Lamentar-nos, protestar i indignar-nos. Aquella bellesa és perduda per a sempre i del cloquer primitiu sons en quedarà un record; el cloquer blanc-rosat, estimat pels artistes, que en la senzillesa de construcció i en la modèstia del color era el que realment esqueia al vilatge pagès i a la poesia d'un dels llocs més paradisiacs de les nostres rodalies, és objecte aquest dies de la pruija de restaurar sense mirament, a tor i a dret.

L'antiga vesta del campanar és bàrbarament substituïda per unes rajoles blanques, lluentes, envernissades, les quals no deixen d'ésser altra cosa més que una befa, una pedanteria insultant a l'harmonia d'abans que encara restava d'aquell contorn; robatge escandalós a més no poder, fet a base d'estultícia, sense altra gràcia-si en això podem anomenar-ho gràcia- que la que hom empraria per enrajolar una cuina, una sala de bany, o un w.c.

Ramon Llull

L'editorial del darrer número de la revista "La Nostra Terra" tracta amb la seva deguda anticipació, perquè la data a celebrar és d'importància, del VIIè centenari de la naixença de Ramon Llull. La data exacta o sia el dia del naixement del gran català de Mallorca fins ara ha estat impossible de precisar, si bé d'una manera certa fou determinada entre els anys 1232 i 1235. Essent així, les festes a celebrar serien, com és de suposar, l'any qui ve, o sia l'any 1933.

Ramon Llull, l'indiscutible valor cultural més representatiu de Mallorca, personalitat plena d'interès que ha transcendit amb tota la seva positiva grandesa més enllà de les terres de parla catalana i que com a figura intel·lectual ha conquerit per arreu estudi i estimació, fent el seu nom gloriosament universal, és a Mallorca, la seva terra nadiua, un personatge casi totalment desconegut del poble. És, per tant, un deure fer-lo conèixer. Popularitzar fins on sia possible les seves obres, meravelles un tant oblidades per nosaltres i dignes de la difusió intensa. Escampar la biografia del savi ja, que això seria el primer graó per l'estudi científic de la seva figura en el triple aspecte humà, cultural i religiós. Solemnitzar el centenari amb actes culturals i festes populars, posant el nom del gran mallorquí a carrers importants de les urbs com a medi de que el poble es donés compte perfectament de llur importància.

Volem creure que el nostre Ajuntament i la Delegació a Sòller de l'"Associació per la Cultura de Mallorca" faran tot el necessari per commemorar dignament el Centenari lul·lià perquè la gloriosa figura del mestre Barbaflorida ocupi a casa nostra el lloc corresponent a llur universalitat

J. BONA-VENTURA
(21 de maig de 1932)

ASPECTES

Se n'ha fet aquests dies de la polèmica una cosa tan baixa que de la controvèrsia científica, teòrica, artística, literària, religiosa, etc., etc. que sembla que havia d'ésser l'enraonament escrit damunt el SÓLLER per les representacions de partits diversos, ja no en queda res, sinó solament escorrialles infectes d'unes antipaties personals incontengudes, eixides a la claror, indubtablement amb perjudici de les mateixes idees defensades. El que s'ha fet fins ara no és anàlisi d'idees amb la seva consegüent discussió, sinó més bé una vulgar polèmica sistema "Foc i Fum", una exposició pública d'odis reconcentrats, Déu sap quin temps, encoberta sota la capa de la simpatia, a pesar de la qual s'endevina clarament que l'Idèa sols serveis aquí de tapadora forçada i circumstancial. D'això en som enemic i el polemitzar per polemitzar arriba a causar-nos nàusees, i més encara quan hi manca l'Idèa orientadora.

No disposts a aquestes classes de polèmiques, sense les qualitats del vertader polemista, no és intenció nostra, per tant, entaular-les. El manejar malament les paletes, i no sempre a gust de tothom, ens priva midar-nos amb qui pel seu *mestratge* és molt superior a nosaltres. Havíem cregut sempre que la desconexió de certes regles de gramàtica -molts pics desaparebudes a causa de l'habitual rapidesa i deixades confiadament a cura de qui pel seu sebre o la seva professió de precís en sap més d'aquestes i altres coses- podien ésser compensades: 1.er per una bona voluntat, com és el fet de comentar coses que ens afectes de prop, per exemple el cas dels electors catòlics alemanys votants del protestant Hindenburg per al bé de la pàtria, que avantposaren l'europèisme democràtic al privilegi de casta o religió, privilegi que sembla encisar als neocatòlics, al concepte meu *soi dissant* catòlics, maldament sia sota el patronatge d'una dictadura primorriverista, borbònica o hitlerista. (Incís: el catòlic alemany, l'admirat per algú, von Papen -ara *soi disant* catòlic també?- ha estat aquests dies desautoritzat pel partit Centre Catòlic alemany per haver format un govern que al parèixer ha de fer el joc a l'altre *soi disant* catòlic Hitler.) Un altre exemple de bona voluntat és l'energia posada, quan, fa uns dies, protestàrem de la destrucció del primitiu cloquer de Biniariax, atemptat que per alguns sembla no tenir importància i que apar no hagi estat prou bàrbar per despertar veus robustes i plomes coratjoses, vessant d'indignació; i 2.on per finalitats literàries gairebé sempre aconseguides.

Emperò, naturalment, no tots pensen així i voldrien de nosaltres com a creients i comentaristes, silenci, renunciament i adaptació: el silenci d'uns fets que no es poden callar per l'estultícia que inclouen i per la falta de sentit comú en llurs promotors que, malgrat les jerarquies i les competències, si tant voleu, no per això a la vista de la restauració deixen d'ésser en aquest cas artísticament suspectes. (Incís: Per a vergonya de Mallorca hi ha construccions i restauracions que, essent productes del geni d'arquitectes diocesans, avalades i tot pel Capítol eclesiàstic, no poden de cap manera ésser proves de bon gust. Exemples: l'empaltes i l'empastissat de la fatxada de l'església del monestir de Lluch; la trona epistolar i finestrals de la Seu, etc., etc; obres declarades dolentes per molts i que en son dia foren execrades per companys professionals, i diocesans inclús, i per persones competents). El renunciament a les idees nostres forjades sobre l'enclusa indestructible de les realitats de la vida, i l'adaptació a unes normes que hem intentat aprendre així com Déu ha volgut, i a les quals estimam de bon de veres, procurant ajustar-nos-hi a mesura del nostre poc sebre i de la nostra molta distracció.

Sí, hi ha coses que en realitat fan pena, i no són precisament les idees o els conceptes exposats amb valentia, tirant per terra i fent mal bé els munts de prejudicis, la reacció entabanadora, ni els mots escrits o intercalats indegudament (Incís: Tot llegint determinats articles i articlets habituals del SÓLLER hem topat més de dues, de tres i de quatre vegades amb errades que no són d'impremta i mai hem tractat, ni tractarem públicament de denunciar-les) sinó les còmodes inèrcies, les torretes d'ivori, certes posicions de "mira'm i no em toquis" i un cert nombre de masses encefàliques, en veritat dignes per la seva intel·ligència, d'un millor perfeccionament del sistema per a l'exposició d'idees.

Emperò, lectors, amics, cal tenir en compte que totes les directes i indirectes que hm rebudes i que rebem, no són més que la naturalíssima conseqüència d'unes punyides d'agulla, que amb perill d'explosió solem donar de tant en tant -quan les circumstàncies i els fets ens ho indiquen o permeten- a determinats globus desmesuradament inflats de pseudocristianisme i de pseudointel·lectualisme.

J. BONA-VENTURA
(11 de juny de 1932)

La magrana entreoberta

L'autor: el felibre Teodor Aubanel.

El traductor: el poeta Guillem Colom.

Encara que excessivament toca-tardans en comentar aquest llibre -Biblioteca Literària. Data: la nit de San Joan, any MXMXXX- no podem avenir-nos a deixar-lo passar per alt, cosa que no escau, primer, a la gentilesa del traductor remetent l'obra traduïda i, segon, a la fonda simpatia que ens inspira el nom de Teodor Aubanel. Quan pel centenari de la naixença de Teodor Aubanel, vàrem escriure en aquestes mateixes planes un article biogràfic, tractant bonament de donar-lo a conèixer entre la gent nostra, era modestíssim el nostre homenatge i a l'abast de les nostres minses possibilitat; emperò no així el treball meritós de Guillem Colom, qui amb la traducció de l'obra de l'ardent poeta provençal ha donat lloc a què pugui ésser llegit en nostra parla i fonament comprès pels nostres cors. Cal agrair a Guillem Colom la seva traducció valuosa.

Mistral digué bellament al pròleg del mateix llibre que Teodor Aubanel semblava ésser un magraner salvatge. La semblança mistraliana és feliç i adequada. Les estrofes del poeta són talment grans sagnants de magrana, congriats com a "mil llavors de corall, com a mil belles germanes colgades ensems sota el mateix cobertor".

Una gran passió fallada turmentava Aubanel. Poeta, cantava son mal amb profunditat i amb sentimentalitat, follament empès per la divisa: *qui canta son mal encanta*. I si bé el seu mal mai va arribar ésser encantat de tan real i de tan humà que era, els lectors de les complantes són promptament encisats, no sols pel nom del llibre i per la causa de sa naixença, ja prou encisadora, àdhuc per l'expressió naturalíssima i un tant rústega dels cants. Cants de l'agre de la bella Provença que els traductors mallorquins molt han contribuït a que fos coneguda, estimada, poetitzada, idealitzada per nosaltres.

Es divideix el volum: *I El llibre de l'Amor- II Clariana- III Llibre de la Mort.*

El llibre de l'Amor i *El llibre de la Mort*, teixits de recordances amarades de desesper, foren escrits totalment al voltant d'una graciós figura femenina que omplia el cor del trobador provençal.

*"Com un infant joiosa i llesta,
Dansava cantant; en sa testa,
que ornava amb flors de tot color,
els seus perfumats cabells negres
a l'atzar volaven alegres
i era curull mon cor, era curull d'amor"*

La primera gran passió d'Aubanel mai es veié satisfeta. Zani, malgrat estimar el poeta, fugí dels goigs, fortament atreta per la vocació religiosa. La partença fou cantada amargament, amb gran trasbals interior, eixint a fora amb delicadesa suma.

*"Vós, nostra joia,
nostre amor sol,
Margaridoia
dins nostre dol,
vós, estimada,
monja us tanqueu!...
Sereu plorada
arreu!"*

Les estrofes de *El llibre de la Mort* són punyents. Desarrelat violentament l'amor primer del poeta, i malgrat les novelles amors que l'esperaven, inadapant, insatisfet, rancorós del seu destí, sols li quedà esma per pintar uns retaules tan aspres que es diria que ha volgut venjar-se de la seva injusta sort, en "flagel·lar tots els instruments de la sort injusta, totes les tiranies d'aquest món".

Emperò, poeta del tot, Teodor Aubanel no pogué fugir ni ésser insensible de cap manera a l'atractiu de la naturalesa. Tant com aimador de la dona ho és també de la seva terra i de totes aquelles petites i grans coses que porta en si mateixa la seva terra. La beutat de l'agre de la terra li és per força un sedant del tot necessari a l'esperit turmentat. A l'amor a Provença devem "Clariana" posat al mig del volum. I és tanta la compenetració del poeta amb la natura que "si canta els segadors sembla que té la falç a la mà; si canta els pescadors sembla que engega la xarxa; i si canta les noces, s'estremeix talment de joia que diríeu que ell és el nuvi".

A favor de les estrofes hi ha els factors que les inspiraren, tanmateix força simpàtics malgrat el pas del temps: dos amors. L'amor fallat, insatisfet, apassionat. L'amor a la idíl·lica terra provençal que tant s'assembla a la terra mallorquina.

Els amics s'hauran donat compte per les petites mostres transcrits de la bellesa sentimental de *Magrana entreoberta*. Rosari d'enamorats, segons el bell dir del cap dels felibres.

J. BONA-VENTURA
(dissabte 23 de juliol de 1932)

ASPECTES

Els rètols anunciadors de les carreteres

Ahir ens manifestàvem contra una restauració desgraciada; avui volem exposar des d'aquests "Aspectes" una protesta o una disconformitat -tant se'n val- per la manca de respecte a les nostres creus de terme o de camí. De segur que algú pensarà que la nostra disconformitat hauria pogut ésser exposada des de fa molt de temps perquè la fúria iconoclasta no és cosa precisament d'ara. És veritat. Emperò el blasme per aquest pic no va dirigit contra la ignorància inconscient i salvatge, tant més digna de llàstima com més mereixedora de càstig, sinó contra aquells organismes, funcionaris o operaris d'aquells organismes, que per les pretensions de capacitat i responsabilitat no poden excloure's de bon sentit comú.

Si ens esveram tan fundament davant els atemptats irreverents que malmeten les imatges religioses, ferint en el més endins els nostres sentiments de creients, tampoc és just perquè sien menys espectaculars passar per alt o fer els ulls grossos a altres irreverències, essent comeses a la vista de tothom i passades desapercebudes, si no per tothom, per gairebé tothom.

A una bifurcació d'una de les nostres carreteres més concorregudes i sobre un pont des d'on es destrien diversos paisatges magnífics s'hi aixeca una creu no exempta de tradició històricament gloriosa, essent, sens dubte, l'única recordança d'un episodi d'aquella avantpassada i tant commemorada lluita amb els sarraïns. La creu és estada molt mal tractada pel temps -i qui sap si també pels homes- emperò li resten encara vestigis d'una bellesa que bé ens donen idea del seu passat artístic. A més, gairebé totes les creus de terme presenten semblants mutilacions, emperò les columnes granítiques i els braços oberts s'eleven encara erectes com a fites indestructibles, indicadores d'unes grans vies plenes d'amor vers la humanitat. Per això mateix, pel que representen i pel que encara són i pel que indubtablement seran en el dia de demà és que no pot faltar l'estimació i el respecte a elles, quan menys sinó per un poc de bon sentit que actualment s'imposa en tots els aspectes de la vida.

Contra la creu del Pont d'En Barona no s'ha realitzat cap d'aquells bàrbars atemptats a que la salvatgeria de certa gent se li dóna ara per cometre, emperò no hi ha dubte que se li ha faltat el respecte. Així ho considerem nosaltres, i altres que no són nosaltres, i no deixam de pensar-hi totes les vegades, que són moltes, que passam en les nostres passejades per davant la creu simpàtica, grisa i molsosa amb els escalons que l'envolten i que tants de pics s'ofereixen com a repòs; signe incòmode sobre l'ample pont de la carretera lliure i polsosa, voltat de tarongers i de bellíssims paisatges, posseeix encara un encisador encant.

Part d'aquesta bellesa ha quedada destruïda per obra i gràcia d'uns bàrbars cartells anunciadors, que, segons sembla, el modern turisme obliga. Ara us serà necessari fer un esforç per contemplar lliure d'obstacles el panorama estès cap a la mar; l'exuberant horta coberta de verds paradisiacs sobre els quals ixen amb plena graciositat els fassers orientals, semblants a ciris gegantescos de flamarada escampada. Un cartell us farà nosa; clavat just al bell mig del pont és tota una bufetada al conjunt. Girant els ulls cap a l'altra banda, un esglai de sorpresa vos pujarà al cor al donar-vos compte de quina manera la creu ha estat totalment oblidada, fent-la passar a segon terme, intentant ocultar-la a les mirades dels vianants, clavant-hi just al seu davant una post antiestètica amb una inscripció de rètol. És una altra bufetada al conjunt i una palesa irreverència al més estimat distintiu de la nostra religió.

No hem anat a aclarir qui és el causant o qui en té la culpa de tot això. Emperò el mal és ben reparable. Sols unes hores de feina acompanyades de bona voluntat basten per traslladar els cartells -si és que de totes maneres són inevitables- a altres punts que fent i tot el mateix servei, no fereixin com ara tant descaradament els sentiments i la ufanosa bellesa d'aquells panorames.

J. BONA-VENTURA
(24 de setembre de 1932)

ASPECTES

Al marge d'un article

Al lector atent a la premsa, observador del que passa, de segur no li haurà estat inadvertida la importància d'un article aparegut a diaris diversos, entre ells "El Día", de Palma. L'article anava signat per Emile Vandervelde, socialista adscrit a la II Internacional, ex-ministre belga, figura prestigiosa dins l'extens camp dels treballadors. Vandervelde fou temps enrere curosament estudiat, criticat i atacat amb tota nuesa per Lenin, el teoritzador, en un dels seus famosos llibres. Aquell gran cervell organitzador feia d'en Vandervelde la representació del sistema polític dels adscrits a la Internacional d'Amsterdam -en pugna secular amb la Internacional de Moscou.- Això fa que augmenti avui la importància de les paraules escrites per l'ex-ministre belga.

Tenint en compte la lluita enverinada entaulada entre els dos grans partits proletaris, la finalitat dels quals és la mateixa, emperò la tàctica i els camins diferents, a molts ha de sorprendre aquesta abraçada amistosa, oferta en moment oportú, intel·ligent i comprensívola, d'Emile Vandervelde.

Treballadors de Rússia! -sembla que diu l'home estadista des de Brussel·les estant- hora és ja de deixar anar els nostres mutus insults, les nostres mútues incomprensions, la mala fe que ens anima i la pèssima intel·ligència que existeix entre nosaltres. De l'actual enverinament fonamentat entre germans, entre esclaus treballadors en profit dels opressors tots en tenim la culpa. La tenim nosaltres, creient-nos a ulls clucs totes les enormitats que diu de vosaltres la premsa reaccionària, propagant tot quan ens dicta la rancor i atacant amb tots els mitjans possibles sense fer cas de la procedència llur la vostra forma de govern. La teniu vosaltres perquè no deixau de proferir anatemes contra nosaltres, dient-nos traïdors i venuts, en una manifesta incomprensió de les coses d'Europa, col·locant-vos amb la vostra intransigència fora d'ella. No tot el de Rússia és bo -ve a dir també Emile Vandervelde- emperò, ¿qui dubta que a Rússia s'han aconseguides finalitats que sota el nostra punt de vista són perfectament admirables i estan compreses dins els nostres programes socialistes? No cal dubtar que hi ha hagut grans fracassos, que n'hi haurà encara ara, potser en part sia veritat la gran crisi per la qual passa en diversos ordres el poble rus -aquella mil vegades comentada crisi i que apar que sia el llumet de l'esperança de la somnolenta burgesia, i que malgrat els molts anys que dura no gosa decantar-se en un sentit ni en l'altre.- Tanmateix a Rússia -és inútil negar-ho- hi ha hagut victorioses consecucions que els socialistes a la resta d'Europa no han pogut obtenir. No estaria de més l'establiment d'una sincera intel·ligència. Stalin no durarà sempre i les idees marxistes són superiors a l'existència d'un home. ¿Qui pot assegurar que després de la dictadura proletària que domina la Rússia d'avui no vengui una democràcia feta també a base del proletariat que engegaria les coses baix un punt de vista de liberalisme, altament i pràcticament beneficiós per a les teories de Karl Marx?

Per de prompte no és fàcil preveure de quina manera respondran a la crida de convivència, sortida de veu tan autoritzada, els treballadors dels dos camps polítics: els amics d'Stalin, els comunistes disciplinats a Moscou, i els amics de Vandervelde, els socialistes de la II Internacional. Si tengués per conseqüència la unió del proletariat, atreta pel famós crit de Karl Marx: Treballadors de tot el món, uniu-vos! La força socialista seria formidable, una massa compacta insuperable per la burgesia i el capitalisme. Emperò els odís, les rancors i les tàctiques són tan intenses i diverses que en aquest moment sols el pensar en un contacte, en una simple intel·ligència, és gairebé un somni. Escalonadament els socialistes s'han anat separant, i en bona hora, d'aquella desviació del socialisme pur i humanitari, com era les revolucions fetes amb esberlaments inútils, amb capgiraments ruïnosos i amb sang vessada a lo millor per fútils motius.

Ara bé, cal dir-ho amb tota sinceritat, creim que és un greu error oposar-se al socialisme, i noti's que no ens referim a determinat partit obrer. La història ens ensenya la marxa ascendent de la humanitat i els canvis progressius de les seves institucions i formes de govern. Oposar-se o entossudir-se contra l'evolució natural no portaria res de bo i solament afavoriria l'extremisme revolucionari. Si Vandervelde aconseguís una unió, la unió que sembla voler en son article, dels dos partits obrers més importants, tant la burgesia com el proletariat en sortirien guanyant; sempre, emperò, que els comunistes revolucionaris caminassin de prop a les files de l'evolució ordenada, dels socialisme, cosa que avui veim gairebé impossible.

J. BONA-VENTURA
(5 de novembre de 1932)

Nadal enyoradís

Així com en dies gaire allunyats Pasqua de Resurrecció era la festa vessant de llum rosada dels nostres dies juvenívols, Nadal empolsegada de neu era en l'època predecessora la màxima festivitat de la nostra infantesa.

L'ensomni començava el dissabte del dia de Sant Tomàs i s'allargava fins el dilluns dels Reis; dies encongits, casi sempre ennuvolats i plujosos, tristament abandonats pel sol, una gran part de les hores dels quals s'escorrien al voltant de la llar encesa. Sense l'enutjosa disciplina de l'escola ens sobrava força temps per badocar tots encisats davant els mostradors plens de brillants joguines i de polides figuretes de pessebre. Els minúsculs personatges de fang cuit, les tosques figuretes d'actituds emparpalades ens omplien moltes hores del dia i gairebé totes les hores desvetllades de la nit, moments de la misteriosa por tan inconeguda com temuda, emperò que pressentíem entre el lladrar anguniós dels cans i els crits histèrics dels galls, àdhuc potser voltada per la pluja gelada qui rumiava al defora, sobre el brancatge del jardí. Emperò, tanmateix, a les nits nadalenques, era precís que la por deixàs el pas lliure al nostre món, un món tot ple d'ensomnis i de il·lusions, que giravoltava al volt de la petita cova del nostre pròxim betlem, humil i encisador cobri del minyonet rosar. I era tanta la força del nostre voler que en aquell petit món tot hi prenia imaginari moviment: les miniatures eren homes i dones de bon de veres i caminaven i parlaven com les persones; les petites cases de cartó eren bones per viure-hi, i les rabasses cobertes de molsa humida s'agegantaven fins a tenir les proporcions del Teix.

Tot ens ho imaginàvem de la manera més ingènua dins el nostre caparró d'infant en aquelles hores tan agradablement solitàries, i era de segur l'avantprojecte del que seria el nostre betlem que no gaire dies més enllà agençaria la mare: un betlem com un petit món bíblic, amarat de patriarcalisme, d'il·lusions i de realitats, i que per a nosaltres tenia la mateixa importància que la del primer motiu de tot aquell baix-relleu construït per la sèrie dels dies nadalencs.

Un Nadal sense el betlem a casa nostra ens hagués aparegut no ésser a Nadal. El minúscul univers empolsegat de farina prenia als ulls meravellats cabdal importància i ens alegrava fora mida; moltíssim més que l'indiot negre de plomatge brillant amb el cap erecte com una flamarada, i que la grassa porcelleta que d'una manera invariable havien d'aparèixer sobre la taula patriarcal, plena de solemnitat i grandesa,.

La nostra golafreteria començava a deixondir-se davant la temptadora exhibició de coses bones a les vitrines: els torrons que els grans s'entestaven a presentar-nos com els adversaris irreductibles de les nostres dents; les coques que, sense saber perquè, prenien a la nostra vista una xiroia semblança amb el rostre del frare que ens feia escola -un fantàstic desdoblament d'una cara excessivament rodona, grassa, casi per complet coberta per unes taques rogenques- i les neules que havien de cargolar-se com a petites xemeneies i que nosaltres no podíem estar sense deixar de comprar-les amb les enlairades xemeneies de fàbrica que sovint admiràvem des del terrat de casa nostra.

Aquesta era la cabòria de tots els dies i gairebé el somni de totes les nits. I així donàvem pressa als dies per atancar-nos a una festa i empenyíem la festa per encontrar-ne una altra, fins el dilluns de Reis que invariablement havia d'arribar-nos el desencís: la disciplina escolar enutjosa; emperò, maldament perdéssim de la llibertat, ens restava alguna cosa: surava per damunt nosaltres un celeste aleteig d'àngel invisible, i una alegria amarada de sinceritat es traslluïa als nostres ulls enlluernats, tot somniant encara amb les brillants joguines que el dia abans uns Reis misteriosos ens havien duites.

Avui, que ja són enfora aquestes petites i al mateix temps grans coses, sols ens queden els records un tant melancòlics, com totes les recordances del bon temps passat. Emperò l'encís de Nadal Impregnat de gràcia infantívola sembla renéixer altra vegada baix la volva de la responsabilitat greu, emperò tanmateix no exempta de il·lusions que, talment blanques papallones, volategen fent aureola a l'entorn dels caparrons bruns o daurats dels nostres petits.

M. M. SERRA I PASTOR
(24 de desembre de 1932)

ASPECTES

Coses del Sr. Unamuno

Hem llegit a la premsa de Madrid unes cròniques que fan referència al banquet que per a estaments prestigiosos fou obert a l'ambaixador de França, M. Herbette. La festa pel que es veu va resultar brillantíssima, no mancant-hi l'assistència d'altres representacions de la intel·lectualitat, de l'art, del periodisme i de la política. Va oferir el banquet el Sr. Unamuno, i les seves paraules ompliren de sorpresa gairebé a tots els assistents. Els aplaudiments foren tebis i pocs, de segur forçats per la cortesia. En canvi el discurs d'agraïment de M. Herbette, ponderat i comprensiu, preconitzant el sacrifici de l'individualisme a favor de la col·lectivitat, es veié subratllat per fervorós entusiasme.

Si va a dir ver, nosaltres no comentariem aquest àpat que va esser tanmateix un de tants homenatges que es prodiguen -aquesta vegada a honor d'un home de conducta prou elogiosa envers de la República Espanyola- de no haver-hi succeït l'incident de que fou causa el brindis del Sr. Unamuno, on demanà a M. Herbette la seva intervenció per finalitzar la baralla civil entre espanyols. La súplica és de totes maneres deplorable i posada en boca del catedràtic il·lustre seria en les circumstàncies actuals de molta gravetat, si el Sr. Unamuno no en tengués ja avesats a les seves excentricitats, tanmateix llastimoses i més encara en el cas que comentam, pel caire diplomàtic de que n'estava investit el banquet. Doncs bé, aquest incident ens dóna lloc per un breu i lleuger estudi sobre un personatge de tanta fama.

El Sr. Miquel Unamuno, il·lustre filòsof i literat estimable, és -com a polític- entrebancador. Ens fa l'efecte d'un avi vell i malhumorat; fins i tot pot semblar un avi de la República, que per la seva gloriosa vellesa després d'una prestigiosa joventut republicana, se li toleren moltes coses capritxoses, les quals no sempre resulten de bon to. És talment el vellet mal geni i rondinaire de paraula fàcil, molesta i picant sempre a flor de llavi, al qual, sia blanc, sia negre, res li acomoda, malgrat que la seva néta, jove i espavilada, molt segle XX, vulgui fer les coses tan bé com pugui, atenent sovint pretèrites indicacions del padrí.

Així i tot el Sr. Miquel Unamuno és força curiós. A la seva mania anticatalanista, antiregionalista que el caracteritzà, s'hi ajunta ara la mania de la guerra civil. A la lluita de partits, que hom anomenaria lluita cívica d'ideals, ell s'entesta a presentar-la com una violenta baralla entre germans, a més de donar-li tota la importància d'una guerra civil.

Val a dir que no hem vista fins ara cap senyal de la guerra civil. Lluita civil espanyola fou la dels absolutistes contra liberals constitucionals, i hem de creure que ningú tindrà prou coratge per presentar com a un mateix nivell aquells trists carnatges de germans i el que actualment passa i fins i tot el que paga passar a les terres espanyoles.

Solament a un caràcter biliós com el del Sr. Unamuno el deure cívic, millor dit l'interès per al deure cívic, pot semblar-li brega sagnosa i fratricida. Emperò qualcú ha dit que al Sr. Miquel Unamuno, per esser ell qui és -il·lustre filòsof, literat estimable- tot se li ha de perdonar. No hi fa res que prengui actituds de criticaire vell, actituds excèntriques d'equilibrista i que es mostri tan amic de la paradoxa. Passaran els anys, cauran els governs, hi haurà nous Parlaments, la gent potser es tornarà més civilitzada, emperò el senyor Miquel Unamuno no mudarà: serà eternament el descontent rondinaire de sempre. Un vell biliós del qual la intel·lectualitat espanyola no pot ni deu prescindir.

J. BONA-VENTURA.
(28 de gener de 1933)

Sobre el fondal (1)

Aquell home de mitjana estatura, cepat, fornit de membres, de cap dret, cabells reülls, perfil romà, nomia Pere Ginestra, i per tota la rodalia el coneixien per l'amo En Pere de Ca'n Ginestra. Manetjava l'arada mestrirolament, cantant una codolada a flor de llavis, que quan era jovenet havia apresada dels seus vells. Tot remouent la terra, tot cantussejant, Pere Ginestra, posant de banda els petits contratemps de la vida, és considerava gairebé feliç. La terra que conrava era seva, una terra no tan mal agràida com es vol suposar, i que entre pla i muntanya s'allargava unes vuit quarterades; també era seva la casa plantada al bell mig de la finca, una casa camperola tota blanca, neta i alegre, des d'on es contemplaven magnífics paisatges, i que era un adequat i generós refugi per a aquell treballador del camp. La bona amiga, de ca-seva, li era fidel, i malgrat no tenir el bell parlar, ni els modals fins, ni els costums refinats de les senyorettes de la ciutat propera, era, en canvi, agradablement robusta; tenia trenta anys, i era colrada pel sol i perfumada per l'herba, amb unes belles formes atapeïdes, plenes de vigor i maduresa, totes tremoloses al més mínim moviment del trepitjar decidit.

Els dos fills que tenien eren ja grandets i creixien forts i robusts com els pares: el major tenia nou anys i els dies en què a l'escola vagaven, ajudava a feinejar, tot enraonant a la manera d'un home gran, que era un gust; però el passatemp més divertit se l'emportava el menut, un minyó de tres anys, rosset com un fil d'or, viu com una centella, grassó com un angelet de retaule i que en aquell moment corria darrera les faldetes de Joana-Maria, cridant, plorant i rient.

A Pere Ginestra no li mancava res. Havia de treballar; però tenia salut i força, i tirava sempre endavant animat d'un humor sa tot impregnat de l'agre de la terra. Cantussejant, sentí lliscar el petitó que, desviat-se de les faldes de sa mare, corria de segur darrera la llocada amb la intenció malèvola d'aglapir un pollet, i amb perill d'ésser víctima de la feroç gelosia de la lloca. Pere va aturar-se un moment, i, temorec pel fill, engegà un crit agut a Joana-Maria de "a l'infant!" Sentí la seva dona que reganyava dolçament el menut i aquest que feia el ploricó, i, ja tranquil·litzat, es va posar de bell nou a la llaurada.

Encara no havia el solc, quan al seu darrera va vibrar un sonor "bones tardes, mon pare!" El majoret arribava de l'escola amb el bossot penjar. Era espavilat i aprenent. Els mestres n'estaven contents.

L'amo En Pere Ginestra, amb la seva terra, amb la seva dona, amb els seus infants, era gairebé feliç del tot feliç. Però vet aquí que en aquella hora tardorenca, quan es disposava a deixar enllestida la tasca, veu atancar-se per la carretera que menava a la ciutat una graciosa silueta de dona. La gentil figura anava apropant-se i, quan fou al creuer dels dos camins, semblà com si dubtàs un instant. Fou en aquell moment curt, i a poca distància, que Ginestra, un tant encuriós, pogué constatar que es tractava d'una senyora estrangera. Esvelta i d'una rossor daurada, vestida de teixits clars i el cap cobert d'un capell rosa ornat amb cintes blaves, d'ales amples i transparents, que deixaven així mateix entreveure les delicades faccions del seu rostre, dreta al mig d'un raig reresagat del sol que l'envoltava d'una vermellor daurada. Eva Stirling s'oferia als ulls sorpresos del pagès com una temptació; una ofrena fora del seu abast, però de totes maneres, en aquell precís moment, just en aquell moment, irresistible. Va passar fugisser el raig de sol i l'estrangera restà dins l'ombra freda del final d'aquell dia de tardor. La dona s'atancà decidida a l'home, però aquell passatger desig s'havia escapolit com la guspira de sol que per un instant embellí la figura femenina.

Mis Stirling va parlar a Ginestra amb un castellà estrangeritzat que el pagès va entendre quasi perfectament, però que tanmateix li era un xic difícil de contestar. Va demanar-li si hi havia per aquelles rodalies una caseta per a llogar; un petit xalet enlairat, dominador del panorama, sense veïns, aïllat dins un bosc o dins l'olivar. Ginestra, torbat, sense pensar-s'hi gaire, contestà a la turista que no en coneixia cap, però que així mateix ho miraria.

Eva Stirling s'allunyà tota elegant i impregnada d'essències torbadores que ompliren els narius, avesats a altres sentors, del pagès, que restà dret al mig de la terra remoguda; les mans penjants, la boca oberta, i els ulls darrera la silueta que s'allunyava.

A la vetlla, Pere Ginestra i Joana-Maria parlaren de l'encontre -"N'hi ha un eixam d'aquests forasters. Per tot en veuen"- xerrotejà la dona -"Abans d'ahir, a l'ametllerar, eixí de la bardissa de la partió una parella tota xalesta, caminant per aquells llocs talment com si fossin seus". Però, escolta, no has pensat en la caseta del padrí?" I Joana-Maria, amb aquella pràctica casolana pròpia de les dones, hi veié tot d'una un guany gens menyspreable en l'arrendament d'aquella caseta, amb el seu quartó de bon pinar, bastida part damunt la seva terra, i de la qual ella se'n gaudien d'ençà que es casaren, com un regal que, en vida, aquell home, negociant ric, havia fet a la seva fillola, quan les noces.

Temps passat, en la seva joventut, el negociant, s'havia construït allà dalt, entre els pins i les roques, aquell petit calet, avui d'un rosa descolorit, amb les persianes verdes despintades, voltat d'una balaustrada molsosa, on a l'home atrafegat li agradava d'acollir-se per passar-hi estones d'una dolça pau bucòlica. Ara, la caseta estava bastant deixada de la mà dels homes, perquè Pere Ginestra n'havia fet un llenyer. Però el lloc on era emplaçada no podia ésser més bell; quasi a la seva base mateixa s'allargava la ciutat voltada de verdor, de lloguets i masies, no tant enfora que no se'n poguessin destriar els carrers, talment artèries colossals, pels que es veien córrer atrafegats els vehicles i els vianants, minúsculs, com a formigues arrossegant-se per terra.

Res. El xalet, amb unes petites reparacions, podia estar tan bé com abans, i de segur que, en donar-li el sol, semblaria talment una encantadora juguina. Una juguina que tots els mesos donaria als seus propietaris una trentena de duros.

Així va ésser com Eva Stirling s'instal·là a la petita casa rosada: *hall* -com deia ella-, tres dormitoris, menjador, cuina i sala de banys; tot un xic reduït, però que ella va saber arranjar fins a fer-ho ben confortable. D'una de les habitacions dormitori, en feu una mena de saleta íntima, guarnint-la amb tot l'indispensable per a fer-la la dependència de més atractiu i de més confort de totes les de la casa. Naturalment, no hi podia faltar l'aparell de ràdio, la salamandra, la petita i interessant biblioteca, el divan i les butaques còmodes, cada cosa, donada l'estretor, un poc massa acostada a l'altra, però tanmateix força atractiu. La saleta era il·luminada pel finestral obert sobre la terrassa, que era talment una balconada abocada sobre la ciutat voltada de cobalt i de verdor.

Sobre el fondal (2)

L'amo En Pere Ginestra intimà amb Eva Stirling, primer quan les reparacions i després quan la instal·lació del moblatge. Així quedà establert el contacte perillós entre la fragant *miss* i el rústec pagès. Eva Stirling posseïa una simpatia singular que ella manipulava com a força magnètica per a la seducció. Des del començament, es proposà d'esser enginyosa. El pagès, ingenu i ignorant, no comprenia com la polida turista pogués interessar-se per ell. Ho endevinava pels seus gestos, per la seva peculiar manera de caminar, per les seves mirades, pels vestits amb transparències frec a frec de la seva roba basta i terrosa. Se'n donava compte quasi perfectament, malgrat desconèixer gairebé en absolut les pràctiques i els processos dels afers de l'amor. Intuitivament, capia quelcom dels capriciosos desitjos, de les ànsies, del sensualisme estudiat de la forastera, tot a manera de tentacles disposats a ferrar-se als seus fornits membres, intentant anorrear-lo. I el trist era que si bé el pagès resistia per de prompte, posant tota la voluntat al servei d'aquesta resistència, no podia assegurar si demà, demà passat o l'altre seria tanmateix encara la resistència possible. I rumiava constantment una maledicció contra la pensada de Joana Maria de llogar de llogar la casa. Cent vegades més hauria volgut que el brut llenyer, ple de teranyines, no hagués esdevingut mai el xalet temptador d'aquella bruixa perversa.

La felicitat de Pere Ginestra brollava de la llar i de la terra. La família i les vuit quarterades de terreny heretades dels vells omplien per complet tots els seus pensaments, gairebé tota la seva vida; però ara en una setmana, en uns quants dies, el benestar d'abans havia sobtadament desaparegut. Sabia d'on venia el malefici, i, tanmateix es sentia impotent, inutilitzat, mancat de valentia i del més petit coratge per a engallar-se en un intent de predominar d'home assenyat sobre la carn terriblement desperta pel desig de la possessió de l'estrangera. I el mal és que Eva Stirling s'havia proposat conquerir-lo tot sencer; fer-lo el seu amant i emportar-se'l, si calgués, ben lluny d'aquestes terres. Vent-lo feinejar en la neteja veié en ell un home, tot un home, el seu home; i tot embadalint-se, la passió li deixondia els sentits, ensopits de feia un cert temps. No era aquesta la primera vegada que despertaven, ja que altres pics semblants passions l'havien esclavitzada, creient a cada novell amor que el foc havia de durar-li tota la vida.

Mentrestant, Pere Ginestra estava cellajunt, capficat, contrariat, cridaner, malhumorat. Els fills li causaven tedi. Joana Maria l'amoinava. La terra, la seva terra, li cremava les plantes dels peus. Sentia pertot una xafogor. Un emboirament s'interposava entre ell i les seves idees, i l'impossibilitava per complet de feinejar.

Dos dies feia que una idea fixa el turmentava. S'havia convingut que, aprofitant la tarda del diumenge pròxim, ell passaria l'estona amb ella. Miss Stirling fou qui ho demanà amb un to de veu tan seductor i manyac que ell no es sentí amb prou forces per a dir-li que no podia ésser. Estava segur que si acudia a casa d'Eva Stirling no el podria evitar, i que, follament, empès pel deler amb els ulls clucs, irremissiblement s'estimbaria. Pressentia que l'home sensat, virtuós i treballador que hi havia al seu dintre en sortiria malmès. Però el cant apassionat i foll de la daurada sirena li semblava gairebé impossible de desoir i, a mesura que anaven passant les hores, els minuts, els segons, la temptació operava damunt ell en complet domini. Totes les conseqüències les preveia, millor dit les calculava i fins les analitzava malgrat la inexperiència, i, amb tot, semblava com si només li quedàs esma per a comptar les passes que li mancaven per estimbar-se, tot mesurant l'espadat, fet tombarelles. D'aquell daltabaix, n'havia de restat tot trossejant, capolat, sense noves forces per a enlairar-se de bell nou, amb el cor esflagarsat i l'ànima esquinçada...

Fou una nit d'insomni. El matí d'aquell diumenge, Pere Ginestra va llevar-se terriblement pàl·lid. Dret al mig del portal, escampà com tots els dies la vista al seu entorn. Per la banda del mestral i sobre la carena grisenca hi havia senyals d'una pròxima tamborinada. El vent, fet una fúria, etzibava fuetades espantoses sobre els brancams mig despullats, i els vinclava fins a terra malgrat la seva corpulència. Arreu hi havia una trista escampadissa de fulles esgrogueïdes que com ocells ferits anaven caient dels plàtans de la cerrera. Fins aquell matí, Pere Ginestra no s'adonà que els plàtans i els noguers, en aquells dies de tardor, presentaven, malgrat llur magnificència, un aspecte deplorable. Hi veié en aquella fullaraca tota mullada de fang, quelcom de la seva felicitat d'abans, i en el brancatge despullat i terriblement convuls, quelcom de la seva ànima.

Al migdia, quasi no va voler dinar. S'excusà dient que patia un mal de cap aplanador. Va evitar tant com pogué el tenir de dirigir la paraula als seus. Girava, inconscientment, a cada instant, els ulls vers el rellotge. L'hora anava apropant-se. La una, la una i mitja, les dues... A les tres era l'hora convinguda. Mancava encara una hora; però el desfici i la intranquil·litat s'havien emparat d'ell, i aquells seixanta minuts li semblaven seixanta hores de turment.

Sense encomanar-se a Déu, sense dir res a ningú, com un foll, oblidant-se de tothom, empès per una sola dèria, s'engegà costa amunt, vers el pinaret. En aquest moment començà a ploure. L'aigua vessava a torrentades dels núvols inflats. Les descàrregues elèctriques omplien la grisa claror de la tarda de lluminàries instantànies. Cada llamp era seguit d'un tro feréstec que retrunyia en un esquerdat so per totes les encletxes del comellar. A través de l'espessor de la pluja, es destriava aiximateix, trista i oblidada, la ciutat, tota bolcada de boira, tota regalimosa.

Pere Ginestra va pujar l'escala de la terrassa del xalet, panteixant i fent tombarelles, xop de la ruixada. Va entrar al petit *hall* i, las de tot, es recolzà al llindar de la cambra íntima. Eva Stirling deixà sortir de la seva gorja un petit crit; tota sorpresa de veure'l tan mullat. No l'esperava tan prest, ni d'aquella manera. Va córrer al seu encontre, d'una estirada li llevà el gec xop i les sabates remullades, l'embolicà amb un cobertor gruixat i el va fer seure a un confortable, just al davant de la salamandra encesa.

Mentrestant, a fora, la ruixada esclafia sobre els vidres dels finestrals i petava sobre el pis de pedra del terrat. Eva va asseure's prop d'ell. Anava tota vestia d'impúdiques transparències. Era formosament esvelta. Amb les cabells

d'or flonjament esbullats, posades de relleu les perfeccions del seu cos, augmentada la bellesa del rostre, la sirena nord-americana estava del tot atraient. Amb un gran enginy, Eva es disposava a fer-se l'home seu, a xuclar-lo, resolta a tot per a retenir-lo sempre entre els seus lligams: Hi havia a la cambra una temperatura agradable i un dens fum de cigarretes angleses, mentre l'altaveu abocava amb molt de xivarri una endimoniada música africana.

Sense saber qui l'hi havia posada, Pere Giestra veié al seu davant una polida tauleta i, a sobre, una tassa de cafè fumejant, unes cigarretes exòtiques i diverses ampolles de licor. Així com anaven passant els minuts, es sentia reconfortat. Començava a sentir aquell benestar artificial, dins el qual l'home s'esforça per oblidar-ho tot, una mena d'embadaliment narcotitzant, quan de prompte, de part de fora, es va percebre un xiscle estrany. Pere Ginestra parà l'orella, però no calgué que estigués molts segons en aquesta actitud aspectant. Després del xiscle, un tant esmorteïts per l'espetec de la ruixada i confusos amb la melodia dels negres, entraren amb profusió a la cambra, plors, laments i crits de socors. Les veus eren d'infants i Pere Ginestra tengué una trista pensada. Donant una empenta a Eva Stirling, en aquell moment galant i sol·licita, però tanmateix inoportuna, pegà bots vers el finestral. Sobre la terrassa, fuetejats pel vent i xops completament de la pluja, hi havia els seus dos fillets, xisclant i plorant, presos de temor per la presència mansoia d'un ca gegantesc, l'amic fidel d'Eva.

Pere Ginestra sobtadament tornà a les oblidades funcions de pare de família. Desatès de tot quant hi havia al seu darrera, esclafí en una grossa rialla. I en un instant, va aclarir, sense errar-se, per què els petits es trobaven allà, presos de tremolor, exposats a la fúria del temps i deixats davant la mateixa gorja d'un ca intel·ligent sense ganes de fer-los cap mal. I en tot allò li semblà veure la mà de Joana Maria.

Minuts després, Pere Ginestra, anava costa avall, amb els seus fills un a sobre cada espatlla, tot rialler i satisfet. I així com anava apropant-se a la llar –la xemeneia fumosa ja es destriava entre l'arbratge– i amb les fills que dolçament li pesaven a sobre, sentia fonament l'íntima i única alegria: la mateixa felicitat d'abans que de bell nou li ompla el cor. Tot caminant, el bon home se convencia que la seva muller, havent-se adonat de tot, –naturalment, si ho duia estampat a la cara!– s'havia valgut d'aquell art enginyós, per salvar-lo, en el mateix moment que, ran de la fondalada, un peu ja li penjava al buit.

M. M. SERRA PASTOR.
(23 de març de 1933)

ASPECTES

La mala llavor

La mala llavor és per nosaltres la llavor feixista escampada arreu i que apar que vulgui germinar al territori espanyol. Hi ha una grossa quantitat de títols nobiliaris, una infinitat d'interessos malferits, uns quants desvagats que veuen en les dictadures feixistes de fora casa un joc de passa temps o una nau salvadora que per entre la tempesta de les modernes revolucions ha de conduir-los al port dels seus somnis. I aquests, vulgues o no, són clarament manifestats: l'imperi teocràtic enfront del lliure desenvolupament de la democràcia, contra les llibertats col·lectives i individuals, barrant el pas a tot el que no sia producte propi i no satisfaci la casta privilegiada. Per vèncer primer es valgueren del bastó i de la ridícula purga d'oli de ricí, per passar després a l'atemptat criminal amb pistola.

En cas de germinar i créixer el feixisme a Espanya, és fàcil preveure els fruits que produiria: un fruit d'agre sabor i fatals conseqüències, malgrat les flamants camies blaves dels seus conradors d'ací.

D'Annunzio

I ara que parlàvem del feixisme ve a tomb un breu comentari sobre el poeta Gabriele D'Annunzio. Sia com homenatge a l'il·lustre poeta italià en el seu 70è aniversari. No es pot oblidar -a pesar del temps transcorregut- algunes de les seves gestes heroiques a través de l'espai immens en ales de l'avió que el poeta immortalitzà amb uns sentits cants èpics.

La premsa "mussoliniana, que és avui l'única que pot viure en el país d'Itàlia, s'ha esforçat en fer veure als països estranys l'adaptació, fins i tot l'entusiasme pel "fascio" de certes personalitats italianes. Tanmateix tothom sap, perquè és públic, les fondues divergències existents entre el príncep hereu i Mussolini. D'Annunzio, pel que diuen les informacions extra oficials, és també, "malgré tout" un inadapdat al feixisme. Viu reclòs, presoner voluntari, en una petita ciutat dels Abruzzos, allunyat de tots, com si per ell no tengués la vida esdeveniments d'importància, dedicat per complet a les lectures, a les seves il·lusions de vell i a les passejades al volt del llac de Garda, on està emplaçada la seva vil·la Vittoriale, tota vessant de luxosa poesia. Mai surt d'aquells voltants, no perquè no pugui fer-ho ja que li està permès traslladar-se a on vulga, menys a l'estranger, sinó perquè sap que seria espiat i aquest mena de vigilància li repugna molt: Així és que prefereix quedar-se al Vittoriale on no hi penetren les mirades indiscretas.

Un periodista, comentador de fets internacionals, diu el següent sobre la col·laboració que hi pogué haver entre l'il·lustre poeta i el "duce": No és cert que Gabriele D'Annunzio sigui partidari de l'actual règim que tortura el poble italià. El feixisme fou, és veritat, ideat per ell immediatament després de la guerra, però el seu programa era inspirat per altíssims conceptes ultra democràtics. Mussolini se'l va fer seu ara fa catorze anys, però ben aviat canvià totalment de tàctica, renegà del que havia ideat D'Annunzio, féu del feixisme un instrument reaccionari i el posà al servei dels grans agraris i industrials per a desenrotllar una acció antiproletària semblant a la seguida avui a Alemanya per Hitler". Fou aleshores que D'Annunzio no en volgué saber res d'aquell feixisme i se n'apartà per complet, significat així la seva desaprovació, i és sabut que no volgué acceptar de Mussolini el do que li feia d'una princesca vil·la del Tivoli, ni un seient a l'Acadèmia d'Itàlia, i es riu del títol de príncep de Montevinoso que li atorgà el rei.

Resta per ara aclarida la posició de l'escriptor italià en quant al feixisme, ja no hi caben equívocs: basta recordar aquell breu i irònic telegrama seu "*Mi raccomando la purezza*" escrit quan aquella comèdia que va rebre el nom de "Marxa sobre Roma" i en el moment que l'ex-socialista mussolini, talment un Cèsar d'opereta, posant al davant de les camies negres es dirigia sobre la capital italiana

J. BONA-VENTURA.
(15 d'abril de 1933)

Caminos de divulgación

La escueta gacetilla formularia nos enteró de la preparación de una serie de conferencias político-culturales que deben celebrarse en fecha no lejana en esta ciudad. La noticia causó buena impresión en nuestro ánimo y creemos que estas manifestaciones en favor de la cultura, que están preparando *La Razón* y otras entidades republicanas de Sóller, despertará el interés y la simpatía de todo aquel que se haya dado cuenta del problema intelectual de nuestro pueblo y de la importancia del mismo.

Aparentemente nuestra ciudad es una ciudad excelente; pero no porque su situación y su estado sean privilegiados, se debe ni se puede descuidar el arduo trabajo de ir inculcando en todas las mentes, en las de los ricos y en las de los pobres, el deseo, la santa curiosidad de ir todos los días sabiendo más y más. Cuanto más se tenga en estima una ciudad, mayor voluntad debe poner en su elevación intelectual.

Y no es que queramos decir que la cultura de Sóller en general esté a la zaga de otras poblaciones de igual importancia. No. Sóller, ciudad única y maravillosa, puede con justicia vanagloriarse de contar con instituciones que dicen muchísimo en favor de su cultura. Por suerte siempre hubo en este pulcro valle entidades y hombres, colectividades e individualidades que pusieron su trabajo y sus ilusiones -tal vez esperanzas en un más allá de la realidad- bajo aspectos diferentes o a la sombra de lemas dispares, en aras de la cultura en sus múltiples formas. Mas, no importa. Cuanto más se trabaje en pro del nivel cultural de los pueblos, mejor parecerá a todo espíritu por poco que se interese por estos problemas. De haberse atendido estos años atrás, ¿quién duda que no tendríamos ahora que lamentar hechos sangrientos, envilecedores y repugnantes? Y tampoco importa que se haya logrado "algo" positivo bajo este aspecto, como sin duda se ha conseguido en Sóller, puesto que el perfeccionamiento intelectual nunca sobra y está hartamente demostrado que el saber no ocupa lugar.

Empero, amigos: hay que amar a la cultura; hay que propagarla; hay que inculcarla. Los sollerenses somos por naturaleza indiferentes o apáticos. Nuestra burguesía parece amodorrada. Diríase que se conforma con la cultura mediana que posee y hasta a veces parece como si le sobrara. Sólo ahora, ante la realidad de las circunstancias, desde el advenimiento de la República, parte del proletariado sollerense siente el ansia de saber, la curiosidad de indagar en las cosas, sed de instrucción. Si la mayoría de Sóller permanece inactiva, indiferente, narcotizada ante los nobles postulados de la enseñanza popular; si el pueblo no siente amor intenso por la cultura, de poco servirán las buenas escuelas porque fácilmente se dejarán vacías, mientras que en las bibliotecas públicas el abandono de la gente permitirá que el polvo vaya cubriendo los miles de libros alineados en formación regular en paciente espera, entretanto que la polilla haga sus estragos en lo más hondo y sagrado de sus páginas. No basta con poseer una respetable galería de hijos ilustres si nadie tiene la dignísima preocupación de imitar sus virtudes, sabiendo enaltecerlas para aborrecer los defectos. De nada sirve construir lujosas mansiones, ni vestir con decencia, si en una de las habitaciones de la casa regia no existe la pequeña biblioteca que guarde el tesoro de nuestros libros y en poco estimamos al rico por bien que se vista si su intelecto nunca ha se empeñado en buscar el sentido de la vida en las páginas de un volumen.

Hay que amar a la cultura, fervorosamente, impetuosamente. Hay que inocularla en todos los cerebros. Y para ello, amigos, nada más práctico, nada más eficaz como la conferencia. Estamos seguros que este sistema es un medio de divulgación que no falla, un cebo maravilloso

Por eso, mucho nos satisface la noble cruzada que, a favor de la cultura popular de nuestra ciudad querida, están prontos a emprender los partidos políticos republicanos con ayuda y colaboración entusiasta de este periódico.

M. M. SERRA PASTOR.
(De *La Razón*)
(29 d'abril de 1933)

AL VOL El nostre Estatut

Amb motiu de l'aprovació pel poble basc del seu Estatut, els periòdics peninsulars imparcials han posat de relleu amb els seu comentaris l'èxit apoteòsic que va assolir. La simple lectura de tots aquests articles escampats al davant nostre ens ha fet recordar més d'una vegada el nostre Estatut: l'Estatut Mallorquí.

Quan vengué la República amb la seva flamant Constitució, ingenus havíem cregut que el deixondiment regionalista mallorquí -que és tan com dir el reviscolament de l'amor a la Pàtria- hauria estat aviat una realitat, la qual cosa a tots nosaltres ens hagués alegrat fora mida. No se'ns pot dir que pecàssim d'il·lusionistes ja que en els dies que seguiren al 14 d'Abril de 1931 hi havia moltes circumstàncies favorables, i era d'esperar que, aprofitant aquestes els homes d'aleshores, haurien fet l'imprescindible propaganda a favor de l'Estatut, comptant amb els mitjans en què comptaven i que indubtablement reporta el govern de la cosa pública, ajudats per aquells altres elements potser políticament distanciat emperò no hi ha que dubtar que s'hi haurien adherits per dur a terme tan bona obra patriòtica.

Per desgràcia no fou així. Tots hem vist com els nostres autonomistes polítics d'esquerra s'han conduïts gairebé tot el temps de la seva gestació governamental millor com a polítics a les ordres de Madrid que com autonomistes de Mallorca. Només s'han limitat a estampar damunt el paper un Estatut que després no popularitzaren degudament, deixant-lo dins el més complet oblit. Es estat això una vertadera llàstima, més remarcable encara quan contemplam aquests moviments regionals que es desenrotllen per les terres hispàniques; pobles que es disposen a recobrar la seva personalitat amb tots els drets que aquesta reporta, cansades ja d'ésser províncies d'un Estat oblidat.

El nostre panorama no pot ésser més pobre en quant a demostracions polítiques autonomistes o regionalistes. En canvi, vet aquí l'obra dels nacionalistes bascs que ha tengut una manifestació tan brillant; el moviment regional de Galícia, abans baix l'imperi dels cacics poderosos i avui desperta i en marxa empesa pels galleguistes; la terra del llevant qui vessa per onsevulla valencianisme, fruit de tot aquest immens treball que porten, per exemple nostre, els germans de València.

Pel bé de l'autonomia de Mallorca és necessari desensopir-nos d'aquest *dolce far niente*. Prenguem exemple de les altres regions! Deixondim la consciència dels mallorquins, l'ànima del nostre poble, i elevem al cel aquesta pregària: de les mans d'En Royo Vilanova, Luca de Tena, Goicoechea i Ca. Lliurau-nos, Senyor.

FIDEL.
(18 de novembre de 1933)

El dubte

Qui fou el delator? Valentí gairebé ho ignorava; li hauria estat impossible precisar. Veus volanderes remorejaven amb la mateixa persistència molesta que la cançó burleta d'un moscard inoportú. Tanmateix quan millor es donà compte de la seva dissort fou en l'hora aquella del matí d'un diumenge, a la sortida de missa, quan s'aturà com de costum a la taverna del cantó, desitjós de fer la xerrada.

Les fumeralles de les pipes pageses escampaven arreu de l'ampla estància una boirina entabanadora i el nostre home un xic sorprès de la gentada bellugadissa -a fora el cel era carregat de núvols i deixava caure una brusqueta finíssima, més freda que la neu -va quedar-se de peus dret junt a l'aparador. Li fou materialment impossible destriar cap dels seus amics. Demanà l'aperitiu a la massa robusta, punt cèntric a on es dirigien bona part de les cobejances impures dels parroquians, i sense saber perquè, un poc entristit, es va recolzar a la mampara de vidres fumosos que en un dels extrems del taulell dividia la taverna en dues sales, una espaiosa, l'altra, petita, reclosa i escalfada per tots els bafs de la clientela nombrosa; era com una mena de salonet íntim, escaient talment un *sancta sanctorum* d'aquell sorollós temple de Bacus. D'aquell clos pujaven per sobre múltiples remors un munt de rialles i de veus gruixudes i enutjoses que com a borinots teixien uns comentaris al voltant de l'anècdota que anava amollant punt per punt un belitre, el qual hi posava per compte propi una deliciosa salsa coenta objecte de gran gatzara.

Així va ésser, circumstancialment, com l'espaventable notícia creuà la cara del bon Valentí amb una força fibladora de verdug impetuós, deixant-li estampada una marca vegonyosa. Fou aquella revelació -qui dubtava que no estigués de temps generalitzada puis que les funcions del pocasolta es reduïen casi estrictament a les de l'altaveu?- un cop terrible de martell que al mateix moment que esbocinava l'honra de la seva Marta li aixafava el cap i li arribava al cervell.

Tancà els ulls, rebel i covard a l'ensems, a la ignomínia, i romangué tot empegueït, immòbil, sangglaçat, amb l'ànima plena d'angúnia, deixant que la copa de l'aperitiu es fes miques, mentre el líquid omplia de taques llenegadisses el marbre de l'aparador.

D'aquell matí ençà havien transcorregut quaranta dies. Quaranta jornades de turment! Una temença poruga que hauria estat ridícula de no ésser tràgica l'anguniava i tota hora s'endinsava més i més dins el seu ésser. L'inutilitzava. Li robava tot moment de repòs. Es sentia feble. Esllanguia desmesuradament i la seva cara i les seves mans semblaven millor les d'un aigualit ciutadà que les d'un fornit pagès conrat pel vent i pel sol de totes les estacions de l'any.

Acceptar la certesa cruel de la impudícia de la seva dona? Era una cosa massa horrible, d'unes conseqüències immediates mil vegades superiors a les forces humanes. Indecís, insegur, exasperat, s'abocà al dubte i aquest talment un corc l'anava rosegant. I el dubte l'acovardia i feia d'ell un enze qualsevol. Desolat i ajupit no li restava ni el més lleu estímulo de vigor. Just un moment se li va ocórrer una bona pensada; cercar un amic, un company d'infantesa que amorosívol l'arrabassàs de la cruel incertitud. Esgotat per la intranquil·litat constant, amb l'esperança d'un reparador consol, casi es va decidir. Emperò el temor d'una vergonya refermada abans que veure desfet el dubte li va restar el coratge i en desistí. I així, víctima de la por, esclau impotent per la temença d'una possible burla, es va deixar abandonar per tothom, i era tan desert i desolat el cor de Valentí, tan sencera la seva desorientació, mancat del consell amical, que el pobre home esdevingué simple instrument de la incertesa i semblava que d'un moment a l'altre seria empès a la inhumanitat, tal vegada creient que hi trobaria el refugi que ansiava; i en mig d'una plena inconsciència formidable, sense la més petita esma, sense la més lleu voluntat, com un foll, pareixia que s'apropava ulls clucs a un precipici per estimbar-se al crim.

A aquesta fou, lectors, la seva espaventable i monstruosa fatalitat. Arribà un moment en què Valentí no pogué pus. La tragèdia interior que el corsecava ascendí al grau màxim de la possibilitat. Aparentment Valentí semblava un insensible. Havia oblidat per complet la seva mainada, que era a jugar a fora. Marta feinejava davant els fogons, potser un xic preocupada per la malaltia estrambòtica del seu marit, de totes maneres, com sempre, magníficament tranquil·la, distreta pels quefers casolans.

En tota la casa pagesa hi havia casi el silenci. No cantava el gall ni escainava una gallina. Solament l'olla deixava sentir la delicada remor del bull, omplint l'àmbit d'agradable tebiesa. Feia potser un quart d'hora que Valentí esguardava curosament el cap de Marta. Hom diria que volia penetrar dins aquella massa encefàlica amb l'objecte de registrar-la peça per peça. Descobrir aquell mecanisme intrigant i analitzar-lo a la seva manera. Saber tots els desitjos, totes les ànsies, tota la recòndita intimitat de Marta. I subjugat per l'idea d'obrer bat en bat les portes d'aquell clos misteriós perquè n'eixissin franques la vergonya o l'honor, ple d'inconsciència va prendre una feixuga barra de ferro i talment un autòmata furiós la llançà contra la seva dona. A la salvatgeria impetuosa seguí un so de mil campanes remogudes per l'estrèpit del xoc i casi instantàniament un esgarip esglaiador i després altra vegada casi el repòs absolut: sols la remoreta de l'olla de la qual eixia una espiral vaporosa que anava humitejant la sotilada.

Consumat l'atemptat, Valentí no va posar esment de tot d'una a la seva situació. Potser es creia un marit venjador que, portat per les circumstàncies, havia complert un fet natural i justicier. Potser cercàs una minsa satisfacció íntima; un consol després de llargues hores de lluita i de sofriments. Tanmateix hagué de posar esment als trets espantosos de la cara de Marta, estesa al llarg dels fogons amb la brillant cabellera esflorada, amb un panteixar difícil, voltada de sang regalimosa, embellint amb randes de mosaic les rajoles fosques.

Del seu estat d'inconsciència el varen sostreure els crits de la mainada, semblants al tocs vibràtils d'un cornetí. -Mare! Mare!...

Un neguit terrible va omplir el cor de Valentí i de bell nou va sentir-se torturat. Ah! Amb aquells llaments de la fillada sí que el nostre home no hi havia pensat gens ni mica. De prompte aparegué al seu davant tota la greu immensitat, tot l'enorme desordre del seu acte, la monstrositat nua del fet. Poc li va mancar per tornar-se boig. Cuità a córrer com un desesperat pel camí desert, ignorant de segur si fugia de la víctima, o si, horroritzar, intentava escondir-se d'ell mateix.

Mancat d'alè va ajupir-se a la paret baixa que vorejava la ruta. Un oratjol fresc d'hivernada tot embolcallant-lo li feu molt de bé. Minuts després, Valentí, asserenat, va reprendre el camí. Havia pres dues fermes decisions. Una d'elles era peremptòria i per tant havia d'ésser la primera; cercar aviat, molt aviat, el metge per curar a Marta; en l'altra s'hi barrejava la vergonya i l'espiació: cridar a les portes de la Justícia i entregar-s'hi!

M. M. SERRA PASTOR.
(2 de juny de 1934)

Confusionisme existent

Dos homes gens suspectes d'anticatalanisme -En Daniel Martínez Ferrando i en Miquel Ferrà- al nostre entendre han situat aquests dies d'una manera clara la posició vertadera d'un gran sector del mallorquinisme actual. Es feia necessari que veus autoritzades, com les dels il·lustres amics, esvaïssin aquest confusionisme creixent que tractava de fer aparèixer el mallorquinisme tradicional amb concomitancies tèrboles amb el caigut ex-president de la Generalitat.

És clar que no amagarem ni tenim perquè amagar la nostra simpatia fervorosa envers la Generalitat catalana -pel que fou i pel que, potser, el dia de demà serà- emperò els nostres afectes amistosos no tenen res a veure amb els homes que fa uns dies encara la governaven i no precisament perquè sien d'esquerra, sinó perquè la seva política era creadora d'una sèrie de conflictes enutjosos que malparaven el prestigi de la gloriosa institució.

Per aquests mateixos afectes és que hem maleït més d'un pic el mal cap dels qui en comptes de fer una Catalunya esquerrana en feien d'ella una terra balcànica, desprestigiant la pròpia autonomia. Tot, en perjudici de les altres regions hispàniques que aspiren al govern propi. Uns homes que amb les seves actuacions feia dubtar a tothom del seny català perquè al mateix temps que parlaven de llibertat i de drets sagrats escampaven l'anarquia per les terres catalanes i de la democràcia en feien un mite i una paraula buida per caçar incautes pagesos.

Emperò el nostre blasme no pot anar mai dirigit contra les parets fonamentals de l'autonomia de la regió germana, amb l'objecte d'ensorrar-les. Això seria destruir les pròpies conviccions. Es precis, ara més que mai, per tal d'evitar el confusionisme i separar els llandars, el judici equànime. No confondre, per exemple, la Generalitat amb els senyors Companys i Dencàs, per la senzilla circumstància de que els homes van passant i es succeeixen uns als altres mentre que les institucions racials, malgrat els temps contraris, almenys perduren en esperit.

El mallorquinisme tradicional estarà sempre al costat de Catalunya gloriosa; al costat de tots els catalans que de les comarques catalanes aspiren a fer-ne una terra lliure i ordenada, guia orientadora de les demás terres espanyoles. Així és com no negarem mai una abraçada als bons catalans perquè la història i la llengua ha creat entre Catalunya i nosaltres uns vincles indestructibles, i el que Déu volgué que fos no seran els homes amb totes les seves passions qui puguen desfer-ho. Negar els lligams que uneixen els dos pobles germans seria desconèixer la catalanitat del poble mallorquí, i per conseqüència renegar de la nostra història i de la nostra llengua.

Per tot el que hem exposat no és d'estranyar que els mallorquins conscients de la seva personalitat com a poble vulguin de tot cor que el govern de Madrid respecte l'Estatut -sense perjudici de la seva reforma en sos defectes, per la via legal -perquè l'Estatut és la llei bàsica de l'autonomia catalana i representa la base jurídica de les altres autonomies possibles.

Seria d'una gravetat inconcebible que, excusant-se amb els fets luctuosos d'aquests dies, tràgics i plens de vergonya, es pretengués anular unes lleis que el poble unànimement votà i unes institucions que a l'empar d'aquelles lleis foren de bell nou creades. Es fa precis que el seny imperi en tots els sectors de la política espanyola per tal d'evitar nous i greus conflictes en el solar hispànic.

FIDEL.
(3 de novembre de 1934)

Per un revisionisme

La discussió per part dels regidors de les Cases de la Vila sobre la reintegració a l'antic nom de *Bauzá* del carrer actualment anomenat *Pau Iglesias* ens obliga a tractar novament el tema dels noms que es fa precís donar als carrers de la nostra ciutat.

Hi ha que dir abans de tot que ens vérem agradablement sorpresos per la notícia que llegírem a la secció de l'Ajuntament d'aquest setmanari, perquè precisament en altres ocasions la nostra ploma -si bé baix el guiatge d'un altre pseudònim- havia intentat, sense aconseguir-ho naturalment, que el cognom tan solleric de Bauzá no fos retirat tan injustament de les cantonades del dit carrer, i menys per donar el pas a un altre que, a nosaltres, els sollerics, volguem o no, ens és totalment exòtic.

Si la discussió a hores d'ara ha donat el resultat favorable que desitjam ens alegrarem de bon de veres i no escatimarem, per tant, el nostre aplaudiment als regidors qui, moguts per un criteri ancestral, hauran fet possible la deguda reintegració.

Ara bé. Nosaltres voldríem alguna cosa més dels nostres regidors: una revisió seriosa, intensament mallorquina i sollerica dels noms dels carrers de la nostra ciutat. No hem pogut concebre mai com el nom d'una figura universal com és la del Beat Ramon Llull, tan estimada a fora Mallorca, figuràs a la cantonada d'un carreró d'ínfima categoria, oblidat, desconegut de la gent. El mateix efecte deplorable ens causa totes les vegades que circumstancialment contemplem els noms de les Valentes Dones -fixi's que deim els noms- gravats d'alt un caramull de pedres a la cantonada d'un camí veïnal que s'han entestat en voler-li donar la categoria de carrer. I així podríem anar citant personatges de la nostra història, que per la seva significació històrica, literària o científica mereixen per part de tots nosaltres un major respecte i consideració.

Estam convençuts que amb una mica de bona voluntat, am un poc de intel·ligència, que per cert no manquen a cap dels qui componen actualment el nostre Consistori, sense cap classe d'esforç insuperable es pot realitzar aquesta petita obra -insignificant si tant voleu- per la qual propugnam.

I és que, hem pensat, per la nostra condició de sollerics, ens ha d'ésser una vergonya tenir arraconats o oblidats totalment unes personalitats tan glorioses com són les de Jaume I el conquistador, Ramon Llull, les Valentes Dones, Angelats, Soler, etc.

Es precís, doncs, que les nostres figures immortals sien recordades a les cantonades de les vies principals com exemple de les nostres generacions futures, tenguem present que poble que honora als seus homes meritosos s'honora a ell mateix.

FIDEL.
(17 de novembre de 1934)

El dia del Papa

Després de set anys i mig de pontificat moria, el 22 de gener de 1922, el Papa de la pau, Benet XV. Dies més tard el Cardenal Aquiles Ratti era elegit per ocupar el solí pontifici. Quan Pius XI fou investit amb la més alta dignitat eclesiàstica sols feia uns set mesos que posseïa el capell cardenalici.

Benet XV fou el gran apòstol de la pau. Pius XI és el Papa de les Missions, el gran clarivent d'aquest moviment universal que s'anomena Acció Catòlica. Bé es pot dir que Benet XV dedicà tot el seu pontificat a agermanar baix el signe gloriós de la Creu els pobles dividits i enverinats per les passions. Al Papa de la pau succeí l'home que precisament requeria l'església catòlica després de la desoladora desfeta europea. Aleshores ja es congriava la persecució contra l'església justament en aquells països que abans havien estat els seus pilastres. Pius XI ha fet sentir mantes vegades la seva veu de Pastor i, a pesar de l'escepticisme modern imperant, que talment com la lepra s'aferra a l'ànima dels pobles, vulgues o no ha estat escoltada i encara que no immediats l'oïment ha produït resultats.

En transcórrer els anys la veu humaníssima de Pius XI ha tengut la força suficient perquè de bell nou floreixin les missions, perquè la ciència retornàs a l'església i per fer prevaler els drets del catolicisme, desllindant la política de la religió, com ho demostren les seves justes paraules: "Quan la política toca a l'altar, el Papa, el clergat, el laïcat catòlic sembla que fan política, emperò en realitat no fan més que religió. No feim més que religió, no feim més que defensar-la cada vegada que combatem per la llibertat de l'església, per la santedat de la família, per la santificació dels dies consagrats a Déu. En tots aquests casos i altres semblants, no és fer política, sinó que és la política que se'n pren a la religió, que se'n pren a l'altar".

A més, Pius XI ha fet possible una solució honrosa de la qüestió romana qui empresonava al Vicari de Crist.

Les obres que el catolicisme ha emprès en els nostres dies sota el guiatge de Pius XI són moltíssimes. En el Papa actual hi germinen una multitud de iniciatives. Es un treballador exemplar i incansable. Es passa hores i més hores tancat a la seva biblioteca particular, dedicat a l'estudi i a resoldre amb l'ajuda de Déu els problemes que diàriament es presenten a l'església catòlica.

Llegeix tots els llibres d'interès que es publiquen en el món sencer, i a la seva taula de treball hi arriben una infinitat de publicacions. Gairebé tots els llibres i totes les revistes passen per les seves mans. D'un pren una nota, d'un altre l'interessa una frase o un concepte, d'aquell altre una cita, tal vegada una xifra o quantitat, i així va formant aquella solidesa que és la característica de les seves famoses encíclicues i cartes apostòliques. Les costums de Pius XI són d'una austeritat que imposa. Els seus àpats senzills com els d'un anacoreta. Treballa sempre. Menja de correguda per assistir a una audiència o per retornar al treball.

***

Els mallorquins com a tals tenim més motiu que els altres catòlics per homenatjar en el seu dia al Papa Pius XI. Ell fou qui canonitzà la mallorquiníssima Catalina Thomàs, la primera dona espanyola que d'ençà de la canonització de Santa Teresa de Jesús, en 1622 ha pujat a l'altíssim honor dels altars, estenent per tota Espanya el seu ofici i la seva missa i enlairant la seva festa al doble ritus de segona classe.

Pius XI, tenint en compte la necessitat de l'església mallorquina s'ha després per 5 anys del producte de les col·lectes de Sant Pere, i en un sol any ha transmès a la Diòcesi dues benediccions pontificies i tres papals. Quan les noces del nostre benivolgut Prelat, tengué la delicadesa inapreciable de fer-li ofrena del seu autògraf. En el cinquantenari de la Coronació de la Verge de Sant Salvador a Felanitx.

Com hem pogut veure, per als catòlics mallorquins, el record de Pius XI ha d'ésser de precís inesborrable.

Pius XI acaba d'entrar en el XIV anys de pontificat. Déu faça que la vida del seu Vicari a la terra sia encara de llarga durada.

FIDEL.
1935
(16 de febrer de 1935)

El desertor

El vaig conèixer una tarda plena de xafogor d'un diumenge del mes d'agost. Era gairebé horabaixa. El sol s'havia post i al seu darrera restaven uns niguls d'un gris vermellenc amb aquelles formes capritxoses que us criden tan fortament l'atenció. Fou pura casualitat aquella ràpida coneixença. Millor dit, per part d'ell quasi del tot desapercebuda. Era per una curta temporada i per primera vegada a una possessió –l'Alqueria roja– situada al bell mig d'un espaiós comellar format per unes imponents muntanyes, les més altes i les més belles de tota aquella encontrada. Aquell home va arribar amb pas mesurat, com si no tengués molta pressa, potser un poc cansat d'una llarga caminada. S'aturà a la branca del portal i amb el seu bastó donà uns cops forts, imperiosos, a les portes mig closes. La rotllana diumengera congregada baix el ramatge del vell lledoner del pati de l'Alqueria roja va quedar gairebé tota sorpresa. Amb tot, em vaig poder donar compte que aquelles senyals essent prou conegudes de la gent d'aquelles muntanyes.

Passada la primera sorpresa, la madona de l'Alqueria roja s'aixeca del pedrís, i, presa de l'enuig digué:

—Ja torna ésser aquí el desertor. En poc temps són amb aquest tres els pics que ve a demanar-nos pa. Com si l'Alqueria roja fos obligada a pastar per ell.

La curiositat m'empenyé vers aquell home. No amb l'intent de parlar-li. Solament de poder-lo mirar d'una certa distància. Era un home alt, fornit, d'una trentena d'anys, cobert de pedaços bruts, però que tanmateix li deixaven al descobert l'amplitud magnífica del seu pit atlètic i tota la forta musculatura dels seus braços i de les seves cames de gegant. Potser feia més de set anys que no s'havia tallats els cabells ni afaitat. La seva testa roja era realment d'una bellesa salvatge. Duia per bastó un ullastre arrabassat de l'enclotxa d'una roca i per calçat unes pells de cabrit lligades fortament als seus peus. No hi havia dubte: tenia al meu davant un home raríssim, un exemplar únic, posseïdor, al primer cop d'ull, de tota la bravesa indòmita de la humanitat primitiva.

***

El fet de Damià –exclòs de tota una sèrie de circumstàncies que l'empitjoraven– no tenia quasi res de gran transcendència. El seu cas era exactament el cas de molts. La seva desfeta amorosa, la tragèdia passatgera de molts. Tanmateix, per a en Damià fou un cop mortal que d'una manera violenta el desvià del seu camí normal i l'emportà a una situació gairebé solitària i quasi salvatge. Per altres, el contratemps no hauria tengut més importància que la d'una contrarietat que els dies hauríem cuidat d'esborrar. Per Damià fou una ferida profunda que li malparà l'ànima, rebuda en el moment precís en que per designis inexplicables omplia tot el seu ésser de fortes crisis i d'esgotadors defalliments.

Es trobava en ple servei militar. Els mesos de caserna no havien fet desaparèixer el fàstic irreprimible que des de bon principi li varen produir les veus de comandament, els cops de sabre ressonants sobre el pis, el pudor fètida i l'embrutiment de tot aquell caramull de gent i de coses; tota aquella vida anul·lada, sotmesa a la primera veu imperiosa, al primer cop de cornetí. Damià rebé primerament la nova amb un gest de molta tristesa. Després li va sobrevenir un gran descoratjament, un fàstic que l'enutjava i per últim l'odi, la set de venjança, l'impuls i embranzida vers una satisfacció íntima que alleugerís la seva ànima assedegada. Així fou com en un moment de bogeria, malalt del tot el seu pobre cervell turmentat, abandonà una nit la caserna per no tornar-hi mai més. Una força interior irresistible el va empènyer com un autòmata vers el carrer on vivia la seva Àngela. El carrer era solitari. Les cases estaven silencioses. Àngela aparegué a la branca de la porta més morta que via. ¿Les causes del rebuig? Li demanava En Damià amb veu apagada, per mor de la família d'Àngela o d'algun inoportú vianant. ¿Per què em rebutges? Exigia xiuxiuejant, casi violentament. Ben mirat Damià no tenia perquè demanar-li res. Prou sabia les causes del rebuig perquè se n'havia assabentat. Àngela en volia un altre. Ell no era més que un pobre treballador. L'altre un nou vingut. Un voluntàriament expatriat retornat a la seva terra amb les butxaques plenes de diners. Era per demés. La comparança entre un i altre era força descoratjadora per Damià. Emperò, ¿és que els juraments d'amor no valien de res per ella? Àngela no deia res, res absolutament. La seva boca romanía closa. No sabia què contestar. Realment no tenia que dir res a Damià. Es senta culpable. Vacil·lava. No gosava aixecar el seu rostre, d'una morenor encisadora, i mirar fit a fit amb tota la limpidesa d'abans el seu antic estimat. Li hauria estat impossible. ¡Era tan bon jove en Damià! Emperò! Tan pobre, tan feliç malgrat tota la seva immensa còrpora. El seu silenci més i més la delatava. No proferia una excusa; una excusa que fos per Damià una petita esperança, fins i tot un lleu consol.

Àngela romanía gairebé immòbil. La cara vergonyosa, la cabellera penjant, les mans sense el més petit intent de moure's. Emperò arribà un moment que Damià no pogué pus. La ràbia i la vergonya el se menjaven. Aixecà el braç, homicida i enmig d'una bàrbara inconsciència començà a assestar amb el seu ganivet de butxaca sobre Àngela un cop, dos, potser tres. Es sentiren uns xiscles, i Damià, pres per la por que li produïa el fet empenyé una fugida vertiginosa carrera amunt, deixant-se engolir per la nit que l'havia de cobrir de mirades indiscretas i per de prompte l'havia de salvar.

***

Per tota aquella encontrada muntanyosa el coneixien per un malanat. La seva història no ben coneguda argumentava encara més del seu prestigi cruel. Vivia a una cova perduda a les muntanyes sobre un altíssim espadat, al fons del qual un torrent durant la hivernada bramava una cançó feresta. S'alimentava dels animals que agafava amb lloses i del que exigia a les madones espaordides de les possessions veïnades.

Un dia una madona jove prengué per fora mida del desertor. El seu home, decidit, anà al poble i el va delatar. Quan en Damià en les seves acostumades anades i vengudes passava un capvespre per entre un bosc i un roquissar, d'entre una mata eixí una bala que se li incrustà al front. De prompte, totes les muntanyes semblà que se posaven a riure. Era una riulla burleta que totes repetien i que s'anava perdent a l'infinit. Damià se va sentir ferit de mort. Volgué reptar les muntanyes, que es tornaven roges del riure i hom diria que s'allunyaven d'ell fins perdre-les de vista. Desesperat es posà la mà al cap. La sang li regalimava per la cara. Va adonar-se que les cames no l'aguantaven més i

va allargar-se ran d'una roca. Aleshores una ràpida visió va passar per davant els ulls enterbolits de Damià. Una visió lleugera com el vol de l'au enfonsant-se dins el blau puríssim del cel.

Impotent veié com s'allunyava, lliure de traves que la retinguessin més ferma, més decidia, més lliure que mai. Damià feu un gest inútil per aglapir-la. Estès baix una alzina, les parpelles mig closes, una aurèola de sang al cap, tenyit amb la llum capvespral, semblava talment una ofrena trista i esquinçada a la fatalitat. Àngela, que era l'engendradora d'aquella visió, era ja completament insensible a les darreres ànsies d'aquell cor ferit de mort.

M. M. SERRA I PASTOR.
(16 de maig de 1935)

Impressions d'una lectura
La minyonia d'un infant orat, per Llorenç Riber

Temps feia que no ens hàviem entretengut amb una lectura tan bella com la que ens ha proporcionada la darrera obra de Mn. Riber. Tanmateix, l'il·lustre prevere, amant de les muses i dels clàssics, ens té prou avesats a aquestes menges literàries de gust depurat, exquisit. El començament de l'obra, motiu d'aquest comentari, ja us captiva l'ànima amb aquell paisatge gentil, ple d'austeritat mallorquina, que embolcalla l'humil poble nadiu, que l'autor no vol anomenar, emperò que així mateix us fa la gràcia de donar-vos d'ell una sensació de cosa agradable quan vos diu que "té el nom bres i dringant com una campaneta".

Una vegada més, grat sia a Déu, hem pogut paladejar la gràcia elegant i senyorívola, l'aristocràtica finor de la prosa singular de Ll. Riber. Una prosa tota digna, inclús en aquells accidents plens de comicitat i realisme, fluent sense esforç, com un raig continu d'una font fresca, dolçament perfumada pels pins i per les flors agrestes. El motiu de "La minyonia" es presta de veres a una d'aquestes filigranes literàries de Mn. Riber. ¡Ah aquelles petites malifetes de l'infant orat! Els records igualits per la llunyania del temps, els ingenus accidents amarats de la sentor del rostoll d'una infantesa de camperol, prenen a una mitja edat relleus insospitats, salmodiats de cants litúrgics i tots clapats de graciosos encants.

Aquesta gràcia encantadora se us fica al cor i des d'un bell començament ja us meravella la contarella exposada per ploma mestra; senzilla com pertoca a la minyonia d'un que viu a la nostra terra, plena d'un verisme subjugador. Potser aquest verisme acabat d'apuntar sia una de les circumstàncies que facin més interessant l'obra de Mn. Riber. Els paisatges i les imatges, els accidents que els envolten tenen el realisme de les coses viscudes. Són senzills, amb tota l'austeritat del nostre camperol; alguna vegada alegres i optimistes, talment com correspon als camps i muntanyes mallorquines. Tanmateix, a un moment donat, no pot faltar la petita i la gran tragèdia, i hi són amb una força singular, plenes d'un dramatisme recòndit, com escau a les confessions d'aquells cèlebres escriptors coneguts per tot el món.

Una prova? La breu i admirable descripció dels tres oncles. Els tres germans; malgrat tot tres caràcters diferents, tres ànimes dispars, tres psicologies pintades per una ploma mullada de sentiment. La brevetat de les línies no lleva que no vos en duguen una sensació d'uns personatges realistes, de cosa viscuda. Una altra prova? Vegeu la solitud aclaparant del poblet on les cases del color de la terra són tan baixes que semblen formiguers. Petites cases rústegues de pagès mallorquí, emperò ben netes i ben austeres com ell mateix i totes, en honrosa brega, geloses de l'ombra beneïda del cloquer parroquial. Baix un sol que comença a ésser d'estiu, el vilatge és embolcallat de silenci. "*El silenci, que és la veu de Mallorca ho anega tot*", ens diu Mossèn Riber. Emperò afinau l'orella i prest us donareu compte com aquell silenci no és el callament gelat de la mort. "*Un silenci vigilant i tant actiu que denunciaria el renou que fa una aranya quan tix*", i naturalment, per sobre el panorama d'un poble a l'estiu, no poden mancar les simpàtiques valzies incansables, fendint el cel d'un blau immaculat. Així mateix de la pinya de cases s'aixeca el remoreig d'eixams nous de l'esclat que és "*clara i nova i és instal·lada a la Casa de la Vila, gran i blanca, sobre el ramat de les cases baixes del color del pa amb oli. De sobte sobre el remoreig difús s'eleva un nodrit unisonal: ÀLAVA, ALBACETE, ALICANTE, ALMERIA, ÀVILA, BADAJOZ...*"

La geografia política, d'Espanya per ordre alfabètic i recitada en un to de lletania. La lletania pren. De no molt lluny, respon un chor de veus més fresques. Són les nines de l'escola pública, regentada per Sor Teocpista, que tenen un local blanc i net, com una patena, i el jardí conventual, flairós de malva-rosa. Ara són les nines que resen l'ortografai d'Espanya:

IBÉRICA, PENIBÉTICA, VASCO-CÁNTABRA, CARPETO-VETÓNICA...

La lletania geogràfica es va desplegant amb la magestat d'una pregària alterna.

Les Parques romanen al seu lloc immòbils, fermes en la tasca. La melopea semilitúrgida pobla el silenci dels carrers. I aquell vilatge mallorquí està atònit de sentir com esclaten dins ell aquelles magnífiques paraules sonores en una llengua que li sembla plena de metall i que ell ignora."

Aquesta bella estampa rural dels nostres pobles pagesos té una força "azorinesca" inconfusible. Tanmateix a Llorenç Riber el afavoreix un avantatge que no té el conegut escriptor castellà. Riber és poeta i veu la terra de Mallorca plena d'un sucós optimisme malgrat la seva corprenedora senzillesa. Riber contempla a dues passes la immensa mar assolejada i oberta a l'infinit. Per contra "Azorín" és un home turmentat pel desert vast i sec de la planura castellana. Riber, àdhuc en aquells passatges en què l'obra pren uns caires amarats de tragèdia com en "Enganant la nit" o es vesteix amb el robatge auster, trist i melangiós d'una disciplina monàstica plena d'oracions litúrgiques com en "L'atlot blau", "El monestir" i "El Nadal a Lluch" posseeix l'elegància tota senyora d'un poeta esplèndid. Aquests tres passatges, pels qui els han viscuts com l'autor d'aquestes ratlles, són d'una força que subjuga.

L'obra ha estat pulcrament editada per la biblioteca "Les Illes d'Or" que amb molt d'encert dirigeix Francesc de B. Moll.

FIDEL.
(28 de juny de 1935)

La terrible ignorància de la nostra època

M. Wladimir d'Ormesson publica un interessantíssim article al "Temps" de París, titulat "Incoherències". En el seu article, M. d'Ormesson critica humorísticament el confusionisme polític que en aquests moments és la principal característica del nostre temps. L'article de M. d'Ormesson podria aplicar-se al nostre país.

Quina confusió més absurda! -diu d'Ormesson. Confusió a dreta i a esquerra. Mentre els comunistes i socialistes francesos forment el Front Comú i fan unes eleccions amb el lema "contra la guerra! Visquen els Soviets! Abaix l'exèrcit", a Moscou uns comunistes més autèntics, criden: "Visca l'exèrcit! Visquen els canons i les metralladores!" I mentre els francesos del Front Comú feien aquesta propaganda, els representants oficials dels Soviets a París deien als membres del Govern: "¿Què espereu per tancar la boca a aquests imbècils?"

El pitjor del nostre temps -diu d'Ormesson- és aquest desordre de l'esperit i de les idees. No hi ha res pitjor que aquest caos. No hi ha res més menyspreable que aquesta deshonestedat intel·lectual, que aquesta actitud que permet predicat la guerra en un lloc, i condemnar-la en un altre de les seves propagandes.

Tota la campanya electoral francesa s'ha sentit el mateix crit: "Mori el feixisme! Visca la llibertat!" Però, aquests, crits en boca dels obrers no tenen cap sentit. Són els conservadors els qui haurien de cridar: "Fora el feixisme!" -diu M. D'Ormesson.

El feixisme? ¿Que no ho sabeu que el feixisme és l'empresa més netament anticapitalista, més antiburguesa, més anticonservadora, en el vell sentit del mot, que s'ha conegut fins ara? ¿Que no ho sabeu que el feixisme és la intromissió de l'Estat en totes les coses de la nació, la divinització de l'Estat, l'Estat convertit en amo i senyor, mestre, controlador, administrador i gerent universal? Prego al lector que es faci càrrec que no em situo ni en pro ni en contra. No faig sinó assenyalar un fet que és tan evident com dos i dos fan quatre i dic que si demà es fes a Itàlia una consulta popular lliure, els que votarien, sens dubte, contra el feixisme no serien els treballadors, ni els pagesos, ni els funcionaris, a favor dels quals Mussolini ha fet tant, i que constitueixen l'únic objecte de les seves preocupacions i dels seus esforços quotidians, sinó els propietaris despallats de llurs béns, els rendistes exsangües, els capitalistes atracats per l'Estat, als quals són imposats diàriament sacrificis duríssims i "dons gratuïts" fins a tal punt que a poc a poc tota l'economia privada passa pel control i sovint arriba a ésser possessió de l'Estat, i que la fortuna individual pot dir-se que ja no existeix a l'Itàlia feixista... ¿Què significa, doncs, la cridòria del nostre Front Comú? Comprendríem perfectament que els burgesos francesos, gelosos de llurs béns privats, gelosos de llur individualisme i de llur independència tradicional, i antiestatistes fins a l'ànima cridessin: "Fora el feixisme! Visca la llibertat!" Una actitud com aquesta sí que tindria sentit. Però l'altra? L'altra és simplement estúpida. És una estafada intel·lectual.

Valdria la pena que els nostres polítics d'una i altra banda meditessin bé aquestes ratlles. Sembla impossible que en aquesta època que imprimeix tants llibres i diaris, en aquesta època de la ràdio i de les múltiples conferències públiques, el grau d'analfabetisme i d'ignorància sigui tan enorme sobre tot a l'extrema dreta i esquerra.

S.
(6 de juliol de 1935)

Al vol d'algunes incoherències

Una tarda, horabaixenc, vaig trobar a la nostra plaça major els bons amics de Ca'n Marquès. Era un dia de processó i de festa grossa. Els balcons estaven endomassats. Hi havia banderoles per tot arreu i olor sanitària de murtra escampada. La gentada omplia gairebé tota la plaça. Les campanes, els cors i les rialles, optimistes, repicaven a més no poder.

Els amics, condescendents amb les meves ínfimes qualitats literàries, volgueren exposar-me la idea del present número extraordinari. Va semblar-me bé. *Ca'n Pínoi* i el SÓLLER es mereixen totes aquelles coses que enmig dels crits, de les rialles i de la música anava puntualitzant En Miquel Marquès. Emperò, de prompte, vaig fer-li un repar. Què és el que puc dir jo de les meves *petites coses* personals i de les meves relacions amb el setmanari solleric? Els lligams que me uneixen amb aquest pulcre periòdic, lligams d'afecte i de consideració són prou coneguts. La meva amistat, sovint la tenc demostrada dedicant hores del meu descans a aquestes planes magníficament vinculades a la ciutat.

Anècdotes, ideologia, facècies, caràcter, fets íntims personals? Són tan modestos els meus trenta-dos anys de vida que casi no val la pena de parlar-ne. Els meus pocs amics saben bé com la meva tímida me resta amistats brillants d'aquestes que donen to i importància dins els pobles. De polític no en tenc res a pesar d'algunes actuacions, ben fugisseres per cert, sempre informades pel mallorquinisme que no s'avergonyeix ni renega de la rel catalana. I per cert que el mallorquinisme el vaig sentir bullir a les meves venes, amablement pressionat per la lectura d'unes ressenyes del SÓLLER donant compte d'uns actes solemnes i entusiastes de la joventut sollerica -que jo vaig interpretar com un moviment regionalista- i pel fervor patriòtic d'unes cartes a l'ensem iròniques i optimistes que me trametia l'amic de sempre Andreu Arbona, quan l'atzar m'havia transportat a terres de l'altre món, completament estranyes a la pàtria. Era jo aleshores un més del caramull d'emigrants, no per la misèria tràgica de la manca de pa que a casa meva, g. a. D., no faltava, sinó per un indefinit esperit d'aventura, per una sèrie de circumstàncies que no ve el cas ara de precisar, i per una certa il·lusió un poc forçada que me produïa el món desconegut, voltat d'ensomnis i de quimeres. La topada amb la realitat capgirà tota la meva manera d'esser. No havia estat jo criat ni educat per aquelles coses crues i miserables amb les quals no hi havia més remei que enfrontar-se. D'aquí ve aquest sentit humanitari que m'emociona l'ànima. L'idealista i el somiador engreït i poca solta, el bergantell de casa bona despreocupat, el jove "comme il faut" -com Tolstoi, era la meva constant i més forta preocupació- esdevingué *realista*; emperò aquell caire romàntic i antiquat que hi havia des de feia molt de temps en mi ne va quedar mal parat. Així fou com me va atreure "l'intel·lectualisme" en un intent superb de voler pensar per compte propi. Pel meu davant passaren una sèrie interminable d'ànimes turmentades extretes de les novel·les russes, els homes del nord i la seva literatura varen subjugar-me. D'ella jo no sabia si admirar més la senzillesa descriptiva o aquelles vides esquinçades per la fatalitat. Kunt Hamsun, l'escandinau, m'entusiasava. Lleó Tolstoi, Dostovievski, Gorki m'emocionaven. Vaig comprar llibres, molts de llibres. Llibres de pensadors i llibres de literats, els quals així com augmentaven duen a terme una conquesta *civilitzadora* del meu baül de viatge. Al cap de tres anys, quan amb el cor desencantat i ple d'enyorança vaig tornar a la pàtria, on havia deixat les penyores dels vertaders amors, la meva mare quedà tota estorada d'aquell gran paperam que envaïa gairebé tot el ventre del baül. D'això en tenc un testimoni: el meu amic de tota la vida -casi únic- N'Andreu Arbona, que tot d'una que va sobre la meva arribada vingué a donar-me una ferrada pel coll. Així com ma mare s'exclamava un xic enutjada malgrat la benèvola condescendència que li produïa el retorn, els ulls brillants i petits del bon amic somreien darrera els vidres d'aquelles ulleres de capellà, deixalla imprescindible i record inesborrable de quan plegats estudiàvem llatí al Seminari. Aquells ulls -petits calius- me miraren complaents i una vegada més els nostres cors una mica escèptics se varen entendre.

***

De literat en tenc ben poca cosa. Era petit i ja sentia una gran afició per la literatura. La primera cosa literària que escoltaren les meves orelles, foren les populars "Rondaies mallorquines" que la meva mare o la meva germana durant la vetlada ens contaven als petits de casa, a l'hivern, voltant la xemeneia abundosa de fogatera, a l'estiu a la carrera de la nostra casa de camp, sota el parral de fullatge clar per què es poguessin destriar els infinits estels tremoladissos. Aleshores sovint ja em distreia, propens a les divagacions. Tot escoltant els fets heroics dels prínceps de llegenda o les descripcions angunioses del captiveri de les princeses encantades, els meus ulls enyoradissos tractaven inconscientment de profunditzar la lluita de les flamarades o corrien delerosos i nostàlgics darrera el vol precipitat i sens fi d'una estrella, ovella perduda del magnífic ramat.

Era jovenet quan vaig escriure la primera cosa una mica seriosa. Era una novel·leta que no vaig acabar i que només va llegir l'esmentat Andreu Arbona. Així crec que foren conegudes per ell les meves aficions literàries. Hi sortia un tal *Ridía* -el protagonista- enmig d'una aferrissada lluita entre els bascs gelosos de la terra pròpia i els romans, gent de fora venguts en so de conquesta. El petit autor que jo era aleshores -tenia una dotzena d'anys- no es mantenia del tot imparcial. Havia imaginat uns fets accidentals, plens de primitivisme i truculència, de bregues d'homes amb homes i d'homes amb feres, suggestionat segurament per alguna lectura, i l'autor havia pres partit a favor dels bascs, als quals va crear molt forts i justos, d'una noblesa de sentiments emocionant, i per cert que no vaig equivocar-me. D'aquesta manera els romans sempre eren vençuts i les seves feres dominades pel brau *Ridía*, que li servien de medi per tal de fer-se valer davant son poble i així conduir-lo cap a la victòria. Estic segur que aquesta novel·leta fou, encara que inconscientment, la primera manifestació meva de regionalisme malgrat no referir-se al poble propi. I és que aleshores la meva sang estava ja prompta als amors pairals i rebutjava tota *estandardització* centralista i tot aclaparament estatal.

Des d'aquells dies puc dir que no he deixat d'escriure. A l'escola tenia una vertadera predilecció per les composicions literàries, i els frares me deien -modèstia a part- que no ho feia del tot malament. Però l'Aritmètica m'avorria d'una manera sobirana i els intrincats problemes fins i tot m'ocasionaven mal-de-cap. Estic segur que avui els declararia el meu enemic nº 1. He de reconèixer que d'aquesta desgana aritmetical n'estic ara passant les

conseqüències després que les circumstàncies m'han forçat a una manera de viure que jo no havia prevista. En canvi, que me donassen Història, Gramàtica, Geografia.

La Història i la Gramàtica eren els meus forts. Al col·legi del Monestir de Lluc era l'enveja i admiració de tots els meus companys. Què diferent d'ara! Poc pacient i molt desmemoriat he perdudes casi per complet aquelles gràcies estudiantils que tan bé m'esqueien sota el mantell blau de la Verge morena, i de totes les humils i perfumades virtuts solament me'n resta una: la voluntat. En aquesta casa els meus articles foren acollits favorablement. Damunt el periòdic benvolgut he anat vessant fins ara part de les meves ànsies accelerades, part de la meva impetuositat crítica i literària i més de dues vegades la meva fe en l'*Ideal* que mai no em manca: el que va mancant és l'ímpetu gairebé vençut, sinó pels anys, almenys per les indiferències. I vet aquí per què vaig aixecant la pròpia torre isolada, plena d'afectes familiars i de la consoladora companyia dels llibres.

Vulgues dispensar-me, lector estimadíssim. Els amos d'aquesta casa, que ostenta la pàtina de cinquanta anys laboriosos, varen demanar-me la meva modesta col·laboració per al present número extraordinari -que corona un exemplar i bell esforç- i jo, amic d'ells de tota la vida, havia de complaure'ls amb algun treball a l'abast de les meves possibilitats.

M. M. SERRA I PASTOR.
Número especial en commemoració de les noces d'or.
(10 d'agost de 1935)

La prensa balear ante nuestras Bodas de Oro Un periodista y su obra

Amigo lector. No creas que vamos a intentar la exposición de un caso único sin par. No. Nuestro comentario, escrito rápidamente, se refiere al trabajo de un hombre, como muchos consecuente y laborioso, que en estos días acaba de cumplir cincuenta años de permanencia en la brecha del periodista. Ya sabemos que él no es único. Unos han llegado ya. Otros están por llegar al medio siglo de periodismo, esta noble profesión de la pluma cuando se sabe llevar por derroteros dignos. Nosotros al llevarlo sobre las páginas de *La Almudaina*, sólo nos anima el deseo de divulgar una vida de rectitud y de consecuencia, movía por una fe, por un ideal, por un ansia insuperable de progreso, por el amor desinteresado y lleno de sacrificio al pueblo natal. Claro está que estos años no han sido exentos de amarguras, de injusticias, de infidelidades. No importa. Todas las miserias de la vida son al fin y al cabo poca cosa si al final el hombre se siente satisfecho de su obra porque la verdadera victoria no se consigue sin que se hay dejado por el camino pedazo de alma.

A los cincuenta años de trabajo nuestro periodista, fuerte y enhiesto aún, pero canosos los cabellos y la barba y miopes los ojos por la lectura intensa, puede ya sentarse tranquilo en la poltrona; cerrar los ojos y tomarse el merecido rato de descanso. En estos momentos, amigos, nuestro periodista tiene derecho a la insensibilidad. Insensible naturalmente a todo lo exterior: al pueblo, al amor, al ideal y a la lucha. Bien se ha ganado, año tras año, el descanso. En alto en la ruta que le permita ensimismarse, envolviéndose con el sentimiento de la satisfacción: la mejor merecida del mundo que produce el deber cumplido.

A los setenta y tantos años el periodista o tiene los bríos de la juventud. No en balde su rostro ha sido surcado en contradictorias direcciones por el arado de una vida de trabajador incansable. No posee el ímpetu -vigoroso y rebelde- que se ha transmitido a la progenie. Como algo biológico, hase adentrado en la mesura, en la circunspección, adiestrado por la experiencia de los largos años, hasta forjar su alma sobre el yunque de la independencia y encauzarla por las vías de la libertad, impregnándola de sentimiento racial. Muchas veces su espíritu y su obra han peligrado bajo la fuerza feroz de los martillazos, y los rubíes de fuego parecían que iban a envolver las astillas de su obra. Con toda, ésta perdura, y no sólo perdura, sino que lleva medio siglo de existencia.

Pero hora es ya de escribir en estas cuartillas su nombre. ¿Quién es nuestro periodista? Pues, D. Juan Marqués Arbona ¿Y su periódico? El semanario SÓLLER. Setenta y cuatro años el fundador. Cincuenta su obra. Un hombre digno. Un verdadero patriota, amante de su pueblo, que ha desarrollado día tras día un trabajo, vinculándolo al progreso de la ciudad de su nacimiento. Y es tanto así que no hay mejora posible por conseguir o alcanzada ya, que el SÓLLER no haya propugnado, ni causa justa que no haya defendido, ni arbitrariedad que no haya atacado. Los últimos cincuenta años de nuestra ciudad han sido esculpidos en el montón glorioso de sus páginas. Y así, puedes ver, lector, que cuando el desastre y la desgracia han esparcido la desventura por nuestras calles -estos simpáticos callejones de casas limpiísimas- el SÓLLER por propio derecho portavoz de la ciudad, ha sabido reflejar de una manera sabia y emocionada el dolor que embargaba a todos sus habitantes. ¿Qué pasado el tiempo u la alegría y el gozo han sucedido a la desgracia? Entonces nuestro periódico echa al vuelo sus campanas jubilosas y une sus gritos a los gritos de gloria y es el primero en coger la palma victoriosa y encauzar la corriente por caminos de cultura y de progreso. El SÓLLER es la historia de medio siglo de nuestra ciudad. Mitad de nuestro siglo de oro. Espacio de tiempo en que la ciudad ha sabido superarse a ella misma, rompiendo todos los entorpecimientos, elevándose, mejorándose, cultivándose, hasta conquistar un lugar preeminente entre los demás pueblos mallorquines. Para ello ha sido preciso uno de los sacrificios más dolorosos. Desgajar a los propios hijos y enviarlos como nuevos y valientes descubridores a tierras ignotas, a través de los montes y de los ares, donde, por cierto, la lucha es difícil y el descalabro más intenso porque al sugerirlo no se tiene el consuelo del amor de la tierra madre.

A estos miles de hijos esparcidos por todos los lugares del mundo el SÓLLER ha llevado y sigue llevando el recuerdo de nuestra ciudad. Lejos de la patria, en medio del batallar de los múltiples quehaceres podía suceder que los sollerenses afanados en sus negocios se les olvidase el propio solar. Generalmente, por diversas circunstancias, siempre permanece despierto el pensamiento familiar. No así, ciertamente, la memoria de la patria y del pueblo. Para que estos emigrantes no se tornen desmemoriados y olvidadizos está el SÓLLER esparciendo todas las semanas incansablemente por todos los rincones del universo el hálito cariñoso y maternal. Donde esté un hijo de Sóller, a su lado encontraréis el periódico. Vínculo que no se rompe nunca. Red maravillosa que abraza a todos como hermanos, que a todos une con la casa solariega.

Antes de finalizar queremos dejar señalado otro aspecto muy simpático del periódico: su profundo matiz regionalista. Sentimiento arraigado de respeto y amor por todas las manifestaciones políticas y culturales de nuestra tierra. Páginas abiertas a la literatura, donde tantos poetas y escritores mallorquines de "los de ahora" comenzaron a escribir sus tímidos ensayos bajo la sombra feliz de nuestros buenos patriarcas.

Y nada más, lector amigo. Un sencillo artículo de homenaje a la vida laboriosa de un periodista ejemplar. Este era mi empeño. Medio siglo de trabajo desarrollado con una vitalidad maravillosa bien se merece nuestra admiración.

M. M. SERRA Y PASTOR.
Sóller – Agosto 1935.
(De *La Almudaina*).
(17 d'agost de 1935)

De cara al món Catolicisme i nazisme

Un despatx alemany ens ha comunicat aquests dies que s'ha fet pública la condemna per la jerarquia eclesiàstica catòlica del règim hitlerià. Aquesta notícia no pot sorprendre als lectors perquè des de un cert temps tots els periòdics posen al viu el greu problema plantejar entre la dictadura germànica i el catolicisme.

L'esperit materialista que informa al règim de Hitler no pot ésser més oposat a l'essència divina de l'Església Romana. El germanisme actual, excitació cabal del germanisme de sempre, és, senzillament, la superposició de l'Estat alemany sobre totes les coses en absolut sien aquestes d'origen diví o humà. Per empitjorar ha sorgit un modern filòsof -Rosemberg- el qual és tengut com el creador d'una nova religió pagana i intensament germànica. La religió que propaga Rosemberg gairebé ha passat a ésser l'oficial del partit nacionalsocialista, que, com tothom sap, és el partit de Hitler, i és d'una tendència essencialment anticristiana i sobretot anticatòlica i antiromana. La seva filosofia és materialista, pagana i racista. A més Rosemberg no deixa d'atacar en els seus llibres i discursos al catolicisme, diguen que els catòlics i jueus són tots enemics de la pàtria alemanya i just per patriotisme és del tot necessari desfer-se'n d'ells.

Al punt que havien arribat les coses era d'esperar que els arquebisbes i bisbes catòlics d'Alemanya fessin sentir oportuna i valentment la veu de Roma, orientant al catolicisme no solament el germànic sinó el de totes les nacions i d'una manera particular el d'aquelles en les quals les tendències dictatorials estil nacional-socialisme tenen partidaris i simpatitzants.

El nacional socialisme alemany és un producte tarat de les convulsions de la postguerra. No és solament una política. És gairebé un sistema social, filosòfic i religiós incompatible amb el catolicisme, la mentalitat de la qual està escampada per tots els pobles civilitzats.

En el cas d'Alemanya el catolicisme representa la llibertat en el sentit més ampli i possiblement humà. Totes les forces -aquelles potents organitzacions socialdemòcrates i comunistes- han claudicat davant l'embranchida nazista i casi tots els seus antics membres formen en les files de l'exèrcit de Hitler. Alçar avui la veu o oposar-se a aquest exèrcit és d'una gran temeritat. Amb tot el valent manifest dels bisbes catòlics alemanys s'ha fet públic a totes les esglésies i sinó s'ha publicat a la premsa d'Alemanya és perquè el senyor Goebbels, ministre de Propaganda del Reich, n'ha prohibit la publicació. Amb això es presenta una lluita aferrissada entre dos grans poders. El poder de Hitler, amarat de neopaganisme i d'un sentimentalisme germànic cent per cent, i el poder de Roma basat sobre la moral cristiana i empès per una força espiritual i divina incontestable. Pràcticament els catòlics són avui els únics adversaris temibles, sense por, disposats a defensar les doctrines de Crist.

A aquestes lluites l'Església hi està prou avesada. Són lluites de sacrifici en les quals el catolicisme hi porta les armes de la persuasió, i en moltes vegades no hi manca la sang dels màrtirs. A la llarga el triomf de la causa de Crist és segur, i Crist és de cada dia més estimat i més comprès i els seus seguidors arreu del món més nombrosos.

No hi ha que dubtar que de la prova nacional socialista, l'Església catòlica en sortirà victoriosa. El seu casal, malgrat apropar-se al bimil·lenari d'existència, roman ferm, sense runes. I és que les paraules del Mestre i Fundador tenen el seu compliment exacte.

FIDEL.
(7 de setembre de 1935)

AL VOL

No fa gaires dies llegírem un article del divertit i simpàtic anticatalanista Sr. Royo Vilanova. El diputat es desfogava contra els seus il·lustres col·legues, Pares de la Pàtria, que no compleixen amb els deures que imposen la dignitat que ostenten. Al capdavant el conegut diputat venia a dir que era una vertadera vergonya el que estava passant a les Corts espanyoles: una cambra sovint gairebé deserta, indisciplinada, inactiva i desatenta als projectes legislatius del Govern, el qual per tirar endavant ha de vèncer esforços casi insuperables.

Això fa, segurament, que el Parlament, els diputats, les dretes -que són les qui ara en part governen- àdhuc la mateixa República no guanyin en prestigi. Una República democràtica necessita de diputats disciplinats, atents a les iniciatives del govern.

Recordem el que passava quan les Constituents. De passar un cas semblant a l'actual no haurien estat possibles una sèrie de lleis reguladores que votades sistemàticament per la minoria disciplinada socialista, feu possible una Constitució intensament esquerrana i socialitzant. Això que hauria de tenir present l'actual majoria parlamentària sembla que ho té oblidat.

Si els interessos particulars i partidistes de classe rica i benestant no els permet actuar com haurien d'actuar els promotors d'una nova política dins un nou règim, molt interessa al poble per quan arribi l'hora d'elegir els seus representants.

De totes maneres sembla molt bona l'idea del genial Sr. Royo-Vilanova. Cobrar les dietes de diputat segons l'assistència a les sessions del Parlament. Sens dubte que seria el millor medi perquè la cambra es veja més concorreguda, acaben amb la inassistència de tota una minoria, la qual cosa entorpeix la marxa dels debats amb la inapetència dels diputats governamentals més afectats pels interessos de les pròpies butxaques que pel bé general de la Nació.

***

Un amic ha fet arribar a les nostres mans -perquè ens n'assabentàssim- uns volants de propaganda a favor de la "Caixa compensadora de Càrregues familiars". Només una lleugera ullada a aquestes fulles i ja ens donarem compte del sentit social que informa els organitzadors de tan lloable entitat i de l'esperit altament cristià que els anima, seguint les ensenyances dels Papes.

Llàstima, emperò, que aquesta obra social sia ignorada o desatesa per la classe patronal, no tan sols per aquells que són indiferents a la qüestió religiosa, àdhuc per aquells patrons que figurant els primers en els rengles del catolicisme espectacular no tenen en compte els postulats socials de les encíclics dels Papes, amb greu perjudici per tant de les essències cristianes, causa de que l'obrer impressionable, inquiet per les seves necessitats materials, s'enrolin a fites anticristianes i antisocials.

Diumenge passat, per explicar l'ideal i els efectes de la "Caixa compensadora" vengueren a aquesta ciutat uns senyors propagandistes. A la conferència hi assistiren molts elements disposats a escoltar i obrar en conseqüència... però no tots aquells que per la seva importància dins la indústria local tenien que haver assistit, l'absència dels quals era prou remarcable.

***

Primeries de desembre. Primers freds amb sentors de Nadal. Les famílies enrevolten els brasers i les xemeneies. Els inquiets curiosos i els estudiosos inquiets agraden d'aquestes vetlades hivernenques. Per ells, són les millors hores de l'any. El foc i la lectura dues coses imprescindibles. Modernament un tercer element ha vingut a completar aquestes hores silencioses de l'hivern: la ràdio. Vet ací tres coses que són essencials a tota llar per austera i modesta que sia: el foc, la ràdio i el llibre.

***

Els ulls delerosos sobre el llibre obert. Per moments distrets per la flamarada trèmula. Música a la ràdio. La ràdio, el foc i el llibre s'emporten les idees i les allunyen de les coses properes. Potser molt enfora de la realitat. De prompte, a for, dins la nit un crit agut i estrident. Tot l'àmbit, al punt, n'està ple d'estridències. Els galls impertinents ens treuen de la dolça somnolència. Els ulls, del llibre volen a la finestra. El vidres tancats. La lluna casi redona sembla entristida. És un mirall esplèndid, emperò melangiós, romàntic, potser ranciós per la fregada tràgica d'una estrella fugissera i pocalta que d'aquella esplèndidesa se'n ha emportat un bocí.

***

Vet ací dividida en capítols la història dels primers anys de vida de la segona República espanyola: primer bienni, segon bienni. Massa capítols per tan breu història.

El primer bienni, idealisme perillós. Sectarisme en la qüestió religiosa. Unes lleis socialitzants. Al cap d'avall uns homes amb idees equivocades que d'un poble catòlic en volien fer un de laic, d'un individualisme anàrquic un col·lectivisme disciplinat.

Segon bienni: Confusionisme. Lerrouxisme. Straperlo. Dretes i maçons de contingut esquerrà però ganosos del banquet, ballant tots plegats al voltant de la taula del poder. El segon bienni és el bienni de les festes, de les subscripcions, dels homenatges, dels banquets -mentre els pobres es moren de fam- de l'eufòria. Massa optimisme per una trajectòria tan confusa i uns resultats tan nuls.

I ara, senyors, passem al tercer bienni.

FIDEL.
(7 de desembre de 1935)

Valle-Inclán

En la bella i dulce Galicia, la de los verdes prados, su tierra, ha muerto el insigne poeta e ilustre novelista, Ramón de Valle-Inclán. Bien puede decirse de este gran escritor, que ha muerto, pese a la enfermedad, con la pluma en la mano, en plena labor, sobre las cuartillas de lo que será su última novela "El trueno dorado":

Pero su muerte no ha sido en medio de un encantador paisaje bucólico, repleto del tintinerar de los cencerros, como, al parecer, correspondía al poeta, sino dentro las paredes blancas y limpias de una clínica de la triste y romántica ciudad de Santiago de Compostela.

Un ataque de uremia arrebató su vida cuando todavía la pluma del escritor estaba húmeda de las últimas líneas escritas y cuando aún hervían en su mente los sabrosos dimes y diretes de sus personajes históricos.

Ramón del Valle-Inclán ha dejado la huella de su paso profundamente marcada en la novela contemporánea española, hueco muy difícil de llenar, y la añoranza de su figura prócer deambulante por las calles de la Villa y ex-Corte, figura única, manca, extravagante, rebelde, descreída -cabellos lacios, luengas barbas, antiparras de carey- con un algo parecido, a pesar de la enjutez de sus carnes, con aquellas otras figuras célebres de la literatura universal, del ruso León Tolstoy y el indio Rabindranath Tagore.

Valle-Inclán, con Unamuno, Azorín, Pío Baroja, Pérez Galdós, Gabriel Miró, es de una personalidad intelectual característica de mucho relieve entre los literatos de hoy de habla castellana. Sus novelas son leídas más allá de las fronteras españolas y de los mares, sobretodo en Hispano América, donde Valle-Inclán, ilustre como él mismo se llamaba con cierta disculpable fanfarronería, igualándole de otro mucho más ilustre manco, gloria de las letras españolas, Miguel de Cervantes; pero sus libros, sus novelas, sus poemas no han muerto ni morirán jamás porque sus méritos son muchos y perennes.

M. SERRA.
(11 de gener de 1936)

Rudyard Kipling

¿Qué recuerdos ha dejado en nosotros Rudyard Kipling, el novelista poeta inglés que acaba de fallecer? Pues el recuerdo de una imagen llena de fantasía, la India selvática y desconocida, la de los bosques vírgenes con su multitud de fieras y aves vistosas cobijadas en la densa sombra de unos árboles gigantescos. El recuerdo inolvidable de la lectura emocionada de la mejor de sus obras "El libro de las selvas". Rudyard Kipling dio vida en este libro a un extraño personaje, a un delicioso y agradable personaje de figura adolescente, Mowgil, primer y auténtico hombre de las selvas ignotas y al que el cinema y otros escritores han querido imitar. Saltarín como el mono, bravo y valiente como el tigre, noble como el león, reflexivo como el elefante, prudente y astuto como la serpiente. Las fieras son las hermanas de Mowgli, y Mowgli, salvado y crecido por leche de fiera, es otro poblador salvaje de aquella inmensidad, pero con alma e inconscientes instintos de hombre civilizado.

Figura, por cierto muy interesante es ésta, creada por el genio inglés de Rudyard Kipling. Este extraño personaje es, tal vez, el que más forma de narrador le ha dado y más dinero le hizo ganar. Traducido el "Libro de las selvas" en muchísimas lenguas -incluso en catalán- el nombre del escritor fue conocido en todo el mundo, sus libros leídos en todas las naciones, y en todas partes se pudo comprobar la admirable fuerza narrativa de sus novelas.

A los diez y seis años, de vuelta de Inglaterra, comenzó Rudyard Kipling su carrera periodística. Como tal fue recorriendo el inmenso país indio y el hondo dramatismo de sus pobladores subyugó su alma sensitiva. Fue entonces cuando apareció el vigoroso narrador de aventuras admirables, de luchas terribles y selváticas en medio de un escenario imponente; el novelador de hechos imaginarios de unos conquistadores británicos, al mismo tiempo, que con idéntica magia iban saliendo sus pequeños poemas magistrales.

Hacia ya algunos años que la pluma de Rudyard Kipling estaba en silencio cuando le ha llegado, inexorable, el silencio eterno.

Con la muerte de Rudyard Kipling se ha ido para siempre uno de los escritores más populares de Inglaterra y un ferviente y sumiso enamorado de la India, inmensa, misteriosa y dramática.

M. SERRA.
(26 de gener de 1936)

AL VOL

Hores abans de les eleccions el panorama polític espanyol no pot presentar-se més confús.

Revolució i contrarevolució. Corts ordinàries o constituents. República o monarquia. Tradicionalisme o liberalisme. Feixisme o socialisme. Democràcia o dictadura. Ordre i tranquil·litat, calma sedant de l'esperit, o incivilitat permanent, al capdavant guerra civil, latent i metzinosa o francament declarada sagnosa i horrible.

Guerra civil! I el bo del cas és que nosaltres -sempre una mica il·lusoris- no hi creïem amb aquesta classe de guerra civil, que ara els cartells electorals han vingut tan suaument a palesar, i, sobretot, menys hi creïem quan l'Unamuno, excèntric, ara fa uns anys, tan sovint en parlava. Guerra civil? No; lluita normal d'una democràcia, pensàvem nosaltres. Però, passats els anys hem de declarar que el que ens semblava una excentricitat ara resulta una veritat tan grossa com unes cases. El líder dels revolucionaris -Largo Caballero- predica a tot vent la revolució proletària, i és clar que quan uns advoquen per un capgirament total, els del front contrari s'apressen a lluitar per no sucumbir.

Només unes hores i Espanya haurà dit la seva paraula. Els ciutadans pacífic volem pensar que aquesta paraula ha d'esser de vida i que permetrà el desenvolupament d'una democràcia cristiana i social.

***

Dues polítiques: la social cristiana i la social-marxista.

Dos caps: Gil Robles, -o Gil Quiñones, que pel cas és el mateig- i Largo caballero.

Dues concepcions: l'una, transformació, construcció, descentralització, regionalisme, concepció patriòtica d'un nou Estat, socialisme antimarxista, treball, ordre, ensenyança cristiana, família, augment de propietaris, justícia social. L'altra: revolució, lluita civil i incivil, dictadura, persecució, crisi econòmica i manca de treball, materialisme, atac al que més ha d'estimar l'home: l'ànima.

***

Entre la dictadura i la democràcia, triam la democràcia. Entre l'evolució i la revolució, escollim l'evolució. Entre la pau i la guerra, està clar que ens estimam cent mil vegades més la pau.

Entre centralisme i separatisme, rebutjam igualment per falses les dues accepcions simplistes, i propugnam per l'única fórmula racional: un regionalisme autonomista, qui perseguesqui aquest ideal creador: una Mallorca autònoma dins una Espanya gran.

***

Dos homes constructius, representants d'una política nova: Gil Robles i Giménez Fernández.

Tres homes destructius: Largo Caballero, Indalecio Prieto i González Peña.

Quatre nul·litats: Alejandro Lerroux, Martínez Barro, Marcel·lí Domingo i el senyor Samper.

Dos estadistes errats de comptes: Azaña i Sánchez Román.

Un home desorientat: Miquel Maura.

FIDEL
(15 de febrer de 1936)

Una actitud humillante

Pero señores, ¿a qué punto ha llegado Acción Popular Agraria de Sóller en esta claudicación indigna de su prestigio político ante el ridículo fantasma del miedo? He aquí echados por el suelo los nombres intensamente combativos de esta Institución. *Acción* que al primer contratiempo huye de la calle porque ésta, por poco movida que esté, inspira miedo a los señores comodones. *Popular*, cuando con escarnio incalificable al cuerpo electoral se apresta a una componenda con elementos política y religiosamente dispares, y ya por anticipado se conviene el número de concejales desde la trastienda de un boticario que ha demostrado poseer más talento político que todos los miembros juntos de la J. D. de Acción Popular.

Esta componenda, señores, es, para el que tiene un alto concepto de la política, un estigma que costará mucho de borrar si este Centre de A. P. sobrevive a equivocación tan grande. Pero no son sólo el yerro y la falta de visión o capacidad política de sus dirigentes los que han conducido fuera de su verdadera órbita a nuestro partido.

En este caso también ha intervenido algún miembro de A. P., que, valiéndose del fantasma del miedo creado para espantar a la damas -¿dónde están "les Valentés Dones" Sr. Ripoll?,- impelido sin duda por sus intereses creados o por crear -¡pobres conservadores!-, ha hecho el juego a las izquierdas con una interesada, humillante e indigna claudicación.

Acción Popular, amigos de la J. D., es algo más, muchísimo más, que dos sillones del Consistorio de esta ciudad, por muy asegurados que estén por adelantado contra incendios y robos. Está por en medio la ética política, la vida decorosa de todo un partido, la magnífica trayectoria de la CEDA, a la que en vuestra componenda habéis tenido muy poco en cuenta.

Ante las próximas elecciones sólo dos caminos, dolorosos y sembrados de espinas si queréis, pero dignos, se abrían a Acción Popular de Sóller: la lucha electoral con todas sus consecuencias o una abstención enérgica y decorosa con una nota oficiosa, explicando al público los motivos que inducían a dicha abstención. Estos son los caminos dignos adoptados en general por la CEDA, incluso por A. P. de Palma. Pero a esta claudicación de los postulados del partido, jamás se habría de haber llegado. ¡Jamás!

Y si no, mirad la ridiculez en qué habéis dejado caer este Centro llevados con más o menos buenas intenciones por este negocio -que aún parece estaba sin explotar- del fantasma del miedo. Pequeñas pero valientes agrupaciones de esta localidad, con menos organización que A. P. de Sóller, se aprestan a la lucha; claro que desbaratando vuestros planes, pero con el beneplácito de la opinión pública. Si es así, los tradicionalistas y regionalistas ya pueden contar con nuestros votos.. ¡y con otros muchos!

FIDEL.
(4 d'abril de 1936)

AL VOL

Si abans de les darreres eleccions amb tot el confusionisme aleshores existent sobre l'amplària del terreny hispànic s'entreveien així mateix algunes possibilitats de treure del caos a la pàtria, avui, en canvi, sembla que la revolució marxista es troba ja en plena marxa cap a una realitat de greus conseqüències.

Nombroses manifestacions de gent encoratjada per crits rebels i coronades per punys a l'aire, tots els dies es passegen triomfadores pels carrers de les capitals espanyoles; les flames incendiàries mantingudes per mans inconscients potser, emperò dirigides per cervells criminals, destrueixen valors incalculables del patrimoni artístic enmig d'una barbàrie vergonyosa, i les esglésies i col·legis conventuals apareixen destruïts pel foc, voltats per una cridòria infernal; les vagues i les rebel·lies minen el solar sobre el qual s'asseu tota la nostra civilització secular; el Crist és arrabassat de les escoles i de les consciències infantils, i aquests sagraris són poc a poc violats pel signe del terror: l'estrella, el martell i la falç; l'atemptat personal ha esdevingut una cosa tan corrent que rara és la setmana que no caiguin vàries víctimes de les pistoles assassines. I, enmig de tot, les tant bescantades llibertat i democràcia semblen uns mites.

No sabem si totes aquestes sèries de coses anormals són signes preliminars de revolució o de contrarevolució. Però vet aquí que el líder de la massa extremista espanyola ha vingut a posar enmig del confusionisme caòtic, tot cantant "La Internacional", una claroreta tràgica després del seu darrer discurs. No hi ha lloc al dubte. Prest hi haurà esdeveniments que posaran l'esglai als cors. D'aquests esdeveniments en seran els protagonistes els socialistes i l'organització sindical U. G. T.

Està clar que això no vol dir que aquests successos prevists pel Sr. Largo Caballero hagin d'esser precisament la revolució roja consumada; emperò seguint la tasca que tenen impresa, seran segurament, de poder-los dur a terme, uns passos decisius per aconseguir-la.

Tanmateix costa molt creure que l'actual civilització aconseguida després de tants de segles de cristianisme, hagi de veure's ensorrada per les investides d'unes masses proletàries que uns dirigents han duites per camins de violència, aprofitant-se de l'egoisme i de la inèpcia d'uns polítics més atents a les qüestions personals que als clams de la justícia.

Mentrestant, confiem, esperem a la bona de Déu; emperò jamai tanquem els ulls als perills que ens revoltent. No siga cosa que per saber-nos vivents d'una ciutat alegre i confiada l'enemic ens sorprengui i en faça de nosaltres unes de les seves víctimes més saboroses. Esperem, confiem i treballem per salvar del caos les essències tradicionals dels pobles hispànics amb els ulls espavilats i l'ànima reposada.

FIDEL.
(16 de maig de 1936)

G. K. Chesterton

El món literari està de dol i d'una manera especialíssima les lletres angleses. Aquestes semblen en desgràcia. Ahir era Rudyard Kipling qui ens deixava per a sempre. Avui és aquest altre gran escriptor, paradoxal i humorista genial, que inesperadament ens dona l'adéu després d'una vida de treball, honrada i merescudament qualificada d'il·lustre.

Anys fa que ens exercitam de tant en tant en la lectura de les obres de Chesterton, però per raons circumstancials aquestes lectures no han pogut ésser tan sovintejades com hauríem volgut. El traspàs del cèlebre anglès ens ha sorprès i agafat en mig d'una gran despreocupació per la seva obra i això és la causa que aquestes notes semblin segurament al lector amic quelcom d'esfilagarsat i incomplet, massa modestes per la figura de l'insigne escriptor. Naturalment que G. K. Chesterton, la seva vida i la seva obra mereixen tots els honors d'un article complet i meditat, assaonat per una intel·ligència sana i reposada, cosa que no està dins el nostre abast. Amb tot, vetaquí, amics, aquestes ratlles. Instantànies d'unes impressions recollides ara i temps enrera, moguts per l'admiració, franca admiració, per un dels més grans humoristes de la terra anglesa.

Coneguèrem Chesterton -és clar, intel·lectualment- a la nostra primera joventut amb aquella cèlebre obra seva "L'home que fou dijous":

De les seves línies encara en guardam dins l'arqueta de les intimitats els records inoblidables d'unes estones optimistes, sanament, irònicament optimistes, producte absolutament pur d'una ànima absolutament bona, d'un cor amplemagnànim i d'un cervell cent per cent intel·ligència. Des d'aquella coneixença intel·lectual la nostra admiració no ha minvat ni un brot. I com nosaltres, àdhuc els menys predisposats, tots els qui s'han entretingut alguna estona amb els equilibris de les seves paradoxes i amb la lectura de les seves polèmiques flamants senten brollar del cor la simpatia per l'escriptor, simpàtic per excel·lència, bon home per excel·lència.

Emperò G. K. Chesterton és quelcom més que un cèlebre humorista i crític, que un notable polemista, que un agut paradoxista. És també, com diu poc o menys Manuel de Montoliu, un educador magnífic amb mitja dotzena només d'idees clares agafades dels fons religiós de l'ànima humana. Aquestes idees que tan de bé han fet als batalladors del catolicisme són d'una eficàcia i d'una fecunditat imponderables. És contrari a la falsa educació científica i eclèctica, sostenint que el sistema educatiu ha d'estar subjecte a una teoria determinada, per això diu: "D'entre totes aquestes veus tronants, d'entre tota aquesta paorosa batalla de múltiples clarors engegadores, sense una ombra que els doni forma, l'educador deu buscar una sola veu, seguir una sola estrella, triar una sola teoria."

Per aquest motiu, pel seu caire d'educador, per la seva intransigència tantes vegades admirada és que Chesterton és estimat pel Catolicisme con s'estima un gran mestre que a les qualitats innates hi afegeix les d'un pensador, polemista i proselitista.

Voleu tenir una mostra de la manera d'ésser, del sistema de pensar i de dir del gran crític anglès? Doncs ell afirma categòricament l'existència de Déu perquè, senzillament, la raó la exigeix. Més encara, creure en Déu és l'acte més raonable de la raó per tal com és el resultat de conèixer-se la raó a si mateixa. I això ho diu un home la posició del qual ha estat definida dient que és tan raonable perquè no ho fia tot a la raó, perquè no té una fe absoluta en la raó.

G. K. Chesterton és un escriptor modern que ironitza l'home modern. Vet aquí un home -escriu Montoliu- que s'inclina, ple d'interès, d'ironia i de caritat davant totes les febleses i ridiculeses de la nostra època, però que no transigeix mai en ses conviccions profundes, que no deixa mai oscil·lar el seu pensament malgrat totes les sol·licituds del present món intel·lectual. Aquest és el caràcter, la manera d'ésser que diríem nosaltres, de Chesterton. Un home convertit al catolicisme als 48 anys, i això només ja és una prova de la robustesa, de la fortalesa de la seva ànima i tan convençut de la professada que profereix de la següent manera: "El món modern ha fet profunda traïció a l'intel·lecte etern, creient en l'oscil·lació del pèndol. Un home ha d'ésser mort abans no oscil·la. Tots els pensadors moderns són reaccionaris; perquè llur pensament està sempre en reacció d'allò que hi havia abans. Quan trobau un home modern sempre torna d'algun lloc, mai no hi va.

Vet aquí sintèticament replegat el pensament de l'autor de "Herètics". Idea única com ella sola, producte verídic d'aquell gran intel·lecte, G. K. Chesterton ha mort quan només tenia uns 62 anys. Plenitud de vida. Semblava un gegant. Un gegant bo, com els dels contes dels infants, corpulent, robust i agradable. No tenia aspecte d'intel·lectual. Millor semblava un granger, criador de conills i gallines. Com les seves paradoxes, com el seu genial humor, tot ell era simpàtic i optimista. Front amplíssim. Cabellera esbullada. Ulls petits, unes ulleres vulgars que augmentaven encara més l'atractiu de la seva cara extensa i vermella, adornada per uns bigots de milicià.

FIDEL.
(20 de juny de 1936)

PLUMA AL VUELO

¿e nosotros las declaraciones del Generalísimo y el discurso del General Mola. Ambos, discretos, Mesurados. Llenos de responsabilidad como corresponde a dos hombres *nuevos de la España nueva* y tradicional. Sus verbos han tenido la virtud de elevar los corazones todos de los verdaderos españoles. Que se ensancharon . Que las actividades anímicas se reanimarán. Que los espíritus se aserenaran. En fin, que todos, tanto los del frente de combate como los de la retaguardia, una vez más se sintieran aunados. Ligados. Estrechamente apretados bajo los signos gloriosos de España. Una, Grande. Libre de las escorias internacionales judaicas, masónicas y marxistas. Escuchamos primeros. Hemos leído con atención, después. Las palabras de tan ilustres generales rebosan confianza. Mejor, fe en la victoria. Ante todo, están repletas de verdadero patriotismo. De aquel patriotismo que nace del alma. Sin asomo de ribetes farisaicos. Después, son responsables. Serias, Discretas como deben ser las palabras del forjador de la *nueva España* y las de general de miles y miles de soldados ardientes por la reconquista de la Patria.

Una vez más, después de esta lectura, nos hemos sentido satisfechos. Centrados. Alegres de sabernos -regenerados ya- hijos de nuestra España grande, madre de muchísimos hijos. De nuestra *España imperio*. ¿Imperio? Sí. Porque su imperio, indiscutiblemente está escrito con letras de oro y de sangre sobre las trémulas páginas de la historia de la humanidad. Orgullosos de ser hijos de nuestra madre. ¡Tantas veces por nosotros mismos desconocida! Porque casi habíamos olvidado sus glorias. Sus gestas heroicas. Sus sacrificios resignados y sus terribles tragedias. ¡Su historia, que es tanto como decir su vida!

Hoy, que hemos encontrado de nuevo a España, nos hemos hallado de nuevo a nosotros mismos. Y nos vanagloriamos de ser hijos suyos y soldados de su Caudillo. Y a una señal suya nos disponemos a alzar bien los brazos. A levantar bien las banderas. A alzar bien los corazones hacia la *España nueva*. La de la Falange. La de los Requetés. La España tradicional. La de las Cruzadas.

FIDEL
(13 de març de 1937)

PLUMA AL VUELO Individualismo

Se ha dicho y se repite que los españoles somos individualistas. Más aún: que nuestro carácter está poseído de un fuerte individualismo anárquico.

Para la España nueva que se está forjando sobre el yunque de los campos de combate, el individualismo español es defecto capital.

En la hora presente el individualismo implica indisciplina, diversidad de pareceres, energías dispersas, crítica y desafecto a la causa común.

El momento de hoy debe ser el momento de la uniformidad. Todo, uniforme. En el pensar, en el hablar. Hay que sacrificar el criterio propio al criterio de un sólo hombre, que Dios, en un momento dado, hizo surgir para salvar a la Patria. A la idea personal, de casta, de clase, de organización, al interés particularista, hay que anteponer el bien de la colectividad, de la Nación y del Estado.

Vivimos horas en que es absolutamente necesario el sacrificio. Negación de uno mismo en beneficio de todos. Austeridad en las conductas. Parquedad en las palabras. Claridad de pensamiento. Un hombre piensa hoy por todos y a él hay que seguir a ojos cerrados, sin replicar, sin ponerle cortapisas.

Cuando los españoles hayamos desarraigado de nosotros mismos esta manía de opinar por cuenta propia; cuando hayamos sacrificado este fuero personal de andar por donde a uno le dé la gana; cuando dejemos de ser anarquistas para ser masa patriótica disciplinada, entonces habremos sentado los pilares para la verdadera España futura.

Porque el individualismo español es, sin duda, el mayor peligro para una España tradicionalista imperial. La hora presente es la hora del silencio y de la obediencia. Un silencio expectante. Una obediencia ciega.

La lucha gloriosa en el frente de batalla tan llena de epopeyas y gestas heroicas exige de nosotros este sacrificio que nos será compensado con creces: Dejar de ser uno mismo para ser uno de todos. Y juntos todos, atentos a la voz del Generalísimo para que éste ordene seguro de ser obedecido. Éste es el camino del bien común y el de la grandeza de la Patria imperial que anhelamos.

FIDEL.
(7 d'agost de 1937)

PLUMA AL VUELO Franco

Si todavía había alguno que ignorase el pensamiento del Generalísimo sobre el futuro de España, podrá haberse enterado por sus declaraciones, interesantes y patrióticas, al Sr. Luca de Tena. A quien no las haya leído se las recomendamos de veras. Aparecieron en el número extraordinario del ABC de Sevilla y han sido reproducidas en este semanario atento siempre a dar publicidad a todo aquello que contenga un sentido patriótico.

El Generalísimo ha hablado -y no es esta la vez primera que lo hacemos observar como verdadero hombre del Estado. Un estadista íntegro de recia condición. Precisamente ésta es la gran revelación de este Movimiento Nacional. Franco, estadista. Franco, caudillo militar. Franco, conductor político de masas. No podíamos desconocer la valentía, los méritos militares y de caballero español que ennoblecen al Generalísimo; pero Franco, caudillo político, estaba sin revelar antes del 18 de Julio de 1936.

Sobre la máxima de García Moreno "libertad para todo y para todos menos para el mal y los malhechores" el Generalísimo ha planteado el futuro Estado español: un Estado fuerte y libre que arranque nuestra tradición gloriosa. Corporativo, sin lucha de clases, saturado de un fuerte sentido religioso y social, donde la libertad verdadera sea un hecho -con orden ante todo porque sin orden no hay libertad posible- y no un mito consagrado por una democracia falaz, con la que el mal y los malhechores tiene camino abierto para sus propagandas disolventes.

El Generalísimo ha hablado a Luca de Tena de todos aquellos problemas que seguramente van a presentarse al futuro Estado español: El obrerismo. El problema religioso. Estructuración del nuevo Estado. Cámara corporativa. Régimen. Monarquía. Cuestión dinástica. Todo lo ha tratado el caudillo con lucidez verdaderamente admirable. Parece como si Franco, con suma sencillez y habilidad política, ya tuviera resueltos por adelantado todos estos delicados asuntos y enmarañados problemas.

Pero lo que sorprende es su manera de expresión. Su hablar es sencillo. Como si hablara un hermano a sus hermanos. Sin titubeos. Calculadas matemáticamente sus palabras parecen seguras de no estar sujetas a posibles rectificaciones, y son e vivo reflejo de su pensar, al cual todo verdadero español tiene que atenerse.

FIDEL.
(14 d'agost de 1937)

PLUMA AL VUELO Masonería

Muchos éramos los que creíamos que eso de la Masonería era una especie de cuento. Mejor dicho: estábamos casi seguros de que la masonería era en España un tópico de las derechas. Un arma de combate con la que se espantaba a los timoratos en las propagandas electorales. Judaísmo, comunismo, masonería, tres cosas que a nosotros nos tenían sin cuidado.

Hoy, menos ilusos y más reflexivos, más fervorosos en un Ideal y menos idealistas de quimeras, estamos ciertos que de no haber habido los trabajos ocultos, solapados, de la internacional masónica, la república que tantos malos acumuló sobre nuestra pobre España, no hubiera nacido el 14 de Abril de 1931.

¡Cuánta razón tenía el Presbítero Tusquets al afirmar que la república española había sido amasada en las confabulaciones secretas de las tres organizaciones internacionales! Cuando en los días de euforia republicana nos reíamos de ello, lejos estábamos de pensar que aquél régimen que parecía inmaculado, nacido a primera vista de la voluntad propia de los españoles, eran el principio del proyecto de una secta aferrada fuertemente como hiedra al tronco patrio. Nos lo dijo aquel sabio capellán, tan versado en cuestiones de esta índole, y sin embargo muchísimos españoles -hablando con franqueza- lo tomamos a chacota.

El desastre a causa de nuestra incredulidad suicida lo estamos viendo y aquí, en parte, sufriendo. España, rota. España, anegada en un mar de lágrimas y de sangre; devorada por el incendio voraz de una terrible destrucción. Los masones, los marxistas y los judíos, todos aliados, confabulados en maquinaciones secretas, habían convertido nuestro soler en campo para sus experimentación soviética. Sin embargo, no todos dormían en España. Había gente que continuamente pensaba en ella. Si muchos españoles estaban amodorrados, otros había que con intensidad trabajaban por ella. Veían cómo resucitarla; cómo renovarla; cómo extraerla del marasmo y de la ignominia que unos hijos espúreos, afiliados a organizaciones extrañas a la tradición hispánica, habíanla echado a rodar.

A ellos, sólo a ellos, a esta selección de buenos patriotas -valientes, austeros, sacrificados, perseguidos- debemos el comienzo y por tanto la continuación de esta gloriosa resurrección de España; de esta segura reconquista heroica del suelo español, que quedará marcada en la Historia como una de las gestas más sublimes. A ellos, solamente a ellos, debemos el despertar del vergonzoso letargo y, además de la reconquista hispánica, nuestra reconquista personal.

FIDEL.
(28 d'agost de 1937)

PLUMA AL VUELO

España en dos

El camino no podía ser otro. La política española había llegado a tal punto que la consecuencia de toda aquella era de oprobio era fácil de prever. España, en dos España, partida en dos pedazos. De un lado la España buena, la España sana, la España azul. Del otro, la España vendida a Satanás y a las sectas judías y masónicas. La España obediente y esclava de los poderes de Moscou. La España roja y soviética.

Pero ¿qué decimos nosotros? Declaramos que hemos dicho mal. España no estaba dividida. ¡Qué iba a estar dividida! Porque la Nación Hispánica es por antonomasia una sola, grande y gloriosamente libre de todo poder extranjero. Mal puede estar partido lo que no es divisible. España no puede partirse, porque todas sus partes forman, aunque diversas, un bloque compacto, y es indiscutible la unidad de destino de todas ellas. Lo que está partido, separado, rabiosamente enconado, es el español. Hay españoles buenos y españoles falaces. Españoles verdaderos patriotas, desinteresados en lo que se refiere a lo material, que viven por Idea y que por ella luchan hasta morir si importa; y otros que su interés está en lucrarse a costa de la Patria, que han vendido el solar hispánico a los masones, a los judíos, a los marxistas. Y precisamente detrás de los malos, arrastrados por la verborrea de esos lobos con piel de cordero, iba mucha, muchísima gente, que por su origen y condición pertenecían al campo de los buenos patriotas.

El camino no podía ser otro. La consecuencia de aquel tiempo de persecución y asesinato sería fatal. De un lado, los buenos; del otro, los malos seguidos por los incautos. Lo lucha cruenta, sanguinaria, renovadora, tenía que estallar. Era preciso que estallara. Había que reconquistar a España. Había que retornar a España a su esencia tradicional. Había que infiltrar en ella el nuevo espíritu nacional revolucionario. La lucha entablar tendría todo el carácter de una singular batalla. Sería guerra santa por Dios, por la Tradición, por la paz, por el pan y por la justicia social.

Esta es la batalla heroica, gloriosa, que sostiene el generalísimo. Franco, con la gracia de Dios y la ayuda desinteresada de los verdaderos españoles, vencerá. De la España partida hará una sola, grande y libre: un Imperio. De todos los españoles, un sólo haz.

FIDEL
(4 de setembre de 1937)

PLUMA AL VUELO

En esta España, brotada por el riego de tanta sangre, el trabajo es condición indispensable para su vigorización. Con el trabajo España llegará a ser nuevamente lo que fue: el imperio que todos anhelamos. Querer grande y libre a la Patria sin el constante sudor de los que en ella medran, es como si pretendiésemos que un árbol tronchado por el vendaval se cubriese otra vez de vida esplendorosa y diese óptimos frutos sin los atentos cuidados del labriego.

España, grande! Sí. Lo será; pero cuando todos los españoles trabajemos para que lo sea España, libre! ¿Quién duda que la libertad patria y la nuestra serán hechos reales, cuando absolutamente todos nos lo propongamos mediante nuestro esfuerzo? Pocas naciones habrá que estén en mejores condiciones para conseguirlo. El suelo español es rico en materias primas. Sólo faltan brazos para elaborarlas. Y por cierto que su población no es ni mucho menos excesiva. Mientras haya en España, improductivo un pedazo de su tierra es anti-patriótica toda emigración.

Encauzar el trabajo. Hacer que de la tierra nuestra surja su inagotable riqueza escondida. Que todo español esté ocupado en algo que redunde en bien de él y de todos. Que no se encuentre una pulgada de terreno sin elaborar, sin fructificar. Esto es y será sin duda la obra colosal del Nueva Estado Español. Este es el verdadero camino del Imperio. Esta es la futura grandeza española.

Por eso mismo nos place señalar la importancia suma que para el futuro Imperio tienen ya en la actualidad las llamadas Escuelas de Trabajo, admirable institución de la O. N. S. de Falange Española Tradicionalista. Estas Escuelas llevan en si la pura esencia tradicional de aquellas célebres corporaciones gremiales de la España de antaño. Los gremios de la época de oro fueron en su día organismos importantes para el desarrollo y grandeza del genio español. Su engranaje perfecto estaba amoldado a los tiempos en los que transcurrían. Saturados de fuerte catolicismo eran ejemplo de organización, de jerarquía, de equidad y de justicia social.

En consonancia con los tiempos de Ahora Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S ha creado estas admirables escuelas para los jóvenes trabajadores, para que en ellas escoja y aprenda su oficio y en él lleguen a ser buenos oficiales, buenos maestros. De la capacidad de los obreros españoles depende el grado de potencia de la Nación. He aquí por que motivos las Escuelas de Trabajo, como antiguamente las escuelas de aprendices de los gremios españoles, están llamadas a ser sillares principales del nuevo Imperio que se está forjando sobre el yunque de los campos de batalla.

FIDEL.
(27 de noviembre de 1937)

PLUMA AL VUELO

Esto de la democracia liberal, estilo Revolución Francesa, es una de tantas falsedades de las que campean por estos mundos de Dios. El invento del sufragio -un hombre un voto- y otras simplezas, productos adulterados del siglo XVIII, tinglado de masones, fue como el anzuelo de muchos incautos deslumbrados por predicaciones de doble fin se tragaron a título de democracia; hicieron trizas instituciones innumerables que por su origen y tradición tenían que ser consideradas como sagradas; se han repartido naciones y se cometieron las más inconfesables inmoralidades. Con el nombre de la libertad y de la democracia hanse implantado leyes que minaron instituciones, como la del matrimonio, principal célula de la sociedad; se propagaron doctrinas tan absurda y disolventes como la de Marx, hombre fatal, el de las especulaciones económicas filosóficas creador de la lepra comunista.

Arrancados por la espada del Generalísimo de este concepto falso de la democracia, abiertos los ojos a un nuevo mundo de realidades, de cara a la España verdadera, a la España de siempre, la de las imperiales tradiciones, rejuvenecida, enfortalecida, embravecida por las gloriosas juventudes de la Falange Española Tradicionalista, podemos emocionados contemplar, como desde lo alto de la cumbre de una pirámide, cuan equívocos, rastreros y cobardes son aquellos prohombres del liberalismo internacional. Sus fracasos débense a sus orígenes nefastos. El padre de ellos no podía ser otro que J. J. Rousseau. Nacieron y se amamantaron a la luz siniestra de los incendios y en medio de las convulsiones de revoluciones sanguinarias. Sometieron a los hombres a la condición de esclavos con voto. Encumbraron a los caciques. Arrastraron a las naciones en desgobierno espantoso al fono de los abismos del descrédito. Metieron el odio en las familias. Bastardearon el verdadero sentir de la política, engendrando esos parlamentos ridículos. Nada más falso, nada más hipócrita, nada menos adaptado a la realidad de la Nación que estos parlamentos, que estos partidos políticos. Nada más grotesco que estos congresos de Diputados, en los que se reñía y peleaba como riñen las mujerucas de baja estofa y en los que a veces relampagueaban fulgores de pistolas.

Por fortuna toda esta ridícula comedia, tan ridícula como perniciosa y fatal, ha terminado para siempre. Ya no habrá en España más gobiernos de polichinelas ni parlamentos de Diputados constitucionales y afrancesados que se asemejen a gallineros en la revuelta.

M. M. SERRA PASTOR.
(4 de diciembre de 1937)

PLUMA AL VUELO

Si bien un poco rezagados, queremos rendir el homenaje de nuestra pleitesía al gran acto de juramento efectuado en medio de la conmovedora austeridad del Monasterio de las Huelgas de Burgos. Fiesta grandiosa, y no precisamente por la pompa y lujo de que hubiera podido ser revestida, sino por su sencilla significación histórica; por la solemne y emocionante austeridad que la envolvió con marco de piedras milenarias. Nunca hemos tenido la satisfacción de visitar este célebre histórico monasterio de la vieja ciudad castellana. Sabemos cuanto es y representa, y desde ahora en mayor grado que nunca, gracias a las crónicas admirables de El Tebib Arrumi. Nos hemos dado perfectísima cuenta de todo lo que representan aquellas piedras, consagradas por la pátina de muchísimos siglos, en nuestra tradición hispánica. Austeridad sublime! Ha sido escrita en la Historia de España una fecha memorable. Ha sido clavada sobre el solar patrio la fita de un hecho transcendental, de consecuencias grandes para el pueblo español. Es el primer paso, firme y seguro, de Falange Española Tradicionalista y de las J. O. N. S, único organismo político de Estado por libérrima disposición del Caudillo, sobre un suelo ensangrentado a fuerza de heroicidades, en una abnegada labor de reconstrucción nacional, camino de España de gloriosos destinos.

Pocas veces se habían pronunciado frases más precisas, palabras más sencillas y solemnes, reveladoras de ideas tan elevadas y responsables, como las que pronunció el Generalísimo y los consejos nacionales de Falange Española Tradicionalista. Palabras esculpidas en oro por la espada del Caudillo heroico, primer trabajador de este Estado fuerte, cuyo pedestal es la tradición heredada de nuestros mayores. Un Estado nuevo amasado con la sangre derramada en los frentes de combate por las gloriosas juventudes de heroicidad única en el mundo. Hemos contemplado, admirados, en este solemne acto de juramento, a través de estas paredes milenarias, el pasado glorioso de nuestra vieja Castilla. Castilla quiere decir conquistadora de pueblos, descubridora de mundos nuevos, guión de las tierras hispánicas y propagadora de la Fe. Hemos admirado -como en una resurrección de valores que al parecer siglos habían enterrado- aquellos viejos castellanos de recia austeridad, tan dignos como soñadores, cuyas puntas de espada esparcían por doquiera pasasen las huellas del solariego querer. Voluntad de imperio impulsada por la creencia en Dios y la fe en el Ideal.

Con la ayuda de Dios, cueste lo que cueste y pese a quien pese, la España de ayer y la España de hoy estructurarán el Estado nuevo, donde el trabajo, el pan y la justicia sean cosas reales. El juramento del Monasterio de las Huelgas de Burgos marca el hecho transcendental del renacimiento de la España de los Cids Campeadores.

M. M. SERRA PASTOR.
(11 de diciembre de 1937)

PRETIL

Un poco cansado de la senda de la vida, he aquí a la altura del puente encuentro un pretil. Lo sombrea un árbol corpulento; uno de esos árboles de vera de camino, acogedores de pájaros ruidosos. Cerca está el agua inquieta del torrente, con su perenne canción ordenada, y algo más lejos la ciudad, ceñida con atavío de verdor y bruma de gasa, con los alfileres gigantescos de su iglesia parroquial.

El pretil, bajo la frescura del follaje, moteado de círculos luminosos, me invita al descanso. Bien lo necesitan las fuerzas agotadas por el largo deambular y el espíritu que, a pesar de los años, sigue inquieto y vibrante. ¡Qué dulce tranquilidad bucólica se respira desde la altura del puente! Todo se mueve en mi contorno a impulsos de una vida embrionaria. Es la renaciente primavera. Pasan en vuelo raudos miles de insectos llevando prendidas en sus diminutas alas pequeñas gotas del luz. Junto a mis pies se hunde un apretado agujero rodeado de finísima arena. Me interesa el afanoso laboreo de las simpáticas hormigas; unas van sacando del hoyuelo granitos de tierra en obras de ampliación de vivienda, mientras que otras en carrera interminable van y vienen con briznas de algo cogidas de sus bocas. Sólo un pequeño movimiento de mi pie y toda aquella importante industria con tanto esfuerzo creada, quedará en estado lamentable. Sin embargo, lo aparto cuidadosamente, encantado de aquella tarea silenciosa.

Van llegando al declive del pretil los ruidos del campo y de la ciudad. El canto estridente de los gallos en porfía tan pertinaz como tonta; el barullero volar de una pareja de gorriones enamorados; el ceremonioso tintineo de unos cencerros; el lloro de un rapiezo cogido de las faldas de su madre; las voces de mando de un labrador; la canción de una moza huertana; el crepitar de una hoguera, y lejos, muy lejos, el rumroneo de un motor.

Con todo, algo noto a faltar dentro aquel incesante y múltiple rumor de voces apagadas. Algo que en vano espero. Voces metálicas de campanas prisioneras en las torres catedralicias, como princesas mudas en sus castillos de ensueño. Están calladas, silenciosas, y sin embargo prontas al redoble y al repiqueteo en cuanto amanezca triunfal el sol de la victoria.

Lector: vengo de lejos, cansado del continuo deambular por vericuetos ornados de madre selvas y rosales silvestres. Flores y espinas. La vida está repleta de ellas. Este pretil será en adelante el sitio de mi reposo, encantador lugar para mis divagaciones.

JULIO DE ARCE.
Sóller, Marzo, 1939.
(25 de març de 1939)

PRETIL

Se percibe todavía en el ambiente el clamoreo victorioso de la multitud en fiesta y la música wagneriana de las campanas al vuelo y sobre el azul de un cielo transparente han tejido sus filigranas cientos de banderas. Ya el alma está llena de goce de la victoria en triunfal renacimiento, retornando a la vida las plantas en magnífico rebrote de flores y hojas tiernas, los naranjos de las huertas florecen en pétalos de bálsamo y la tierra hecha esponja por lluvias de primavera espera ansiosa el hierro que la surque, manejado con brío por el soldado de España, militar y labriego en una pieza.

No importa que a lo lejos se perciba aún el resonar de los tambores de guerra en redoble final, ni que los cañones exhalen las últimas humaredas, ni que el avión, abejorro gigante, busque su base deseoso del descanso. La multitud es impaciente y no espera, se lanza y el trueno de su triunfo se abre camino ruidoso e imponente hacia el infinito.

Pero pasado el primer movimiento espontáneo de la victoria, acércase asimismo el momento crítico e incómodo de nuestro propio examen; del examen de nosotros mismos, hombres de la retaguardia. Se han visto muchas y sorprendentes cosas en esta retaguardia surgida, estruendosa, activa, apercebida, pronta y divertida. Y es que lo anormal y todo lo procedente de una guerra lucha entre el bien y el mal, entre la patria y antipatria, de lo noble y plebeyo- de las características de la nuestra, ha tomado carices normales en la retaguardia y ¿por qué no decirlo? Hasta ha sido causa de pasatiempo y de lucro exorbitantes. Se arguye que en todas las guerras ha pasado lo mismo y que en las futuras, sin duda, sucederá igual. Es una excusa vana. Esa retaguardia frívola y excesivamente divertida no tiene razón de ser en luchas titánicas y heroicas como la de España.

Sin embargo, al lado de lo distraído y de "pasar el mal tiempo de la mejor manera posible ea en perjuicio de un tercero, ha habido muchísimos casos -y a ellos gracias- de trabajo hormiga, de voluntades de hierro al servicio de la gran causa de la reconquista española. Voluntades que deben servirnos de estímulo, que en plena retaguardia y en plena guerra han colaborado con anticipación en la paz victoriosa del Caudillo. De ello tenemos un ejemplo en esta misma ciudad de Sóller con la "Escuela de Trabajo". Los que la crearon pueden sentir en sus venas el orgullo de haber levantado esta admirable institución que ya una vez señalamos con jalón importante para el renacimiento de aquella gloriosa artesanía y sobre la que deberá asentarse el redivivo Imperio Español. La educación en la artesanía del niño es tan importante para el nuevo Estado Español que sin ella será difícil que pueda ser encauzado por nuevas rutas de grandeza.

La "Escuela de Trabajo" es obra de esta retaguardia atenta y trabajadora. Obra que demostrará a nuestros soldados de las banderas victoriosas, cuando en días próximos retornen a sus lares, que en Sóller se ha trabajado en algo positivo; algo digno de la heroicidad de los frentes de combate.

Pío XII ha dicho en su mensaje de amor y paz a los españoles: "Unidos y aunados a vuestro generoso Caudillo, dedicaos a la obra urgente de reconstrucción que Dios y la Patria esperan de vosotros".

Pues bien, la "Escuela de Trabajo" es una pequeña pero primordial faceta de la gigantesca reconstrucción de la Patria, de la que con tanto cariño nos ha hablado S.S. el Papa.

JULIO DE ARCE.
(22 d'abril de 1939)

PRETIL

Estamos ya en el umbral de las fiestas conmemorativas de aquel glorioso 18 de Julio de 1936. Tres años han pasado y con ser relativamente cercana aquella fecha histórica, ¡cuán alejada parece por los múltiples acontecimientos que han ido desarrollándose! ¡Qué emociones, qué noches en vela ansiosa junto a la radio, en espera de noticias trascendentales! Yo recuerdo, precisamente ahora, esta noche del 18 de Julio de 1936, cuando el ímpetu juvenil, los deseos de accionar, la sentida necesidad de hacer algo, aumentaba aún más la primera y natural desorientación del momento histórico y llenaban el ambiente de interrogantes nerviosos. La radio nos retenía horas y más horas prendidos de su altavoz, y las famosas arengas de Queipo de Llano, interrumpidas por el retumbar de los cañones del Puente de Triana, fueron las primeras palabras y los primeros disparos autorizados que oímos de la Rebelión. En las horas tibias de aquella noche veraniega, alejados por fuerza de la tempestad hirviente, ¡cuán lejos estábamos de pensar que aquel momento tan deseado y que a medida de nuestras fuerzas preparado incluso, pudiera prolongarse meses y meses, años, en una lucha mil veces santa y heroica de reconquista!, lucha entre el bien y el mal, entre la equivocación y el acierto, entre la España y la anti-España, entre Dios y el diablo. Fecha llena de recuerdos emocionados. ¡Cuántos corazones vibraron en aquellas horas críticas, inflamados por la fe de la España Nueva, al sonido del cornetín militar! ¡Cuán fácil parecía “todo” entonces! Creíamos que nuestro ideal iba a realizarse en un abrir y cerrar de ojos, después de una algarada más o menos sangrienta y tumultuaria. Pero Dios dispuso las cosas de otra manera. Lo que se nos antojaba fácil de hacer, fue difícil y costoso. Enormemente costoso. Y lo que a primera vista se presentaba como un simple golpe de Estado, resultó terrible lucha civil, en que la verdadera España presentóse una vez más con toda su heroicidad única en el mundo en la empeñada batalla por la existencia propia.

Por eso, en este 18 de Julio y en los otros venideros, ganada la victoria, galoneada por la sangre moza de los heridos y los muertos, de los que volvieron maltrechos y de los que no volvieron jamás, por ellos nuestras plegarias al cielo. De los que por los caminos polvorientos marcharon a defender las tierras hispánicas, guiados por la espada invencible del Caudillo, faltan muchos. ¡Valientes y abnegados muchachos que hicisteis posible esta formidable victoria! Voluntarios de Franco que todo lo dejasteis -mujeres, padres, hijos, novias- enamorados y encendidos por el Ideal del nuevo Imperio Español propagador y defensor de la Cruz, austero y quijotesco por esencia, creador de sabios y de caballeros y obispos andantes descubridores de tierras ignotas ¿Qué importan nuestros infortunios y molestias comparados con vuestras vidas heroicas? Bien vale el yugo de una disciplina, el renacimiento de aquella ascética raza hispánica del siglo de oro.

¡Que Dios y España os premie, caballeros de este solar bendito, raíz de pueblos, y seamos todos juntos los forjadores del futuro Imperio español.

JUAN DE ARCE.
(15 de julio de 1939)

PRETIL

Uno de estos días las informaciones del extranjero nos han dado a conocer cierta proclama que en París han lanzado a la calle aquellos prohombres de lo que fue en la República, Izquierda Republicana.

He aquí que, escudándose con la tragedia que se cierne sobre Europa, estos hombres, arropándose con la vesta romántica del sentimentalismo, sin duda para atraerse de nuevo a los incautos, llamándose “Españoles sin España” salen a las calles parisinas para proclamar, que ellos, los “vencidos”, los “sin patria”, son unos furibundos demócratas y como tales, ante la contienda actual, tienen la “hombría” y la “sans façon” de colocarse de cuerpo entero al lado de las democracias.

¡Buenos amigos tienes, Jerónimo! A decir verdad a los españoles “con patria” no nos sabe mal que estos “caballeros” embaucadores, “sin honor y con tacha” salgan en defensa de “madame”.

Se ha visto como “madame” Democracia fue para España el engendro de muchos de sus males y aquellos que hoy andan trashumantes, apenados, carilargos, a través del país vecino pusieran gran empeño en sus años de dominio para que sus paisanos les estimáramos muy poco y maldijéramos para siempre su política de vergüenza y asesinatos. Ahora, ante el drama, los “huidos” responsables de la tragedia de España, quédanles arrestos de “valentía” para romper lanzas en favor de la “niña de sus amores”, mostrando al mundo sensato su falta de sentido común y la carroña que roe sus almas.

¡Españoles sin España! Sí, y en buena hora. Lástima que vuestras prédicas embaucaran a tantos tontos e incautos, víctimas de vuestra hábil industria malabar, y que, llegado el instante de dar cuenta de vuestras fechorías, pusieseis pies en polvorosa y con los millones robados os instalaseis cómodamente en lujosos hoteles, como haría cualquier “noveau riche” vulgar, amparados por fronteras y por regímenes extraños. Lástima que haya todavía gente de fuera -porque aquí no la encontraríais- que lea vuestros papeluchos, olientes a masonería y a dinero robado, y que se os permita acampar por vuestros respetos en tierras no lejanas a las nuestras, siempre en ancho, siempre conspirando, en espera de la rendija por donde colarse nuevamente en los destinos de la Patria, rendija que no hallaréis jamás porque España no os quiere y nosotros estamos “atentos y vigilantes”.

¡Vencidos! Sí. Con la ayuda de Dios y por la espada del Caudillo. Vencidos en buena ley. Con armas nobles y valientes. No como vosotros queríais triunfar, con embustes y patrañas y con la escoria aventurera de todos los mundos.

Sin patria porque renegasteis de ella y la vendisteis a “judíos, masones y demás ralea”.

A nosotros nos tienen sin cuidado vuestras predilecciones por tal o cual sistema de gobierno o que vuestras herrumbrosas lanzas se rompan por tal o cual damisela. Lo que importa es, que vuestras estridencias de sirena histérica no cojan a ninguno desprevenido.

JUAN DE ARCE.
(28 d'octubre de 1939)

PRETIL

¡Cuán cerca está y cuán lejos ya parece! No han transcurrido todavía doce meses que las tropas invictas del Caudillo sentaron sus reales en la capital de España y ya diríamos que desde entonces han pasado al menos tres años. ¿Que causas habrá para dar esa sensación de lejanía al final de aquellos treinta y dos meses de reconquista santa? ¡Quién sabe! Tal vez, y no es sin duda el factor más pequeño, la misma grandiosidad de la gesta, que así como pasa el tiempo más difícil de realizar parece. Esta gesta tan española, tan nuestra, está plagada de tantos hechos de heroicidad sublime y conmovedora, que, cuando las plumas brillantes de la raza den de cara con ellos, surgirán con toda su fuerza y magnitud, impregnados empero de la dulce fragancia de las cosas sencillas, modesta y espontáneas.

Este es el caso del joven caballero, héroe mártir -que así reza el epitafio- Antonio Molle. Es mucha la gloria de este requeté mártir, que nada extraño sería que el lector supiera ya de la valentía del heroico de nuestra recién cruzada. No importa. Esta pluma pueblerina no resiste hoy la tentación de transcribir algo del "hecho" de Antonio Molle por motivos muy íntimos y personales.

Antes del Movimiento Nacional glorioso, Antonio Molle, niño casi aún, no había realizado ninguna cosa extraordinaria. Era un muchacho bueno, sencillo, piadoso. Pero ya había en él el presentimiento de que algo grande había de sucederle, algo así como si su sangre sería vertida por alguna causa justa, por Cristo. Cierta día, cuando la república, fue llevado a la cárcel por repartir unas hojas valientes y nobles, y allí descolló por su serena piedad.

Vino la Cruzada, nuestra gran Cruzada; Antonio Molle fue uno de los primeros en alistarse al tercio de Nuestra Señora de la Merced, y a los pocos meses de iniciarse la campaña, en un pueblecito andaluz, llegó para Antonio la suprema hora de su inmolación.

Eran muchísimos los enemigos que atacaban para que la Compañía de requetés de Antonio Molle pudiera resistir mucho tiempo. No quedaba más remedio que el de replegarse, y así lo hicieron aquellos bravos soldados de Dios y de España, pero dando la cara, defendieron el suelo palmo a palmo. Entre los bravos, Antonio Molle. Y cuando el la retirada estaba ya para librarse de las hordas, oyó los lamentos de una pobre mujer que con una niña intentaba escapar del bandidaje rojo. Entonces Antonio Molle sintióse una vez más lo que realmente era, auténtico caballero español, y ampara y defiende, valientemente, heroicamente, las indefensas mujeres. Y si bien consigue ponerlas a salvo, él queda preso de la horda enfurecida.

¡Pobre víctima de aquellas fieras! Con un cuchillo le sacan un ojo, le hacen pedazos las orejas, le golpean, le acuchillan. Quieren que blasfeme, que reniegue de su gran Amigo, de Jesucristo; pero él, héroe, mártir, les contesta siempre, siempre:

-¡Viva Cristo Rey! ¡Viva Cristo Rey! ¡Viva España Católica!

No importa que aquellas turbas del infierno le martiricen. No importa que se halle solo, desamparado, bajo el sol abrasador del estío andaluz, con sed, con mucha sed, consumiéndose en medio de tremendos dolores. También estaba desamparado y con sed Cristo en el Calvario.

Antonio Molle iba agonizando por Él y por España.

¡Viva Cristo Rey! ¡Viva España Católica!

Pero no, no estaba solo. Allí estaban los ángeles con la corona y la palma del martirio, y a su lado un Crucifijo sufría con él horrosas mutilaciones. Y murió como había presentido, vertiendo su sangre joven e inflamada, martirizado, mutilado por la mejor y más bella causa de todas las causas: por Jesús y por España.

El cadáver mutilado de Antonio Molle se conserva aún hoy incorrupto. Los estragos de la muerte no hacen mella en aquel cuerpo angelical. Imposible es escudriñar los designios de la Divina Providencia, pero quién sabe si en Antonio Molle está el santo bajo cuya égida se combatirá el error comunista de los tiempos modernos, el genio contra los errores de la época, y ya se sabe que España es tierra pródiga de genios santos y de esta contextura.

JUAN DE ARCE.
(17 de febrer de 1940)

¡La obra pía de más valor!

He aquí, católico, una necesidad perentoria: La parroquia del Puerto, hoy de 2.000 almas, con tendencia al aumento, no tiene templo, ya que el viejo oratorio, en el que cabe 100 personas, no responde a las necesidades de hoy.

Católico: ¿has sentido tal vez en tu interior el llamamiento de Dios que te invita, te apremia a hacer algo por El, algo que resulte *mucho* en provecho de tu alma? Pues no esperes que hagan los otros después de tu muerte lo que tú puedes hacer en vida.

Fundar unas Cuarenta-Horas... está bien; pero muchas veces el Santísimo está solitario en la Custodia. Fundar una Institución benéfica de Caridad... está muy bien; pero con harta frecuencia nos quejamos de la ingratitud de nuestros socorridos... y ¿sabes por qué? Porque al pueblo le falta instrucción religiosa, le falta luz que emana de la cátedra sagrada, le falta el calor y la vida de la liturgia católica.

Y todo eso se evitaría construyendo templos espaciosos, decorosos al par que sencillos, do pudiera cómodamente acudir el pueblo para su instrucción y actos de culto.

Así lo han entendido los grandes Obispos modernos, como el Cardenal Verdier de París y el Arzobispo Miralles de Mallorca, que Dios guarde, que se han preocupado para dotar la parte moderna o ensanche de la Ciudad de templos que llenen las necesidades actuales.

Los Estados construyen *cinturones de hierro* erizados de púas, nidos de ametralladoras que provocan la muerte -la iglesia construye *Cinturones de Luz* nidos de virtudes, escuelas de amor que provocan la vida, y que no son otra cosa que los templos de las barriadas extremas.

Si se multiplicaran los segundos se evitarían los primeros.

Piensa en ello, católico, y al hacer tus presupuestos piensa en el barrio marítimo, en el nuevo templo que se construye en el Puerto, teniendo por cierto que tu donativo será para ti la obra pía de más valor.

M. S.
(20 d'abril de 1940)

PRETIL

Desde el descanso del rústico pilón -pretil amable y acogedor en esta primavera impregnada de azahar, pero agitada por tantas inquietudes- permítanme divagar sobre el Dos de Mayo.

En la España de hoy, libre, tiene el Dos de Mayo un significado muy distinto de aquel Dos de Mayo de los días un poco lejanos ya de nuestra escuela. Entonces para nosotros la fiesta se limitaba a una fugaz e intrascendente exposición del día memorable; una exposición no cabe duda formularia para no molestar a nuestros vecinos, y en la que asimismo se nos permitía recitar algún que otro poema en recuerdo de aquellos bravos militares Daoiz y Velarde.

En verdad muy poco sentido popular dábamos a aquella fiesta encuadrada dentro el marco oficial, carente de entusiasmo infantil, pues hasta el asueto nos estaba negado. Pues bien, en buen hora desaparezca este barniz oficial hecho a propósito para el desgaste y a la medida de los hombres "viejo régimen" para conservar la "buena vecindad" de la poderosa vecina, y pase libre la conmemoración del cómo debe y nunca debió dejar de ser en su verdadero y glorioso significado.

Aquella rebeldía sangrienta y tumultuaria del pueblo madrileño contra los armados intrusos, fue la magnífica lección de unos cuya libertad nacional en tal alto aprecio tenían que antes preferían morir defendiéndola que dejarla abandonada a los traidores mercenarios. Lástima, empero, que este fervor y sacrificio populares no fueran debidamente correspondidos por aquellos "padres de la Patria" de las célebres Cortes de Cádiz. Mientras tanto, como bravos, los españoles derrotaban y expulsaban de la tierra patria el más grande estratega de los tiempos, aquellos prohombres de sendas levitas y brillantes chisteras, de ademanes amanerados e inútil y barroca oratoria, confeccionaban una Constitución al estilo francés, liberal y centralizadora, para injertarla, quiera que no, al hacheado tronco de la Patria. Lástima también que una vez más el camino de España fuese errado. La vecina oriflama tricolor tenía al parecer no sé qué diabólicos secretos capaces de arrastrar a la manía imperante de la revolución francesa con su secuela de derechos aquellos incautos legisladores.

Sí, ahora más que nunca, en la España recobrada, hay que dar a la fiesta del Dos de Mayo su auténtico significado. Fiesta de verdadera independencia española, porque España, gracias a Dios, no necesita por cierto sacar de las canteras de otras naciones las piedras con que levantar su nuevo edificio.

JUAN DE ARCE.
(4 de maig de 1940)

PRETIL

Lo recuerdo muy bien. Desde el primer día que hizo su entrada en el Colegio como interno, apareció en nosotros espontáneamente una mutua infantil amistad. Teníamos los mismos años. Eramos de estatura iguales. El mismo azul en los ojos y nuestros rubios cabellos por una feliz coincidencia de las mamás, peinábanse en idéntico gusto.

Sin embargo, había algo que nos diferenciaba de una manera enorme, aparte de nuestra nomenclatura. El se llamaba Antonio Pérez y Sánchez. Yo me llamo Juan de Arce y Castelrodrigo. Pero nuestra disparidad estaba más bien en el carácter. Yo era, en aquel entonces, alegre, expansivo, comunicativo. El contento aflucía con facilidad a mi alma de niño, que se transparentaba en risa en un rostro rebotante de salud. En una palabra: era un muchacho alegre, animado que animaba a los demás, divirtiéndoles, sin que mi distinguida prosapia y la circunstancia de haber nacido único de noble y rica familia me dieran empaque alguno que pudiera distanciarme de los camaradas.

A éste mi natural, se oponía el natural de Pérez. Pérez era triste y apocado. Gustaba más de la charla reposada que de los juegos de patio. Se pasaba horas enteras con un libro sobre las rodillas, mirando estampas y leyendo y releendo las escrituras de pie de ellas. Un juego le entusiasmaba, con todo. Los juegos de militares. Pero él quería ser capitán o general. Quería mandar a los demás. Sus compañeros se cansaban pronto y lo dejaban solo otra vez con sus libros y sus sueños. Sin embargo nunca decayó nuestro amistoso compañerismo en todo el tiempo que permanecimos juntos en el colegio. Así es que, con frecuencia, consultábamos las dudas que sobre estudios presentábanse a nuestras atormentadas cabecitas de estudiantes, y -debo confesarlo- él, el amiguito, era siempre más listo que yo en resolver aquellos problemas que parecíanme difícilísimos.

Así como huía Antoñito Pérez de los juegos de patio, veíasele deambular por los corredores conventuales. Fríos, austeros, oscuros, pesaban como plomo sobre nuestras almas jóvenes. Aquellas callejas de desnudas paredes, húmedas (sic) y encaladas, perforadas por los ventanales de unos viejos cuadros de santos y hasta donde llegaba, como desde lejos, la alegre algarabía infantil, tenían para el concienzudo camarada una atracción irresistible. A veces sorprendíale contemplando no sé qué en la oscuridad ante un viejo retrato de San Pablo de barbas lenguadas, como si intentara descifrar el borroso latino escrito cientos años atrás.

Mas, cuando Antoñito Pérez poníase verdaderamente ansioso era al oír el sonido fino y vibrátil de la pequeña campana de la portería. Aquella campanilla llevaba pendida nuestra ilusión. La visita del papá o de mamá, siempre esperada, con la golosina o el regalo en la mano, con el beso cariñoso a flote de los labios, que nos debía restar un día pesado de clase para llevarnos al cine o a paseo, con el consabido chocolate casi ya a la hora de la triste despedida. Tanto queríamos a la campanilla como aborrecíamos a la grave campana disciplinaria que espabilaba sin contemplación nuestro sueño interminado o ponía final inmediato al barullo desenfrenado de nuestros juegos. Pero, por encima de todos, Pérez oscuro pensionista de pueblo para el cual las visitas familiares no menudeaban, era el más ansioso por la campanilla. Clavados los ojos en la entrada del aula. Muchas decepciones lleva el portero; pero no importa; la ilusión quedaba perenne para la próxima llamada. Una vez acercóse y díjome:

-Cuando yo sea grande seré militar y llevaré espada y un casco brillante y espuelas clavadas de los zapatos. Montaré sobre un caballo blanco de larga cola, que, cuando lo apriete en los ijares se levantará sobre las patas traseras como una torre. Mandaré muchos hombres e iré a la guerra para matar a los contrarios y ganar la victoria.

Y después me añadió como para mostrar la sed de mando de que estaba poseído su alma ilusionada.

-Si no soy militar... seré abad de monjes o frailes.

A mi -debo decirlo- las glorias militares no me entusiasmaban, a pesar de contar entre mis antepasados históricas celebridades. Por ello fue que a monserga del amiguito, repliqué:

-Yo no. Yo quiero ser ingeniero. También tendré bajo mis órdenes a muchos obreros para que construyan las carreteras y los puentes de mis planos. Atrevidas carreteras que suban, a través de valles profundos, los montes más altos del mundo y puentes que atraviesen los mares para que puedan pasar de un continente a otro sin necesidad de barcos.

Desde aquellos días, añorados días de nuestra primera fase estudiantil- han pasado 30 años. Yo no he sido ingeniero, ni militar, ni nada. Nunca he tenido bajo mi mando a persona alguna que pudiera ser obligada a obedecer como a un soldado o a un obrero. Sólo tengo seis traviosos rapaces que alegran mi vida, llenando de barullo, lloros, gritos y risas el ancho hogar solariego.

Y ahora al cabo seis lustros, me entero casualmente de la muerte de Antoñito Pérez y Sánchez; y con la nueva de la muerte algunos jirones de lo que fue su vida. Fue militar, su sueño de siempre. Militar y héroe. Mandó a los hombres y los arrastró a la victoria. Para ellos y para él alcanzó la Laureada. De resultas del hecho cayó herido. Meses, años, entablóse una lucha sorda entre la vida y la muerte. La muerte venció al fin a la vida. Murió el héroe, pero quedó el hecho de armas grabado en letras de oro y sangre en los anales de la Patria.

JUAN DE ARCE.
(26 d'octubre de 1940)

PRETIL Glosa navideña

Esta gran festividad que es el día de nuestra Madre Excelsa, la Purísima Concepción, al comienzo ya de la plenitud del frío decembrino -noches nostálgicas de braceros y lares, evocadores de vidas de santos y cuentos de hadas- en esta festividad de la Virgen Inmaculada, hay "algo" ya de aquel ambiente íntimo y amable de los no muy lejanos días navideños.

"Janua Coeli", Puerta del cielo, porque paraísos de la tierra, llenos de paz y amor son los cristianos hogares estáticos ante los minúsculos belenes. Por eso, a los amigos de estas cosas pueriles, íntimas y sagradas del hogar, gústales evocar aún aquellos días lejanos, tan lejanos que ya son casi del todo perdidos en medio de la múltiple algarabía de los recuerdos, en que las manos más cariñosas del mundo, las manos de nuestras madres, esforzábanse en la composición del pequeño mundo para el Hijo de Dios, presto a la venida triunfalmente pacífica.

¡Qué magnífica paz hogareña a pesar del intenso trajín, del intenso quehacer apropiado a aquellos días! ¡Qué magnífica paz hogareña a pesar del descompasado lloriqueo del hermanito de cuna, ya en anticipada competencia con el Divino, pronto a nacer! La madre, la buena madre, en trabajo amoroso y forzado de belén hase olvidado sólo por un momento de dar tela al bueno del pequeñín. Pero sólo un momento de paciencia. El tiempo preciso para arreglar el pastor -pobre figurina de brazo roto-, el pastor que se cae de un lado porque hay que poner en su base un poquitín de musgo para que se aguante tieso. Y el otro, el otro, que aún muchas veces anda a rastras y al caminar se tambalea como la palmera del huerto al soplo suave del viento, ahora precisamente se agarra continuamente a la pollera de la madre, ahora que sería mejor que se entretuviera con sus cosillas sentado en la estera; ahora, "curioso impertinente" trata y consigue subir en una silla y pone la revolución y el desastre en el mundo sin terminar. Pero, ahí está el otro hermano, rapazuelo de cinco años, que impone en la madre y en el paisaje, y en todo en cuanto en él por ensalmo crece, su voluntad omnímoda y dictatorial! Mas, para algo estamos nosotros -los mayorcitos- pequeños artistas con pretensiones para impedir ciertas irreverencias impropias al sentido bucólico de aquella paz octaviana. Bien lo sabemos; en aquellas horas de crítica gestación los benjamines de la casa eran nuestros peores enemigos, y los hubiéramos querido ver lejos de allí para que no estorbaran la creación de tantas pequeñas cosas magníficas.

Todas estas bagatelas nos sugiere el deambular por esas calles de Sóller, tan llenas de luz y aparadores repletos de golosinas. ¡Calles de Sóller hoy tan dispares de las de nuestra infancia! En aquellos tiempos, las calles de nuestra pequeña ciudad tenían algo todavía de vida de antaño. ¿Qué hay de extraño, pues, que al comparar la ciudad pretenciosa de hoy con la villa de ayer, sean ahora, en la plenitud de "lo inseguro y nervioso", el sedante que atempere nuestro espíritu y nos impulse a mantener y propulsar en los hogares de Cristo las dulces tradiciones arraigadas de siglos a la conmemoración de su nacimiento?

Mantener, propulsar las dulces hogareñas costumbres de Navidad, fiesta única por lo que se conmemora y por su carácter entrañablemente familiar. Avivar el fuego amoroso de la familia cristiana alrededor del humilde y maravilloso pesebre de Belén, ésta es la grande obra que en estas semanas evocadoras de tantas ilusiones celestiales y terrestres, está desarrollando esta activa y benemérita "Asociación de las Jóvenes de Acción Católica", para la cual nuestra ayuda y favor no debe regatearse en esta perenne labor para "la Paz de Cristo en el Reino de Cristo".

JUAN DE ARCE.
(21 de diciembre de 1940)

PRETIL

Van a comenzar en la lejana capital del Perú -Lima- las fiestas hispanoamericanas en homenaje de su conquistador y fundador, Francisco Pizarro, en el IV centenario de su trágica muerte. Por este motivo la bella y floreciente capital y la nación entera recordarán y ratificarán una vez más su gloriosa prosapia española, y la figura heroica y aventurera de Pizarro, extremeño también como aquel otro gran conquistador Hernán Cortés, tomará el relieve que totalmente merece por su bravura y por sus gloriosas gestas misioneras y civilizadoras, tan propias de los hijos de la España de entonces. Por esto España, encauzada nuevamente en rutas imperiales, que hoy son más de espíritu que de materia, ha prestado también con brío a conmemorar al conquistador y recuerda como es madre de naciones, nacidas de la aventura y de la heroicidad, cualidades sublimes de su alma quijotesca.

¿Cómo era la figura física de Pizarro? De los retratos que hoy se conservan en archivos y museos, ninguno es absolutamente auténtico. Sin embargo, es posible asegurar que Pizarro era de elevada estatura, barbudo, más bien enjuto que craso, de piel curtida por cien campañas, y de espíritu templado por miles de privaciones. Espíritu aventurero el de aquel hombre nacido de la parda y seca Extremadura, tan lejos del mar como pródiga en valientes anhelantes de él y prontos a resoluciones extremas en que a los héroes sólo dos caminos quedan: la vida o la muerte. Y es así como Hernán Cortés, el gran conquistador del imperio de Montecuzoma, quema las naves para impedir una retirada afrentosa y obliga a los suyos a vencer o a morir, y, como Francisco Pizarro, empuñando su espada, traza sobre la tierra irredenta, de oriente a occidente, la línea divisora que debe separar los valientes de los cobardes. El alma de sus acompañantes, exiguos en número, estaba fatigada por las inclemencias del clima y los asedios constantes de los indios. Había cansancio y fatiga en la busca de algo que ahora, a la vista de la nave de regreso y por tanto de la salvación, aparecía del todo imposible o irreal. Por eso, el Adelantado, divide la isla donde estaban refugiados, en dos: a un lado los realmente cansados, los cobardes; del otro, los que permanecieron con él, los que todavía tenían arrostos de aventuras, sed de riquezas, espíritu misional. Sólo trece pasaron del lado de Pizarro, para continuar la empresa. Catorce valientes que por España continuaron el descubrimiento de nuevas tierras y su conquista.

Francisco Pizarro murió víctima de la discordia y de las intrigas instigadas por la envidia y el recelo del que había sido su camarada, Almagro. Atacado en su residencia por los soldados de éste, defendiéndose y murió como un héroe. Caído y bañado en su propia sangre, su último gesto fue el de un cristiano. Mojando los dedos de su mano con la sangre de sus heridas mortales, santiguóse por postrera vez el Adelantado glorioso del Perú.

JUAN DE ARCE
(5 de juliol de 1941)

PRETIL

Ya acabado el montón de fiestas navideñas, deslízase la pluma en estas incongruentes divagaciones, como sedante al espíritu en tormento ante el bregar de la humanidad en trágica lucha. Y a pesar de estos amaneceres, a la vista sombríos, que sólo Dios sabe de qué claridades están preñados, estos días tan plenos de ilusiones de niño, ponen en los hombres de buena voluntad esperanzas de un mundo mejor, bajo la égida de la paz proclamada por voces angelicales en torno al pobre pesebre de Belén.

Por esto, la voz del Papa, serena y justa en su mensaje de Navidad, ha superado el estruendo de las armas guerreras y ha volado más arriba que las maravillosas armas de combate, y a todos, quieras que no, ha dejado oír sus palabras consoladoras, esperanzadas de que de esta terrible tragedia saldrá la lección provechosa para el futuro.

Pío XII ha hablado de lo justo y de lo injusto, del derecho y de la seguridad y salvaguardia de las pequeñas y débiles naciones a las que, espiritual y materialmente, no se les puede negar su voluntad de vivir. De los males presentes no es causante el cristianismo como algunos pretenden, sino la falta de Fe en las masas y de aquellos malos cristianos que de la religión han hecho un credo a su "talante".

Crisis de almas y de entendimiento que es tanto como decir crisis de sentimiento. Si en dondequiera se pensara en cristiano, con los ojos puestos siempre en estos dos puntos cardinales del cristianismo que son Belén y el Gólgota, el mal diabólico no hubiérase infiltrado en muchos pueblos de Europa y del mundo "abriendo en las almas tal vacío moral que ningún amasijo religiosa o mitológico nacional e internacional es capaz de llenarlo".

Y es que uno "desde casa estando" no puede darse cuenta como estos cimientos básicos de la sociedad, que son la religión y la familia, han sido minados arteralmente con fines maléficis; mas, a los que les ha sido dado otear horizontes más lejanos, espántales ver las multitudes de procedencia cristiana que vegetan sobre escasos conocimientos de religión cuando no en la carencia absoluta de ellos.

He aquí uno de los peores males que pesan sobre la humanidad miserable, cuyas consecuencias fatales estamos ahora palpando, y si no fuera que la fe y esperanza en lo Alto disminuye con estas embestidas, antes bien se vigoriza, diríase que el mundo terriblemente deshecho, anegado en mar de sangre, corre a despeñarse a un abismo sin fin.

¿Quién lo dudaría ante las noticias de que han sido últimamente portadores los medios de divulgación? De una lado, ahí están las revelaciones de la Wilhemstrasse sobre cierta inteligencia para la dirección política de Rusia en Europa; del otro, el mensaje de Roosevelt a la cámara estadounidense, en el cual se barajan miles con millones para una lucha sangrienta, en que ambas partes juéganse el todo por el todo.

Sin embargo, para los confiados en una justicia divina, ahí están las serenas palabras del Romano Pontífice. Apacible y enérgicas, justicieras y equidistantes, son como un remanso de aguas tranquilas y transparentes en medio de una siniestra tempestad.

JUAN DE ARCE
(10 de gener de 1942)

PRETIL Asia

Con la conquista de Singapur por los japoneses nuevamente se abren paso aquellas tesis de historiadores y geógrafos acerca del llamado peligro amarillo. No intentaremos nosotros profundizar el tema estando como está fuera de nuestros alcances, pero sí vamos a examinarlo de una manera objetiva (orientados por el ilustre profesor universitario, D. Alberto del Castillo) sin pretensiones, limitándonos al espacio de este artículo.

Asia y Europa. He aquí, lector, dos viejos continentes, desconfiados y recelosos uno del otro. Existe realmente entre ellos como una tácita amenaza social no exenta de rencor. Todo es grande, inmenso, en Asia. Grande por su superficie y por el número de sus habitantes. Europa comparada con ella resulta una miniatura, una tierra enana ya que Asia es cuatro veces y media mayor que nuestro continente. Pongamos la vista sobre un mapa mundi y lo primero que veremos será precisamente la gran extensión del continente asiático que lleva junto a sí como un satélite a la pequeña Europa. En Asia nada es modesto. Todo es grande, vasto, inmenso. Las montañas aterran por su altura. Sus llanuras no tienen fin. Los ríos y los bosques son inmensos. Inmensas las estepas y los desiertos. En Asia no existe la moderación; el justo término medio.

Estas proporciones gigantescas de Asia -44,083.294 Km²- han impedido que los demás habitantes del mundo la conocieran. Y sin embargo obsérvese que Europa y Asia desde las épocas más remotas han tenido siempre establecidas relaciones, aunque en un principio parcialmente, y más tuvieron de acción, de invasión y de conquista que de contactos comerciales y culturales, y así a los empujes formidables de los asiáticos, Europa contestaba con las campañas maravillosas de Alejandro Magno, la dominación en Asia Menor de los griegos y romanos y las epopeyas de los cruzados, Y a pesar de las invasiones y de las emigraciones, de las amenazas de razas y cambios de culturas; a pesar de que del Asia vino el Cristianismo que transformó el mundo y la vida de los hombres, no por ello Europa y Asia se conocían y Europa ignoraba lo que en Asia sucedía, y efectivamente, hasta finales del siglo XV, Asia era una incógnita para Europa, sin más noticias que las escasas de los antiguos geógrafos o las que traían los misioneros y los intrépidos aventureros, cual Marco Apolo.

Asia es también el continente que encierra mayor número de habitantes -800 millones. Más de la mitad de los pobladores de nuestro planeta. Sin embargo considerada la densidad media resulta algo más de 18 habitantes por Km², inferior por tanto a la de Europa, que tiene 39. Esto en cuanto al conjunto. En cambio en regiones determinadas observamos una gran aglomeración de masas humanas, (Japón, China, India, Insulindia) que contienen las siete octavas partes de la población total. El resto de Asia está poco poblado.

Asia era llamada por los antiguos cuna del género humano, la oficina gentium. No hay otro Continente que encierre mayor número de razas. Estas se dividen y se mezclan formando un mosaico complicadísimo de pueblos, producto de una fortísima mezcla racial, cuya mayoría proceden de antiguos pueblos cultos, consecuencia de inmigraciones y movimientos de masas. Asia, dice el Sr. Castillo, es también una de las grandes incógnitas de los tiempos presentes en relación a un futuro más o menos cercano. Bien es verdad que actualmente la mayoría de pueblos asiáticos están al parecer en franca decadencia reflejada en el aspecto político y cultural, en esa resistencia ínfima de las culturas asiáticas al contacto de otras extrañas y en la pérdida de la independencia política que muchos países asiáticos sufren por parte de otras razas y naciones no asiáticas.

Sin embargo, es muy posible, que esto que hoy sucede no sea más que una apariencia engañosa. La apariencia externa podría ser pasajera y tras ella esconderse una realidad más positiva. Los pueblos de Asia, como hiciera un día el legendario Japón, empiezan a despertarse, abren perezosamente sus ojos al mundo moderno y sienten ansias de ser algo más de lo que son. Por eso no es extraño que muchos piensen que Asia tiene en reserva ignotas probabilidades de nueva existencia que constituye una de las grandes incógnitas de los tiempos próximos futuros, de la vida del porvenir.

JUAN DE ARCE
Transcriptor.
(21 de febrer de 1942)

PRETIL

¡Hosanna al Hijo de David! ¿Vamos a tener nosotros, los hijos de Sóller, la dicha de poder exclamar el día del gran acontecimiento: Bien venido será entre nosotros el Rey de Reyes y Señor de Señores? Parece que sí, porque esa vanguardia de Cristo, formada de ánimos esforzados y espíritu dispuesto a la molestia y al sacrificio, no decaerá en el empeño de alcanzar la cima de la montaña. ¡Oh, Tabor sollerense, dónde hemos de maravillarnos y extasiarnos ante nueva transfiguración!

Si en los designios de Dios está, hágase presto realidad en la piedra gigante, levantada como fila gloriosa de nuestra religión imperecedera, el monumento de Sóller al Sagrado Corazón de Jesús. Dios lo quiera, y de seguro que lo va a querer, porque aquel gran amigo de su Delfico Corazón, el bueno, humilde y venerable sacerdote, el capellán Coll, tiene en las Alturas entablado coloquio con El -nuevo coloquio de Amigo y Amado para conseguir de Amado lo que fue en este mundo una de las ideas perennes del amigo, de tantas como tenía para honrar al Sagrado Corazón de Jesús.

Confiemos que del coloquio saldrá la fuerza que vencerá todas las pequeñas y grandes dificultades humanas que puedan ser obstáculo para la erección del Monumento.

No se nos oculta que por la parte egoísta que todos llevamos dentro se nos presentará objeciones y dificultades muchas, que, a primera vista, parecerán difíciles de resolver, cuando no surjan pequeños intereses materialistas y personales que, al toque de llamada, hemos de tener suficiente fuerza de voluntad para vencer, porque el Monumento de Sóller al Corazón de Jesús se lo merece todo, exige de todos desprendimiento y corazones abiertos a la magnanimidad.

Y no cabe duda que alguna de estas objeciones se presentarán bien y justamente razonadas al parecer. ¡Quién duda que los tiempos son malos, que la vida está cara, que el mundo entero arde preso de hoguera espantosa? ¡Quién los duda? Nadie en absoluto. Pero no importa. Así el pequeño o grande sacrificio que se nos pide será ante Dios de mayor mérito, y nuestro Monumento, el Monumento de Sóller al Sagrado Corazón de Jesús, cobrará ante nosotros mismos y ante todos mayor realce.

¡Ah! ¿Que el monumento no parece oportuno? Cualquier año o años por malos y terribles que sean ante nuestros ojos -miserables y humanos ojos que no ven más lejos de la nariz- son buenos para honrar y enaltecer al Rey de Reyes y Señor de Señores. Los designios de Dios son inescrutables. ¿Quién sabe si de esta espantosa lucha en la que se debate la humanidad entera -crisol inmenso de purificación- saldrá un mundo mejor, no respecto al sentido puramente materiaista del manoseado vocablo, sino bajo el punto de vista cual debe entenderlo el esforzado y animoso soldado de Cristo?

¡Adelante, pues! ¡Sin desmayos! ¡Sin regateos! ¡Con amor a Sóller! ¡Con amor entusiasmado al Sagrado Corazón de Jesús!

JUAN DE ARCE
(28 de març de 1942)

PRETIL

Vino a mis manos casualmente un libro viejo, un libro viejo, un libro de antaño que el mundo de hoy desprecia. El tiempo ha puesto en sus cubiertas el color amarillento de las cosas pasadas y en sus páginas las huellas de la polilla. Es un pequeño volumen de severas y rancias tapas uniformes, sin el interés del dibujo ni la vivacidad del colorido.

Lo encontré en una pequeña biblioteca familiar. Título: "Cuentos color de rosa". Autor: Antonio de Trueba. Segunda edición hecha de orden y a expensas de S. M. la Reina. Madrid. Imprenta de D. Luis Palacios, carrera de S. Francisco, núm. 6 -Año 1862. Lleva escrita una firma, C... y una sentida dedicatoria. A Teresa.

¿Verdad que el título y la presencia del pequeño volumen es ni más ni menos que a propósito para producir un desdeñoso mohín, lector o lectora del siglo XX? Tiene aspectos poco simpáticos, incluso para aquellas libadoras insaciables de la Novela Rosa de hoy. Olvidado mi pequeño libro en el rincón más oscuro de la biblioteca ha permanecido años enteros sin que manos acaricien sus tapas modestísimas ni ojos recorran pausadamente los vericuetos románticos de sus amarillentas páginas. Fue como la rosa mustia, apagados el color y el perfume, oprimida entre páginas de un libro de escuela, recuerdo de un primer amor insustancial. Estampa de santo siglo XIX, mancha de trazos borrosos, ensayos rudimentarios de la policromada estampería actual.

Ya sé, joven lector del siglo de la rapidez, devorador insaciable de la novela aventura, que ni la presencia, ni el título, ni el autor de la obra, son para ti. Sin embargo, ¡oh admirable ingenuo Antonio de Trueba, con que candor supiste glosar aquellos versos de don Alberto Lista:

"Feliz el que nunca ha visto
más río que el de su patria,
y duerme anciano a la sombra
do pequeñuelo jugaba".

En su cuento "Desde la patria, al cielo".

Pero no creas que ahora vaya a poner al libro rancio y pasado de moda, que en su tiempo la tuvo por cierto, la crítica atrevida o el innecesario elogio. Solamente la nostalgia de algo que no pudo vivirse, porque se llegó tarde, y el recuerdo fervoroso de una dama no conocida, aunque muy allegada, son los pequeños móviles de este "Pretil" sin trascendencia. Al hojear las páginas adheridas por el abandono y la humedad, íntimos y queridos efluvios se han desprendido de ellas. Pálidas manos de señora, ojos negros, rasgados como las almendras de su señorío, posáronse sobre ellas con amor, en un día ya lejano.

¡Oh graciosa romántica dama del clavicordio y el marabú, tan estimada, bien encontraste grato solaza en estas páginas que la gente ingrata de hogaño tiene arrinconadas en el olvido! No importa. Los tuyos guardarán y releerán respetuosa y cariñosamente el libro que tú leíste en las quietas tardes domingueras, sentada en el taburete, junto a la ventana abierta al huerto fructífero. Y al escoger por amigo el libro que fue compañero tuyo, que quisiste como bueno y útil, nuevamente tu imagen envuelta de tantas discretas vaguedades, tomará relieve y prenderá en nuestros corazones permanente memoria.

JUAN DE ARCE.
(3 d'octubre de 1942)

PRETIL

Yo creo con los Reyes Magos misteriosos, aquellos que no sabemos como son. Personajes estupendos, envueltos de fantasía. Hados poderosos a los que imaginamos en carros de gloria y con camellos legendarios cargados de juguetes para los niños buenos. Reyes que bajan al filo de medianoche, cuando los pequeños duermen y sueñan y los ángeles vuelan en torno de sus cuerpos sonrosados. Yo creo en los Reyes de mi infancia, los mismos que fueron de mis padres y de los padres de mis padres, los Reyes de siempre, los verdaderos que huyen a todas las investigaciones impertinentes y a toda pueril semejanza, porque están por encima de toda idea humana. Estos son mis Magos, los eternos Magos de todas las edades y de todo los niños buenos. No sé como son ni podré averiguarlo jamás. Me contentaré que así, como tiempo atrás fueron buenos conmigo, lo sigan siendo con mis hijitos, para que éstos lo sean con los papás.

Yo no creo con los Reyes de oropel y purpurina. Aquellos que se presentan a nuestros ojos en carne humana, en carrozas de cartón tiradas por caballos de carne como los que vemos todos los días. Estos no son los verdaderos. Serán malas representaciones de aquellos. Los verdaderos son misteriosos y no sabemos como son. Envueltos en nubes saturadas de claridades de luna y de estrellas huyen a nuestras miradas y descienden del cielo cuando todos duermen. Personajes fabulosos que acaparan todos los juguetes que quieren y los distribuyen según su justicia.

Estos son mis Reyes. Los Magos de siempre. Los que escapan a nuestras curiosidades. Los inimitables. Los Hados ciertos, seguros, de nuestra eterna infancia.

JUAN DE ARCE.
(9 de gener de 1943)

PRETIL

Nos sentimos atraídos por el pueblecito escondido en la montaña. Caminamos hacia él por el ancho camino. La tarde es soleada y el cielo transparente. A nuestra vista, a derecha y a izquierda, se extienden hermosos panoramas. Casas de campo rodeadas del verde lustroso de los naranjos, y de los almendrales en flor. Enfrente se levanta la mole gigantesca del monte bañándose de azul.

En su falda se apiñan oscuros boscajes vistiendo en lo posible los roquizales pelados. Después está la brava lucha del hombre. Caminando nos admira esta luchar constante, incansable del hombre. Desde la misma base de la montaña ha ido amontonando la tierra, aprisionándola en millares de bancales, plantando en ellos sus olivos queridos. Ya lo sabemos. Es obra de años, de muchos años, de cientos de años, pero no deja que el trabajo sea titánico y que impresione y maraville al observador. Es la conquista de la montaña por el hombre. Palmo a palmo. Golpe tras golpe. Hasta alcanzar las más altas cimas.

Sobre estas gradas de gigante se entrevén las casitas de faena. Son pequeñas, sólo para cobijarse en los días de lluvia. Algunas han sido vestidas de blanco, como las novias. Otras son del mismo color de la tierra. Están todas medio cubiertas por el ramaje de los olivos milenarios. Vamos un poco deslumbados por el sol y, miradas de lejos, el conjunto nos parece algo maravilloso. Algo mitológico. Tal vez, ninfas, faunos y centauros pobladores de aquellas alturas inaccesibles. Pero no. Son solamente pequeños albergues de labradores para los días de tormenta. Algarrobos, encinos, pinos, olivos y matorrales. Y monte, altísimo talud bebedor de añil.

Caminamos. Ahora la ruta se nos presenta como amplia vía cesárea. En las veredas, un poco alejadas, están las hermosas quintas de recreo. Higueras y parrales desnudos de hojas. Rosales dormidos. Unicamente algunas violetas tempraneras y los millones de blancas mariposas posadas en la baranda de los almendros. En un recodo encontramos un grupo de bellas muchachas. Llevan vestidos vaporosos y los cabellos sueltos. Nos saludan y se ríen graciosas. En sus manos lucen espléndidos ramos de almendro que cubren en parte sus pechos púberes. ¿Son las ninfas bajadas de las cumbres?

No nos hemos dado cuenta y ya ha transcurrido la tarde. El sol tiende hacia su ocaso. Hay grandes manchas violáceas en la cordillera y en la cumbre un incendio trágico. Hemos caminado mucho y estamos un poco cansados. Nos sentamos al pie de una palmera que grácil y ansiosa elévase delante de una alquería. Parece una vieja alquería feudal. Por un momento queremos entrar. Pero no. Nuestro camino es la ruta del pueblo. Tenemos que llegar y ya es tarde.

JUAN DE ARCE.
(27 de febrer de 1943)

El regreso

Había que andar unas leguas desde el puerto donde el buque atracaba hasta el pueblo de su naturaleza. Y Juan emprendió el camino con el corazón henchido. Hermoso camino bordeado de olivares, almendrales y huertos. Y en su andar reposado, de hombre maduro, surgiósele la idea de edificar su casita en un altozano que tuviera por pena la inmensidad poblada de olivos y caseríos.

Hacia veinte años que Juan había marchado de su pueblo en busca de fortuna. Habíase ido lejos y la fortuna no fue en demasía propicia con él. Retornaba, si no pobre, casi pobre. En su alma de hombre bueno prendidas muchas desilusiones. Su corazón en parte destrozado por el bregar de una existencia dura. Algunos surcos cruzaban su amplia frente y en las sienes la nieve de los años, habíase espolvoreado ligeramente.

Cuando mozo había recorrido aquel mismo camino muchas veces. Se subía a los árboles de la vereda con ligereza inaudita. Cogía los pajarillos de los nidos y los regalaba a las mocitas de lugar. Era entonces un mocetón guapo y rubio con unos ojos grandes y azules. El cura del pueblo habíale enseñado, además de las primeras letras, a ayudarle a misa y ayudábale todos los domingos. Ascendía a lo alto del humilde campanario y ensordecido por el repiqueteo de la campana sentíase travieso y feliz. A sus pies se extendía la atrayente rusticidad del villorrio. Más allá las verdes huertas bordeantes cruzadas por un pequeño río, los prados azulados, y más lejos todavía la ralla obsesionante del mar infinito.

Recorriendo el camino Juan recordaba estas pequeñas cosas, sus niñerías y travesuras. Pero ahora llevaba un corazón lacerado por la injusticia y la privación. Tenía, además, el presentimiento triste de un hogar infeliz. En su ausencia el padre murióse. Había sido pobre toda su vid, pero honrado a carta cabal. Los hermanos se habían casado e ido lejos del pueblo en busca de una vida más cómoda. La madre estaría muy vieja. Veinte años pesan mucho sobre una mujer pobre.

El camino se deslizaba serpenteante hasta subir sobre una colina; desde allí se oteaba el pueblo. Juan extendió la vista por encima de los tejados ancestrales. Un centenar de casitas se apiñaban alrededor de la vieja iglesia. El tiempo había puesto en ellas un color pajizo. El verde claro de los almendros enmarcaba el cuadro rural alegremente. El pueblo no había cambiado; estaba igual. Macizos soportales en la plaza; fachada de piedra lisa en la iglesia, a la que se subió por unos peldaños carcomidos por la lluvia y el sol. Cerca los rebaños pacían apacibles, llenando el ambiente con sonidos de cencerros y melancólico balar. Había paz en el pueblo como la hubo veinte años atrás. El viejo cura subióse al cielo, pero estaba otro, joven y animoso, maestro también de primeras letras. Hasta aquella cima llegaban las voces infantiles en su deletrear dificultoso. S y a, sa; m y o, mo l y e, le...

Entonces Juan acordóse de sus novias. En su mocedad tuvo Juan dos novias. Isabel, alta y rubia, ojos pardos y grandes, era como una espléndida "madonna" italiana, Juana, morena y pequeña y vivaracha, saltaba como un mozuelo y era más traviesa que un gorrión. A las dos quiso Juan con simpatía de adolescente. A mano derecha estaba una magnífica loma para la casa en proyecto. Algo más lejos un recinto cercada bajo la perenne vigilancia de unos cipreses encapuchados. Allí dormía el padre su sueño eterno. De la hondonada de más allá brotaban las aguas centelleantes el riachuelo que separaba en dos el valle larguirucho. En su ribera descansaba con placidez el pueblo dormido. Desde aquella loma podíase contemplar el hermoso panorama y parecía adrede para su nuevo hogar. Porque Juan quería casarse con Isabel o con Juana, vivir tranquila y ser feliz. Ansiaba ser feliz. Abrazar a su madre por largo tiempo, casarse y ser dichoso. No aspiraba a más. Con los cuartos que llevaba, aunque no muchos, podría forjar su felicidad.

De pronto Juan advierte como una sombra sobre la arcada del puente arcaico que, cruzando el río, daba paso al pueblo. Era una pequeña sombra de mujer. ¿Sería su madre? No, no lo era. Bajó rápido. Encontróse con una vieja del lugar cubierta con un mantón desastrado y con la cara arrugada como cáscara de nuez. Por ella supo de los suyos. Su madre, su pobre madre, fatigada y triste había abandonado el mundo la semana antes. Isabel dejó el pueblo e ingresó de novicia en no sabía qué convento. ¿Y Juana? Juana se casó con un buen partido y Dios habíale mandado dos retoños de mejillas coloradas como manzanas para su quehacer.

Juan no quiso saber más. No le importaba saber más. Calladamente, silenciosamente, deslizóse hacia el recinto sagrado y prendió en las puntas de los cipreses aquellas mismas oraciones que cuando niño aprendió de su madre. Al ponerse el sol tras la montaña, Juan, desencantado, emprendió de nuevo la vuelta del camino que le conducía al mar.

JUAN DE ARCE
(22 de maig de 1943)

El paisaje y la aldea

Hemos llegado muy tarde a la aldea. A su vista apenas si podemos divisar la masa de casas constreñidas bajo la vigilancia del pequeño campanario encalada. Este, a pesar de su sencillez, se destaca de los tejados envueltos ya en las sombras de la noche. Pisamos el liso empedrado de las primeras callejas en las que la obscuridad es casi completa. Únicamente en las encrucijadas alumbran unos lamparones de aceite.

Como nosotros, algunos labriegos pasan sin prisa con las herramientas o con haces de leña sobre las espaldas. Van fatigados de la faena del día. Saludan amablemente. A uno de ellos preguntamos por el amigo nuestro y en charla típica, de hombre rudo, sigue el mismo camino. Vamos algo sorprendidos y despechados, acostumbrados al trajín estrepitoso y excesiva luz eléctrica de las calles de la ciudad, por las que transitábamos la noche anterior. Ahora es cuando por primera vez nos damos cuenta del infinito reposo de esta aldeilla apretada como un nido en la falda de una montaña. Su nombre se ignora. No figura en ningún mapa. No tiene más ornato que su propia rusticidad y el hermoso paisaje y los olivos milenarios que amorosamente la envuelven.

Con todo, por el momento, no nos es posible darnos perfecta cuenta de la belleza circundante. Es de noche y todo está oscuro. Pero se presiente. En sus callejones con algo de vago, inconcreto misterioso de las horas nocturnas; en las ventanas de las casas payesas, transparentando claridades rojizas; en las sombras silenciosas. Se adivina la paz de las horas que no cambian, la misma paz monótona, igual, de todos los días.

Hemos llegado a la casa del amigo. Está situada en la plazuela. Casi no se vislumbra nada. Solamente las líneas quebradas de los tejados sobre el cielo sin sembrado de estrellas. Las líneas difusas de unos poyos y los pilares de media docena de soportales. La casa del amigo es grande. Tiene aspecto de mansión hidalga. El zaguán es ancho y el techo elevado. Está separado por austera arcada y del fondo arranca la escalera con pasamanos de madera abollada. A lo largo de las paredes de cal, arrímanse una docena de sillas frailunas y dos mesas antiguas, y sobre una de ellas, la de la izquierda, descansa un bargueño apolillado. Todo está medio envuelto en sombras, mal alumbrado por unos velones. De un rincón se percibe el resoplar de un perro dormido. Somos forasteros en la casa y sin embargo no se desespera ni se levanta ni gruñe, ni ladra, ni nos olfatea. No cabe duda que se trata de un perro viejo, familiarizado como viejo criado, que en espera de su muerte ya no se le obliga a trabajar. Un can que por sus muchos años resulta ya inservible, al cual el dueño soporta compasivamente.

Somos bien recibidos por el amigo. La mesa está servida y el anchuroso hogar encendido. Las grandes ollas despiden el vaho de una comida sana y succulenta. El amigo se deshace en preguntas y nosotros nos afanamos en responderle. Transcurren unas horas en entretenida charla. Se hace tarde. Es hora del descanso. Con un velón subimos al aposento preparado para nosotros. Es amplio y cómodo. En un ángulo está la regia cama mallorquina. Estamos cansados, rendidos. Rezamos. Hay prisa para descansar.

***

Nuestro reposo ha sido absoluto. Hemos dormido bien. Nos levantamos y abrimos la ventana de par en par. ¡Magnífica ventana! Aspiramos el aire fresco con fruición, con delectación. Nos sentimos dichosos. Ante nosotros se dilata una vista espléndida. Desde niños siempre nos hemos sentido atraídos por los bellos panoramas. La naturaleza nos encanta; el mar nos deleita. La mañana está un poco fría, pero no importa. Todo se nos parece limpio, remozado por el relente de la noche. El cielo es de un azul purísimo, y el sol ya corona con nuevos esplendores las crestas de las montañas. La campiña se extiende perdiéndose en lo infinito; parece un mar de verdor. Una tenue neblina posa sobre ella como si quisiera arrebatarla a los afanes del nuevo día.

Hubiéramos pasado muchas horas sentados frente a este mirador excelente. Un libro o unas cuartillas en la mano y leer o escribir. Y extasiarnos ante el paisaje. Soñar, huir por unos momentos de las miserias y pequeñeces de la vida humana. De la tragedia angustiosa del mundo. No pensar en nada; insensibilizarnos a todo. Y sin embargo no podemos permanecer inactivos y escabullirnos de la realidad. Hay que volver al trajín cotidiano de la vida. Sumirnos nuevamente en la multitud febril y dinámica de la ciudad. Dejarnos empujar y arrastrar por el ambicioso afán e inquietarnos por las múltiples cosas del vivir.

FIDEL
(30 d'octubre de 1943)

Caballero, héroe, mártir

Han pasado unos años pero la muerte heroica de Antonio Molle está presente ahora y lo estará eternamente en la memoria de los que ya en el campo de la paz como en el campo de batalla vivimos los días de la Cruzada española.

Y así como va pasando el tiempo, esta vida de muchacho bueno, de activo congregante, de entusiasta de la Idea que había de terminar para el ejemplo de todos, mártir por la mejor de las causas santas: la de Cristo Rey, ha tomado tal relieve que, al decir de algunos se entrevé a estas horas cierto paralelismo entre este vivir monótono y desapercibido y la vida humildísima de la santita de Lisieux.

Pero no tratemos ahora de biografíar lo que no está al alcance de nosotros, ni ser ahora este el momento oportuno. Otros habrá con muchos méritos literarios para erigirse biógrafos del requeté mártir, y día vendrá, de tenerlo Dios destinado, que su gloria resplandecerá como floreció con todo su atractivo candor la florecita Teresita del Niño Jesús.

Mas no dejemos por alto su último gesto; el gesto heroico, viril y entusiasmado de los escogidos de Dios. El gesto de su muerte ejemplar grabada en los anales de la Patria con caracteres de sangre.

Antonio Molle fue de aquellos que no hubo necesidad de llamarlos a las filas de la Cruzada. La campaña estaba en su principio y en una pequeña aldea de los campos andaluces llegó la hora de su inmolación. Y he aquí lo que nos dicen las veraces crónicas: en número abrumador atacan los rojos a una compañía de Requetés. Estos se repliegan haciendo fuego sobre el enemigo y entre ellos va Antonio Molle. Cuando estaba a punto de ponerse en salvo oye el llanto de una niña y los quejidos de una mujer que, despavoridas, pretendían huir. Y el requeté entonces, con un gesto de auténtico caballero español, las cubre con su cuerpo mientras dispara contra la horda que se acerca. Consigue salvarlas, pero él queda preso de los rojos, que en saña infernal se arrojan sobre el joven y lo martirizan horrorosamente. A punta de cuchillo le saltaron un ojo, le cortaron las orejas, le golpean y acuchillan ferozmente.

Pretenden hacerle blasfemar, y el mártir, con intrepidez sobrenatural, contesta: ¡Viva Cristo Rey! ¡¡VIVA ESPAÑA CATÓLICA!! Y bajo el sol abrasador del agosto andaluz, desamparado, rodeado de una turba infernal, se va consumiendo la lenta agonía de Antonio Molle. Pero en su inmenso sufrimiento no estaba sólo; estaba rodeado de otros santos mártires que desde lo alto del cielo le sonreían y animaban en su dolor y le mostraban la palma y la corona de los confesores de Cristo. Y testigos afirman que muy cerca un Crucifijo, padeció como él horribles mutilaciones de manos de aquellos bárbaros.

Un hecho hay que es conocido por todos. El cuerpo de Antonio Molle permanece incorrupto. La descomposición no hace mella en aquellas carnes regadas y purificadas con la sangre de su propio martirio. Parece ser la primera de las muchas gracias sobrenaturales que Dios, en sus inescrutables designios, dispensará por mediación de su predilecto.

Para custodiar tan preciosa reliquia los mallorquines admiradores y devotos del joven caballero, héroe, mártir -así reza el epitafio- han hecho tallar en ónix de Manacor un rico sarcófago. Este fervoroso recuerdo de los mallorquines hónralos verdaderamente. Pero como el coste de la piedra preciosa y su talla es elevado, necesitan la ayuda pecuniaria de todos los de buena voluntad. Tened confianza, buenos amigos, que Antonio Molle, el mártir de Cristo Rey, os lo premiará en esplendidos, si no materiales espirituales, que son las mejores.

FIDEL
(27 de maig de 1944)

PLUMA AL VUELO "Mio Cid"

Era por el año mil novecientos once o doce que leíamos por vez primera "La Leyenda del Cid", de Zorrilla. Años aquellos de plena infancia nuestra en que las gestas del Campeador nos entusiasaban y nos llenaban el alma de heroicidades castellanas. Sin duda fue el primer libro de sentido caballeresco que vino a parar a nuestras manos, mucho antes que "Don Quijote de la Mancha" y muchísimo antes que "Tristán y Güelfa" (sic) que "Amadís de Gualda", que "El Tirant lo Blanc".

Por cierto aquella "Leyenda del Cid" era un amplio volumen, sólo capaz del estro de D. José. Un libro encuadernado con recias cubiertas rojas, impreso con caracteres grandes, precisos y claros. De tanto en tanto, unos dibujos lo intercalaban: imágenes de fornidos caballeros, de relucientes corazas, cimbras empenachadas, lanzas en ristre y alazanes encabritados que deleitaban los ojos soñadores. Creo que uno de mis abuelos, emigrado en tierras lejanas, lo adquirió para su bagaje de regreso a su tierra amada. Harto ya de riqueza, quiso también enriquecer su saber, y no cabe duda, que, en aquel entonces, la obra zorrillezca estaba en pleno apogeo.

De América también vino hace años cautelosamente, sigilosamente, hasta mi rincón preferido de casa, otro libro: "El Romancero del Cid". Libro viejo éste y de autor anónimo tiene el rancio sabor de cosa añeja y el encanto natural, espontáneo y fiero de lo nacido pura y directamente de la tierra. Zorrilla, para escribir su leyenda, bebió de las aguas cristalinas, manantes de la roca viva que es el "Romancero" y del poema vivido, cabal, neto, hizo surgir estrofas y más estrofas coronadas de laurel, llevadas a los límites de la fantasía tan peculiar, genuina, del escritor vallisoletano, y lo que en el siglo pasado era sólo manjar de eruditos, tornóse, podriase afirmar, en poesía popular, en poesía de gracia y colorido.

Realmente el Cid, caballero, aventurero, justo, valiente hasta las más atrevidas hazañas, fiel a su causa, vengador de ofensas, es prefigura, aunque en un sentido más estricto, real y exacto que fantasioso, más verídico que novelesco, de aquel justiciero sublime i exaltado, enamorado e iluso, enderezador de entuertos, obra inigualable de la prodigiosa pluma cervantina. Hay cierto parangón, cierta afinidad entre este recio, austero castellano burgalés y el ingenioso manchego aventurero. El uno nacido en las frías tierras norteñas; el otro en las llanuras pardas, áridas de la tierra infinita. Y como aquel, enamoradizo buscador de quimeras. ¿Qué mayor sentido del honor cabe en el alma grande de Ruíz Díaz del Vivar cuando fiel a la memoria del rey, Sancho el Fuerte, recelando del monarca nuevo, su vencido de Golpejera hízole jurar no ser causante de la muerte de su señor? Alfonso, pese a todos los servicios del Cid, hubo de cobijar en su pecho por mucho tiempo rencor nacido de la desconfianza.

Villanos mátenle Alfonso,
Villanos, que non fidalgos,
De las Asturias de Oviedo,
Que non sean castellanos;
Mátente con agujadas,
no con lanzas ni con dardos;
Cabalgan en sendas burras,
Que no en mulos ni en caballos;
Frenos traigan de cordel,
Non de cueros fogueados;
Mátente por los arados,
Non por villas ni poblados;
Con cuchillos cachicuernos,
No con puñales dorados,
Abarcas traigan calzadas,
Que non zapatos con lazos;
Capas traigan aguaderas,
Non de contray ni finado;
Con camisones de estopa
Non de Holanda ni labrados,
Y sáquente el corazón,
Por el siniestro costado,
Si non dijeras verdad
De lo que eres preguntado,
Sobre si fuisteis o non
En la muerte de tu hermanos.

Y dice el "Romancero" que las "juras eran tan fuertes, que el rey nos la ha otorgado". Pero he aquí que un privado palaciego aconsejó al "buen" Alfonso que hiciese las juras aunque solo fuera para granjearse las espadas de los partidarios del Cid. Juró el rey, pero valióle al Cid su destierro.

El "Romancero" nos describe en bellas estrofas el drama íntimo, sentimental de la partida de Rodrigo Díaz para el destierro. Y sin embargo en el ánimo del "vencedor de moros y cristianos" no está ni por un momento el revolver su lanza contra su señor. El rencor y el desacato no anidan en su pecho hidalgo; solo un sentimiento harto doloroso de que el "buen" Alfonso VI prestase oídos a sus enemigos "consejeros mentirosos, lidiadores de palacio, de lengua asaz y pocas manos" que medraban a la sombra real, alimentando el rencor y la desconfianza.

Y así fue como aquel destierro del Cid había de valer a Alfonso la conquista de Valencia.

Pero si son hermosas estas romanzas que tienden finalmente a lo patético y a la desesperanza de la

despedida de Rodrigo y Jimena, es algo tan infinitamente sublime y emotivo que el lector siéntese subyugado por aquella hija de reyes de Navarra, valiente y enteriza, que aún después de muerto su marido, pese a todas las adversidades había de continuar la heroica defensa de su reino levantino.

Comentario aparte merecen -palanque, para otras cuartillas- las hijas del Cid. Riquísimos nombres, luz y poesía, son estos de "doña Elvira y doña Sol" tan espléndidamente bordados en las almenas de los castillos. Dios mediante, intentaremos hacerlo.

(12 d'agost de 1944)

PLUMA AL VUELO Las hijas del Cid

La penúltima parte del «Romancero del Cid» está dedicada a las hijas de Rodrigo Díaz de Vivar, doña Elvira y doña Sol. El Cid con la punta de su lanza al filo de su celada y tizona y a galope de Babieca por montes y llanos de las tierras hispánicas habíase aureolado de fama inaudita. El buen rey Alfonso VI lo apreciaba en todo su valer, pese a su tornadizo carácter, y sabía que con ello agradaba a su pueblo, que veía en el Cid al libertador de la patria, al terror y espanto de los moros y al amparador de la cristiandad. Por ello casó a Rodrigo con Gimena, hija de los reyes de Navarra, mujer ejemplar por su carácter templado y henchida fe religiosa. Era grande el poder de Cid. Y dice el P. Marañón que era tanta su grandeza que «con buenas obras pretendía vencer los agravios que le hacían». Su acompañamiento era fastuoso. Sus riquezas inmensas. Su tesoro estaba lleno de ricas piedras preciosas, vasos de oro y presas de gran valor. A la valentía, heroicidad y riqueza del Caudillo uníanse las bellezas de sus hijas doncellas.

Había en Carrión por aquellos tiempos los infantes don Diego y don Fernando «por sangre y riquezas nobilísimos, bien que de corazones cobardes». La riqueza y alta nombradía del Campeador y la beldad de doña Elvira y doña Sol fueron acicates para hartar la codicia de los dos cobardes. Alfonso VI escuchó complacido los requerimientos de los Carrión para que les hiciese la merced de «procurar y mandar les diesen por mujeres las hijas de Rodrigo». Pese a la contrariedad de éste, se juntaron los infantes con el Cid en Requena. Hicieron las capitulaciones. Después los infantes y el Cid pasaron a Valencia, donde se llevaron a cabo los personajes. Las fiestas efectuáronse en medio de grandes regocijos y aparato real. Pero he aquí que aquellos principios alegres tuvieron remates por cierto bien distintos. Ved como lo describe el «Romancero»:

Durmiendo está el señor Cid
En el su precioso escaño.
Guardándole están el sueño
Sus yernos Diego y Fernando
Y el trabajoso Bermudo,
En lides determinado.
Fablando están juglaríos,
Cada cual para hablar paso
Y por soportar la risa
Puesta la mano en los labios,
Cuando unas voces oyeron
Que atronaban el palacio
Diciendo: —¡Guarda el león!—
—¡Mal muera quien lo ha soltado!—
No se turbó don Bermudo;
Empero los dos hermanos,
En la cuita del pavor
De la risa se olvidaron,
Y esforzándose las voces
En puridad se fablaron,
Y aconsejáronse aprisa
Que no fuyeran despacio,
El menor, Fernando González,
Dió principio al fecho malo:
En zaga del Cid se escondió
Bajo su escaño agachado.
Diego el mayor de los dos,
Se escondió a trecho más largo
En un lugar tan lijozo
Que no puede ser contado.

Veracidad o fantasía lo cierto es que el «Romancero» nos lo cuenta asaz gráficamente. Real y rotundamente. Al hecho el P. Marañón lo da como sucedido y es de suponer que algún amigo del Cid —Bermudo— conocedor de los infantes, soltara al león para patentizar su cobardía. El hecho había de disgustar ciertamente al Campeador, el más valiente de todos los valientes de aquellos tiempos. El disgusto fue en aumento al comprobar en diversas peleas con lo moro la poca valentía y mucha medrosidad de los yernos ante tan manifiesta cobardía, don Rodrigo y don Diego y don Fernando habían de quedar para siempre enojados.

***

Estas afrentas que debían remediar los Infantes de Carrión con esfuerzo y rectificación de su carácter apocado quisieron vengarlas de manera muy falaz. A la constancia del Cid y grandeza de su ánimo opusieron unos sentimientos torpes, unos corazones rencorosos y viles. Muy mal se portaron los de Carrión con don Rodrigo, vilipendiando sádica y cobardemente a sus hijas, a las cuales el Campeador amaba más que a las niñas de sus propios ojos. Es de sí tan vil y atroz el hecho que algunos historiadores lo ponen en duda. Sin embargo el P. Marañón admítelo como sucedido, sacándolo, sin duda, del mismo «Romancero».

Andando con muy gran presa
En un monte habían entrado
Muy espeso y muy obscuro
De altos árboles poblado.
Mandan ir a toda su gente
Adelante muy gran rato;
Quedándose con sus mujeres
Tan solos Diego y Fernando.
De sus caballos se apean
Y las riendas han quitado.
Sus mujeres que lo ven
Muy gran llanto han levantado.
Apeanlas de las mulas
Cada cual por su lado;
Como las parió su madre,
Ambas las han desnudado
Y luego a sendas encinas
Las han fuertemente atado.
Cada uno azota la suya
Con riendas de su caballo;
La sangre que de ellas corre
El campo tiene bañado;
Mas no contentos con esto,
Allí se las han dejado.

La afrenta no podría ser más cobarde, vil y sádica. Debió herir de manera atroz al Cid, a doña Gimena y a todos los parientes y amigos del Caudillo. Los nombres preclaros de doña Elvira y doña Sol, luz y poesía prendidos de los alfeizares morunos, quedaban ensombrecidos aunque no deshonrados, que la honra suya era mucha y la gloria del Campeador imperecedera. Cabía, sin embargo, lavarlas de tan desvergonzada afrenta y otra vez enaltecerlas. Así lo reconoció el rey, y tras las deliberaciones de los palaciegos hizo que la familia del Cid fuera desagraviada por entero, restituidas las dotes pingües y castigados tal como merecían los malvados infantes.

Nuevamente casáronse las hijas del Cid. Doña Elvira con don Ramiro, hijo del Rey don Sancho García de Navarra, y doña Sol con don Pedro, hijo del Rey de Aragón. Así olvidóse la afrenta intolerable y en cierta manera fue compensada la injuria atroz. Y era tan celebrada la fama y gloria de don Rodrigo Díaz de Vivar, llamado el Cid Campeador, que el Rey de Persia envióle sus embajadores. La presencia de estos importantes y exóticos personajes hizo aún mayor la solemnidad y el contento de aquellas fiestas nupciales. Realzó aún más la nombradía del Campeador, como expresa P. Mariana al escribir que un Rey tan poderoso de su voluntad, desde tan lejos pretendiese confederarse y tener por amigo un caballero particular. Ved aquí, como las gloriosas hazañas del Cid habían traspasado los confines de muchas fronteras.

FIDEL
(17 de febrer de 1945)

Pluma al vuelo

He aquí a un hombre. Llámase Juan, Antonio... El nombre no importa. Lo mismo da. Para muchos es un hombre cualquiera. Para nosotros el hombre objeto de este ensayo pueril intrascendente.

Nuestro hombre había ya llegado a la edad madura. Estaba en el pináculo de su vida. Hasta aquellos días el camino había sido pino, ascendente. Sembrado de ilusiones o de realidades amargas. Pero la vida era ascendente y había en el rodar de las horas como un deseo vago, impreciso, de llegar a la cumbre.

Imaginemos a este hombre escalando día tras día los peldaños de su vida, como un alpinista ansioso de panoramas libres. ¿Habéis sido alguna vez escaladores de montañas? Los cabellos están húmedos, empapados del sudor del esfuerzo. Las piernas cansadas. Los pies doloridos. Pero la ilusión sigue resplandeciendo en vuestros ojos. La curiosidad acuciando vuestros deseos. El ansia palpita en vuestro corazón. Y así, cuesta arriba, hasta llegar a la cumbre. Y sobre la cresta del monte se os presenta un panorama libre de obstáculo. Entonces es cuando os maravilláis de la inmensidad de la tierra. De la inmensidad del mar. Vuestra vista abarca horizontes infinitos. El añil purísimo del cielo está más cerca de nosotros. Alejado de las veleidades, pequeñeces miserias de la tierra, respirando fuerte os sentís sublimes, purificados, y sois como el águila que todo lo domina. Señores del mundo. Amos de todo cuanto se extiende a nuestros pies.

Rotas las cadenas sois dichosos, felices; es cuando os apercibís, con toda vuestra fe religiosa, de como todas las cosas están llenas de Dios. Y si sabéis tocarlas debidamente dan chispas y se incendian. Destilan gotas y manan. Y tañen y os hablan de Él, como observaba el Padre Hopkins, espiritual poeta inglés.

Aquel hombre, nuestro hombre, había llegado, pues, sobre el pedestal de sus cuarenta años. En la cima, oteaba los días transcurridos. El rodar de sus horas desalentadas. El de sus horas dichosas. Su alegría. Su pesar. Su tranquilidad y su turbación. Su fe y su inconstancia. ¿Cómo clasificar aquel continuado rodar de horas, aquel suceder de tiempo?

Tal vez había sido como un vagabundo desamparado, desmantelado, espiritualmente. Un vagabundo, como dijo Pío Baroja de sí mismo, de moral cínicamente pesimista. Porque su ilusión del más allá era ya como anticipación una ilusión fracasada. ¿Hasta donde llegarían sus menguadas posibilidades? En su solar ansiaba los vuelos raudos a tierras ignotas. En ellas el retorno al lugar solariego, anacrónico y retardatario. Un anacrónico pasar de días iguales. Sin alternativas distantes. Sin contratiempos decisivos. Había sido un iluso toda su vida. Tímido, miedoso, pusilánime, no le quedaba nada en que soñar porque todo lo había soñado. Pero ahora, en la cumbre, libre de ataduras, oteando panoramas, contemplaba al lado de su desventura la desventura de los otros. Al lado de un deseo satisfecho otro deseo insatisfecho. De una meta lograda, otra de inconseguida. Y así era toda la vida. Así, toda la humanidad. Una lucha tremenda y desigual. Un perenne batallar por la existencia. Una constante sed de ambición y eternidad. Porque todos aquellos dolores, todos aquellos sinsabores, "habían existido antes, existían ahora, existirán siempre y el remedio de mil años no transformarían la vida hasta hacerla mejor" (Antón Chejov).

Su camino sería de ahora en adelante descendente. Un camino sin sueños. Cada paso aproximarlo al fin de un andar agigantado, hasta llegar al remanso callado; valle silencioso, sedante de desventuras. Donde las cosas tienen, al decir de Plutarco, un aliento siempre floreciente y un espíritu exento de vejez.

FIDEL.
(17 de febrer de 1945)

PLUMA AL VUELO Valle Lucano

Son niu de pau hi faria lo goig, del món desterrat.
MIQUEL COSTA Y LLOBERA

Desde la lejanía de mi infancia no había transcurrido en el Monasterio de Lluch varios días seguidos. Fue el Monasterio mi primer internado. Donde el alma infantil gustó por primera vez de las amargas hieles de la añoranza y sintió estrecharse a su alrededor los cortos límites de una disciplina de hierro. Donde por primera vez un frío moral -más que el físico- me atormentó y los austeros corredores conventuales cortaron en seco, despiadadamente, mis sonrosadas ilusiones.

Y sin embargo “algo” debía haber en aquella vida que aun hoy la recuerdo con nostalgia. Recuerdo que ha motivado, aunque fuera por unos pocos días, el vivirla nuevamente. Vivir cerca de los “blauets”. Rezar con ellos. Oírlos cantar. Y decir a mis hijos: Ves, yo, tu papá, era como este pequeñín. Vestía también la sotana azul, con elegancia que mis compañeros envidiaban. Me arrodillaba muy cerca del candelabro; era mi lugar preferido porque en el candelabro podía apoyarme cuando mis rodillas fatigadas parecía que no podían ya sostenerme. Rezábamos el Rosario y a veces me distraía contando el número de velas del altar. ¿Ves como este “blauet” se pone de pie para recibir el Pan de los ángeles porque es pequeñín? Tu papá también lo era y tenía que levantarse para recibir con mayor comodidad el Santo Sacramento en manos del Ministro.

El recuerdo de aquellos días fue par mi de emoción honda. Y esta emoción, naturalmente, traté de transmitirla a mis hijos. Dudo de si lo conseguí.

***

A pesar de encontrarnos ya en pleno Mayo, llovía muchísimo cuando llegamos a Lluch. Había contemplado, admirado, una vez más las altas cumbres de la sierra lucana, pero esta vez cubiertas por trashumante neblina; y la inmensa llanura de un gris azulado estremecida bajo el peso de unos nubarrones gigantescos de donde surgían rápidos, instantáneos, las líneas quebradas, fulgurantes de los relámpagos. Las tronadas seguíanse unas después de otras, casi sin tiempo que las distanciara, llenando los ámbitos con el estrépito formidable de miles de salvas. Bajaba tumultuosa por laderas y barrancada la riada espumosa. Era un espectáculo que sobrecogía, pero que se admiraba.

Una vez, hacía muchísimos años, que había traspasado aquellas mismas montañas, si bien en sentido inverso. Retornaba de vacaciones navideñas al ansiado hogar paterno. Horas antes estaba en el coro de Lluch cantando maitines con la escolanía. Aquellos salmos eran cantados por muchos de nosotros llenos de gran ilusión. Nuestras almas de niños se disponían para volar trémulos de dicha hacia el regazo materno.

Por la balaustrada del coro intenté divisar a la mujer que mi padre había enviado para que me recogiera. La iglesia fulgurante, “hecha ascuas” estaba llena, repleta de gentío. De todos los lugares acudía gente para asistir a las “maitines” famosas de Lluch. Estaban los colonos de los predios de la comarca, sus mujeres i los “missatges”. De las ciudades y pueblos también había mucha gente deseosa de oír nuestros cantos. Naturalmente me fue imposible distinguir a la mujer que buscaba. La balaustrada sólo me permitía ver un poco más que la mitad de la iglesia. Temí que no hubiera venido y la duda amargó por unos instantes la más cara, la más apreciada ilusión que tuve en aquellos tiempos. Y he aquí porque deseé con todo mi corazón que aquellos oficios terminasen pronto, pronto, con la inquietud, en ansia de un pajarillo enjaulado que se dispone a volar.

Pero mi inquietud fue prontamente deshecha. Terminados los oficios, no tardó la campana de la portería en sonar. Exclusivamente para mi, ¡Oh esta dichosa campana! En varios meses ni una sola vez había sido volteada para llamarme, para anunciarme la visita de algún familiar. Mi familia residía en una ciudad lejana y a pesar de poseer en la comarca una propiedad, las visitas no menudeaban. ¡Cuántas ansias despiertas por el revuelo de esta campana para ser inmediatamente defraudadas!

Recuerdo que en aquella Nochebuena había nevado. El suelo estaba resbaladizo, cubierto por unos centímetros de nieve. La pisé con alegría inmensa. Con todo sólo me era posible entrever su blancura a la luz de unas estrellas parpadeantes en un cielo ya despejado, sereno. No sé si tomé algún brebaje caliente para atemperar mis miembros pasmados por el frío y la emoción. Pero si sé que me sentaron en el pescante de la diligencia cerca del conductor, embozado con una manta. Al parecer en tiempos fríos, aquel lugar era el reservado para los niños.

Las caballerías pisaban fuerte sobre la nieve, produciendo extraños chasquidos. El campanileo de sus colleras despertaban en mi raras sensaciones. Mientras tanto el alba empezaba a clarear.

Este viaje en diligencia, sobre la nieve, embozado hasta las narices y en el pescante, entre voces del conductor, el campanileo de los caballos y el crujir de la nieve, fue sin duda el viaje más feliz de mi infancia.

***

Me he sentido fuertemente impresionado, emocionado por la función que “horabaixa posta el sol” dedican los “blauets” a su excelsa, a nuestra excelsa Madre, los sábados. Es algo magnífico, maravilloso, insuperable. No soy músico, ni entiendo mucho de música. Pero mis oídos están despiertos y mi corazón abierto a todas las sensaciones. Profano y todo, creo que la escolanía y el coro de Lluch han alcanzado su máximo esplendor bajo la inspirada, abia y paciente dirección de la batuta del P. Ollers.

Esta función sabatina es de efecto mágico. Tiene cierta teatralidad sorprendente que conmueve y subyuga. Para escuchar este coro por todos conceptos admirable -si otras fervorosas causas no hubiera- bien vale las molestias del viaje. Y esta impresión fue revalidada, reafirmada por el oficio solemne que tuvimos el placer de escuchar muy cerca de los “blauets” casi confundidos con ellos mismos, al día siguiente, domingo.

***

Fue por casualidad. Pura casualidad. Buscábamos una fuente donde apagar la sed. Íbamos errantes, sí, pero dichosos por la planicie maravillosa de "Aubarca". Admiraba yo los olivos milenarios; troncos retorcidos, atormentados. Estos mismos olivos que Cardona pinta con tanta maestría, con tanta habilidad y comprensión. Mis hijos hacían acopio de florecillas. ¡Oh estas modestas florecillas silvestres! ¡Cuanta encantadora diversidad en textura y en color! Las hay a millones, a millones, formando lindísimo tapiz inimitable sobre aquella llanura incultivada. Cada una con su candor; cada una con su particular belleza. Las hay de todos los colores: azules, moradas, rojas, verdes, amarillas. Todas atrayentes, interesantes a pesar de su sencillez y sin embargo sólo amadas, cortejadas por las mariposas y los insectos.

Buscábamos a la fuente. Había estado en ella cuando niño, pero ¡Hacía tantos años! De nuevo mis plantas pisaban el valle feliz. Los montes no lo contraen celosos, como aprietan las montañas a mi valle nativo, sino que danle amplitud, libertad. "Aubarca" fortificada y torreada, a la sombra de austeros cipreses, blanca y rodeada de olivos, me habla de legendarios cartujos. Es la más bella masía con definido aire conventual. Y por la fuente pregunté a un hombre que por allí iba. Daba de la mano a un niño; yo daba de la mano a una niña. En la mata trigueña de su cabecita prendía un manojito de "roelles" recogido por ella misma. La fuente no estaba lejos. Es caudalosa como torrentera en invierno y mana de la misma ladera del valle, sombreada por olmos altísimos y encinas frondosas. El panorama que se domina desde la fuente es maravilloso. Y hablando con aquel providencial "cicerone" entrevimos en él a todo un caballero. Señor por tener tierras de propiedad; "amo" por tenerlas arrendadas. Y era -y esto es lo que para mí vale- un amigo de la infancia, un "ex-blauet" de Lluch. Desde que dejé el internado nada supe yo de él. Y él muy poco de mí. Fue pura casualidad pero ¡bendita casualidad".

* * *

Un ruego: no sé si dirigirlo al amigo, como yo "ex-blauet" que en la actualidad ocupa el priorato de Lluch, o al "batle" de Escorca. Ignoro a cual de los dos compete la cuestión. Sea al que fuere vaya adelante la súplica. Esta fuente que se levanta con pretensiones monumentales en la vetusta y sencilla plaza de Lluch, cerca, demasiado cerca del surtidor -hermoso y esbelto- es de tan mal gusto que abochorna, que deprime al que se complace en buscar lo bueno y lo hermoso de las cosas. Su emplazamiento es inadecuado. Quita importancia y esbeltez al surtidor, siendo una nota, un detalle, discordante de la suave placidez del conjunto. Rincones discretos habrá sin duda en la misma plaza donde la fuente pueda ser transplantada para continuar prestando sus prácticas funciones.

***

Pedí a la "madona" de Escorca para visitar la capilla de San Pedro. Habíala visto hace unos cuantos años, pero aquella visita produjo en mí una impresión deprimente. Aquel bello edificio del más puro estilo romano primitivo, había sido convertido en establo o estercolero, en refugio de inmundos animales. Su suelo estaba embrutecido. Sus paredes, desmanteladas. El aspecto de la pequeña iglesia indicaba el abandono más absoluto. Hoy, gracias al sentido de responsabilidad, al sentido del buen gusto, la capilla de "Sant Pere d'Escorca" aparece en medio del bello encinar que la cobija, limpia, remozada, restaurada. Su restauración ha sido tal como debió ser. Envío por ello al señor de Escorca mi felicitación más sincera.

***

El "Gorg Blau" ya ha dejado de ser el "lago de mis ensueños". El lago de los ensueños de mis padres y de mis abuelos. Nuestros hijos ya no aciertan a distinguir en sus aguas la belleza porque han dejado de ser azules. Lo que la naturaleza nos dio en forma de záfiro encantado al fondo de un maravilloso estuche dantesco, para canto de poetas y admiración de pintores, ha sido maltrecho por los amantes del progreso y la civilización. Pero ahí queda el estuche, brecha profunda en la que el caminante se siente prisionero. Un instintivo deseo oblige a levantar los ojos muy alto, muy alto, en busca de buitres voladores sobre el purísimo azul

***

Envío: Al Padre Bauzá, al Padre Vanrell, Al Hermano Bartolomé, a Miguel Cerdá de "Ca'n Pontço".
Cordialmente. Efusivamente.

FIDEL
1946
(28 de setembre de 1946)

PLUMA AL VUELO Ciudad pequeña

Aquel pueblo que conozco -hoy pequeña ciudad- habíase amamantado, crecido, en uno de los lugares más favorecidos por la naturaleza. Yo me lo imagino en sus comienzos: un grupito de media docena de diminutas casas, acampadas a uno y otro lado de una torrentera. Sin duda eran cobijos de humildes agricultores o cazadores, de costumbres, raza y creencias muy distintas de los pobladores de hoy.

No cabe duda que en su desenvolvimiento había pasado por crisis tremendas. Lo torturaron el hambre, la peste y las invasiones. Pero a pesar de estos males -a que los pueblos están sujetos- la paz idílica del lugar sobreponíase. El villorrio escondido en unas extensa hondonada de los montes transformóse al correr de las centurias en la ciudad pulcra, ubérrima, de nuestros tiempos.

De la segunda época conserva aún no pocas callejas umbrosas, tortuosas, empinadas; callejones de los tiempos feudales, por donde en las horas tranquilas, silentes, de la noche me gusta deambular. Siguen aún éstas imperturbables, sin remozos ni ingredientes algunas casas, pocas ya, con sus frontis de piedras vistas o encalado patinado, portales de medio punto y unos ventanucos refractarios al aire y a los rayos de sol. Ahí están las amplias mansiones solariegas de techos elevados y anchurosos zaguanes, que han pertenecido o pertenecen aún a los que fueron poderosos terratenientes comarcales.

Son restos de viviendas de tiempos que se fueron para siempre. De épocas que hoy tildamos de anacrónicas. De cuando el hombre se debía y se entregaba por completo a la vida rural. Parece como si la cas, mezquina o grandiosa, pero fría y destartada, sólo les importase para los días no laborables de la invernada. Para estas horas muertas estaban los grandes hogares de enormes y negruzcas chimeneas, compendio de vidas y más vidas eslabonadas, atadas de por siglos a las heredades y mayorazgos.

Por encima de los tejados paréceme ver un pequeño campanario coronando una humilde iglesia. Dos puentes arcaicos sobre la torrentera pedregosa unen en una sola la aldea. Pero todo se ha ido transformando, la edificación modesta de la iglesia románica, convirtiéndose a impulso de necesidades y orientaciones nuevas en grande, majestuosa fábrica. Son varias ya las campanas que en el nuevo campanario esparcen por el valle sus bronceas sonoridades. Han desaparecido los puntiagudos puentes para dar paso a otros nuevos que están en consonancia con las modernas carreteras y un tren confortable llena de orgullo a los nativos. Por esto mismo aquellos caminos de herradura, angostos y serpenteantes -a los que venero con pasión porque veo en ellos impregnadas las pisadas de los antepasados y su obra- han sido en gran parte olvidados. Al caminar por ellos en estos días de primavera, a través de los olivares en ubérrima esperanza, me imagino como debían ser aquellos tiempos de la paz idílica, de la paz bucólica. Maravillosa, infinita placidez, que a nuestro altísimo Costa i Llobera inspiró estas sublimes estrofas:

Jamai la veu febrosa
la remor que s'aixeca de la vila
rompé la misteriosa quietud que regna dins la vall tranquila.
Només dins ella s'ouen
el cant de l'aucellet per l'espessura
i la remor que la mouen
el vent que passa, l'aigua que murmura,
i a voltes la llunyana
cançó del llaurador per l'alta coma,
o el so d'una campana
que de l'ermita n'és sagrat aroma.

Arcadia feliz, poblada de rústicos de vida sencilla e inocente, transformados en semi-dioses por el canto y el amor. La de los pinos de "eterna primavera", genios rebeldes, atormentados, triunfantes aunque maltrechos por la furia de los vendavales y la tempestad. La de los olivos de "hoja pacífica". La de las frondosas moreras de nuestras masías ancestrales, fructífero solaz de las abuelas, de sombra sesteante. La de las palmeras "bien plantadas" airoas, altivas.

Pero un día algo nuevo vino a turbar la vida inalterada de la villa. Una pequeña industria puso en tensión a sus habitantes. El ruido seco, monótono, de unos telares de madera llenó el ámbito de sus calles angostas. Era una modesta artesanía que al pasar de los años había de transformarse en la poderosa industria de hoy. Tres, tal vez cuatro, puedo aún recordar y situar en calles y barriadas extremas de la población. El "trac trac" del tosco mecanismo tiene dotavía para mi ciertas rememoraciones nostálgicas. No he olvidado -¡como habré podido olvidar!- aquel impasible "patró Valent" de la "Síquia d'En Pacó", diestro ante su telar, tal como debió serlo en los buenos tiempos en su barca de cabotaje. Mi curiosidad infantil entreteníase horas y más horas ante el tejer del mecanismo, en un mar de telarañas, que a mi me parecían una maravilla, hábilmente manejadas por las manos callosas del ex-marinero, el cual, a pesar de su retiro, no había renunciado a sus patillas ni a su gorra de combate. En el camarín del "Sant Crist des Convent" pende su exvoto de marinero. Mi madre me lo mostraba con unción devota. Un cuadrito primitivo en el que aparece la embarcación luchando con la tempestad. Sobre los andrajos de las velas reventadas surge de un nimbo de luz la imagen milagrosa. El "Sant Cristet", providencial piloto del maltrecho navío, condúcelo a puerto seguro.

***

Pero he aquí que han venido nuevos tiempos. Han evolucionado las ideas. La **mecánica** y la ciencia han surgido transformaciones profundas. A los hombres del valle, necesitados, ambiciosos, insatisfechos, incontenibles, les

dio por emigrar; mas el terruño, el bello terruño, no podía ser olvidado. En sus cuerpos de negociantes palpitaban unos corazones añoradizos, intensamente patriotas. Y volvieron con los cuartos hechos en el bolsillo y en los ojos reflejados las más importantes, tumultuosas ciudades de todo el mundo. Y estos emigrantes retornados fueron los que convirtieron a la vila en la pequeña ciudad de hoy. Culta, ordenada, pulcra, de arquitectura diversa, industrial, mercantil. Sin embargo pese a todo, a la inclinación de su actual época, a su hipercultura de ciudad, se presiente como una nostalgia del primitivismo y sencillez de la Naturaleza.

FIDEL
(10 de maig de 1947)

PLUMA AL VUELO De Navidades

Hay en verdad una tendencia en los hogares mallorquines hacia los árboles de Noël, suplantando estos mundos en miniatura que son nuestros típicos belenes! Al parecer existe realmente esta desviación. Familias hay que, olvidando la tradición, nuestra secular tradición cristiana, prefieren el exótico árbol de Navidad a los típicos nacimientos navideños. Creo con sinceridad que tratándose de familias españolas las que tal preferencia tienen, están en un error al suplantarlo genuinamente nuestro por lo "snob" de lo externo; al alejarse de las sencillas costumbres que, como ley ancestral nos legaron toda una serie de abuelos, para dar lugar a unas instalaciones excéntricas que ya por ser imitación de lo de fuera no casan, no se adhieren a nuestra peculiar manera de ser.

Alguien decíame no ha mucho que esto de los belenes está bien para los niños; que una vez que los que fueron pequeños se han vuelto ya crecidos y mayores, nada tan práctico al mismo tiempo que suntuoso como árbol de Navidad. Comparábalos a pequeños árboles de Guernica para alegrar y divertirse en las fiestas; a la sombra de su follaje -aducía- se reúnen las familias para recordar y conmemorar el hecho trascendental.

Ya sé que de ello no difiere el distinguido escritor "Augusto Assia". Decía el conocido corresponsal de "La Vanguardia" -precisamente el año pasado- después de una serie de argumentaciones, para mi no convincente, que él prefería el árbol de Noël a los belenes caseros por la razón de que la mayoría de ellos carecen del imprescindible gusto artístico y estético de que deben estar acompañados.

Para mí todas las edades son buenas para la composición de belenes. Aquel gran santo de la cristiandad, aquel inimitable e incomparable varón que llamaba hermanos tanto a la fiera como a la mísera e insignificante bestezuela, como a las aves y los peces -no ignoráis que aludo al "poverello" de Assís- tenía, por cierto, las barbas ya crecidas cuando sin duda por inspiración de Dios escenificó la Natividad de Jesús. Ignoro el gusto estético y artístico que puso Francisco en su primera representación en aquella noche navideña, allá en el año 1223; pero sí sé que la escenificación fue extraordinariamente sentida y toscamente sencilla, sin otros amigos de fiesta que su protector Vellisa y los campesinos que habitaban la comarca de la Gruta de Greccio. Todo fue fácil y sencillo, como debió serlo en la Cueva de Belén. Celebróse la santa Misa. De altar sirvió un pesebre, encantadora evocación de aquel en que descansara el cuerpecito tierno del Niño Jesús, y como en aquella noche excelsa dos bestias empaparon el ámbito con sus hálitos calientes; que los rústicos del lugar llevaban las antorchas, iluminando el bosque de Fonte Colombo como si fuera de día. Sé asimismo que todos acogieron con agrado esta candorosa innovación de Francisco de Asís y que sus hijos franciscanos cuidáronse de propagarla por todo el mundo.

Que el belén hecho en casa sea humilde, sin más artificio que el propio sentir espontáneo, no importa. Que no tengamos hijos pequeños tampoco es, a mi entender, factor pgra que en los hogares cristianos se arrinconen estas representaciones plásticas del gran acontecimiento, imponderable suceso que había de renovar, transfigurar y transformar todo lo visto, ideado, admirado y pensado por la humanidad hasta el nacimiento de Jesús. Poer eso Navidad es una fiesta distinta de las otras fiestas. Su celebración es intensamente familiar, deseada ya con anticipación. Hay que conmemorarla viviéndola, sintiéndola y alegrándola en cristiano. Es una fiesta que nos transforma en niños, que nos ilusiona, nos encanta y nos vivifica. Fiesta de pequeños y de grandes, de ricos y pobres, de caridad y de amor, y de PAZ.

Recuerdos de infancia saturan los corazones en los días navideños. Parece como si fuera ayer -¡qué pájaros tan fugaces son los días!- cuando nuestras madres se esforzaban para ser artistas de nuestros belenes. Su recuerdo nos llena de íntima emoción. (En Navidad es cuando más se siente la nostalgia de la madre). Yo no puedo precisar las facciones de mi madre, tal como eran en los tiempos de mi niñez, pero sí sus ojos en una perenne expresión amorosa, sus rizos rebeldes sobre la nuca, y sus manos, sus blancas y delicadas manos, que, tan a menudo me acariciaban suavemente como nadie en el mundo lo hacía, y que me componía aquellos bonitos nacimientos que eran la admiración de todos los vecinos. ¿como es posible no pensar en ellos en lo más hondo de nuestra alma? Estos recuerdos nos elevan, y mantienen en nuestro interior fuentes inagotables de sentimientos excelsos.

Por todo ello es que esos árboles de Noël trasplantados desde tierras extrañas a nuestras tierras no nos son simpáticos. Tal vez veamos en ellos cierto rito africano; una retrocesión hacia el paganismo. Una intolerable suplantación de rancia costumbre ancestral como son estos belenes navideños. Yo sé de personas mayores que no dejan de componerlos todos los años con aquella misma ingenua ilusión de cuando eran niños. Para estos amigos, Navidad está llena de felicidad doméstica reconcentrada en el humilde Portal de Belén. Para ellos, sin esta manifestación plástica, Navidad no sería Navidad.

FIDEL
(24 de diciembre de 1948)

Salutación y plegaria a María

¡Salve María, primogénita de Dios, Hija predilecta del Altísimo. Mujer la más hermosa de todas las mujeres! En ti están encarnadas todas las virtudes de las "madonas" del Antiguo y Nuevo Testamento. Eres valiente como Judith; fuerte, constante y libertadora de nuestros enemigos; como Ruth, la de las espigas de oro, humilde y hacendosa; esclava del Señor como Agar, rosa púdica del Nilo; solícita como Rebeca, escogida para Isaac de las tierras del más allá del Negueb. Sobre ella has sido exaltada. Madre de todas las madres, engendraste al mismo Dios hecho hombre, y como nueva Eva eres de todos proclamada Esperanza nuestra.

***

¡Salve María gloriosa de la tierra! Nuestros caudillos rubricaron con las espadas invictas las solitudes apremiosa en ansias de tus favores. En la abrupta Covadonga y en las reconditeces de los valles astures tu Santo Nombre vibró, multiplicado por el eco, como clarín de victoria. ¡Salve María!, María ayúdanos! Tu poder es invencible. Las rosas de tu corona de gloria son inmarcesibles. Siempre invocada. Siempre solícita. Siempre invicta. Han pasado bandadas de siglos y en esta tierra mallorquina tuya se percibe aún, amorado de brisa marinera, el hálito cálido de la invocación fervorosa de nuestro "Al Rei En Jaume".

"Y Vós, Mare de Déu, que sou pont i pas de pecadors, us prego per les set alegries i per los set dolors que tinguéreu del vostre car Fill, que us recordeu de pregar per mi al vostre car Fill, que ens salvi, a mi i als qui van amb mi, d'aquesta pena i d'aquest perill en què estem".

Y nuestro capitán Juan Angelats, hijo tuyo y caudillo de ascendentes nuestros, hijos tuyos también, implora tu protección. "O nostra Senyora Santa Maria", y con sus huestes reducidas a unos centenares de payeses "sollerics" obtiene victoria sobre la violencia y la depredación de la sarracena piratería.

Las naos y galeras españolas de Lepanto llevan esculpido tu nombre en las fustas de sus levantadas proas, y Juan de Austria, su capitán, te reclama soberana de sus oriflamas y pendones. "¡Auxilium christianorum!" fue el grito santo de los defensores de tu Hijo, y el rosario la espiritual arma defensora de la cristiana causa.

***

"Mater intemerata" transfiguraste a Moscardó en valiente caudillo de templados e intrépidos caballeros del Alcázar. Su amor mariano y la constante fe en la maltrecha Patria hicieron de aquel militar el nuevo Guzmán de la historia hispánica contemporánea. Madre de la fortaleza fuiste sobre los trepidantes muros cuarteados respetada por todas las metrallas de las furias desbocadas i "stella" de la esperanza de aquellos invictos que escribieron con sacrificios sangrientos la más heroica página de los tiempos modernos.

***

Por ser Tú quien eres, María, Virgen y Madre de Dios y Madre nuestra, nos sentimos pobres de todas virtudes y profundamente humillados. Indignos de tu visita, nos alegramos, sin embargo, de esta gracia incalculable. Te saludamos, pues, y te pedimos mercedes y te aclamamos Soberana nuestra. Encumbrada sobre todas las criaturas, ruega a Dios por todos nosotros Madre de la esperanza y del amor hermoso, haz que esperemos y amemos como Tu amaste y esperaste. Madre amantísima y volcán ardoroso de la Fe, que nuestros corazones sean hogueras de amor a Cristo, cruzados de su doctrina, y que el espíritu de sacrificio, paciencia y resignación, juntamente con la valentía, jamás desfallezca en nuestras almas. Haz de nosotros hijos verdaderos tuyos, varoniles y templados por la mortificación de los sentidos, seamos, sin dejar de ser prudentes, valientes ante los embates de los que se esfuerzan contra la Ley inmutable de Dios.

***

En esta visita tuya ¡María dispensadora de todas las gracias! Te pedimos en fervorosa súplica prudencia y fortaleza, caridad, rectitud y mortificación, celo y obediencia sumisa, castidad, benignidad, humildad, sacrificio y cuantas otras virtudes apetecibles para ser dignos del amor que en todos los tiempos y circunstancias nos demostraste. Pon en las pequeñas ánforas de nuestros corazones un amor exaltado hacia tu Hijo, que nos transforme en ardientes defensores de la Verdad.

Pero ¡Señora y Reina de nuestras vidas! Séame también permitida una plegaria para los bienes temporales, de los que tus manos divinas están colmadas y prontas a derramar. Escucha, si es voluntad tuya a este *ex-blauet* que un día cobijaste en tu palacio roquero y lo enamoraste de tu belleza morena, y permítele que re ruegue, que te hable, por boca de aquel poeta pladín tuyo que tanto puso de su entusiasmo para la dignidad de tu castillo. Bien sabes que en este mundo Miguel Ferrá fue bien hijo tuyo y suya es esta oración última que humildemente te dirijo:

"Donau als camps la maina,
feu l'olivar fruitós;
dins nostres llars honrades
servau l'amo de Vós.
Y si eixa terra un dia
per nous camins se'n va,
pels nous camins, Maria,
donau-li Vós la mà

FIDEL.
(18 de març de 1949)

MOSSÈN ALCOVER Y EL PADRE VIDAL
...Yo también he sido colaborador de su "Diccionari"

Yo también he sido colaborador del Diccionario de Mn. Alcover. Un colaborador excesivamente ínfimo, un pequeñísimo e inadvertido grano de arena en la mole ingente; pero de todas maneras colaborador.

Lo bueno es que un servidor en aquellos tiempos casi ignoraba ser trabajador en la magna obra, incluso no me percataba de la importancia de la obra misma. A Mn. Alcover sólo conocíale de vista y sabía que él, porque me lo habían dicho, era el "Jordi des Recó" recopilador de las "Rondaies Mallorquines". A las "Rondaies" sí que me las sabía de memoria. Mi madre y una hermana -ésta tenía especial gracejo para narrarlas- habían vertido en mi cabeza de niño las mil y una fantasías de aquellos hechos jocosos, extramuros, imposibles.

Por eso a Mn. Alcover, a mi edad de doce años, mirábale con mucho respeto, con veneración sublime, y siempre parecióme un hombre grande y maravilloso, capaz de hacer cosas sobrenaturales como en las mismas "Rondaies".

El P. Vidal fue el hombre que me introdujo subrepticamente en la obra del Diccionario. Era yo interno del colegio donde residía el P. Vidal y éste tomó por mí un interés, cierta simpatía, que nunca podré olvidar. Tal vez atraíbale mi carácter de "solleric", mi manera de ser, pues mi infancia era dada a determinada melancolía sentimental. Pero el P. Vidal hubiera preferido que mi pueblo de nacimiento se llamase Fornalutx y que nunca hubiese salido de aquel pueblecito tan bello, tan poético, en un rincón del valle apartado de todos los demás pueblos. Muchas veces me lo dije. Tú para servirme, para serme útil por lo que yo quiero, tendrías que ser fornalugense y no "solleric". En aquel rinconcito el habla es más nítida, el acento más puro. Tienes que hablarme como si estuvieras en tu propia casa, con la misma familiaridad con que lo harías a tu madre. El buen hombre quería que yo intercalase siempre la "u" característica de los sollerenses sin esforzarme en aparentar un poco "ciutadà", y así pasábamos los dos horas amables de charla, cautivado yo por la bondad del P. Vidal.

El P. Vidal era también un artista de los pinceles. Tenía instalado su estudio en lo alto de la torre de la Residencia. El tejado estaba casi por entero ocupado por caballetes, telas acabadas y otras sin acabar, pinceles y otros cachivaches. Sus preferencias eran los motivos religiosos. También gustábale la poesía. Tenía especial predilección por Juan Alcover, cuyos poemas bíblicos recitaba con verdadero deleite, poniendo comentarios propios e intentaba dármeles a comprender.

I la raça condemnable
va créixer dins la ciutat
filla del crim, i fundada
per Cain fill del pecat.

I des de llavors, més
que l'home contra la fera,
l'home contra l'home és
la llei que en el món impera.

Yo desde aquella atalaya, la misma, según aseguraba el P. Vidal, en que el insigne marino General Barceló oteaba el movimiento de las naos españolas, sentíame fuertemente atraído, subyugado por el paisaje. Desde allí mis ojos dominaban la algarabía anárquica de los tejados -los tejados esqueléticos, horribles, de Palma-; el raudo vuelo de las palomas; una gran parte del puerto con los mástiles de los barcos de vela y las chimeneas de los vapores echando humo negro. Y más allá el mar, el mar infinito, perdiéndose en el horizonte. Sin embargo, la montaña, aquella cordillera cenicienta y medio apagada, desvanecida sobre el azul, que se divisaba del otro lado de la torre, atraíame con fuerza irresistible, con fuerza de imán; en una pequeña ciudad de uno de sus valles radicaba de siglos mi casa solariega y hacia la casona vieja salían como disparados todos mis anhelos.

Nadie lo hubiera dicho, y sin embargo el P. Vidal era un entusiasta y al mismo tiempo silencioso y paciente colaborador de Mn. Alcover en la recopilación, en la busca y rebusca de vocablos para el Diccionario, y yo sin duda una fuentecita muy deficiente, cuyo ínfimo caudal podía o no podía ser aprovechado.

Recuerdo que una tarde el P. Vidal llevóme consigo a dar un paseo por esas calles de Palma, estrechas, oprimidas y silenciosas, de las que, como Santiago Rusiñol y tantos otros estaba muy enamorado. Los viejos caserones parecían entusiasmar al buen religioso, que admiraba y a la vez hacía admirar los amplios aleros escultrados, las vistosas balconadas y los anchurosos patios de bellas columnas con escudos heráldicos. Como de paso entramos en el estudio de Mn. Alcover. Era una habitación de dimensiones regulares, con libros y papeles por todos los lados, algunas mesas, unos cuadros y un crucifijo en las paredes. Yo nunca había estado, ni después jamás estuve, tan cerca de D. Antonio María Alcover, canónigo de la Catedral, como en aquella tarde. Había sí escuchado más de una vez como seminarista sus homilias dominicales que pronunciaba desde el púlpito catedralicio, y por cierto que su manera de decir, que yo llamaría alcoveriano por su particularidad, aunque lo hiciese en castellano, tan arraigado al habla vernacular, y aque esfuerzo, dificultoso de pronunciación con que empezaba las frases producíanme un efecto especial. Yo veía en Mn. Alcover con su cuerpo fornido, su cabeza redonda rosada y rapada, con su vistosa piel de armiño que acorazaba su pecho formidable, un sacerdote, un canónigo distinto de los otros; yo veía en Mn. Alcover un forjador de hadas y gigantes, un constructor de castillos y palacios encantados, un hacedor de cosas grandes y maravillosas. Esto era para mí Mn. Alcover; en aquel momento lo tenía cerca, muy cerca, sin que yo gozara hablarle y sin que él pusiera la más pequeña atención en el pobre muchacho que lo miraba y admiraba boquiabierto. Allí estaba metido de pies a cabeza en un montón de papeles, materia viable para su gran obra: el "Diccionari Català-Valencià-Balear".

La conversación breve que Mn. Alcover sostuvo con el P. Vidal debió ser sobre el Diccionario porque mi buen

amigo había sacado de su faltriquera un manojo de papeles que depositó cerca de Mn. Alcover. Este no parecía satisfecho. Algo debía amargarle. Su trabajo no era comprendido; no era agradecido. Su obra, combatida, incluso ridiculizada por la intelectualidad catalana a la cual habíanse unido elementos de la intelectualidad mallorquina. Pero el gran terco del "Diccionari" estaba dispuesto a continuar con su camino, sin apearse de sus ideas filológicas, que si los hombres de su tiempo no se lo agradecían tal vez se lo agradeceran los del día venidero. Esta amargura íntima de Mn. Alcover, a pesar de mis pocos años, no pudo pasarme desapercibida. Además el P. Vidal hablóme en distintas ocasiones de las tremendas dificultades que Mn. Alcover encontraba para desarrollar su obra.

* * *

Ahora que se habla y se escribe nuevamente del Diccionario, han renacido en mi aquellos recuerdos de infancia, amortiguados, borrosos, medio apagados, como aquella cordillera de mis ensueños, que entreveía desde la atalaya del General Barceló. Gracias a Dios han desaparecido las divergencias que entorpecían un desarrollo normal de la obra. La idea que rebasó los bordes de la vida de Mossén Alcover, intenta acabarla su discípulo dilecto Francisco de B. Moll. Dios haga que sus desvelos sean coronados por el éxito y que sea de hecho acabada esta obra de gigantes.

FIDEL.
(29 d'abril de 1950)

¡Sóller! ¡Enhorabuena!

En contraste con la belleza natural de esta hermosa tierra, Sóller, con su Mercado a la intemperie, ofrecía cada año un espectáculo deprimente y desconsolador, especialmente en el invierno.

Desde la niña adolescente hasta la mujer rayante en la ancianidad tenían que soportar al hacer sus compras las mordeduras del frío y la humedad en un Mercado mal abastecido por su falta de concurrencia de vendedores, que se abstenían obligados por la dureza del clima invernal.

Ello hacía todavía más difícil hacer la compra y la labor para los compradores resultaba todavía más dura y más penosa, porque la escasez los obligaba a deambular, no solamente al Mercado, sino también a desplazarse a otros sitios, e incluso a casas particulares con el fin de adquirir lo justamente necesario para poder alimentarse durante el día.

No hemos de pensar que a mayor escasez mayor precio, porque esto es infalible en el comercio, y además de todos estos males ha de agregarse la repercusión que la humedad excesiva y especialmente el polvo y el aire, admirable agente conductor de toda clase de gérmenes, tiene sobre todos los artículos de comer y, como es lógico, para la salud pública.

Pero afortunadamente ese panorama gris y deprimente que tantos años ha sido motivo de preocupación de las Autoridades y de la ciudad entera, va a ser sustituido por otro brillante, radiante de luz y de alegría, bello y prometedor como la juventud y sano como la primavera.

El nuevo Mercado cubierto se yergue con celeridad colosal en sus estructuras, cubiertas y revestimientos; merced a los avances de la técnica y valiosos medios se sigue una veloz carrera para su terminación; principian a perfilarse dependencias y puestos, y todos los elementos en juego son impulsados y guiados en un noble afán: Los sollerenses no deben de soportar los rigores del clima de otro invierno.

Las dignas Autoridades, y la Empresa constructora, identificados con el ansia de la Ciudad, ponen todo su empeño en conseguir ese noble afán, i si alguna fuerza mayor. Imprevisible, no lo impide, los sollerenses podrán abastecerse estas Navidades en el nuevo Mercado, protegidos totalmente contra el rigor del clima invernal.

¡¡Enhorabuena, Sóller!! Que esta obra emprendida con amor y nobles deseos de superación en aras de protección para la salud pública, sea el punto de conjunción y principio de identificación de todos los afanes, para la grandeza de Sóller, y de sus hijos siempre dispuestos a perseverar para que la Ciudad de nuestros amores esté a la altura en todos aspectos que le corresponde, por su situación, por su historia y cultura y por su laboriosidad.

S.

(Del diario *Baleares*)
(17 de noviembre de 1951)

En cuanto llega Julio con sus fuertes calores, con el perfume agradable del rastrojo quemado, con el cencerreo de la pastura en las haldas de los montes, preguntaba el poeta a su mujer: ¿Cuándo nos vamos para la casa de campo?

La casa de campo no estaba lejos del pueblo. En el aldeaño de un montículo bajo, que era a su vez aldeaño de una sierra alta, se levantaba la casa por sobre la huerta escalonada, blanca, extendida, baja. La techumbre era gris, patinada por el tiempo, y en la fachada, con persianas verdes, brillaban reflejos de sol.

El panorama que desde ella se divisaba era magnífico. A la ciudad se le veía un poco de espaldas, resguardada por las torres de la iglesia, en medio de una sinfonía de ocre, de verdes, de amarillos, de azules, perezosa en el lecho del valle.

La casa de campo era espaciosa, llena de la rusticidad de la tierra que ni los siglos ni las reformas habían logrado quitar. En ella entraba a puerta abierta el polvo de los bancales, la humedad del tempero, el sol cargado de los días de Agosto, la frescura del vegetal entoldado -viejas, ancestrales parras, y las rosadas claridades de la luna.

En las horas quietas las arañas tejían con hilos de plata, tenues, maravillosos y fluctuantes cortinajes; las hormigas se deslizaban afanosas por sobre el empedrado y los lagartos se pasaban pacientes horas en espera de su presa.

El poeta, en cuanto llegaba Julio, ansiaba ir a su casa de campo. Sabía que allí le esperaban el perro gris del amo, amigo para los de dentro, fiero para los de fuera; el gato negro y lustroso, que, cuando él escribía, solía enroscarse por las piernas, buscando atenciones y caricias; la mariposa verde, la blanca, la azul, la amarilla, la verde oro y la esmaltada de rojo y negro, de amarillo y oro, como si fuera una laca china; el moscardón zumbón, rubio -el de la buena suerte- negro -el de la mala suerte-, la mosca cabezota y el mosquito inoportuno; sabía que le esperaban la rana de la acequia, el verderón del peral y el jilguero del naranjo, el gorrión de las sementeras resacas y la humilde, aprovechada, casera avefría, con su corto voleo, con su piar pordiosera, que, llegado su tiempo, como por encanto aparece y desaparece de los alrededores; las rosas tardías, el jazmín florecido; la huerta umbrosa, las hortalizas bajas, arrastradas como un tapiz verde; el estanque como un enorme espejo galano y maravilloso, con peces de colores, rojos, plata, grises, oro, amarillos, el refrescante chorrear del agua; el canto del gallo y el cloqueo de las gallinas revoltosas, el arrullo y revoleo de los palomos, cuando uno menos lo piensa perseguidos por el halcón sobre azul de cristal del cielo; la avispa molesta y la abeja desorientada; el pozo profundo con la charca quieta de sus aguas, sus columnas arcaicas ensanchadas, firmes a cal y canto, la polea chirriante, el cubo plateado, siempre a la espera de la mano sedienta de agua; el canto y reniego de los amos, de los mozos.

Y por poco que a uno le dé con subir por la haldas de la montaña, roja, en las puestas de sol, a veces sangrientas como el bruñido bronce, a través del estrecho abierto y hendido valle, a lo lejos, el mar, el infinito mar, anchurosa faja azul, de oro, de rojo, de plata.

¿Cuándo vamos a la casa de campo, mujer?

(De Baleares)
(21 de juliol de 1956)

María Antonia Salvá

La vocación poética de María Antonia Salvá nació como nace una flor silvestre en medio del campo. Sin alumbramientos dolorosos, sin gestaciones difíciles, sin voluntades torcidas. Nació de una manera simple y espontánea, con la misma sencillez de la modesta violeta, de la grácil campánula, de la prolífica margarita. Vemos en María Antonia Salvá la gracia campestre de una flor mecida por las auras perfumadas de la llanura lluchmayorense, imantada de virtudes limpias y claras, que atraen y convencen incluso a los grandes capacitados, a los intelectualmente grandes dotados.

El cielo extenso azul y transparentes de Lluchmayor, sin nubes cargadas de tempestades, es el propio cielo de esta poetisa. Por sus conocimientos y estudios de los poetas de dentro y fuera del solar insular, bien hubiera podido cantar y desentrañar con estro de expansiones sin límites marcados, con aspiraciones de un más allá de marítimas contenciones, gestos y actitudes, visiones amplias fuera de un reducto comarcal. Y sin embargo, María Antonia Salvá, a pesar de su saber y sus dotes, parece no haber intentado jamás sobrevolar los montes y los valles de Mallorca; no ambicionaba ni especulaba; producía sin más ansias ni gustos que el cantar de su tierra, tal como lo hizo Federico Mistral, sin más ambición que el canto de la cigarra en el campo soleado o del jilguero en la espesura del valle.

Junto a Costa i Llobera y Joan Alcover está la poetisa María Antonia Salvá. Entre el pino bravo y homérico de Formentor, desafiador de mares, vientos y tempestades, y la figura humana realista, de alma desolada, atormentada, probada, crece algo medrosa, pero bella y encantadora, la margarita simple, acariciada por la abeja afanosa.

No busquéis en el alma de María Antonia Salvá angustias ni complicaciones, gestos trágicos e íntimos al gusto griego; buscad mejor en ella la paz campestre, el idilio bucólico, el libre y natural florecimiento, el pacífico trajín de antiguas heredades. Es limpia como la fuente del roquedal; clara como una mañana de Abril.

Así, pues, al lado del homérico Costa y Llobera y del humanísimo Joan Alcover, la sencillísima María Antonia Salvá, forma en nuestra literatura mallorquina, parte de un magisterio poético, que hasta hoy, incluyendo las nuevas y novísimas tendencias, no ha sido posible superar.

FIDEL.
(19 d'abril de 1958)

Mosen Riber

¿Qué se puede decir de Mossén Riber que no se haya dicho ya? Nuestros escritores y críticos entendidos y avezados, han tratado de él con pleno conocimiento de su obra y personalidad. A mí sólo me mueve la fuerza cordial de una fervorosa simpatía y el reconocimiento íntimo de en cierto modo deuda familiar.

Escritor, éste sí, que traspasó las limitadas veras isleñas. Académico. Gran Cruz Alfonso El Sabio, "Mestre en Gay Saber", traductor solicitado de los clásicos. Par un estudioso y puro intelectual como Mossén Riber, cuya satisfacción máxima parecía residir en el libro, en el goce y en la busca del libro, alcanzados aquellos honores, su alma plena debió estar "lejos del mundanal ruido", entretanto sus cargos y quehaceres se lo permitieron. No hay duda, y bien lo hizo ver, que "su honor" y "su gloria", o sea su recompensa al mérito, con las consecuentes permanencias de "villa y corte", no mermaron en nada, ni un ápice, el amor a su pueblo, "una de les belles contrades de la terra". Y ésta fue, a su decir, su única y primera riqueza: haber nacido en un pueblo casi olvidado de la "pagesia mallorquina", ser hijo de padres "joves i pobres", sin ningún "oncle americà ni cap tia eixorca". No hubo más oro ni lámpara fulgurante en aquel modesto acontecimiento rural, que la brillante y limpiada estampa de una pequeña ventana, abierta sobre un "respatler de muntanyes blaves i altes, tan blaves i tan altes que llurs cims se confonien i s'esblaimaven en la fraterna blavura del cel":

Empero el niño que creció en las haldas del terruño y del montículo, que mamó de las ubres de la más rústica "pagesa" mallorquina, que instruyóse en los fríos y severos roquedales lucanos, saturados de sinfonías, con perspectivas transparentes y azuladas, repleta su penetrante mirada de un más allá espiritual, poético, como "infant orat" de lejanías inasequibles, había de escalar a fuerza de tesón, paciencia y voluntad, las cimas honrosas de la nombradía.

A más del sacerdote incólume, fue apóstol enfervorizado de las Letras, que para ésto le tenía reservado el Señor. Y en este aspecto descolló su inteligencia y saber en "mestratge" envidiable. Todavía hierven en nuestra mente los trabajos de pura literatura, de gran estilo y fuerza, de un "Roque Guinard", henchidos de clasicismo, enverdeciendo figuras y hechos poco más que olvidados en el oquedal de toda literatura. ¿Quién no va a tener presente, siempre a la vista, como "fita" importante en "les lletres nostrades", los bellos relatos de su "Minyonia", sus perfectas poesías, que, a pesar de las corrientes de hoy, son ejemplares de todo tiempo de un bello decir y poetizar, que el poeta Riber recitaba con voz profunda y emocionada?

Sin duda a causa de mi carácter retraído, alejado de casi toda actividad social, mis contactos personales con Mossèn Riber fueron muy pocos; no porque el eximio escritor evitase la sociabilidad, pues, según tengo entendido por personas que intensamente lo trataron, era "don Llorenç" sumamente amable y comprensivo.

Una vez mantenimos "curta conversa" en Ca's Canonge, sobre aquella proa terrestre hundida en el abierto mar, bajo el velament perfumado de resina de los pinos centenarios, tratando de clásicos, entre ellos Sófocles, por el cual manifesté un entusiasmo desmedido, llevado por recientes lecturas y mi juventud de entonces; pero el traductor de la "Fundació Bernat Metge" opuso sus reparos más bien a mis comentarios que a la calidad del autor, patentizándome la serenidad de su espíritu y el tono mesurado de su concepción realista y atemperada.

Otra fue al regreso de un hecho luctuoso que tenía trágicamente dolorido y trastornada a toda mi familia. Acompañaba a mi padre, apesadumbrado hasta lo más hondo de su ser, pero algo confortado ya por el hallazgo sobre riscos y breñales, en un diminuto recuesto, "enmig de fondals i garrigues", del cadáver momificado, del quinto de sus hijos, perdido desde hacía muchos meses en la penumbra y en el misterio; cuando en la estación de Inca topamos en el mismo vagón con don Lorenzo Riber. Nos saludamos, y mi padre hubo de manifestarle su reconocimiento por un artículo que el escritor había publicado, creo que en un periódico de Barcelona y reproducido en "La Almudaina" y en este Semanario, el el cual había vertido un profundo sentido poético, muy humano y consolador, que fue bálsamo para todos, en especial para mi acongojada madre, angustiada como una "mater dolorosa", aludida particularmente. Preferí mantenerme apartado de conversación escuchando aquellos hombres, que para mí eran la viva representación de algo grande y sublime.

Hace unos años coincidí con don Lorenzo en Lluch. Nos habíamos reunido en el Monasterio porque los "Antics Blavets" le habíamos elegido "President Honorari" de nuestra Institución. Y allí estaba con mucha ilusión y alegría, tal vez con mayor alegría que cuando fue elegido, muchos años atrás, Correspondiente de la Real Academia Española. Después del acto estatutario, literario y amical, iba Mossèn Riber por uno de los corredores del Santuario, rodeado por cierto "d'un estol de nins campaneters" que le preguntaban y pedían tantas cosas, imposible de resolver todas a la vez, como si se tratara mejor que un "acadèmic homenatjat", de un sencillo "mestre d'escola"; y parecióme que estaba más a gusto con las impertinencias de aquellos niños, que con las pensadas conversaciones de las respetables personalidades que habían asistido al acto.

Estos fueron mis pocos exteriormente trascendentales contactos con el ilustre mallorquín. He querido sacarlos a colación e este artículo sin ninguna mira presuntuosa, que ésto hubiera sido tonto y pueril, sinó solamente para que permanezcan como una especie de "recordances impreses" en mi modesta carpeta particular.

Llorenç Riber fue en todos sus aspectos hombre perfecto y cabal, que no pueden ni deben olvidar las actuales y futuras generaciones.

FIDEL.
(31 d'octubre de 1959)

Sóller

Sóller es el pueblo de más bello y más europeo de Mallorca. No es mía esta expresión, que bien podría ser considerada interesada, sino de mucha gente del Arte y de las Letras, que viven o han visitado solamente el valle fantástico y florido de la bella y sin par ciudad de Sóller. Y es que esta pequeña ciudad mallorquina se distingue de los demás pueblos por su peculiar manera de ser, por su distinción cosmopolita, por sus casas limpias y acomodadas, todas pulidas y la mayoría labradas con el material noble de la piedra. No se quiere decir que sin excepcion sean grandes, magníficas y espaciosas, pero sí que en las más humildes impera una gracia especialísima, una netedad que atrae. Las calles, incluso las que aún conservan su carácter moruno, dormidas a pesar de los tiempos transcurridos están siempre llenas de un interés, en cierto modo indefinible, pero que llama la atención del turista. Casi todas son de trazado irregular -salvo las de los modernos y pequeños ensanches- empinadas y en parte empedradas, caso que el feo asfalto no haya substituido a las piedras, alumbradas todavía algunas por faroles arcaicos que entonan al estilo romántico.

Sóller, geográficamente, es único. Enclavada la pequeña ciudad -porque Sóller es una ciudad de unos diez mil habitantes- en las estribaciones de la cordillera norte de la isla, en el nido de un vallo paradisíaco -Valle de las Hespérides, Valle de los olivos y de los naranjos, así lo llaman los poetas- presenta el magnífico aspecto de un grandioso y oculto jardín, cuidado por gigantes mitológicos. Verdaderamente algo de eso, de gigantes y de mitología, tuvieron sus antiguos pobladores que en tiempos remotos convirtieron el lodazal del llano limitado en huerta fructífera, que escalaron palmo a palmo las hondonadas, las colinas, los collados, las haldas y las cimas de las montañas, con el escalonamiento pacienzudo de un admirable sistema de bancales de piedras con perfección ajustadas que aprisionan los pedregales y ls tierras para convertirlas en agrestes jardines colgantes. Cada uno de estos bancales es una balconada sobre un maravilloso panorama, plantados de olivos y almendros y algarrobos, de una floresta salvaje, con sus pequeñas casitas-porches que invitan a la siesta reposada en medio del virgiliano pastoreo y el canto de los pájaros.

En las faldas del Valle de Sóller reposan tranquilamente revueltos por el perfume y la paz varias aldeas y alquerías -Fornalutx, Biniairaix, Binibasí, Ses Marjades- lugares que han sido privilegiados por permanentes colonias extranjeras enamoradas del paisaje y del sol..

No hace más de cien años que el valle-paraiso permanecía casi completamente aislado de la capital de la isla -Palma-. Al tránsito rodado no le era permitido adentrarse en el hermoso valle por falta de carreteras. Hoy posee una carretera asfaltada trazada a través de hondonadas y cimas y un tren eléctrico magnífico que atraviesa el monte por medio de túneles y le une a la capital en menos de una hora. La belleza del Valle, la coquetería de su puerto, los espléndidos hoteles y confortables residencias, la pulcritud de la pequeña ciudad, sus cómodos medios de traslación, hacen que hoy sea el lugar preferido de la gente viajera amante de las sensaciones bellas, o de los ya cansados del trajín de la vida y buscan un rincón en reposo, su nido soleado.

***

En la historia de este valle predilecto, hay unas páginas gloriosas y al mismo tiempo dramáticas- tal sucede en todas las historias de los grandes pueblos- de un hecho de armas que, a pesar de su reducida trascendencia a lo puramente local, no deja de ser una gesta heroica, con muchas facetas comparables a las descritas por el épico cantar del "Romancero del Cid"

"Al arma, al arma sonaban
los pífanos y atambores,
Guerra, fuego, sangre, dicen
sus espantosos clamores"

Pero la guerra no era deseada por los pacíficos sollerenses que vivían felices en su Arcadia, sino por "muy grandes huestes de moros", piratas de la Berbería, atraídos por el imán de un botín inmenso en hombres, mujeres, oro y plata y copiosos frutos de la tierra.

Era el año 1561 y Sóller el único pueblo de la isla que no había sufrido un asalto serio de los berberiscos, piratas que por entonces infestaban las costas occidentales del Mediterráneo. Los pueblos de Andraitx, Valldemosa, Pollensa, Alcudia, Ciudadela (Menorca), habían sido ya invadidos -algunos varias veces- por esta clase de gente sin piedad ni decoro moral, pero dotadas de una bravura espantosa.

Sóller -dice su historiados, el presbítero Rullán y Mir- gozaba de fama de villa rica. "El delicioso perfume de las flores", la belleza de las mujeres y la opulencia de los propietarios eran conocidos por los piratas argelinos, informados por sarracenos libertados, por agentes secretos y por mallorquines apresados en numerosas correrías.

Sin embargo dos décadas casi con anterioridad a esta invasión formal, las tropas de Sellarráez, almirante corsario de Barbaroja -el esforzado contrincante de nuestro César Emperador- había asaltado después de su paso por las costas de Banyalbufar y Estallenchs el hermoso Puerto de Sóller y el Santuario de Santa Catalina que coronaba el altozano, lleno de riqueza y esplendor, causando grandes estragos y matando a sus defensores apostados en la torre.

Esto debió ser un serio aviso para los habitantes sollerenses, los cuales tras de muchos esfuerzos en trabajos y súplicas de socorro de dinero y armas, edificaron en buenas condiciones un baluarte frente a la desembocadura del Puerto y cavaron trincheras en la parte llana de los predios de "Sa Mola" y "Muleta". Levantaron también puertas amuralladas en las bocacalles de la población, muros para la defensa de la iglesia parroquial y, según Bover, (del cual disiente nuestro Rullán y Mir que dice que su construcción fue posterior y con motivo de la invasión que comentamos) las torres de refugio y de defensa que se levantan en las casas principales, alquerías y predios, y que aún hoy en día algunas conservan su romántica y típica estructura.

Pero no se crea que con estos casi veinte años de tranquilidad -relativa tranquilidad- no hubiera, de una manera periódica y sistemática, avisos y amagos de invasiones, sin que éstas, por causas diversas, ya por temporales o desvío de objetivos, se llevasen a efecto.

La fecha aciaga -y gloriosa también que en los días críticos es cuando se patentiza el temple de los hombres- debía llegar al valle escondido, y esta fecha memorable fue el 11 de Mayo de 1561. Los historiadores mallorquines, D. Vicente Mut y el Dr. Juan Binimelis son narradores muy interesantes de esta efemérides notable. Binimelis en el año 1591 escribe el hecho con todo detalle de citas, alusiones y comparaciones con pasajes y personajes de la Historia Sagrada y Mut, casado con una hija de Can Costurer de Sóller, nos describe "con predilección a muchos otros" la salvación de su familiar Margarita Costurer, niña entonces de siete años, de las garras de unos corsarios que se la llevaban cautiva, hecho que consideraba milagroso.

Mas, nosotros -porque circunstancias obligan- extractaremos en lo posible lo acontecido, siguiendo la narración de Rullán y Mir, que bebió en las mismas fuentes que los mencionados historiadores.

La previsora villa de Sóller se había transformado en fortaleza; estaba ya del todo reparado el baluarte del Puerto y bajo la dirección del Capitán de Armas -Angelats- habíase provisto de municiones, fusiles, armas de mano, de "dos bombardas de bronce montadas sobre cureñas y varias piezas de hierro". Las bocacalles que daban entrada a la población estaban cerradas por robustas puertas, gruesas paredes guardaban la plaza de "S'Arraval" -que era la plazuela de la iglesia- y por igual los demás puestos abiertos.

Con todo, el primer aviso de una próxima invasión sarracena fue como la explosión de una bomba grande en medio del valle. Se supo que un poderoso ejército de 1.700 hombres -hoy en día puede parecer una cifra exigua, pero en aquellos tiempos era muy respetable- formado por genizaros, moros y turcos, embarcados en veinte y tres buques, estaba preparándose para desembarcar en el mismo puerto de Sóller. Mandaban el ejército dos hombres valientes. La armada maniobraba a las órdenes de Ochialí que había sucedido a Dragut, ambos dignos del gran Barbarroja, y la gente de desembarco la capitaneaba Isuff, "arráez de mucha nombradía, militar valiente y entendido en cosas de guerra".

Era este ejército una tropa bien mandada, muy armada e inteligentemente instruida, y no una de esas tropas de corsarios, revueltas e indisciplinadas, como alguien quiso suponer.

Ochialí quiso desembarcar la atropa en la misma bahía del Puerto, para que Isuff la dirigiese con poco tiempo hacia el mismo corazón de la villa, entrando en ella por sorpresa. Era, sin duda, la medida muy acertada, sin embargo el proyecto salióle fallido. El intento se efectuó "en las altas horas de la noche" pero la gente de guerra de Sóller ya estaba sobre aviso, ya que horas antes llegó de la "Ciutat" la alarmante noticia siendo portador de ella Joan Angelats, recogida del Virrey y de los vigías de la costa. Joan Angelats dispuso la repartición de la gente armada, el refuerzo de la fortaleza del Puerto y la salida para lugares ocultos y seguros de las mujeres y niños, gente inservible para guerrear. Con algunos refuerzos que habían llegado de los pueblos comarcanos, Joan Angelats podía contar con unos ochocientos hombres, número que no llegaba ni a la mitad de los atacantes y con esta situación tan desventajosa y más si se tiene en cuenta que este pequeño ejército había de dividirse en escuadrones y en grupos para la defensa de la totalidad del valle. Con todo, Joan Angelats no se arredra y sus medidas tácticas y estratégicas son sabias y atinadas.

Ochialí no pudo desembarcar a su gente armada porque la fortaleza "con sus piezas de artillería" había roto el fuego y "comprendió cuan difícil sería el desembarco en aquel punto". Por eso desistió de su primer proyecto de ataque, haciendo navegar a la armada al sitio conocido por "Ses Puntos", lugar alejado y bueno para desembarcar.

El "cornar" de la gente de las atalayas, los disparos de la fortaleza, las campanas de la Parroquia y del Convento Franciscano, "con el desagradable toque de somatén" despertaron a los sollerenses, "corren a las armas", llénase la plaza de gente, fórmanse los escuadrones, y, hecho el recuento, nadie falta en las filas. Arrodillado en medio de la plaza el valiente, aunque reducido ejército de Sóller, inclinadas las cabezas sobre las cajas de sus arcabuces, y besaba, a la antigua usanza, la cruz que formaba el puño de su daga, recibió la bendición de mano del sacerdote que acababa de celebrar el Santo Sacrificio de la misa. Y el intrépido Joan Angelats, colocado en el centro de su gente recitó en alta voz una hermosa y edificante plegaria" (Bover en su relato nos la transcribe íntegra, y es realmente maravillosa, hermosa y edificante. Fue esta escena patética, digna de los pinceles de un Diego Velázquez y de las épicas estrofas de un Alonso de Ercilla.

Con toda la fe puesta en la "Verge Maria, Mare Sanctíssima de Déu, nostre senyor" aquellos valientes, inflamados por las palabras de su "bravo caudillo" preparáronse para el combate, y como Don Rodrigo de Vivar, nuestro Don Joan Angelats monta su caballo blanco en busca de los moros.

"En busca va de los moros,
La su seña va tendida,
El iba por Capitán,
Cabalga sobre Babieca,
Placeres de ver cual iba,
Animando va los suyos
Nadie muestra cobardía"

La gente de Ochialí mandada por Issuf mientras había desembarcado en "Ses Puntos", sin resistencia casi de la parte contraria, y se dirigía por caminos y senderos hacia la población. Joan Angelats, contraviniendo las órdenes del Virrey -Guillermo de Rocafull- dispuso que el grueso de su pequeño ejército acampara fuera de la Villa, en el "Camp de S'Oca" con el fin de "poder maniobrar con más soltura para cortar el paso a los turcos y forzarles a una batalla campal, antes de que llegasen a la población". El ejército de Angelats estaba formado por un escuadrón de arcabuceros y otro de ballesteros, "con sus respectivos capitanes y sargentos. La grimpola (banderola o gallardete) de Sóller y los confalones (pendones) de Buñola y Alaró ondeaban en medio del campo cristiano."

Pero la táctica de Isuff fue dividir su ejército en dos cuerpos. El uno debía dar un rodeo por estrechos y ocultos caminos vecinales para entrar en la Villa por el "Carrer de sa Lluna"; y el otro marcharía derecho a su objetivo por el camino principal del Puerto y el "Pont de sa Mar" para entrar por el "Carrer Nou". La intención era copar el pueblo para que no "se escapara ningún vecino" y demuestra que Isuff estaba bien orientado por alguien conocedor del terreno.

Se disponían los cristianos a tomar posiciones y la vista estaban los moros (el grupo de ejército que subía por el camino del mar) cuando recibieron aviso inesperado, que la población había sido invadida por una multitud de turcos que la "daba a saco, robaban las casas, incendiaban los muebles, atropellaban y cautivaban a las mujeres, ancianos y niños". (Es de suponer que no toda esta gente había tenido tiempo de cumplir las órdenes de Angelats de refugiarse en los montes). Angelats, asesorado por un Concejo de guerra y por el parecer particular del Sargento mayor, Antonio Soler, creyó conveniente permanecer en el campo y dar la batalla al enemigo que, sorprendido al ver el ejército cristiano al que no esperaba, fue ya avanzando con cautela y cierto temor. Angelats que vio esta indecisión, "da la señal de combate", invoca al Altísimo, "de quien proceden las victorias" y clamando el dulce nombre de María, de San Jorge y de Santiago "arremeten, rompen y desbaratan al enemigo, que, pronunciado en vergonzosa fuga, deja el campo cubierto de cadáveres y arroja sus armas para escapar con más ligereza".

Rehechos los moros en un pequeño monte -Es Puig- obligados a ello más que nada por los gritos de mando de Isuff, "que era muy obeso y veía imposible su retirada," entablaron nueva batalla, en la que la derrota de los sarracenos fue total, muriendo el "esforzado Isuff anegado en su propia sangre, traspasado de parte a parte por un bote de lanza del valiente Pedro Bisbal", y el propio hijo de Occhialí, alférez de 18 años, cayó muerto por un tiro de arcabuz que le asestó en la cabeza el intrépido Lorenzo Castañer", el cual se apoderó de la orifloma turca, cuyo trofeo conservó su familia durante muchos años.

Mientras esto sucedía, la tropa de moros que había tomado el camino del Norte penetrando en el pueblo sin el menor obstáculo, estaba entregado al más terrible de los saqueos en medio del espanto y de la violación de la gente, que, por uno u otro motivo no había podido salir. En la iglesia parroquial, "fue donde los moros se dejaron caer con más furia". Derribaros sus puertas, mataron a dos indefensos ancianos sacerdotes -Mossén Gaspar Miró y Mossén Guillermo Rotger- que defendieron la Casa del Señor hasta el último extremo. Saquearon custodias, cálices, cruces, relicarios y otros objetos de valor; maltrataron y "acuchillaron imágenes de los santos" y de una manera especial a las de la Santísima Virgen María, algunas de las cuales se conservan mutiladas todavía en la Parroquia. Con todo no pudieron profanar las Sagradas Formas, gracias a la previsión de Mossén Pedro Bernat que, "con riesgo de su vida" y pasando entre moros por el "Carrer Nou", milagrosamente sin ser visto, fue a esconderlas en una cueva situada en la cumbre de un pequeño monte -el "Puig d'En Barrera o de Ses Tres Creus". Allí las dejó custodiadas por cinco hombres apretados en las breñas, que en un momento dado supieron defenderlas, aunque con la muerte de uno de ellos.

Juan Angelats y los suyos, dominando sus ansias de un rápido regreso a la villa perseguía a los moros ya en franco desbarajuste y retirada, hasta la misma costa del desembarco. AL tornar victorioso, replegadas sus fuerzas, "bramando de coraje" hacia la villa en busca de infieles, encuentran a muchos cargados con enseres de sus propias casas arrastrando esclavos a familiares suyos. Ya puede comprenderse cual sería la rabia y su denuedo para libertar a sus deudos queridos y rescatar los objetos que los piratas se llevaban. Así todos los cristianos fueron libertados menos uno, para el cual después se pagó rescate.

Si grande fue la matanza de moros en el "Camp de S'Oca" y en el "Puig d'En Muntaner" muy grande fue también en esta recuperación de seres queridos y objetos estimados y más aún a causa de verse "auxiliados por unos bandidos, que saliendo de los bosques, acometieron a los moros con sus perros de presa, obrando prodigios de valor. Por este hecho fueron perdonados por Felipe II de sus anteriores fechorías y vivieron felices.

Este hecho de armas fue de completa victoria para los sollerenses, pues "ninguno de los soldados de Occhialí pensaba ya más que en salvar la vida". Todos iban fugitivos y desbandados para "escapar de las lanzas de los cristianos y del diente de los perros". Hasta en las mismas "Puntes" persiguieron los valientes sollerenses a los moros que lograban reembarcar; corajudos mandaban con sus hondas una lluvia de piedras hacia los buques piratas, y tantas caían que, desde lejos, oyeron las voces de los remeros esclavos cristianos que les suplicaban que cesasen porque herían en sus propias carnes.

Así probaron, nuestros valientes sucesores de aquellos legendarios habitantes del Valle escondido, a los corsarios de Ochialí, que, "sabían defender a su patria y castigar a los invasores"

De manera breve citaremos algunos personajes que más se distinguieron en esta fecha memorable.

En primer lugar, el Capitán Angelats, recio y valiente como el Gran Capitán y Hernán Cortés. Al igual de estos grandes personajes de la Historia, murió casi olvidado por los sollerenses, cuyo consejo no atendió de una manera debida a las exigencias de Angelats en súplica de reconocimiento y ayuda pecuniaria. También Gonzalo Fernández de Córdoba, Cristóbal Colón y Hernán Cortés murieron pobres y desasistidos.

El Sargento mayor Antonio Soler, que con sus consejos ayudó mucho a Joan Angelats y a la consecución de la victoria.

Mossén Gaspar Miró y Mossén Guillermo Rotger, que dieron su vida en defensa de la Casa de Diós, y Mossén Pedro Bernat que salvó las Sagradas Hostias de la profanación.

El franciscano P. Guillermo Baró, cuya familia vivía en Sóller en una casa de la calle que hoy lleva su nombre.

Fue otro héroe de leyenda. Salido de su convento, refugióse en su casa, y él sólo. Armado de una ballesta y de una lanza, defendióla contra muchos moros, matando a varios y haciendo huir a los demás. Este sacerdote dejó de celebrar misa, escrupuloso por haber derramado sangre, pero el Papa Pío IV otorgóle dispensa, confirmando en el Sagrado Ministerio.

Francisca y Catalina Casasnovas -nuestras Agustinas de Aragón- "Ses Valentés Dones" que defendieron su honra y su casa matando a dos moros con la tranca de la puerta. Hasta hace unos años su Casa de Ca'n Tamany conservó todo el carácter de aquellos tiempos. Hoy retocada, renovada, no se parece casi a lo que fue. La tranca se conserva aún como trofeo y se adorna y pasea en los días de la conmemoración de la gloriosa gesta.

Otra personalidad de relieve es la del Capitán General de la Isla. El Virrey Guillermo de Racafull, que previno la invasión y dispuso con Angelats la defensa de Sóller, lo cual no le fue posible por habersele espantado y muerto su caballo en el "Coll". Sin embargo estuvo presente al final de la refriega y prestó su consejo y dirección en el restablecimiento de la villa.

Bartolomé Valls, si bien en otro sentido, es también un personaje -personaje de segundo orden- sobre el cual difieren los historiadores. Esclavo de los sarracenos, algunos suponen que fue su guía en el desembarco y ataque a la población. Parece ser que en el momento de desembarcar los moros, fue Valls quien actuó de práctico conocedor del terreno y de la costa, dando el grito de "fondo" pero con tal fuerza estentórea, que los moros pensaron si sería contraseña, por cuyo motivo fue azotado. Ante estos azotes, Rullán y Mir duda de que fuese un traidor y más todavía si se tiene en cuenta que el Concejo ayudó con dinero cuando su regreso de Berbería, cosa que no hubiera hecho de ser un renegado.

Caso curioso que puede considerarse como un milagro, es el de la niña de siete años, Margarita Vidal Costurer (o Custurer) hija de familia muy arraigada en Sóller, y sobrina según parece del historiador D. Vicente Mut, de "Ciutat" que fue él quien lo dio a conocer. Esta niña había sido raptada por un moro para llevársela a las galeras, ya en vista de un valioso rescate. La niña, como puede suponerse, lloraba a más no poder, gritaba desafortadamente, pataleaba y se retorció de manera insostenible, tanto, que el raptor, cargado sin duda con otros objetos, aconsejado por otros compañeros piratas, molesto con tanto llorar y patalear, la echó con fura a un enorme zarzal que a la vera del camino crecía. Se dio la casualidad -milagro- que en aquel mismo sitio estaba escondida de los moros que había visto venir, la madre de la niña, que cuando vio que su hija le era arrebatada corrió con terrible angustia por un atajo hacia donde pensaba podía pasar el moro raptador con su hija, esperanzada en encontrar socorro y recuperarla. Al despedirla el moro, Dios hizo que milagrosamente cayera en sus amantísimos brazos.

Miguel SERRA PASTOR
FIDEL
(Bodas de Diamante, 1960)

CUMBRE DE REPOSO

Arbol, tu vida no tenía años porque a mí me parecías infinito, tan alto y vigoroso eras. Muy bien plantado en la falda del monte, sobre un minúsculo altozano, eras dueño de la ciudad como un verdadero señor de oscura de oscura cabellera y torso de gigante. Me sentaba muchas veces a tu amparo con un libro en la mano, que no leía, y el verde de tu rama, y los ocres y azules del valle y del éter se reflejaban en mis ojos, impregnados de ansias de no sé qué. Huracanes deshechos y tempestades de relámpagos nunca pudieron vencerte, porque, vigía corpulento, estabas siempre vigilante, y si ellas rugían y tronaban, tu también te elevabas y vibrabas en canciones de alta mar.

***

He aquí el fin de esta mi carne viva: ser nada, ser lo que no soy, ser como un pájaro o como una hormiga; ser una burbuja de impensados colores, suavemente empujada al sol por la brisa tenue, para deshincharse y desvanecerse en nada. Brillar como una estrella, surcar el mar azul como una nube cargada de oro, para evaporizarse, atomizarse, en nada, ser lo que no soy, y, para eso, tanto sudar mi frente, tanta inquietud pesarosa, tanta materia vana. ¡Para no ser nada!

***

Como la piña de una uva apretada, así estaban tus paredes de cerradas. Sin embargo ni grietas, ni rozaduras, era bloque compacto contra todo evento. De nada podía la furia terrible y desoladora rebatiéndose contra él. El bloque, castillo roquero, nido de nostalgias, resistíase a las embestidas, sin que el rayo, ni el trueno, ni la lluvia, ni el viento, pudieran con la mole. Yo, desde la llanura de mis sueños, me lo estaba mirando todos los días. ¡Qué amigos éramos los dos! ¡Cómo se perfilaba sobre el cristalino azul, desafiando en hermosura y en bravura al pino gigante de la colina, cargado de pájaros y de algarabía en las horas tardías. Un día le dije al enorme peñasco: "si tu fueras carne, yo quisiera ser tu corazón. Tu corazón para elevarte y ennoblecerte, para darte alma y conciencia, vida con la cual pudieras hacer y valer. Te arrancarí de esa maldición negra de hado rencoroso, que, de castillo de príncipes, en una noche de rigodones, te encantó en esa mole pétrea, encerrando en ti toda la galanía y buen ver de los príncipes y convidados. Y, entonces, nuevamente abriría tus puertas y ventanas, y de ellas saldrían y penetrarían a raudales vida y luz renovadoras.

FIDEL.
(1 d'abril de 1961)

CUMBRE DE REPOSO

La mujer dijo: yo veo que en la casa de la vecina hay regalo y fiesta, y en la mía, hay escasez y miseria. Mi vecina se viste de seda y engalana sus brazos y cuello con brazaletes y collares de oro, mientras que mis adornos son abolorios y baratijas de feria.

Y el hombre le dijo: No te deslumbre ni envidies la riqueza de la casa vecina, pues el alma de su dueña está vacía como está hueca la vieja calabaza del huerto. Enriquece tu espíritu con el oro puro de las mañanas limpias y el sosegado vivir de una alma tranquila. Tu riqueza sea la fidelidad de tu esposo, y tu adorno el sacrificio de un corazón abnegado y sumiso.

***

En ciertas horas el corazón parece sentirse lleno de momentos vacíos.

¡Cuántas horas perdidas en un caminar sin descanso, sin orillas verdes de transparentes ríos, sin playas soleadas de mar! Entonces, la soledad no es por mí buscada, sino que es ella que viene en mi busca, y me hace caminar como un paria por un desierto sin fin, sin oasis donde reposar el sueño, sin un montículo ligero que alegre el cansado otear. Siento como las arenas de fuego van quemando mis pies, sin que haya algo que los descansen y los vende, sin que cure las llagas de su duro caminar.

El corazón está lleno de horas tristes, y navega como navío sin rumbo ni piloto; como una errante estrella a través de un cielo sin límites, reseco de nostalgias y de ilusión.

***

¡Estas moras negras y brillantes de los zarzales, con qué gusto me las comía yo cuando era niño! Aún me gusta comerlas, en recuerdo de mis días infantiles. Cómelas tú también, mi pequeña, masticando su gusto entre agrio y dulce, saboreando su pasta amarga y placentera; así aprenderás ya algo de la vida, lo bueno y lo malo del vivir. Esta vida de personas mayores y crecidas, que tu corazón de niña ansía vivir.

Tiñe, ahora que aún estás a tiempo, la blancura nítida de tus dientecitos, y el rojo encendido de tus diminutos labios, con el tinte de la mora, la mora fresca del zarzal, que brilla al sol como el azabache y que tienta a los gorriones, tan inquietos, ligeros y revoltosos como tu pequeño corazón.

¡Come moras, mi niña!

FIDEL.
(21 d'octubre de 1961)

CUMBRE DE REPOSO

Mis sueños colgué en las perchas de sus ramas, árbol maravilloso, y mi corazón en su mismo corazón. Envidia me daban los halcones y los pájaros en el descanso del perfume de tu ramaje, arpa melodiosa al soplo del viento, que yo escuchaba atónito y maravillado por los arpegios de las ramas abiertas al sol. Cítaras sonoras de un templo sin fin, canciones que eran susurros sin palabras, como el cantar de un alma despierta, o el gemido doliente de un amante corazón.

Hoy mi árbol, tu bravo desafío ya no se levanta en la cumbre. El hacha te cortó a ras de tierra, y en tu lugar que fue tu solaz de cientos de años, crecen otros hijos tuyos seguidores de tu estirpe solariega, a los que, sin duda, no verán mis ojos, crecidos y bellos como tu estabas. Y con todo, el pensar que son raíces de tus raíces, me consuela.

***

Reclina tu cabeza sobre mi hombro, mujer mía; veo en tu arrugada frente los surcos de nuestra historia. Hay en ti el movimiento cansado de un largo caminar, en que los ritos son más de pesar y amargura que de gozo. Ha sido el deambular más bien triste, por camino de abrojos y desengaños, que por sendas tapizadas de rosas. Habla, y di a mi corazón, que es tu corazón, el rosario de tus penas, tus noches de insomnio, que mi espíritu, aunque silenciosos, está abierto al lamento, que me reconforta y reaviva en la lucha de todos los días.

***

Benditos árboles que habéis cambiado vuestra vesta de un verde lujurante por el ocre sayal de los días de penitencia. Ahora, con vuestra austeridad, servís de sedante a mi espíritu revuelto. Vuestras hojas caducas, anunciadoras de próxima muerte, son como una madura, pensada, consciente lección para el deseo que nos arrastra fuera del camino de lo difícil, con abrojos y espinas, pero que ha de conducirnos al remanso seguro y tranquilo, donde la primavera cubre sus orillas de cristal y los bosques sombríos y solitarios reverdecen entre zumbidos y cantos de melodías eternas.

FIDEL.
(16 de diciembre de 1961)

El corazón ardiente y emocionado de Ramón Llull necesita del objeto, de algo, de otro corazón en quien verter todo su manantial revuelto y apasionado. Por eso en la inmensa quietud de los negocios mundanos, su interés tenía que ser avivado por múltiples contradicciones, su mirar limitado por unas serranías que debían limitar visiones de campos infinitos, estrangular ambiciones hacia metas insospechadas, encerrar su corazón ambicioso en caja desde la que era imposible volar a las cúspides los más altos pensamientos.

He aquí la causa de su agitación perpetua, el movimiento constante de su alma atormentada, la falta de cauce de su amor incontenible, y ésto, hasta que el Amigo encuentra a su Amado. El hallazgo feliz del Amado fue la causa del profundo trastorno, del cambio revolucionario y hondo de todo ser, de toda la existencia de Ramón Llull. El palaciego cortesano, el infiel y perjuro, el conquistador y perseguidor de mujeres, el rimador de glosas vanas, se convierte por obra y gracia del hallazgo del Amado, en Amigo ferviente y fiel de inenarrables placeres espirituales que llenaron su corazón de ansias y trabajos excelsos, de peligros invencibles, que con el Amado pudo vencer, de dulces desfallecimientos.

De esta transmutación nació el coloquio sublime del Amigo y del Amado. El alba rebosante de fecundidad y el corazón ansiosos de horizontes amplios, habían de concebir e infantar la obra que proclamaría "arreu del món" el amor apasionado y atormentado de Ramón Llull.

En la soledad de Miramar fue, sin duda, donde nació el "Llibre d'Amic e Amat". Parece ser Miramar lugar maravilloso para la creación de tan maravillosa obra. El mar intensamente azul, con sus profundas calmas y resueltos arrebatos, los altos montes bruñidos por las llamas del sol poniente, la arboleda misteriosa, armonizada por todos los vientos, el cielo alto con cambiantes esmaltes, nubes voladoras y estrellas rutilantes, habían de promover, en el fogoso convertido, el más entusiasta, amoroso y enfervorizado diálogo nacido de su pluma prodigiosa.

Breviario de amor es el "Llibre d'Amic e Amat". Libro de misticismo exaltado, de pasión desbordada, "tot ple d'imatges vives, de pensaments que fulguren, de jaculatòries que brunzen en una perpètua agitació passional". Esta riada lírica de Ramón Llull, esta robusta originalidad de pensamientos, esta hoguera incendiaria de afectos, nadie, hasta el momento ha podido superarlas.

"Este libro -escribía Salvador Galmés, nuestro añorado Mossèn Galmés- es una síntesis admirable de inteligencia y de amor, una reverberación ardiente y luminosa de la infinita verdad de Dios".

Obra plasmada en la extasiada contemplación de un bello e inmenso paisaje reverbero de amor y de luz. Estática quietud de un alma contemplativa, pero que se debatía inmensamente ante el Amado querido. Todo, en la obra como en el Amigo, es movimiento y reposo a un mismo tiempo, reposo en la contemplación y movimiento de deseo, de acción, pasión, fuerza, alma sedienta, corazón trepidante.

Ramón Llull es el "gran foll d'amor". Un caso único en la historia, que aun hoy en día llena el mundo de admiración por su interesantísima personalidad, formidable y prolífera.

(27 de gener de 1962)

Las marionetas de Mosén Alcover

No importa lo que puedan decir los entendidos folkloristas, ni él mismo en los marginales de sus "rondaies" famosa. Para nosotros, los ilusos y fantasiosos, Mosén Antonio Mª Alcover es el padre mallorquín de las tantísimas criaturas de las "rondaies", si no el creador en origen, al menos el transfigurador, poetizador, manipulador, motor en potencia de estos innumerables títeres atados a hijos que maneja a su gusto y sabor en el escenario maravilloso y encantador, inmensamente poético y tranquilo, bucólico, del paisaje mallorquín.

Porque estas figurillas vestidas con ropajes a la usanza mallorquina, con lenguaje a la mallorquina, vistos en todos lugares y partes del mundo, vestidos, claro, con otras usanzas, y sus ascendencias son tan antiguas, tan profundas sus raíces, que se esfuman en a nebulosidad de los tiempos, en las negruras de las misteriosas cavernas. Y así vemos al dragón de las siete cabezas, al gigantón que duerme con los ojos abiertos, los castillos encantados de los roquedales altísimos, las princesas bellas como un rayo de luna, los valientes galanes como Jorges emplumados, caballeros en briosos corceles o viandantes por interminables caminos, en busca de increíbles amores y aventuras -admirables quiijotes- pacientes cenicientas, maleficios y encantos, un sin fin de personajes buenos y malos atraídos por el imán de las más extravagantes quimeras, de los amores imposibles, de las pasiones y odios más recónditos e intolerables. Todo un mundo que late, que se mueve, que tiembla, pelea, ama y odia.

Pero los hilos del teatro de este hombre formidable, física y espiritualmente corpulento, parecen distintos. Sus extremos son vivos, como vivo en el corazón y la mente que los especifica. Tienen un encanto, un sabor especial, del que carecen los otros personajillos de otras tierras remotas. Los títeres de nuestras "rondaies" son hechos con piedras, barro y agua de montes, llanos y fuentes de nuestra propia tierra y poseen toda la gracia, toda virtud y todo defecto del país en que se amamantan.

Las marionetas de Mosén Alcover son vivas y palpitantes, como es vivo y palpitante la alegría y el dolor, y aunque se contorsionen movidas por hilos universales, del amor, del dolor, de la alegría, de la ridiculez, de la seriedad, son héroes o cobardes mallorquines, afortunados o desafortunados mallorquines, cobardes y miedosos mallorquines, bellezas aureoladas con el espléndido sol mallorquín y radiantes como un rayo de luna mallorquina, feos con nuestras deformidades mallorquinas, bellas durmientes en un maravilloso paisaje mallorquín, príncipes, reyes, condes y palaciegos en palacios mallorquines.

Todo esto es el mundo interesantísimo de las "rondaies" de Mosén Antoni Mª Alcover, un mundo que él buscó con tanto amor y sacrificio y encontró y plasmó, y encasilló las multitudes de las palabras en su "Diccionari" famoso.

FIDEL
(7 d'abril de 1962)

CUMBRE DE REPOSO

¿Os habéis fijado alguna vez en esa lluvia fina, finísima, que vientos contrarios esparcen de un lado para otro en pequeñas y delicadas partículas como chorros de luz? Así caían en mi alma las dulces sensaciones de una mañana de primavera. Me sentía nuevo y fragante como el lirio recién abierto a la aurora, abierto también mi espíritu para las grandes empresas. Y aquellas sensaciones, múltiples sensaciones, eran también como un raudal de música lejana que vibrase delgada y elástica en un largo y silencioso corredor de un monasterio solitario en un bosque de grandes y oscuras encinas, sin más horizonte que el lejano mar en occidente. Sentía algo nuevo, inexplicable, como si cada partícula de aquella agua viva fuera manantial de vida nueva o flecos apretados de radiante luz, en una resurrección inmensa, en deseos de deslizarme por caminos renovados de esperanza y provecho. Salía del hombre envejecido el hombre rejuvenecido, el hombre de una mañana esplendorosa, de sol fulgurante en un cielo maravilloso de cristal, y salía de mi alma la música apagada de los grandes momentos íntimos, sutil y delicada, acompañada, y radiante. Por unos momentos creí, que, si no los hombres, eran misteriosamente amables y buenas sus almas, que sus corazones iban a ser abiertos para las grandes empresas de concordia y paz, que también los arcones cerrados algún día van a ser abiertos y expandir amor. Había como sonidos nuevos en las campanas. Las golondrinas, recién llegadas, tejían y destejían sus vuelos sobre el azul manchado, con inseguridad nerviosa y destemplada por la lluvia finísima que oloraba su perfume impreciso, que aminoraba como tibio sedante los ímpetus trastornadores. Había en todo el revivir de un mundo ya muerto, el abrirse de una gran corola, de un mundo increado y que precisaba ser creado y fructificar.

***

La nube pasó cerca de la montaña y en ella se paró en espera de su amiga, la otra nube. Fue una espera vana. La nube amiga no aparecía en el horizonte, radiante de azul y de la primera luz de la mañana, y la nube, desde lo alto de su montaña, se cansaba de esperar. En aquel día, los dos tenían que tomar parte en el triunfal cortejo del sol, y este pronto estaba ya para insinuarse en el oriente rosado; ya llegada el gran momento del flameo de su potente luz. Pero la esperada nube no aparecía y la nube de la montaña se impacientaba. No comprendía tanta informalidad y apatía de la amiga para formar en el cortejo, después de tantos días en espera del momento decisivo en qué debían ser encumbradas o desechas como polvo en la inmensidad. ¡Inútil espera! La compañera nube jamás esplendiría allá, en el horizonte. El soplo del Norte, cargado de frío y de nieve, había desviado su ruta, empujándola hacia montes y bosques sin camino, habitados por rubios gigantones y mujeres de cabelleras sueltas.

FIDEL.
(16 de juny de 1962)

CUMBRE DE REPOSO

Era la hora del alba fresca y aun dormía la noche en la hoja de los árboles, cuando el hombre fue en busca del agua de la fuente. Había paz en el valle; sólo el suave respirar de los pájaros dormidos que pronto despertarían en jolgorio matutino. Unas nubes ligeras volaban en el firmamento plegado de estrellas prestas a morir. Había paz en el alma del hombre, y en el oriente un velo rosado se intensificaba por momentos. El hombre va a beber su agua y quiere también ser fuente de paz y de silencio. Mientras, la aurora, va encendiendo su linterna con la potente luz mágica de la gran fiesta, y el hombre mohíno se adentra otra vez en las sábanas calientes. Bajan los pájaros de las ramas y la fuente se deja beber con pequeños estremecimientos.

***

Yo tenía un verderón gordo y pulido, grandote como la mano cerrada. Lo había traído, junto con otros pájaros del monte, cogido en el bebedero de una fuente umbría en la hora prima de la clara mañana. Con el tiempo, los pájaros se me fueron todos. Huyeron por la puerta de la gran jaula, abierta y olvidada. Por allí se habían escapado mis jilgueros y mis pinzones, mis pardillos y mis gorriones.

Desierta la jaula, lejos ya toda la fantasía multicolora de mis pájaros, callados para siempre el jolgorio y la brega, el canto y el revoleo; sólo restó el verderón, bobalicón y gordete, tardo de volar, de mirada lechuzona.

Para que no estuviera tan solo en la jaula tan grande, lo metí en otra pequeña a la sombra verde del tilo frondoso. Allá estuvo semanas, meses, hasta que un día quise probar su libertad. Se la tomó a dosis como quien toma una medicina o gusta de un buen vino; primero no alargó su vuelo de las ramas del tilo; regresaba a la jaula, comía, sin más ambiciones. Después, pasados unos días, sus correrías fueron más largas. Al atardecer retornaba y pernoctaba en la jaula, hasta que una noche ya no volvió más.

Era un verderón bobalicón y gordete.

***

¡Mar! ¿No te aburres con tu oleaje incesante, con tu continuado rimar en unas mismas palabras?

Hace tiempo que estoy en la orilla de tus aguas, en espera del bramido y de la furia, y, a la verdad, mi espera resulta ya cansada y fastidiosa.

Tengo prisa para ver tus olas levantadas como castillos de agua que se derrumban, con las furias enardecidas en una inmensa y atronadora trompetería wagneriana.

¿Qué momento será tu gran momento de las aguas encastilladas como torres de espuma, para hacerme ver que no eres un niño mansón, y que tu sangre es salada, aunque la tengas escondida en lo más profundo de tus entrañas?

FIDEL.
(15 de diciembre de 1962)

CUMBRE DE REPOSO

Si te asomas a este pozo, mi niña, verás algo maravilloso y sorprendente. Tiene este pozo un brocal que no es como el de los otros pozos. Lo adornan un viejo olivo y un jazmín deliciosos. Es robusto, más bien tosco, con dos columnas de primitiva contextura que se inclinan y bifurcan al peso de los años, sosteniendo un tronco pesado de encina o almez, que esto no importa, y el pozal con su cadena subiendo y bajando, chorreando agua.

Hay en este pozo, niña, cientos de años, y unas canciones líquidas de quién sabe qué coloquios amorosos, y a lo hondo, muy hondo, un redondo espejo de maravilla, como una luna grande y llena, que refleja tu cara y la mía, en diminuto esmalte sobre el fondo del intenso azul. Fíjate que el espejo es cómo si tuviera vida propia porque lo mueve el incesante goteo de unas venas originarias de regiones escondidas y remotas.

¡Cuántas historias, niña, podría este viejo pozo contarte! Narraciones ciertas, no historietas vanas. ¡Cuántos de mi familia, de tu familia, habrán subido de lo hondo estos pozales de agua fresca y chorreante en la que uno le da gusto meter, en las mañanas límpidas de verano, su cara y sus manos en deliciosas abluciones!

Yo podría contarte si quisiera alguna de estas historias, pero como eres muy niña aún, lo dejaremos para mañana.

***

Mañana es fiesta y en las calles habrá un silencio de muerte. En el atardecer de cielo violeta, presiento el morir próximo de todas las luces, para abrirse luego en un claro día silenciosos y encalmado, rasgado, empero, por el tañido de las campanas y el revuelo multicolor de los globos infantiles.

***

Sentí una voz interior que me dijo; anda, camina. Entonces encaminé mis pasos hacia la pradera florida, y, al pisar sus flores sentí la hendidura en mis plantas de miles de espinas y abrojos, de desengaños y envidias que no había previsto.

De pronto surge en todo mi ser un temblor; la certeza de que algo desagradable había de sucederme, pero la voz seguía diciéndome: anda, camina. Y yo seguí caminando.

FIDEL.
(20 de gener de 1963)

CUMBRE DE REPOSO

Habla poco, estorba lo menos posible y mientras te sea posible arregla tu mismo tus cosas. Si por lo que fuere sientes en determinado momento deseo de hablar, si hablas a lo mejor sin proponértelo, ofenderás a alguien. Vale más coger un libro y dialogar con él silenciosamente, calladamente. A vece, sentirás también deseos de hacer notar tu presencia; salir de tu rincón y hacer presente tu realidad para que sepan de ti y que no eres del todo insensible y muerto. Pero ten presente que el callar es siempre bueno, inofensivo y hermosos, y, así, mejor es que te vayas; que salgas a los caminos y a las huertas para que los árboles, y las flores, y el agua de la acequia, y las nubes blancas del cielo transparente, te vean y te saluden y mantengan contigo coloquios de poesía.

Siempre que depende de ti, prefiere la tranquilidad del campo al ruido y jolgorio de la ciudad. En la paz sosegada encontrarás tu interior y verdadera libertad porque nadie te va a impedir que te muevas y pienses a tu libre albedrío.

Las calzadas ciudadanas están llenas de gentes y ruidos inaguantables; algo que apesadumbra y avergüenza. Todo artificiosamente atrayente. En el campo está el sosiego del alma tranquila, lejos de trabas y miramientos.

***

Necesito del silencio y de la quietud, como del agua viva el alma sedienta. En la quietud del retiro es cuando se experimenta el realismo de un mundo irreal, inservible, un mundo que la conciencia añora, el cual sólo en sueños fugaces hemos visto asomarse lejano como las luces de las estrellas.

Prefiero la tranquilidad de mi celda monástica, donde los ruidos llegan apagados como música lejana, violines y acordes de una música celestial.

Los libros reposan quietos en los estantes como pájaros dormidos en los árboles, llenas sus alas de ideas bellas, de anhelos ignotos en espera de unas manos que las agiten, de unos rayos de sol que calienten sus sueños.

Siento un ascenso a regiones insospechadas, jamás pensadas, donde el espíritu se desvanece, se percibe el perfume de unas rosas cortadas en el jardín solariego y un sueño de cosas imposibles de ser realizadas. La estancia está toda saturada de la tenue fragancia de las horas tranquilas, que la realidad de un vivir cualquiera cuidará de deshojar. Pero, no importa, porque nacieron incorpóreos unos instantes de amalgamada felicidad que se filtraron sensiblemente en el alma insatisfecha y soñadora.

FIDEL
(14 de diciembre de 1963)

CUMBRE DE REPOSO

De tanto ver desde mi ventana del pueblo el bosquecillo de pinos, limitado sobre la cresta del monte, llegué a amarlo de veras. Se me figuraba el refugio de unos dioses olímpicos o la tumba misteriosa de una virgen ignorada.

Todos los días, en la hora misa, en el mismo instante, en el preciso momento, veía como se perfilaba sobre el cielo violeta, en la tarde caída. A veces, unas nubes lo velaban de sombras azuladas en cúpula de verde-oro, colgando en él todos los matices del supremo instante.

Hoy, aquel pequeño pinar aparece casi del todo vencido. Los grandes pinos han caído víctimas del leñador. Restan sólo los pequeños para que, una vez crecidos, esperar su turno. Los claros han abierto el misterio de lo firme y lo compacto. Ahora los pájaros vuelan a otros árboles en busca de su cobijo. Las nubes ya no permanecen en ellos enredadas y transidas en sus minutos felices de descanso. Solamente cabe la esperanza de que lo pequeño se volverá grande, de nuevas ramas lozanas, de nuevos horizontes. ¡Vana esperanza! El hacha es implacable.

***

Ha llovido y la tierra está saturada de linfa. En el cielo plumizo y velado aparece radiante el gran arco de los siete colores. Entonces, sentados en el portal de su casa, el niño pregunta a la niña: ¡Cuál de estos colores más te gusta?

La niña queda indecisa; no sabe en sus pocos años, cual escoger. Me gustan todos, dice. Pero el niño insiste: Di cual te gusta más. La niña responde: el azul me llena de dicha y el verde de esperanza. El rojo me recuerda el amor de mis padres y el fruto maduro del huerto de mi casa. El violeta el sacrificio de los días enferma de empache. De los otros no sé qué puedo decirte. Todos me parecen bonitos para vestir a mi muñeca. El niño calla. Ahora ya se da por satisfecho. Suenan a lo lejos, en la neblina, las campanas del pueblo. Llovizna de nuevo. Silencio.

***

Yo no sé que pueda haber de escondido en el arca secreta de su corazón. Sólo sé que su boca es la válvula de unos lamentos alados que se pierden en las sombras de la nada. Si pudiera bucearía en su misterio para ir surcando con mis dedos una a una sus preocupaciones e intentar que vea cuan inútiles son.

***

No, no son pájaros perdidos. Son alas que penetran en su corazón para no salirse jamás. Alas de oro con plumas de plata; pájaros azules de origen ignorado. Vienen de lejos, de muy lejos y hacen del corazón su morada.

***

Han llegado los primeros vientos de primavera y las hojas han salido muy tiernas como pájaros recién nacidos. Así son nuestras ilusiones; renovadas a tiempo para madurar después y ser pisadas. Y sin embargo, ¡cuán necesarias os son!

***

Es sombra de su sombra y no puede desprenderse de ella. Hay una cadena invisible que ata a las tres; que las empuja por unos mismos senderos y unos mismos precipicios. Si la mujer se hunde, se hunde su sombra y la sombra de su sombra. El camino puede estar tapizado de lindas rosas o claveteado de espinas punzantes. La sombra seguirá a la sombra como su esclava, con desgarradura de su carne con los girones colgados en las crestas de sus pasiones.

FIDEL
(2 de maig de 1964)

“EL MEDIO Y LA VIDA EN LAS BALEARES”
Otra valiosa obra del geólogo don Guillermo Colom

Estos días aparecerá en las librerías de Palma una nueva obra sobre la naturaleza balear debido a la pluma de nuestro compatriota, el geólogo sollerense Guillermo Colom. Se titula “El medio y la vida en las Baleares”.

Quién quiera conocer las peculiaridades físicas más esenciales de las islas, su estructura y relieves, así como el mundo animal que las puebla desde su mismo origen, encontrará en él una guía insuperable, pues su autor nos revela en lo que él llama “El escenario balear”, sus notas más características. El libro consta de 292 páginas y de 121 dibujos a la pluma originales del mismo autor, con una introducción y ocho capítulos. Todos ellos ampliamente ilustrados con mapas, paisajes, esquemas o figuras de animales y plantas.

En la introducción nos explica los motivos que le han inducido a escribirlo y pone de relieve seguidamente la naturaleza del medio insular, esencialmente mediterráneo, con sus agudos contrastes entre sus inviernos templados y sus veranos secos y depauperados en vida animal o vegetal. Después nos descubre las relaciones existentes entre la superficie de las islas y el número de sus pobladores, para pasar más tarde a una descripción general de los diferentes ambientes insulares; los de alta montaña de la sierra Norte, garrigas, bosques, dunas marítimas marítimas, con sus medios peculiares y sus seres más representativos. En el capítulo V nos describe a los seres más interesantes del medio balear, sin olvidar a los de antigua raigambre mediterránea y que en la actualidad parecen hallarse en trance de extinción. En el Capítulo VI revisa las fases estacionales: “todo verde” en invierno, con sus flores más características, “todo amarillo” en verano , y durante el cual la inmensa mayoría de sus plantas y animales, quedan sumidos en profundo letargo (estivación), hasta que, en volviendo las lluvias otoñales, todos vuelen a incorporarse a su normal actividad. En el capítulo VII se extiende largamente sobre la propiedad que posee el medio insular, a causa de su absoluto aislamiento, en dar origen a nuevas razas de animales o plantas, por quedar separadas de sus parientes más cercanos de los continentes vecinos. De este modo terminan no pocas de ellas en formas nuevas razas llamadas “geográficas”, producto directo de su mismo aislamiento.

En el último capítulo expone las influencias que tuvieron los climas fríos, cuaternarios, sobre los seres que poblaban las islas, destruyendo a unos y dispersando a otros; y de los restos que aún nos quedan en la alta montaña de Mallorca de un bosque caducifolio, muy diferente al que actualmente contemplamos de hoja perenne. Todo ello cuando en la sierra Norte los suelos se helaban profundamente bajo la acción de los intensos fríos glaciales al descender éstos hasta las mismas riberas mediterráneas. La historia de los tiempos cuaternarios toma a veces el aspecto de leyenda inverosímil. No obstante, el libro de Colom no es una novela donde la imaginación se desborda, sino el libro serio que se atiene al dato preciso, minuciosos, que la naturaleza otorga a quién sabe interrogarla con amor y constancia.

S.
(De “Diario de Mallorca”)
(30 de maig de 1964)

CUMBRES DE REPOSO

Vida es la violeta y la rosa, el miedo y la valentía, el color ceroso de la manzana, el llorar del niño y la risa de la mujer. Vida es el avión hiriendo el cristal luminoso del cielo, el tiburón engullidor de peces, el submarino buceando en las profundidades del mar. Vida es el criminal ajusticiado, el laurel del poeta, la hormiga llevando a cuestas la gran carga de grano. Vida es padecer y morir, el paso ineludible en la dulce raya del misterio de lo conocido a lo desconocido.

***

Nadie sabe cómo, pero lo cierto es que hoy que se presentaba como un día de radiante primavera, de pronto se ha nublado y ha empezado a llover. Es una lluvia fina como hilos de plata que va mojando el suelo con extremada suavidad. Se parece a una caricia del cielo a la tierra, un mensaje de amor y de paz. Ante mi ventana penden unos hilos telegráficos por los cuales corren las gotas en carrera de líquidas perlas. Unas persiguen a las otras y nunca se alcanzan. Así van resbalando, corriendo y bajando por los hilos, jugando y riendo como niños traviosos de la propia lluvia. La tierra cargada aun de flores bebe el agua con deleitosa fruición, La verde yerba se repone fresca y hermosa con los brillantes aderezos que el cielo le regala, y el tardío abejorro se esconde en la corola de la rosa otoñal que pronto doblará su tallo bajo el peso de la lluvia. Esta huele a perfume y se mezcla al acre olor de la tierra mojada. Ya no hay cantos de pájaros ni zumbidos de abejas, sólo el murmullo suave de la lluvia, cayendo sobre las ramas y el goteo, acompasado, al desprenderse del tejado y golpear con suavidad el empedrado del suelo.

***

Como la hiedra al tronco del árbol viejo, así estoy de agarrado a la vida. Pero la vida se escapa por entre los infinitos garfios de mis dedos, y, aunque trate de detenerla, el hábito de su vivir se va escurriendo. La vida es un soplo, el paso insustancial de una ave, la caída de la hoja amarilla y caduca del árbol, el surco de la quilla de un barco en el mar. La vida es nada y lo es todo; un todo trágico que se esfuma en una eternidad. La vida es lucha y fracaso, sufrimiento y aventura, amor por una sustancia etérea, gozo que es pura ilusión. La vida es el zumbido de la abeja, el relincho del caballo, el rugido de la fiera, el revoloteo de miles de insectos a la sombra verde del árbol, la pera agusanada, el árbol de la colina, el caracol dormido en la grieta, el escara-bajo saliendo del escondite. Vida es la luz de la luciérnaga bajo el cielo estrellado de la noche de verano, es amor de pájaros, vuelo de águilas, celo de fieras, podredumbre de hombres. A la vida se le ama y se le blasfema; se le busca y se le despedaza. Es como una nube enigmática en un cielo de perfección; una nube que puede ser un relámpago, o una lluvia, o algo que se diluye incorpóreo, escurridizo, por entre los tentáculos del deseo y de la ilusión.

FIDEL
(31 de gener de 1965)

CUMBRE DE REPOSO

Míralo cómo corre, con su cabeza dolicocefala, rapada, la barba crecida, la mirada encendida e irónica como quien todo lo presume y todo lo sabe, cual si el cuerdo fuera él y locos nosotros. Corre de un lado para otro, por las calles anchas y por los callejones estrechos. No le importa que haga sol o que llueva, que el cielo esté claro o con nubes, que sea de día o de noche, que haga calor o frío. Sus pies más bien van descalzos y sin vestidos son pobres y humildes. El loco parece feliz, más feliz en su locura que los cuerdos en su sensatez. Canta, ríe y llora; habla sin cesar. Sus palabras son huecas, sin sentido para los sensatos. Verborrea inútil y delirante igual al chillar de una chicharra campera o al gemido de un pájaro cogido en la trampa.

Con todo, el loco sabe lo que dice y lo que a los cuatro vientos proclama. Sabe que sus voces son de mando; que sobre la colina verde están los innumerables de su ejército que le esperan para la victoria campanuda y resonante y la conquista del país de la ilusión y la quimera, donde existe la verdadera paz y se puede correr de un lado para otro sin dinero, con goce y sin trabajo.

El sabe que en la cumbre del monte se levanta el castillo roquero del que es amo y señor, y que como rey, gobierna sobre las anchas campiñas y los extensos vallados. Allí le esperan sus ministros y secretarios, los palaciegos y los pajes, su corte toda, lo mismo que estupendos fantasmas cubiertos con dalmáticas y hábitos clericales, todos dispuestos a recibirle y acatar sus órdenes. Le tienen prometida una princesa rubia y blanca, rosada y transparente tal un sueño, pura como el rocío de una mañana recién despierta y azul.

Sabe que es amado y que ama, que manda y es obedecido, que su nación es inmensa, que son de oro y plata sus palacios, que sus barcos van cargados de mágica pedrería, de valiosas especias y de tesoros inextinguibles.

El sueña como un cuerdo que está loco, porque los cuerdos, los que en el mundo figuran como tales, con sus ilusiones, con sus quimeras, con sus castillos de naipes, con su dinero, son lo mismo que locos que guerrear entre sí y con egoísmo y sin razón se entrampan.

Yo veo pasar al loco todos los días por la acera del jardín de mi casa. Lleva la cabeza levantada y mira con sus ojos risueños el anchuroso azul; unos ojos transparentes y estáticos que todo lo saben y adivinan. A veces se para ante mi ventana, se queda inmóvil y abre su puerta invisible para que yo le abra la mía. Me invita a que una mis pasos a los suyos, a su continuo andar, sin reposo, sin una fuente de descanso, hacia su castillo roquero y su princesa azul. Le digo que también yo tengo mi castillo y mi princesa, tras los cuales corro como un cuerdo loco hace diez, veinte, treinta años; —¡qué importan los años!—; que persigo cual si fueran nubes perdidas en el azul inmenso a las que nunca podré alcanzar.

FIDEL
(26 de juny de 1965)

CUMBRES DE REPOSO

Así como tú eres, pusiste de limpia y blanca tu casa recién estrenada talmente una mujer olorosa abierta al amor, pero tú sólo esperas a uno y ella está esperando a los dos. ¡Qué limpia y perfumada es la casa de la recién casada!

Era un atardecer otoñal, lleno de azules y ocres, cuando me abriste la puerta. En tus ojos esplendía alegría y tu corazón palpitaba de entusiasmo desbordante. La vida se presentaba para ti nueva y bella y en la nacida aurora había la luz rosada de la ilusión.

Las flores de tu casa eran más deslumbrantes que las otras, tu ajuar el más bonito de todos, el nido tibio de vuestro amor el más inolvidable y sagrado de todos. Para los corazones apasionados nada hay imposible. La limpia pobreza de vuestra casa de novios es su riqueza; el orden su mejor adorno; la pulcritud el más fastuoso aderezo que se pueda imaginar.

Desde la ventana de tu alcoba he admirado el paisaje misterioso de la vida, engalanada por la trepadera del amor, y he sentido vagidos de un niño, que tú, casta, amorosa y bellísima mecerás en el cóncavo de tu falda. Entonces, igual que una rosa abierta de par en par serás dos veces esplendorosa porque dos querer te habrán vivificado: el de siempre madre y el de perenne novia.

***

El hombre es un animal de fatuidad sorprendente. Por poco que se le halaga, engorda como un globo hinchado. Si se le pincha no queda de él casi nada.

***

La lluvia caía como hilos de plata sobre la tierra sedienta; de ella había de nacer el oro de la vida.

***

La pera madura es tal a una mujer plena y sazónada para que después se deshaga toda en agua y dulzura y se empalague la boca.

***

El humor del hombre es semejante al humo de la hoguera. El humor es juguete de toda cosa que sin aviso puede presentarse. Pende del día y de la noche, de la hora, acaso del segundo, del hombre mismo, del hecho mínimo. El humor se tambalea al menor soplo del viento, no tiene camino trillado, se desvanece igual que la nube tenue prendida en la cima del monte; el resultado es NADA.

***

Uno ha asistido a cierta cena para celebrar un acto literario. Al final, alguien ha dicho: «¿Qué sería de la vida sin las cosas inútiles?». Es verdad. ¿qué sería de lo humano sin aquéllos que ven con los ojos del alma? Si no fuera, por las «cosas inútiles» que los hombres de espíritu están creando, no habría belleza en parte alguna. Vivir sólo de lo útil, sería fatal y desastroso. La vida no es solamente poseer, sino también dar. Alguien dijo, «que en la luz de la primera aurora de la creación, «tengo» y «doy» se unieron, y si su lazo se rompiera todo iría al diablo». He aquí por qué lo inútil es necesario a lo útil para formar una armoniosa maravilla de luz y de verdad. Porque sin lo inútil a lo útil, faltaría a todo ilusión y poesía y sería terriblemente horrible.

FIDEL
(6 de noviembre de 1965)

La semana Santa en Fornalutx

El desarrollo de los actos de Semana santa en Fornalutx han revestido este año singular esplendor y austera solemnidad. El pueblo en masa se ha asociado a todas las funciones religiosas, que han transcurrido en medio del mayor fervor y piedad.

El domingo de Ramos, el pueblo se concentró en el olivar Es Masset, cerca de la fuente de la Alquería, para asistir a la bendición de ramos y palmas. El ambiente no pudo estar mejor, entre naranjales y olivos, que tanto abundan en la tierra que fue testigo de la Pasión de Cristo. En este olivar de la parte alta, en un altar construido con piedras por niños del pueblo, se procedió a la bendición y distribución de las palmas y ramos, bajándose en procesión hasta la iglesia parroquial para celebrar la santa misa por el Rdo. D. Agustín Serra, párroco de la villa. La Pasión, a falta de sacerdotes, fue leída por tres jóvenes del pueblo vestidos con alba. El acto resultó muy solemne.

Al atardecer del domingo fue predicado el Vía Crucis siguiendo las estaciones de la Pasión que hay en las fachadas de las casas, predicación escuchada de gran número de feligreses, meditando las escenas del Calvario, que explicó el párroco D. Agustín Serra.

Los diversos actos de Jueves Santo resultaron edificantes y de sobria solemnidad. El pueblo, congregado en la parroquia, formó la asamblea en la misa de la Cena del Señor. El lavatorio de los pies fue efectuado por el Rdo. señor Serra a doce hombres del pueblo de diversa edad, naturaleza ciudadana y condición social. El mismo celebrante explicó la homilía de la misa con su gran mensaje de amor y caridad a la mesa Eucarística se acercaron la gran mayoría de feligreses, y finalmente se efectuó la procesión para llevar las sagradas formas al Monumento.

El el adorno del Monumento contribuyeron los propios feligreses, con su aportación de ramos de flores y el gran número de cirios –unos 150 –que ardieron ante el Sagrario. Ante éste se turnaron las velas de la feligresía, que duraron toda la noche.

En la procesión penitencial fue llevado el pesado Santo Cristo del Cementerio –unos cien kilos– llevado en alto por grupos de jóvenes, que se turnaban en el trayecto. La procesión transcurrió en medio del mayor orden y silencio, no oyéndose más que las pisadas de los que formaban en el trayecto del itinerario al recorrer las empedradas, tortuosas y empinadas calles, bañadas por la blanca luz de la luna de Nisán casi en su plenilunio.

En la iglesia tuvo lugar la Celebración de la Palabra. Hora Santa.

***

El Viernes Santo se celebró la función litúrgica con adoración de la Cruz y Comunión, al atardecer. Y por la noche hubo explicación de las siete palabras y el acto del Descendimiento de la Cruz. E pasaje evangélico, según San Juan, fue leído por el Comandante de Puesto de la Guardia Civil, Sr. Iglesias.

Luego fue organizada la procesión del Entierro, que discurrió por las calles de la villa en medio de profundo silencio.

Terminada la procesión y acompañado por todo el pueblo, la devota imagen del Santo Cristo fue devuelta a la capilla del Cementerio.

El Sábado Santo hubo la solemne función litúrgica de este día, con el toque de Gloria por la Resurrección de Cristo. Y el domingo efectuóse la alegre procesión del Encuentro, y a continuación, la solemnísimas misa Pascual, con asistencia de todos los vecinos para celebrar tan señalada fecha.

***

Queremos resaltar la gran colaboración del numeroso grupo de vecinos que integran el coro parroquial, con sus cantos en las solemnes funciones de la semana. Y la asistencia de las dignas autoridades a todas las funciones religiosas.

***

Y como epílogo a estas solemnidades, la gran diada de hermandad Pan Caritat Parroquial el lunes en el que participaron 130 personas, visitando Escorca, Lluc con visita a la Vrigen, Pollensa, su puerto, Alcuda, puerto, Cuevas de San Martín, Lago de la Esperanza, Sa Polbla (visita a la parroquia) Inca, Santa María, Buñola, Sóller y otra vez, terminando el día, en Fornalutx, para cantar la Salva a la Virgen a nuestra Ielgada después de tan feliz jornada.

S.
(1 d'abril de 1967)

EN SILENCI
La barca de paper

Ja fa temps que vaig tirar la meva barca de paper per sobre el mar revoltós de la vida. Va veure esfilegar-se els núvols, enrevoltar-se d'or les muntanyes, embolcallar-se els valls amb les boires. Quedà astorada, gojosa, desitjosa, quan passa per les voreres de les muntanyoles deis somnis. La lluna la submergí amb la seva llum d'argent va córrer incansable els camins de les estrelles. Veié enlairar-se com a gegants els arbres i els castells, els de llegendàries històries.

Aquesta petita barca de paper, és com l'ànima bellugadissa i somniadora. No li fan por els mars grandiosos, ni les voreres desconegudes, el tema perdut entre les boires, damunt les quals volen els aucells de les il·lusions, i on comencen els camins de les terres ignotes.

He vist travessar la meva barca els set mars sense límits i sense voreres. Només la tempestat al cap deis anys es desfaran d'ella, i aleshores casi segur, que resti vençuda en qualque endinsada. Amb tot, portarà els records dels èxits, que potser ja no l'importin, però si l'alegria de les llargues singla-dures que féu per a buscar-los.

M. Serra
(18 de gener de 1969)

EN SILENCI
El nin

El nin desitja tenir son, pera la son no compareix al nin. Hi ha una lluita callada, sorda, entre el nin i la son. El nin roman ben despert en el seu llit mira per la finestra, oberta les estrelles pipellejants en l'obscur firmament.

El nin pensa en el formiguer tot, ple de formigues i en el misteri de la seva penombra que l'ha tengut absorbt tata la tarda; en el treball ordenat de les formigues incansables; en el melicotó madur i saborós, que de bon mati ha collit; i s'ha menjat amb tant de gust, d'amagat de la seva mare; en les abelles que xupen una per una les flors, goloses de mel; en, l'aucell groc i verd, negre i vermell que ha vist a la branca de la pomera.

El nin voldria ésser com una formiga per endinsar-se en el misteri de lo amagat; estel per ésser amic de la lluna i de les estrelles; melicotó, pera, cirera, poma, taronja, perquè el mossegassin les dents de la fina rossa de la casa veïna, abella per xupar la mel de les violetes. Ésser lliure en absolut i volar enfora, molt enfora.

El nin ara pensa i recorda que prest mofarà la seva festa. La seva mare li prepararà una tortada ben grossa. Son pare anirà a ciutat i li comprarà un tren que camini tot sol, amb uns llumets elèctrics.

mp però així i tot, el nin segueix pensant en la lluna i les estrelles, en els borinos i les formigues, en el melicotó, l'aucell groc i verd de la pomera, en els cavallets amb ales; en la nina, rossa d'ulls blaus, que tots el dies passa per davant el seu portal.

FIDEL
(24 de maig de 1969)

EN SILENCI
Desolació

Vaig veure un camp trist i desolat, talment com el palmell de la mà d'un gegant. Sense un arbre; sense una flor. Així estaven el rostre i les mans del meu amic. En les mans, les enclotxes de les hores; en el rostre, les endinsades de la intempèrie i del sol.

El meu amic estava trist. Per què un llarg caminar, i després res? Tot era esvaït a l'aurora dels somnis.

L'amic havia volgut conèixer fins lo impossible als seus pròxims i prendre consell dels savis, conforme havia llegit a l'Eclesiàstic, emperò tot fou esfumat en un intent desflorat, en una idea caiguda, en un desig incomplet.

No pogué fer-ho tot. Així mateix pogué fer algunes coses; poques foren fetes i encara mal realitzades. Davant l'amic només hi existia una planura, sense una herba, sense una flor.

Instants

L'home és una animal d'una vanitat sorprenent. Només que se l'afalagui,, engreixa com una bolla inflada. Mes; basta que es punxi perquè no en resti res.

La pluja anava caient com fils de plata damunt l'assedegada terra. Tan-mateix de la terra ha de néixer l'or de la vida.

FIDEL
(29 d'abril de 1972)

EN SILENCI El criticaire

Al criticaire li agrada complicar-ho tot. L'artista, be o malament, ignorat o sapient, crea. L'escultor, escultura, el pintor, pinta, l'escriptor, escriu periòdics, ensais, novel·les, reportatges, poesia. Et criticaire ho embulla tot. Lo que és senzill, recta retxa, ho retorç en columna barroca. A tot pren mida a la seva manera, ho revolta i embolica. A lo fàcil, ho fa difícil. A lo que està transparent, ho entela. A tot contradiu.

Si l'artista ha fet la seva obra manera, el criticaire troba que era que fer-ho d'una altra, i no per q tió de gust, sinó per presumir de saber-ho tot i per esperit de contradicció. Encara més; si artista, amb tot bona fe, se li arramba per demanar-li el seu pare, posarà mil inconvenients a lo pensat i fet. Si li prega, que en vista de la contradicció, ell lli pensi o ho faci, se pot seure tranquil·lament fins el dia del Judici final.

Enamorament

Era una nit de lluna en quart creixent, quan l'estrella d'or va enamorar-se de l'estrella de plata. Com que les seves òrbites eren distants, només polien parlar-se per senyes lluminoses. Les espines de l'astre d'or refulgien talment fogateres. Eren esplendoroses imponents desitjos d'amor criden l'amor.

El seu cos es desfeia en trossos. Se sentia cansat de tant d'amar. Comprenia que la seva núvia de plata era enfora, molt enfora, i que jamai podria assolir-la.

Intentà destriar el camí de la seva òrbita, tan immensament allunyada de les altres estrelles, per, d'una correguda, apropar-se a l'astre estimat. Emperò la lluna, esposa del sol, desvetllada en son llit de núvols, amb gest remolest ho impedí, perquè ella, en secret i pel seu compte, estava també enamorada de l'astre d'or, que no li era possible apropar-se a la estrella de plata.

L'astre d'or estava lànguid, capficós, trist i solitari en la immensitat del cel, immers en la nit de la seva impaciència. El seu aleteig era tornat més dèbil; anava desmillorant-se i esblanqueint-se. La llarga espera de l'estimada l'emmalaltia, esperant i desitjant, i la seva brillantor arribà a esmortuir-se com la petita llum de la cuca de la vorera del camí.

Una nit, l'estrella de plata va adormir-se en el curull de l'oblit i no comparegué jamai. L'estel d'or no es cansà de cercar-la pels cims de totes les muntanyes, per les regions infinites dels cels. Fou per demés. L'or del seu gran amor poc a poc va anar apagant-se, fins morir en la immensitat de la celestia.

FIDEL
(17 de juny de 1972)

